BRUJUS

II

DE RATIONE VICTVS
IN SINGVLIS FEBRIBVS
secundum Hippocratem,

IN GENERE ET SIGILLATIM

LIBRI III.

AVTHORE BRVDO LVSITANO

Medico, Dionysij filio.

VENETIIS. MDLIX.

CAPITA TRIVM LIBRORVM BRVDI LVSITANI

DE RATIONE VICTVS Febricitantium.

LIBRI PRIMI.

Disceptationem continet, an crasso uictu alendi sint acute febricitantes, ut arbitratus est Petronas, pro quo uariæ rationes hic adferuntur. Cap. 1

Quod tenui uictu alendi sunt acutè febricitantes, iuxta rationalium medicorum sententiam. Cap. 2

Ostendit quid per crassum, tenuem, exacte tenuem, tenuißimum, ultimo tenuißimum, uictum Hipp. intelligat. Cap. 3

Ostendit qualiter sint intelligendæ craßi, symmetri, & tenuis uictus notiones, quas Galenus primo Aphorismo aßignauit. cap. 4

Locum citat Galeni à quo ostenditur qualiter intelligenda sit tenuit uictus ratio. cap. 5

Quod uictus forma à robore uirtutis, & à distantia status sumenda sit. cap. 6

Rationes eorum qui à constitutione morbi, & à ro-

bore uirtutis, uictus formam sumendam esse opinantur. cap. 7
Quod in multis locis Hippocrates secundæ positioni consentit in inuestigatione formæ uictus. cap. 8
Non satis esse ad rectam formæ uictus inuentionem, uirtutis robur, & morbi constitutionem considerare, sed ijs præcognitionem status adiungendam esse. cap. 9
Iuxta status distantiam, singulis morborum acutorũ conuenientem elicere uictus formã docet. cap. 10
An medico liceat quatuor dierum abstinentiam febricitantibus aliquando consulere. cap. 11
Virtutis imbecillitas præsens, & quæ in posterum futura erit, è quibus sit cognoscenda. cap. 12
Quo nam signo discernatur morbus qui ad quartum terminari debeat. cap. 13
Acuti morbi quo maxime deprehendantur signo, & quæ nam sit acutarum febrium leuissima, & quem habeat terminum. cap. 14
E quibus signis, morbum ad septimum & ad undecimum terminandum fore sciamus. cap. 15
Parum referre ad rectam formæ uictus inuentionem, an terminus diebus intermedijs accidat. cap. 16
Quænam febris intra quartum, & quæ intra septimum, undecimum, & quartumdecimum terminentur. cap. 17
An à statu, uel à crise, uel à termino uniuscuiusque morbi, quem à symptomatibus sumẽdum diximus, uictus ratio sumenda sit. cap. 18
Tem

Tempora morborum tripliciter distingui. cap. 19

Quotupliciter ab Hippocrate crisis nomen accipiatur: & tres esse symptomatũ primas causas. ca. 20

De qua status acceptiõe intelligẽdus sit aphorismus, Contemplari igitur oportet ægrotãtem si sufficiat cum uictu ad statum ægritudinis, &c. cap. 21

Quod in ijs symptomatibus quæ morbum insequuntur, cum ad maximam perueniunt magnitudinẽ, statum esse intelligere oportet. cap. 22

Quod cum duo sint quæ incremento symptomatum finem imponant, nempe ultimum resistentiæ naturæ, & perfectæ morbi coctiones· terminum non à coctione, sed à robore uirtutis & symptomatum magnitudine accipiendum fore ostendit. A quibus ultimum resistẽtiæ accipitur natura. cap. 23

Quod primus Hippocra. post aßiduas obseruationes iuxta symptomatum differentias, in singulis morbis terminos, hoc est ultimum residentiæ naturæ diffiniuit. cap. 24

Statum, à quo uictus formam inuestigandam docuit Hippocrates in aphor. Contemplari igitur oportet &c. terminus esse ad quem usq; laborantis uirtus morbi acumen citra aliquam quatuor crisium ferre poßit. cap. 25

Quod uictus ratio conualituris pariter & morituris adhibenda sit. cap. 26

Quod duæ aliæ sint morborum constitutiones, quæ uictus rationem ualde dißimilem à iam dicta exposcant. Cap. 27

In morbis ijs qui ab initio statim florent & uigent, non à distantia status, sed à coctione morbi uictus rationem sumendam esse ostendit. Cap. 28
Quotupliciter uirtus urgeat, & signa, per quæ uirtutem maximè, multum, & parum urgentem dignoscere possimus. Cap. 29
Quotupliciter morbus urgeat. Cap. 30
Tabella, qua facile quiuis in singulis morbis conuenientem uictus formam inuenire possit. Cap. 31

LIBRI SECVNDI.

A quibus quantitas uictus sumatur. Cap. 1
An melius sit ad id quod magis est accedere, quã ad minus, ubi à iusto modo sit abscedendum. Cap. 2
An forma uictus seruãda sit à morbi initio ad statum usque, & quantitas mutanda, an econtra. Cap. 3
A quibus numerus oblationis sumatur. Cap. 4
A quibus sumatur qualis uictus febricitantibus sit exhibendus. Cap. 5
An uictus affectum & eius causam respicere debeat. Cap. 6
An uictus opponi debeat intemperiei æquali gradu contrariæ qualitatis. Cap. 7
A tribus qualitatem uictus sumi. Cap. 8
A quibus sumatur quando exhibere cibum febricitantibus debeamus. cap. 9
Eorum quæ de ptisana Hippocrates scripsit nonnulla sunt

sunt alijs cibarijs communia, & aliqua ptisanę peculiaria. cap. 10
Vbi mulsa, ubi oxymelite utendum sit. cap. 11
A quibus ratio potus qui ægrotantibus ministrandus sit sumatur. cap. 12
Quod Lusitani medici & Hispani methodum Hippocratis in administratione uictus non insequantur. cap. 13
Minoratiuam euacuationem quæ per pharmacum fit non esse semper administrandam in initijs febriū putridarum. cap. 14
Qui inter initia morborum tenui magis uictu utuntur, cùmque prope statum peruentum est, solidiori, in damnum ægrotantium grauiter peccant. cap. 15
Victus rationem quam medici Angli obseruant præceptis artis medicæ magis consentire. cap. 16
Anglis ægrotantibus non esse tenuem uictum offerendum, sumpta indicatione à consuetudine, regione, & cœli temperie. cap. 17
Anglos uitiosis aut semicorruptis humoribus abundare, non crudis. cap. 18
Aegrotantibus Anglis tenuem uictum ob id ministrare ut redundantes in eorum uentriculis humores absumantur, errorem esse. cap. 19

LIBRI TERTII.

Causo legitimo quis uictus competat Cap. 1.
Causo notho seu spurio conueniens uictus qui sit. cap. 2
Quid Hippocr. per attractorias intelligat sorbitiones. cap. 3
Victus quos recentiores medici tradidere, causo non conuenire ostendit. cap. 4
Quis uictus synochys febribus competat. cap. 5
Inconuenientes esse uictus synochis, quos recentiores medici tradunt. cap. 6
Victum tertianæ continuæ conuenientem inquirit. cap. 7
Contra exibentes assa gallinaceorum hepata, in feb. continuis. Item cibum ex refrigerantibus herbis ante morbi coctionem in continuis febribus non conuenire. cap. 8
Quis uictus continuæ à phlegmate conueniat. cap. 9
Phlegmatica febris quem exposcat uictum. cap. 10
Tertianæ conuenientem uictum inuestigat, primum exquisitæ, deinde alijs eius differentijs. cap. 11
Disceptatio an rectè consuluerint Arabes medici, in tertiana pura à cibis in quibus est caro abstinendum esse. cap. 12
Febri à pituita dulci, & salsa quis uictus conueniat. cap. 13
Craßiorem uictum exposcere tertianam quàm quotidia-

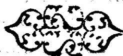
tidianam contra recentiores medicos. cap.14
An in febre phlegmatica procedendum sit tenui uictu ad septimum usque, ut arbitrati sunt antiquiores Arabum. cap.15
Febri quartanæ quis uictus competat. cap.16
Qua specie quartanæ tenui sit utendum uictu ad uigesimnm usque diem cap.17
Rationem inquirit quare diuersis cibarijs prauæ substantiæ aliquando sanentur ij qui quartana febre laborant; occasionesque singulorum remediorum signis docet cognoscere. cap.18
Pestilenti febri conuenientem uictum inuestigat. cap. 19
An alia conueniant in pestilenti constitutione gratia præseruationis & curationis cap.20
Victum inquirit colliquantibus febribus conuenientem. cap.21
Victum inuestigat qui morbillis & uariolis competat. cap.22
An usus salitorum piscium in uariolis sit secundum rationem. cap.23
Victum conuenientem hemitritæo docet. cap.24
Febri in qua exteriora frigent, & interiora calent, & econrtra, quis conueniat uictus. cap.25
Quando à symptomatibus sumenda sit uictus ratio. cap. 26
In uigilijs conuenientem uictum inuestigat. cap.27
Victum docet, qui sitienti infirmo conuenit. cap. 28
Ad

Ad inducendam appetentiam quæ conueniant cibariam. *cap.* 29
Qui ad sedandam tußim prosit uictus. *cap.* 30
Ad obstructiones iocineris & lienis quæ competant cibaria. *cap.* 31
In fluxu uentris, quæ uictus ratio sit obseruanda. *cap.* 32

FINIS.

BRVDI LVSITANI DE VICTV FEBRICITANTIVM

Secundum Hippocratem, & Galenum, Ad Lectorem.

PRAEFATIO.

VM omnis generis affectus qui homini accidere poſſunt, uia triplici ſol uantur, pharmaco, manuali operatione, & debita uictus adminiſtratione: partem eam quæ de pharmacis agit quando & qualia exhiberi debeāt plurimi Græcorum luculenter tractarūt: diſertiſsime quidem Galenus multis in locis utranque diſſeruit: eam uerò quæ rectam uictus adminiſtrationem docet, calamo ideo dignam noſtro iudicauimus, quia qui ſpeculationem generatim tractarūt rationali methodo, cum ad particularia peruentum eſt, hoc eſt ad ſingulas morborum ſpecies, deficere uidentur ab eo quod res exigit. Nam & illa animaduerſione digna ſunt, an ab ijs quæ in uniuerſum dicta ſunt amplectantur, aut extra ſint. Et horum ſingula diuiſione non carēt. Qui autem eam in particularibus tractarunt, ut medici recētiores inartificioſe quidem & ſubinde a uera deuiantes methodo, multa tradiderunt, quæ ægrotantibus minus ſalubria ſunt. Rei præterea difficultas medicorum noſtri temporis opinionum uarietas, in debita uictus adminiſtratione, dictorum Hipp. obſcuritas, effecère, ut id quod à perſpicua & completa doctrina deeſt, apponam.

Atque

Atque eo maxime quod medicæ artis pars quæ uictus rationem docet reliquis duab. potior sit, & magis necessaria. Illæ enim morbum & eius causas, hæc corporis facultates præcipuè respicit. Reliquæ duæ nisi hæc adsit consistere non ualent. At sola uictus ratione scimus multos à morbis liberatos quotidie: & plures essent profectò si medici quauis occasione pharmacorum auxilium non implorassent. quot enim sunt qui solo competenti uictu citra ullum discrimen ab affectibus liberari possent, qui propter rem pharmacis contunduntur? Ijs adde si in quauis illarum error contingat quantum sit exitialis, in acutis præsertim morbis, in quibus noxæ grauiores esse solent, ut scite à Galeno in secundo de ratione uictus scriptum est in hæc uerba: Si enim hominis naturam non noueris, metus est ne plus iusto uacues, uel nullo pacto uacuationem moueas, aut si moueris, non tamen sufficienter euacues. Quæ omnia magnas in morbis acutis pariũt offensas. quapropter cum in arte medica ultra artificialem coniecturam, quam Græci tecmarsin dicunt, certitudo alia non sit, cautè agendum semperque ad id ubi errores minus discriminis afferunt magis accedendum. Nec in acutis duntaxat morbis maximam uim habet uictus ratio, sed etiam in diuturnis. Quod enim medicaminibus obtinere medicus non potuit, id conueniens uictus temporis longitudine efficit. Cuius argumentum est medicos ijs quos incuratos dimittunt, conuenientis uictus obseruare rationem, tanquam ultimum auxilium à quo superfit spes tandem, consulere. Quod autem in acutis admodum sit necessaria hæc speculatio ratio indicat. Nam si minus nutrias naturæ uiris adimis: sin magis, morbo fomenta ministras, utrunque autem medicus prudens dabit operam ut uitet. Nam ut à Galeno scriptum est in secundo de ratione uictus in morbis acutis, Verũ (inquit) si in uentrem absorptus fuerit cibus quod redundat superfluitq;, si aliàs, multò magis in acutis tollere est difficile. Preterea in eodem, Quod plus est, inquit exuperatq; noxas interdum inemendabiles facit. Eodem preterea

libro

libro ipse Hipp. neque sanè calumniam effugere potest, inquit, qui ægrè ualentem ex uasorum inanitione non cognoscit torquetq; diæta, periculum siquidem aliquod affert erratum hoc, sed longè minus quàm alterum & risu dignum magis. Cum hæc igitur speculatio admodum sit febricitantibus necessaria, magniq; sit momēti in morbis acutis, cernens nostra ætate hanc partem artis à medicis uelut incultam & neglectam, & quosque citra rationalem methodum suum insequi modum, Hipp. dogmata post terga mittentes tanquam inutilia, & quæ ad artis opera adduci non possint; uisum est mihi de ratione uictus librum hunc componere, ut in eo mentem Hipp. & Gal. aperte ostendamus: & quàm facile sit secundum eorum doctrinam febricitantibus uictus administrationem debitam differamus. Singulis postea febrium speciebus conuenientem uictum perscribemus. Postremò secundū naturam symptomatum uictus formam immutabimus. Vnum ergo prius admonentes ad rem festinabimus, Hippocratis & Galeni dictis fidem dari postulamus, reliquorum uerò Græcorum tum Arabum quantam ratio & ueterum autoritas concesserit. Illud quoque admonere oportet; quod ad modum quem obseruabo in adducendis aliorum medicorum opinionibus, citabo proprijs nominibus eos qui recte senserint, qui opinione mea à uero deuiauerint innominatos dimittam. Neminem uolo sua defraudare, gloria, præcipuè eò quod & ego ipse facilè in ijs labi possum, unde iure mihi fiet, quemadmodum & ego feci. Nam in hoc Hippocratem in libro de arte insequor, qui ita scribit: Malis autem uerbis aliorum inuenta uituperare ars non est.

DIONISIVS MEDICVS BRVDIVS EIVS FILIVS

INTERLOCVTORES.

Brudius.

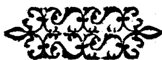
BVNDè à medicis hodie disceptatum est de epithematum impositione. In re alia non uideo inter medicos citius conuenire ac in debita uictus administratione. quod argumentum est rectam exhibendi uictus rationem autem adeo manifestum esse, ut nullus supersit dubitationi locus, aut adeo difficilem ut supra omnem sit disputationem. Aut ideo quod ab ijs, quos in uictus exhibitione committunt erroribus parum posse ægrotantes lædi iudicant. D. In utraque artis medicæ parte, tum quæ de pharmacis, tum ea quæ manuali agit operatione, secundum antiquorum dogmata medici agere conantur. Sola in uictus ratione non aliter quàm si intra portum nauigarent nauticum directorium dimittunt. Cum tamen res aliter habeat. Nam si antiquis aliqua sit adhibenda fides, uni præcipue Hipp. Scripta quæ posteris reliquit, haud qualescunque, sed insignes maxime noxas incurrere acutè ægrotantes ab incompetenti uictu, & intempestiue exhibito apertè ostendunt. Quantæ autem huic uires sint, si recte administretur in roboranda natura, declarat ieiunantium ad quascunque leuiusculas obeundas actiones formidolosa, imbecillitas. B. Pater optime da quæso ut tecum de hac re sermonem habeam. Nam ocium huic speculationi opportunum rigida præbet hyems.

 Ardet

PRAEFATIO.

Ardet animus ab ijs quibus non paucis implicitus est nodis explicari. Scio te annos quadraginta peruigili lectione Græcorum & Arabum uolumiua uoluisse, ita, ut recentiorum nullum prætermiseris quorum calamus dignus sit nomine. Hoc temporis interuallo incessanter ægrotantium gemitibus asidens inusitata diligentia præstantissimi apud occidentalissimos hominũ medici nomen es consecutus. Nec me fugit te dicere solitum, ingenuum artificem esse qui sciat quæ cæteri, & quare cæteros lateant. Hic unus instar multorum est D. Gaudeo quod in hanc speculationem procliuem studio ardenti te sentiam. Ego uerò quod mea dedit scire ætas libenter tibi aperiam. Id enim iam diu decreueram ut id quod in arte medica longo usu, aut humano generi commodum, aut noxium inueneram, in te ipso ad obliuionem senij (ut Plato ait) uelut comentarios mihi reponerem. Simul ut mihi ad manus cum morte iam decertanti tertius à parte meo succedas, medico apud principes Hispanorum viros præclaro; ita ut per artis medicæ peritia nostræ domui iam familiaris inhabitet. Nam nodus triplex non facile soluitur, ut Hæbreorum sapienti placuit.

AVTHOR AD LECTOREM DE ARGVMENTIS TRIVM LIBRORVM SEQVENTIVM.

VT Singula quæ in hoc continentur opuſculo facile inueniri poſſent, in libros tres hanc de uictu ſpeculationem partiti ſumus.

In primo de forma victus loquemur; eius autem anacephalæoſin habes in duobus ultimis capitib.

In ſecundo de quantitate & qualitate victus, & de numero & hora adminiſtrationis agemus.

In tertio ſingulis febribus conuenientem victum inueſtigabimus: cui adiecta eſt victus ratio ſecundum ſymptomatum naturam.

BRVDI LVSITANI DE RATIONE VICTVS

In febribus Liber primus, qui est de forma victus.

DISCEPTATIO AN CRASSVS VIctus acute febricitantibus conueniat, VT MEDICVS CONTRA METHODICOS *disputans in hoc capite asserit.*

CAPVT PRIMVM.

IRCA *victus administrationem uarias esse cõstat apud medicos opiniones. Fuerunt qui crasso semper uictu quibuscunque in morbis alendos ægrotantes opinati fuerint, ut olim Romæ Petronas, cuius meminit Gal. in Procemio libri de ratione victus in acutis. Sunt qui semper tenui. Sunt in primis ægritudinis diebus magis crasso, deinde magis tenui. Sunt, & qui contrà censeant. Cum ijs primum obseruant modum, ut pote, qui rem attigisse rationibus proprijs, magis uidentur,*

sermonem habebimus. Et, ut disceptatio rectè procedat, præmittere oportet craßi, tenuis, & symmetri uictus, notiones, ut constet id de quo disputatio est. Est quidem uires augere potens alimẽtum quod plenum aut craßum uocatur, à Græcis δίαιτα ἁδρὰ dicitur. Conseruãs uerò quod symmetrum existit. Quod uerò comminuit tenue, λεπτὴν δίαιταν Græci nuncupant. Has à methodico confessas habere notiones uolumus. Insuper & illud, rarò accidere, ut robur corporis ægrotantium maius Aphor. *reddere quam acceperimus, studeamus, imò magna ex parte properandum esse in longis morbis uires seruare, in acutis parum debilitatas conseruare. Concessa hæc omnia sunt à Gal. in Aphoris. Tenues & exquisiti uictus, &c. Ex quibus apertè ostenditur, ægrotantibus symmetrum, tenuem, aut tenuißimum, conuenire uictum, eum uerò qui craßus dicitur, solum sanis concedendum corporibus, secundum rationalium medicorum dogmata.*

Eorum uerò qui contrà sentiunt nempe quibuscunque in morbis crasso uictu, qui uires augeat utendum esse, rationes audire oportet. In omni morbo ob naturæ robur sequi euasionem sæpius, ob imbecillitatem uerò, in mortis discrimen laborante deuenire. Cibo & potu cum natura uires assumat, talem icciрco ac tantum indulgendum, ut laborantis naturam roborare ualeat. Id cum crassus solum uictus præstet, quibuscunque in morbis ministrandum fore. Præterea aut uirtus corporis mor-

bo

bo superiorest, aut æqualis, aut inferior. Quænam uerò spes superest tenui aut symmetro utenti uictu, dum natura ab initio morbo est imbecillior, cum horum neuter uires naturæ augeat. At posse ex ijs aliquot crasso liberari uictu, experientia eorum qui pestilenti febre detinentur, qua nulla alia exitiosior est, constat: Cum qua duellum si committat natura, ut plurimum succumbit, ut asseruit Gale. in expositione illius, Quibuscunque crisis fit, ab ea tamen multos à medicis destitutos sanatos esse, quos uulgus ipsa natura edoctum, crasso uictu nutriuerit. Ita ut nonnulli rationalium medicorum id aduertentes, crasso uictu eos reficere qui pestilentia detinentur iubeant; Vt Celsus qui uinum calidum ac meratius dare iubet, & omnia glutinosa, inter quæ carnem generis eiusdem, Auicenna etiam summus inter Arabes medicus. Qui ex ijs (inquit) uiriliter agunt & uiolenter comedunt, euadunt. Neque id præter rationem est, nam quæ antea inualidæ uires erant, craßi uictus ope, firmiores euadunt. Nullos autem tenui aut symmetro posse liberari docet rationalium medicorum sollicitudo, in cognoscendis ijs morbis qui corporis uires superant, ut ab eis medici illæso honore confestim discedant. Ob quam causam Hippocr. rationalium medicorum princeps, Cognoscere (inquit,) oportet, borum affectuum naturas, quantum supra uires sunt corporum: Tenues ergo uictus, & qui tenuißimi dicuntur, solum ijs ministrandos morbis fo

In primo prædictionum.

re methodice fatebaris, in quibus natura ab initio morbo superior est. Quod Gal. confessus est, cum de uictus forma secundum Hippocratis mentem age- ret, nempe ubi tenui, aut tenuißimo utendum esset, admonet eum uictum in ijs duntaxat morbis mi nistrandum, qui ad salutem terminãtur, minime in ijs qui ad mortem. Cuius uerba ita habent secundum ueram uersionem; Non enim distrahere natu ram oportet ad aliam nouam coctionem, cum eo tempore humorum morbum efficientium coctioni fortiter uacet, & sit paulò pòst ipsos euictura. Sic à nobis ostensum est in tractatione de crisibus, secundum illos scilicet morbos sermone omni procedẽte, in quibus omnino diæta et curatione utimur. Sunt autem illi, in quibus uigorem excipit declinatio. nam in quibus mors post uigorem sequitur, ea solum artis parte quæ prædicit utemur, prænunciantes quod futurum est, ut absque culpa simus futuri euentus. In solis ergo morbis qui ad salutem sunt terminandi tenui, aut tenuißimo utendum esse uictu, apertè supra dicta Galen. uerba declarant. Sed dicat methodicus oportet, unde medicus acuto morbo inchoante euasurum ægrum, certo sciet, ut illi tenuem instituat uictum, aut tenuißimum: aut horum neutrum, si moriturum? Cum in arte medica futuri euentus nulla certa habeatur scientia, necesse est, ut aliquando eos qui li berandi sunt, præter medicorum opinionem, crasso

alamus uictu, et non raro eos qui extremum insperato clausuri sunt diem tenui. Crasso ergo uictu medicorum iudicio morituri, sanabuntur: tenui eorundem opinione conualituri, interibunt. Quod fateri cogeris si optimorum medicorum iudicio, quibus non raro præter opinionem tales euentus accidunt, quicquam certitudinis tribuas. Si necessitatem salutis aut mortis supra dicta Galen. uerba supponere dicas, nihili est profectò Hippocrat. apud eos qui conualescent necessariò aut morientur, et nihil interest si crasso aut tenui hos alas uictu comparandæ salutis gratia. At si fortè methodicus concedat certa scientia nihil haberi, esse tamen in arte medica artificialem coniecturam, quam Græci τέκμαρσιν dicunt; qua eorum quæ sunt aut erunt, cognitio habetur: Hac instructus medicus conijciens ab initio ægritudinis corporis laborantis uirtutem morbo superiorem, ægrum conualiturum sperabit, tenuemque uictum prout morbo acumen contigerit instituet. Quod si inferiorem moriturum. Quare nec tenuem, nec tenuissimum huic ministrabit, sola prædictione contentus discedet. Attamen cum coniecturale signum non necessariorum sit, neque impossibilium aliter habere non tollet, quod supra obiectum est. Præcipuè cum Hyppocr. ipse acutorum morborum pronuntiationes, non omnino certas esse, nec salutis, nec mortis scripserit.

pserit. Præterea esto ab initio acuti morbi uirtutem superiorem certò conijcias, tenuem adhibebis uictum methodicè: sed cum talis ob tenuitatem uires minuat, ut supra ostensum est de mente Gal. fieri posse, ut tenui illo uictu moriatur ille, crasso uerò seruetur. (Nam si ponas uirtutis supra morbum excessum tantillum, ut soli uincendo morbo & eius obsistere incursibus uirtus sufficiat, apudque uigorem sola habita morbi ratione minori excessu supersit morbo superior quàm sit id quod tenuis uictus uirium exoluit.) Hunc si tenui uictu, qui quantum ex se est uires exoluat, ab initio alas, putásne apud statum superiorem futurum, an potius inferiorem? Ego quidem non peruenturum ad statum si ultra dies septem prorogetur opinor. At si symmetro uictu qui quantum ex se est uires seruat, quo solum in chronicis morbis utendum fore rationalium medicorum secta imperat, hunc nutrias, nónne euadet? Nam ratione symmetri uictus nullum patiuntur uires detrimentum. Quod si cibum qui uires naturæ addat ministres multò fortiorem hunc quo uis morbi tempore quàm symmetro uictu efficies. Sed forsan ad hæc methodicus dixerit, uictum tenuem, uirtutem etsi imbecilliorem quantumcunque reddat, morbum breuiorem efficere. Nam natura, cibi tenuis coctioni parum incumbens, diutius materiæ morbi uacabit, unde citius fieri coctiones, minusque morbi symptomata & la-

bores

bores naturæ robur exoluentes durare continget. Vnde etsi magis æger tenui uictu exoluatur quam symmetro aut crasso: quia tamen minori exoluitur tempore, minus damni natura feret acuto morbo laborantis, ex tenui uictu, quam symmetro aut crasso, si uirtutis tenorem in statu cum tenui uictu conferas, ad eandem cum symmetro aut crasso apud uigorem. Hæc methodicus respondens arbitratur iuxta tenuitatem aut crassitiem uictus citius aut tardius futuras coctiones, quare & distantiam status longiorem & breuiorem iuxta cibi crassioris, aut magis tenuis exhibitionem fieri posse putabit. Cum Gal. libr. de crisibus primo, & in lib. de quatuor morbi temporibus, & in secundo de ratione uictus, in expositione illius, Coniicere autem oportet & robur &c. statum esse cum maximè conficiuntur coctiones ostendat. Quod si ita, ut opinatur, res haberet, grauiter peccasset Galen. rationalis methodi author ab Hyppocrate secundus, cum uictus formam penes distantiam status sumendam nobis præcipiat, si pro uictus ratione longior & breuior fieri posset. Nam eo modo rectius esset status distantiam ex forma uictus coniicere, quàm contrarium. Sed pone rursus acutè febricitantis uires morbo superiores, morbumque ad septimum terminandum, tenui hunc nutries uictu qui uires minuit, nempe hydromelite, aut ptisanæ cremore, aut huiusmodi tenui sorbitiuncula,

septima

ſeptima die, utpote quo morbi uigor futurus ſit, ægrotantem in omnimoda ſeruabis inedia. Age nunc ſanum hominem æquè robuſtum, ac ægrotans erat, ſimili uictu ad ſeptimum ſeruato, totaque ea die incibatum hominem conuenias ueſperaſcente die ſeptimo qualem illum fore putas? Quod ſi prima die miliaria ſex pedeſtri itinere peragebat citra manifeſtum incommodum, quot die ſeptima putas poſſe peragere? Quilibet ſanè mentis compos, an tria poßit conficere dubitabit.

Idem de ſaltu, curſu, ponderis eleuatione, in ſummma in omni conatu multum ab ea deficiet meta, quam prima die attingebat. Sed in naturalibus actionibus idem iudicium. Nam ſi die ſeptima dimidium cibi, quem ante diem primam facilè digerebat offeras, grauato uentriculo læditur. Quanto autem uitalis facultas fiet imbecilior declarant languidi pulſus integra die ieiunantium. Cum ergo ſano homini ſola illius uictus ratione omnium trium uirtutum tam ſenſibilis accidat imbecillitas, quanto plus læſionis, & detrimenti uirium ex tali uictu ægrotantes ferent arbitraris? Quod ſi hæſitas, roga huius ſectæ principes Hippocratem, ſecundo de ratione uictus, & Galenum. cum ſcribunt detrimenta minus ſanos, quàm ægros afficere. Præterea languentes à repentina uictus mutatione lædi magis, quàm

ſanos

sanos, sed adhuc eos magis, qui acutis infestantur morbis. Item in eodem, permutatio uictus si sanis molesta est, languentibus molestior erit. Cum ergo hominem sanum si tenui illo uictu ad septimum nutrias, manifestè eius uires minui uidemus, multo magis id ægrotanti accidet, ita ut manifesto excessu imbecilliores fiant ex illo uictu. Ostensa est causa una insignis diminutionis uirium. Sed age morbum & eius symptomata, earum quantum absumant septem dierum interuallo consideremus. Profecto si mens humana ab experientia edocta, ut trutina horum admittitur, iudicabit labores acuti morbi vires posse diebus septem insigniter imbecilliores reddere. Vna enim die patiens homo ephemeram febrem, die sequenti sensibiliter imbecillior est, quàm ante febris inuasionem. A virtutis igitur robore duo sunt, quæ insigniter detrahunt, & præter modum absumunt, nempe tenuis victus, & morbus. Quod si morbo uires accrescere ad statum usque iuxta Hyppocratis sententiam intelligas; Circa principia & fines, & cæt. Colliges, non quæncunque excessum Naturæ supra morbum, satis esse ad euasionem. Pone exempli causa morbum, & eius symptomata quartam uirium partem absumpsisse: tenuem uictum sextam, morbi uires tertiam superadant, si prima die uirtus duplo erat, ad morbum excessu superior die septi=

die septima eodem erit imbecillior una octaua: Quare illa uictus ratione morietur ille cuius uirtus prima die erat morbo bis fortior. Quod si hos respectus nempe quartam, sextam, & tertiam, ut incertos nihil certi ostendere dicas; concedam aliqua ex parte; nam exempli causa adducta sunt, ut manifestum fiat, plures eorum qui ab initio morbo erant uiribus superiores, posse ex ea uictus ratione interire, multoque excessu opus esse, ut illo uictu quis euadat. At si ijs quæ a fide dignis medicis & philosophis scripta sunt in reductione effectuũ agentium naturalium ad numeros, aliqua fides sit adhibenda, quibus ostendere nituntur ab effectu insensili ad eundem cum manifestè sentitur duplã esse geometricam rationem, minori quàm par erat ratione supradictos respectus me definisse scies. Maximum ergo malum est eo uti uictu, quo plures qui alioquin seruari poterant intereant. Quod si sermonem ad eos qui à morbi initio pari certant robore, conuertamus, horum nullum intelliges tenui uictu posse euadere, ratione monstrante, cum morbi vires ad statum vsque validiores fiant, vt ab Hip. scriptum est, corporis autem virtus imbecillior. Qui ergo ab initio pari cum morbo robore certabant paulopòst eodem futuros imbecilliores constat. Nisi igitur id quod morbus & eius symptomata virium absumunt, craßi victus ope rependas, mors certa sequetur. Quod si dicat methodicus præter victum tenuem esse medicis remedia,

media, quibus morbi causam abscindunt, ut missione sanguinis, et purgatione; ijs si quidem euacuationibus humorem morbum efficientem educunt. Vnde & si pari robore ab initio natura cum morbo certet ob causæ morbi euacuationem bona acuminis morbi pars tollitur, & multo superior natura redditur, cuius causa euadet infirmus. Sic in Anglia olim Lusitano contigit. laborabat pleuritide, cumque morbo ingrauescente delirare cœpisset, omniaque in deterius abirent, tertio facta fuit sanguinis mißio, multumque eductum est, confestim omnia mitiora fuere, melior pulsus & urina, cessauit delirium, screauit, sanatus est. Videbatur tamen ante sanguinis missionem uirtus morbo inualidior. Sint hæc ut uis methodicè, hac tua ratione, ut multoties huiusmodi poßis salubres euacuationes moliri, citra magnum uirium incommodum; melius tamen egisses si crasso uictu qui uires ægrotantis augeat usus esses, quàm tenui, à quo uires imbecilliores effectæ, plures euacuationes citra magnum uitæ discrimen non ferunt. Insuper si euacuationes pro uotis succedant, non oberit ante euacuationem naturam cibo roborasse craßiusculo. Neque quicquam si id agas postmodum die una interposita lædes. A fœlici nanque euacuatiora roborare naturam, ut potentiùs quod reliquum est coquat, & expellat, oportet. Quod si e contrà accidat, ut non raró usu uenire quotidie cernimus,

mus, intempestiuas à medicis euacuationes, easdemque infelices, & cum magno uirium ægrotantis incommodo fieri: tenui hos indigere uictu iudicas, qui uires adbuc imbecilliores reddat, an eo magis qui aliquod imbecillæ naturæ solamen afferat, ut eas quas euacuatione deiecit uires medicus cibo roboret? Nec hoc ipsi rationales negabunt, nempe si in euacuatione erratum sit, melius esse crasßiori, quàm tenui, magis usum fuisse uictu, nam enunciationem à qua illa ostenditur, ut ueram admittent, utpote ab Hippocrat. concessam & Galeno. Nempe ægrotantes ab ijs, aut quæ ipsi commiserint, aut sponte, aut modo quæcunque acciderint peccatis, minus lædi, crasßiori uictu si usi fuerint, quam tenui. A sanorum experientia ad ægrotantes id deducit Hippocrat.

Sano enim homini si aliquid præter consuetudinem accidat, ut exempli causa longam pedestri itinere peragat uiam, aut Venere nimia usus sit præter consuetudinem, aut Solis æstum diutius passus fuerit, aut alius quicunque error accidat, magis læditur si tenui uictu ante usus fuerit quam crasso. Et hoc est quod Hippocra. dixit, Propterea sanis fallaces sunt ualde tenues & exquisiti uictus, quoniam peccata difficilius ferunt. In quo Aphorism. non agit ille de peccato, quod in exhibendo uictu committitur, utrum maius sit in tenuis exhibi-

tione

tione an crassioris, ut perperam plurimi intelligũt, sed de quibuscunque agit peccatis modo quocunque euenientibus quæ magis eum lædere ægrotantem ait, qui tenui quàm qui crassiori usus fuerit victu. Et ut certo scias hanc fuisse Hyp. mentem non ab re fuerit Græcum Gal. contextum adducere qui idem de Hy. sentit.

Cũ ita ait ἀμείνων δὲ ἡ προτέρα γραφὴ περιλαμβάνει γὰρ καὶ ταύτην καὶ γενικώτερον ποιεῖται τὸν λόγον. ὑπὲρ ἁπάσης ἁμαρτίας ἐκδιδάσκουσα τῆς ἀκουσίως τε καὶ ἑκουσίως συμπιπτούσης, τοῖς νοσοῦσιν, ὡς εἶναι τὸν λόγον τοιοῦτον ὅτι ἂν ἁμάρτημα συμπέσῃ τοῖς λεπτῶς οὕτω διαιτωμένοις σφαλερώτερον τοῦτο καθίσταται παρόσον ἥτε δύναμις ἄρρωστος ὑπὸ τῆς τοιαύτης διαίτης, γέγονεν ἥτε ἐπ᾽ αὐτὴν μετάβασις ἀήθης. μαρτυρεῖ δὲ τῇ προειρημένῃ γραφῇ καὶ τὰ περὶ τῶν ὑγιαινόντων εἰρημένα σφαλερὰς γὰρ ἐπ᾽ αὐτῶν φησι τὰς λεπτὰς διαίτας ὑπάρχειν ὅτι τὰ ἁμαρτανόμενα χαλεπώτερον φέρουσιν οὐχ ὅτι διὰ τὸ λεπτὸν τῆς διαίτης ἁμαρτάνειν ἀναγκάζονται &c.

Hoc est melior prior scriptura complectitur enim, & hanc, & generaliorem facit sermonem, de omni peccato docens voluntarie, aut in uoluntarie contingente ægrotantibus, ut talis sit sermo. Quod si peccatum accidat sic tenuiter diætatis periculosius illud est, quantum virtus imbecillis à tali diæta fuerit, & quantum transitus ad ipsam insuetus fuerit. Confirmant dictam scripturam quæ de sanis dicta sunt, quibus periculosas tenues diætas existere dicit, quoniam peccata difficilius fuerunt. Non quod propter tenuitatem diætæ peccare cogantur. Sentis ne ex ultimis Gal. verbis non agere Hypp. de ijs

quæ à tenui victu accidunt peccatis, sed de quibuscun que voluntarie aut inuolontarie contingentibus, quæ magis lædere asserit eos qui tenui victu usi fuerint, quàm qui craßiori. Cunque non raro accidat ægrotantes ex intempestiuis lædi euacuationibus, id esse agendum, & ad id accedendum, unde damna, & errores minus discriminis afferant. Id fiet si craßiori utemur victu. Cum autem non solum in euacuationibus, sed in alijs non paucis quotidie ægrotantes delinquant, aut sua sponte, aut aßistentium causa, & non raro ab ipsis medicis, accedet iam dictis non parui momenti ratio ostendens craßi victus non spernendam ægrotantibus commoditatem, nempe minus lædi ab erroribus. Quandoquidem peccata euacuationis si cum tenui victu coniungantur, methodo, quidem sed irrationali ægrotantem in mortem deferunt. Nam ut in prouerbio apud Hispanos est, caput cito tondent plures manus. Fateri igitur cogeris methodice cum in euacuatione erratum sit, minus mali ægrotantes patiet si craßiori, quam si tenui magis victu usi fuerint. Quod si pro votis euacuatio succedat, non est, quod tenui vtaris. Nam si à naturalibus ad eas, quæ ab arte fiunt euacuatioonibus validum est argumentum, ut tradidit Hyppocra. manifestum erit si quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem usque dare opportet, ut ille scripsit, idem obseruandum fore in ea quam medicus fœliciter molitur euacuatione. Quare committendum non est, ut ea fiducia tenui utaris

1. Aphor.

1. de ratione uictus.

ris victu, vt id imbecillitatis quod ex eius vsu natura incurrit noxij humoris euacuatione rependas. Sed his omissis mentem ad eos qui insuetum nauigant æquor conuerte cum eorum turbantur corpora, quorum qui cibo et potui non parcunt minus cõturbari certum est. nam facilius & minori cum molestia euomunt, vnde citius ab effectu liberantur. Qui vero magis abstinent. contrarium eis euenire diligentiores nautæ affirmant, Age experiamur alias causas, pone duos omnia quibus sint paria ad solis æstum nimis incalescentem, alter tenui victu, alter crassiori vsus sit ab ante hesterna die, vter eorum magis afficietur putas, ego quidem periculũ huius rei iam in me ipso faciens sensi minus me solis calore cum crassiori vsus fueram cibo, quàm tenui affectũ fuisse. Idem ijs accidit qui alta niue iter peragunt. Quare si quis hęc alta mente reuoluat, aperte colliget, verum id esse in cuiuscunque causæ impressione minus fore obnoxiũ qui crassiori victu vsus fuerit, multo autem magis qui tenui. Quare cum ita res habeat magnum afferet ægrotantibus crassus victus commodũ. Nam cum in morborum consideratione duplex sit medico scopus, alter ad id quod factum est, alter vero ad id quod futurũ, id curat medicus quod iam est, id præcauet quod nondum est, hoc que est, quod alijs verbis medici dicunt, cum morbus & càusa simul coincidunt, curationẽ mixtam esse, ex ea artis parte quę curat, & ex ea quæ præcauet, prophilaticæ græce dicitur. Cum ergo præcipua intentio medici deficiente eo quod vrget, ad id sit quod futurum est, danda est opera vt eo

 disponamus

disponamus modo ægrotantē ut minus eius quod futurum est recipiat. Ostendi autem supra crassum uictum corpus sic disponere ut minus quarum uis causarum impressionem percipiat. Quare ægrotātibus omnibus ministrandum esse, ut ab eo quod futurum est minus afficiantur. quod si febricitantem consideres qui tenui uictu usus fuerit, calorem acriorem ad intima corporis penetrantem morbique labores molestius ferentem, cōtra qui crassiori, minus à febrili calore molestari, facilius autem symptomata & labores ferre, magis uero morbi & eius causæ impressioni obsistere, ualidius bonos chimos ne putredinem concipiant manutenere. Cuius signum est causarū non naturalium actiones minus eos qui crasso usi fuerint uictu præmere. Quod si rusticos operarios nautas & id bonum genus in mentem reuoces, cum ab acutis corripiuntur morbis, non ptisana, non aqua mulsa, non oximelite euadere, sed ualenti cibo & potu, sola ea differentia quod subtiliori modo parant, ob coctionis facilitatē, id ita esse scies, cum ob id periclitari magis rusticos quàm ciues non uideamus, qui tenui uictu utuntur, quin immo rusticos facilius & citius à morbis liberari. Vt Venetijs rusticæ duplici laboranti tertiana contigit. Cunque accedens medicus aquam bordei & iusculum pulli frigidis berbis temperatum consuleret, illa annuente abijt. Sequenti die accedēs & cū nibil eorū quæ iusserat factum accepisset, ægre ferens discessit, nihil boni rusticæ futurū sperans, quam duobus post diebus in domo amici offendit gloriantem se suo consilio & non medici seruatam. Sed

heus

heus tu methodice cum uirtus ægrotantis nimis imbecillis est, non ne eam cibo & potu roborare conaris uel ipso morbi uigore ut Gal. tradit. An non putas melius crassiori uictu corpus antea nutrisse, ut hora maxime cõmotionis absq; cibo permanere potuisset, ob id quia natura ad insignem deueniente imbecillitatẽ non facile cibo noxa corrigitur. Nisi enim ipsa natura circa cibum elaborauerit cibus per se non digeretur, nec uires naturæ ministrabit, nam oportet ut ab ipsa natura principium sui adiumenti habeatur, quæ cum ualde imbecillis est tãtillum non ualet cibum coquere nec digerere. Quare consultius ageretur crassiori ante corpus uictu nutrire ut minus in huiusmodi imbecillitates incidat natura. Dictæ sunt nonnullæ rationes ob quas in morbis crasso uti debeamus uictu qui uires laborantis augeat, nullamque legitimam methodicus rationẽ ostendet quod tenui qui uires ægrotantis minuat uti oporteat. Methodicus forsan pro ratione Galenum adducit ita dicentem, nam si crasso uteremur cibo, adderemus in morbum, cuius uerba sic habent, nam si eas tales quales acceperimus properemus in istis seruare uel etiam augere, semper adderemus in morbum. Vnde aperte ostendit non solum uictu crasse sed & symetro si utamur augere nos semper in morbum. Hæc quidem Verba methodicus pro se citans putat obtinuisse. Et si hoc tibi præstem, ut in hac re Galenum ut iudicem admittam, possem tamen methodice arte tuũ in præsenti deuiare tellum. Nam male citasti Gal. in eo uerbo semper, illud ad sequentem dictionem adderemus referẽs.

Aphorissimorũ 1.

Aphorissimorũ 1.

Et talem facis sensum quod si inacutis uires seruare properemus, uel etiam augere, semper adderemus in morbum. Cum aliter habeant græca exemplaria nempe εἰ γὰρ ἤτοι φυλάττειν αὐτὴν οἵαν παρελάβομεν ἐν τούτοις ἢ προσαύξειν ἀεὶ σπεύδοιμεν αὐξήσομεν τὴν νόσον, hoc est si enim seruare ipsam, scilicet uirtutē qualem acceperimus in ijs scilicet acutis uel augere semper properaremus, addemus in morbum. Vnde non damnat Gal. in acutis simpliciter uirium additionē, sed illud maxime ne semper properemus addere eas cibo, innuens in statu & apud ipsum si cibo uires addere coneris errorem esse. Sed age methodice hæc demittens uolo tecum in hoc duello ea uti animi liberalitate qua cū Aiace usum fuisse Hectora refert Homerus. Crasso uictu qui uires augeat, ideo utendum non esse ais, ne addamus in morbum, unde quæso hæc fiet additio, aut quia cibus in morbi materiam conuertitur, aut quia eo temporis interuallo quo natura cibo præparando uacat à morbi coctione cessans causa est ut diutius duret effectus, aut quia affectum maiorem reddimus, aut quia in priorē causam addimus, ab omnibus hisce modis morbū sumere posse incrementum certum est. Age nunc an in ratione cibi crassi qui uires augeat aliqua dictarum insit occasionē consideremus. Cibum porrò in morbi materiam conuerti duplici de causa contingere aut quia similem in qualitate aut substantia aut quia à natura non commode apparatur, unde corruptioni disponitur, non apparatur aut ob multitudinem immodicam aut crassitiem. Proinde fieri potest ut ægrotantibus cibum offeramus

feramus qui uires augeat, qui nec qualitate nec substantia humori peccanti similetur, sed & eius mediocrem exhibere possumus quantitatem qui quàm minime difficilis sit coctionis sed admodum leuis. Verum ob dictam causam conuincitur petrona carnes assas acute ægrotantibus ministrans, quæ cum difficilis sint coctionis & haud commode à natura præparentur causa est ut diutius immorantes in laborantium uentriculis corrumpantur, unde in morbi materiam tandem conuertuntur. Quod ad morbi durationem spectat, necessarium non eße ut quicunque cibus uires ægrotantis augens multum exposcat ad eius coctionem tempus. Nam alica inter craßa ab ipso Gal. connumeratur cibaria, tamen breui admodum coquitur. Simile habent oua sorbilia, & uinum quod citissime quidem coquitur & multum uires iuuat, præcipuè naturales & uitales. Affectum intensiorem efficimus ut si iocinere aut liene obstructione laborantibus dulcia cibaria ministremus, & quæ facile particulis hæreant. Et si liquefacientibus febribus aquã mulsam exhibeamus. Quod nec hoc craßum cibum qui uires augeat committetur neceßario, manifestum est. An postrema participat occasione tentemus. Priorem dico causam pororum obstructionem aqua putredo ortum habet, hanc à multitudine humorum intra uenas aut ab eorũ crassitie aut lentore aut à duobus aut simul ab omnibus prouenire Gal. autor est. Cum autem obstructiones sunt aut suspitio est ne fiant, cauendum eße eum cibum qui plectoriam efficiat exhibere. Victus autem

1. Aphorismorum.

In libris de metho do medendi.

qui uires auget omnino hoc nō caret crimine, nã uires augere non posset nisi maior eius pars in sanguinē conuertatur. Ob solam igitur pororum obstructionē crassus uictus suspectus esse uidetur. Sed cum in omnibus acutis morbis non adsint obstructiones nec dispositio à qua iusta earum detur suspitio. Non esse ob id quod singulare est, uniuersale efferas perceptū, nempe omnibus in acutis tenui esse utendum uictu. Sed age methodice cum febris acuta cum obstructione adest, quo uteris remedio ut hominem in sanitatem uindices. profectò si Gal. in libris de methodo medendi & in libro de plenitudine consentis, & toti rationalium medicorum scholæ, sanguinis missione, nisi quæ probibeant adsint, dices. Nam febrem tolere non posses nisi prius obstructionibus liberandis intendas, quorum causa euacuationem molimur & si plectoria non adsit, sola melioris transpirationis gratia, ut ab eodem discimus. Nã stante eadem pororum raritate post humorum imminutionem liberi ores fieri inspirationes & expirationes contingit. Tu igitur methodice sanguinem mittis hac sola de causa ut liberiores fiant transpirationes, ego hac ipsa quam tu, & ut post euacuationem crasso cibo qui uires augeat uti secure & citra læsionē possim. Sentis ne pluribus in morbis acutis crasso uictu illico citra aliquam præparationem utendum esse, in ijs uero quibus obstructiones coniunguntur quæ morbi materiam fouent aut suspitio est ne fiant corpus fore præparandum ante craßi uictus exhibitionem. Nec hanc præparationem solus huius gratia melior. Nam & tu & rationales

tionales quicunque illam tanquam remedium ad sanationem nō uulgare amplectimini. Solum unū est quod inter nos separat quod uos id agitis ut morbum oppugnetis ego uero ob id ipsum, & ut laborantem naturā citra læsionē roborare poßim. An non tibi methodice subijt in mentē simile esse illud Hyppocratis cū de corporibus athletarum sermonē faceret, quem Oribasius de omni crasso & obeso intelligendum monet, horum igitur, inquit causa bonā habitudinem soluere cōfert, non tarde ut rursus principiū nutritionis accipiat corpus. Nullam igitur ualidam perpetuam aßignabis rationem quod tenui uictu qui ægrotātis uires minuat et imbecilliores reddat in acutis uti debeas. Nonne Hyp. præceptū est cum aliquod signum prorritatorium aut euacuatorium affuerit uel in hypocundrio, craßiori uictu utendum esse. Ubi Gal. cōmuni prorritationis nomine cōprehendisse omnia Hyp. quæ quo uis modo uirtutem ad imbecillitatem agūt scribit, ut morsus quem acris humor in intestinis aut uentriculo parit, præterea uigilia, ira, mæror, lumbrici, elmynthes, qui ab intestinis ad uentrē usq; ascēdunt, & pruritus cutis et partis alicuius qui nocte oboriatur, & plurima alia quæ sub euacuatorio comprehenduntur signo, & sub hypocundrio. Cum ergo omnibus his ob id quod uirtutem infirmiorem reddere nacta sunt, craßiori uictu obstare præceptum uobis est, id diligenter præcauentibus ne corporis laborantis natura multum imbecillis fiat, consulto tenui uictu uti, quo ægrotantium corpora ad insignem ducuntur imbecillitatem præter rationē esse uidetur.

2. de ratione uictus.

uidetur. Quinimmo nisi mihi certo ostendas cõmodum quod à tenui uictu acute ægrotantibus euenit, maius esse uirium incommodo, insanam esse temeritatẽ iudico, eo uti cuius damnum manifestum est, adiumentum uero rationi haud peruiũ est. Quod si methodicus ad hæc. Nihil igitur obstabit quo minus in acutis uinum concedamus quod uires insigniter roborat & breui coctionem recipit, nec in morbi materiam aptum esse ut conuertatur, nec affectum augebit si tenue fuerit & aquosum, sed nec hoc obstructionibus læsioni erit, nam omnes promouere euacuatiões asserit Gal. in libris de methodo medendi. Vere quidem si ægrotans assuetus sit, non esse quod interdicatur uinum tenue & aquosum. Nam quam æstimas eße dispositionem methodice cui maxime aduersum sit uiuum, forsan febri acutæ cum ingenti capitis dolore & mentis læsione, hac constitutione uinum omnino prohibendum eße credideris. In ea ipsa tamen dispositione ante dictum uinum si uestrum conceßiße Hip. audias, an ne mutabis sententiã & rectius posthac ægrotantibus consules, & saluberrimum eße iudicabis, naturæ uires modo quo poßis augere præcipue ubi citra effatu dignum incommodum id efficere poßis. Hip. igitur ita scribit cum uero in huiusmodi morbis fortem capitis grauitatem uel mentis læsionem suspicatus fueris, à uino penitus est abstinendum, aquamque tunc dare oportet uel uinum aquosum flauúmque & prorsus inodorum, atque ab ipsius potione aquæ exiguum super bibendum. Nam hoc modo uini potentia caput, mentémque minus tentabit. Validum

8. de methodo.

In 3. de ratione uictus.

dum ex dictis Hyp. summi potest argumentum, in omni morbi constitutione assueto ægrotanti aquosum uinum à rationali medico concedi posse, ut in pleuritide affectu quamuis maxime crudo existente, ut habetur ab eodem ubi ita scribit. Et si morbus siccior, quàm ut quispiam existimet fuerit, non multũ dare oportet, sed ante sorbitionem uel mulsam uel uinum utrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit. An non percipis ante dictæ constitutioni uinum & si tenue & aquosum noxa non uacare, cuius causa Hyp. exiguum aquæ super bibendum præcipit. Cõmodum tamẽ quod ab eo in corroboranda natura sequitur, maius esse suspicandum ideo esse, quia alioquin non concessisset. Hyp. stantibus forti capitis grauitate & mentis læsione. Hucusque illius rationes qui crasso semper uictu hoc est qui uires laborantis augeat in quibuscunq; morbis utendum esse opinatur. Qui uere in acutis, tenuem qui uires minuat ministrandum fore contendunt sic breuiter ratiocinantur.

In 1. de ratione uictus.

CAP. II.

At qui paroxismo sæuiente inquieto febricitanti præ igneo calore æstuanti pedes & brachia huc & illuc iactanti sitim linguæque ariditatem ægre ferenti, cibum offeremus, an paroxismi inclinationem expectabimus. Nullus profectò qui mentis sit compos ægrotanti paroxismo ita sæuiente cibum ministrabit. Proinde cum plures sint morbi quos recentiores perperacutos uocant, qui ab initio ad morbi manifestam inclinationẽ similes labores prædictis & plures & uehementiores

tiores afferunt, nec intermißione habent, cibum ne ijs qui uires augere ualeat an qui minuat ministrabimus. Ego quidem tantum abest ut crasso uictu qui uires augeat sic laborantem nutriã, ut omnimoda inedia hominem ad morbi inclinationem seruare opus esse crediderim. Qua in sententia Hip. & Gal. esse certum est. Nec præter rationem nam si illud uerum est quantumcunque quis sæuiente paroxismo ediderit nocumento esse, unde monstrante experientia asseruit Hip. apponere læsionem esse, quod cum in periodica febre in qua errores minus periculi afferunt hoc facere ob timorem læsionis ueremur, causatius profectó in peracutis cibum non esse offerendum in quibus certum est citra magnam læsionem ministrari non posse. Nam si in uentrẽ absorptus fuerit cibus quod redundat superfluitq; si alias multo magis in acutis tolere est difficile ut scripsit Gal. Præterea cũ inflãmatio in aliqua parte excitatur ab humoris effluxu siue phlegmone aut erisipelas sit, nõ aduertisti nullum cibum quantumcunque leuißimũ fluxione durante laborantes citra læsionẽ posse sumere, quando quidem à cibo dolores & fluxus insigniter crescunt. Cunque hæc ita se habeant nunquam inducar utrationibus mihi persuadeas cũ ægrotans uel ab ipsa morbi uehementia uel ab aliquo dolore minis molestatur crassum cibum offerre ex usu esse. Quinimmo cum Hyp. sentio in primo de uictu acutorum ubi ita scribit postea si dolor uel periculum aliquod comparuerit sorbitionem dare oportet neq; multam neq; crassam sed post septimum uel nonum si ualidus

2.lib.de ratione uictus in illo ciborũ autẽ adiectioni.

lidus sit. Vbi igitur morbus statim ab intio maxima affert symptomata omnimoda inedia ægrum seruare ad morbi inclinationem, si virtus sufficiat, rectius esse iudicat, quàm cibum offerre qui citra insignem læsionē tali morbi constitutione exhiberi nō potest. In qua sententia Hyp. esse cū ita scribit, ciborum autem adiectioni intendendum multo minus subtrahere vero sæpenumero expeditcum ęger sufficere possit donec morbus maturescat. In reliquis ab hac vehementia degenerantibusmorbis tenuem aut tenuissimū concedendum esse victum, tutius que esse in ijs ad magis tenuem a iusto aberrando accedere, quam ad crassiorem. Quod ualida ratione ostenditur. Pone morbo acuto laborare Socratem est ne aliquis cibus qui morbo & natura Socratis & cæteris exacte conueniat, dicatur ille medius, omnia cibaria quæ illo tenuiora sunt haud quaquam conuenient propter virium diminutionem quæcunque illo crassiora incommoda sunt propter morbi additionem. Sed cum acuti morbi vt plurimum iuuenibus aut cōsistentibus accidant quorum vires maximetunc vigent, manifestū est quod in ijs magis vrgebit morbus quàm virtutis imbecillitas. Addere modo in id quod vrget periculosius cum sit quàm in id quod non vrget aut minus vrget, manifestum est in acutis deterius esse & magis periculosum crassiorem cibum vt pote qui in morbum vrgentem addit, quàm magis tenuē qui virtutē cuius imbecillitas non urget exoluat.

In 2. de ratione uictus.

DE

CAP. III.

QVID de ijs sententiam in præsenti breuiter ostendam, id quod maxime in artis operibus post longam considerationem magis probauerim. Eam enim eße artis utilitatem, inuenire ea quæ ægris conducibiliora sunt. Nunc mihi præbete aures de ratione uictus uobis aliqua dicturo, quæ animos uestros componant. qua quidem in re unum insequor Hypp. cuius scripta ultra humanam eruditionem quid præstant; huic acceptũ fero quæ de uictus ratione uobis dixero. Sed prius dubitationem soluere expediet. Craßum uictum, tenuem tenuißimũ, primus Hyp. dixit in Apho. Quid tamen per hæc nomina intelligat ex libris de ratione uictus illici potest, apertius tamẽ in libro de Prisca medicina, ubi ita scribit. Qui uero medicinam excogitauerunt inuenerunt ue, sententiam opinionem ue habuerunt quam illi de quibus prius dixeramus, primum quidem arbitror ex eorundem ciborum copia quid subtraxerunt & pro multis pauca fecerunt & dederunt. Cunque hoc illis satis non uideretur nõ enim languentibus hæc æquo modo proderant, sed erant nonnulli qui sic haberent uti ne exiguos quidem cibos superare poßent, hos itaque putarunt imbecillioris cuiusdam rei egere. Propterea sorbitiones inuenerunt paulum quid firmioris & robustæ materiæ multa aqua commiscentes, quod inerat ualidum mixtione & coctura subtrahebant minuebantque, quicunque uero nec sorbitiones poterant superare eos ad pocula deducebant, hæcque usu & copia obseruando quod modice

dice, at æquo quodammodo haberet, nec plusquam oporteret, nec minus, nec meratius, nec dilutius, nec serius, propinabant. Hoc autem probe scire oportet, quibus sorbitiones in morbis non conferunt, & considerare nam cum fecerint febres irritantur, & crescunt dolores, clarumque fit quod propinatur, & infertur, morbo quidem nutrimentum & incrementum esse, corpori vero tabem malum & exitium. Quibus autem sic habentibus siccus cibus panis placenta plus mazaue, & si pusillum datur, decuplo magis malum crescit quàm si sorbitio, nullam aliam ob causam nisi cibi vehementia quę ad malum quo quis afficitur non facit. Nam cui sorbere confert comedere vero minime, hic si plusculum assumat magis afficitur, cuius languoris causa huc referatur. Nā quæ ualidæ materiæ sunt maxime & apertissime sanum lædunt, nedum languentē. Hucusq; Hyp. aut thesalus eius filius. In quibus verbis triplicem designauit victum, nempe quæ cōmeduntur sorbentur, & bibuntur, nempe crassum tenuem & tenuissimum. In apho. quartū addidit nempe ultimo tenuissimum quem recte Gal. omnimodam cibi & potus abstinentiam interpretatus est. Vt ipse aperte secundo de victu auctorum ostendit. Ita ut totus uictus quadrifariam diuidatur nempe in ea quæ comeduntur, sorbētur, & bibuntur, & in omnimodam cibi & potus abstinentiam. Verum si ea quæ sorbentur bifariam partiaris nempe in crassam & tenuē sorbitionem; habebis differentias in quas omnes. Hyp. victū partitus est. Verum quatuor ex ijs sunt quæ acute ægrotantib. conue-

ueniunt nempe craßa sorbitio, tenuis, pocula, et omnimoda abstinentia, quorum meminit Hip. in libris de ratione uictus in acutis. Craßæ sorbitionis in primo, cum de eo uictu agit quem hordei substantia præstat duplicem ab eo sorbitionem parans, nempe craßam et tenuem, illam absolute ptisanam aut totã uocat ptisanam aut hordeaceam, & est quæ post integram hordei coctionẽ non collatur, hanc cremorẽ siue succũ ptisanæ nuncupat, & est succus qui post collaturam remanet. Vt scriptum est à Gal. primo de ratione uictus in expositione illius talia autẽ parte plurima prosunt ijs &c. Ea ergo quæ comeduntur craßum, sorbitiones craße ut tota ptisana tenuem, tenuis sorbitio ut ptisanæ cremor exacte tenuem, potus ut melicratum tenuißimũ, omnimoda abstinentia ultimo tenuißimũ uictum constituunt. His omnibus cõsentire Gal. scito in eo apho: tenues & certe diætæ ab eo loco nunc sufficit tantùm dicere ad finem. Quo in loco Nicolai uersio ita habet nunc vero tantum dixiße sufficiat quod in omnibus morbis quibus maximus vigor & iudicatio primis quatuor diebus futura sit modo natura sit fortior, integram inediam seruare debemus. In quibus vero non ultra primam septimanam protrahuntur forti existente natura solo utendum est melicrato, solus autem & hic ipse victus tenuißimus eßet non tamen in extremo & cætera. Græcus tamen cotextus, duo verba addit hoc modo νιὼ δὲ ἀρκεῖ τόγε τοσοῦτον εἰπεῖν ὡς ἐφ' ὧν μὲν αὖ νοσημάτων ἡ ἀκμὴ καὶ ἡ κρίσις ἐν τῇ πρώτῃ μάλα γίνεται τετράδι τῆς δυνάμεως ἰσχυρᾶς ὑπαρχούσης ἐπὶ ἀ-

σιτὶ

σιτίας παντιλοῦς τούτους φυλάξομεν ὅ περέστιν ἐσχάτως λεπτοτατης διαίτης &c. hoc est nunc uero tantum sufficiat dixisse, nempe in quibus morbis uigor & crisis in primis quattuor diebus futura sit, uirtute forti existente, in abstinentia omnimoda hos seruabimus. Quod quidem est ultimũ tenuissimi uictus. In quibus uero nõ ultra primã septimanam, forti existente uirtute sufficiat melicrato solo uti. Tenuissimus sit hic solus uictus, non tamen in ultimo. Ex quibus uerbis & ex ijs, quæ ad finem Apho. scribit, aperte ostendit per crassum, tenuem, exacte tenuem, tenuissimum, & ultimo tenuissimum uictum, intellexisse id, quod supra diximus. Horum quinque uictuum generum meminit Hip. in libris de ratione uictus in acutis.

CAP. IIII.

GAL. hyppocratica diuisione non contentus, quæ ciborum diuersas formas respicit. Eorundem penes uirium dispositionem uariam, quam cibaria diuersa inducunt, aliam denuo diuisionem super addidit. Omnem cibum in crassum, symetrum, & tenuem diuidens. Vires augere ualens alimentum, crassum dicens. Seruare, symetrum. Tenuem, minuere. Quæ qualiter sunt intelligenda uerba, dicere opus est. Nam si crassi, symetri, & tenuis notiones quas assignauit Gal. respectu uirium sanitatis tempore intelligas, nullus utique symeter uictus ægrotantibus daretur, nam satis manifestum est nulli contingere ægrotanti quantumcũque crassis utatur cibarijs æque robustum in ægritudine seruari ac fuerat ante morbi inuasionem. Quod si ad tempus ægritudi- A phorissimorũ 1.

C nis

nis referas tenuis non datur, non præter omnimodam abstinentiã & aquam frigidam, quem nam assignabis uictum qui ex sui ratione uires ægrotantis imminuat. Ego quidem nullum esse uictum quantumcũq; tenuem qui uires, acuto morbo ægrotantis, nõ augeat existimo. Nam si ptisanam dicas, audias Gal. in primo de uictu acutorum in expositione illius at si os madescat ubi ita de ptisana sentit. Ergo qui probe expurgantur inquit, his ptisanam dare oportet, non ut uirtutem modo roboret, uerũ quoq; et his, quæ per tusses ex pulmone fiunt, humidorum expulsionibus opem ferat. In quo quidem contextu sic habet Ioannis Vassei uersio. Sed apertius græcus contextus id quod proposuimus ostendit, nam propositionem affirmatiuam facit, in hunc modum. Dare igitur oportet probe expurgatis ptisanam, causa roborandi uirtutem &c. Audisti ptisanam uirtutem roborare posse. Idem de mulsa ab eodem intelliges tertio de ratione uictus in expositione illius uini autẽ & mellis &c. Vbi copiosiorẽ ex mulsa nutritionẽ asserit, quã ex uino. Idẽ apertius ostendit in expositione illius damnata aũt propterea &c. Non ob id ergo tenuem dixisse uictum putandum est quod ægrotãtis uires minuat. Crassi igitur uictus, symetri, et tenuis rationes, sanis referendas esse, ut crassum eum uictũ dicas, qui sani corporis uires augere poßit. Symetrum qui eiusdem uires seruare. Tenuẽ eum qui sani corporis uires haud quaquam seruare ualeat. Hunc acute ægrotantibus conuenire scribit. In chronicis uero morbis uires esse seruandas symetro uictu, hoc est talem esse uictum offerendũ

qui laborantis cum sanus erat uires seruare poßet. Te nuem igitur qui sano Socrati uires seruare nõ poterat acuta febre ægrotanti & iam imbecilliori effecto si mi nistres easdem augebit. Nam non aliter quàm si in ingenti pira ut ignem eadem serues magnitudine, certa lignorum multitudine opus est. Quod si eundem augere, maiori. Finge nunc ignem aut ob aquæ effusionem, aut ob quodcunque sit imminutum, minori profectò lignorum congerie seruabis, & augebis. Consimiliter hominum corpora, cũ prospera fruuntur ualitudine crasso cibo & multo indigent ut uirium robur seruetur, aut augeatur. Cum ob morbos uirtus corporis imbecillis est affecta subtiliori cibo & eius minori copia et seruari & augeri possunt. Quare mirum non est si à mellicrato, uino, oximelite, & similibus uires acute ægrotantium augeantur. Cuius euidens præstant argumentum uiatores & operarij. Cum integra die à cibo & potu abstinuere, hos uespere uix corporis onus substinere posse. His tunc temporis mellis & aquæ parum si porrigas, alacriores eos ad opus reddes. Hoc ita esse, ostendit Ionatham Saulis hæbreorum regis filius, qui uires resumpsit, id mellis gustans quod extremæ uirgæ inhæsit. Non est igitur quod acuto morbo laborantis uires, mellicrato augeri non posse credamus. Cum ergo in artis operibus id uerũ esse probemus, nempe cibum & si tenuißimum acute ægrotantis uires augere posse; nullus utiq; tenuis dabitur cibus, sed omnis crassus erit si craßi & tenuis rationes ad ægritudinis tempus & non sanitatis referas. Sed nõ ab re fuerit uerba Gal. in

præsenti græce adducere quandoquidem de ijs contentio est ut sciatis quantum dictis conueniant. λεπτὴ δὲ διὰ ὀλίγων ἐδεσμάτων ἢ δι᾽ ὀλιγοτρόφων οἷόν περ καὶ ὁ τῆς πτισάνης ἐστὶ χυλός· ὅρος δὲ αὐτῆς ἡ τῆς δυνάμεως ἐστὶ καθαίρεσις ἧς περ ἕνεκα καὶ τρέφομεν· ἐπὶ μὲν οὖν τῶν ὑγιαινόντων ἀεὶ χρὴ τὴν ῥώμην τῆς δυνάμεως φυλάττειν ἢ παραύξειν ταῖς τροφαῖς, οὐ καθαιρεῖν· καὶ εἴη ἂν ἡ μὲν παραύξουσα τροφὴ ἁδρά, ἡ δὲ φυλάττουσα σύμμετρος, ἡ δὲ καθαιροῦσα λεπτή, *hoc est tenuis uictus per pauca edulia uel per ea quæ parum nutriunt, quale est ptisanæ succus, terminus ipsius, uirtutis est imminutio. Cuius causa nutrimus. In sanis igitur semper oportet robur uirtutis seruare, uel augere alimentis, non minuere, & statim clausula non finita ita ait ijs, quæ de sanis dixerat, sequentia annectens. Et sit quidem augens alimentum crassum, seruans uero symetrum, imminuens tenue, hoc inquit fugere oportet semper, subintellige in chronicis, aliorum ultro magis indigeāt præsentia ipso uti. In ægrotantibus raro contingit uirtutem fortiorem quàm acceperimus operari. Dixit raro ethicos & marasmo confectos excipiens, quorum uirtutem laboramus singulis diebus robustiorem efficere alimentorū successiuo incremento. Damus operam ut in pluribus seruare in chronicis, mensuratè quidem imminutam conseruare in acutis, si enim seruare ipsam qualem acceperimus in iis, uel augere semper properaremus, addemus in morbum. Ex quibus uerbis colligitur in chronicis dandam esse operam ut cibo & potu id uirium, quod à morbo absumitur quoad fieri posit reponamus. In acutis uero id non dari. Satisque esse si partem detrimenti uirium, tenuis uictus ope resarciamus. Maiorem*

iorem & modo minorem prout nobis uirtutem posse sufficere uisum fuerit. Et hoc est quod dixit mensurate quidem imminutam conseruare in acutis. Ea ergo quæ comeduntur crassum uictum constituunt, ob id quod eo uictu sanorum corpora seruãtur & augentur; sorbitiones uero tenuem, nam uires sanorum ab ijs seruari nõ posse si eis solummodo utantur. Pocula tenuissimum, maximum siquidem uirium detrimentum patientur sana corpora, aliquot diebus ab iis solummodo alimoniam suscipientia.

CAP. V.

ALITER tenuis uictus ratio intelligatur, prout Gal. exposuit in eo loco damnata autem propter ea &c. ubi imbecillitare & nullo pacto nutrire & parum nutrire non idem esse ait. Diminuunt inquit uires, sanguinis eruptio, deiectio superflua, sudor inmodicus, & per accidens sibi abstinentia, hæc uere imbecillitare dicuntur. At quæ nullo pacto nutriunt ut aqua eã imbecillitare nec roborare uires quispiam uere dixerit, nisi id per accidens contingat. Tertio sunt loco quæ exigue nutriunt, et potuisset quidem si quis solis ipsis usus fuerit, mori, non equidem quia uires diminuunt, sed quia non sufficienter roborant. Ex his est mulsa, nã si quis diebus quattuor cibo priuatus interire possit, is mulsæ usu, non quintam modo diem, uerum quoque & sextam attinget. Ex iis elicitur uerbis quod cum in apho. dixit de tenui loquens uictu, ñ 3. de ratione uictus.

 λεπτῆ

λεπτὴ καθαιροῦσα, hoc eſt imminuens tenuis, nõ quia uere uires imminuat dixit, ſed quia non ſufficiẽter roborat. Danda eſt ergo opera ut ægrotãtis uires cibo tantiſper augeamus, quatenus id citra manifeſtam læſionem fieri poßit. Longa didici conſideratione quod poſtea à Dionyſio medico patre meo, uiro apud Luſitanos clariſſimo accepi, ægrotantibus quibuſcunq; ſaluberrimum eſſe, medicum id agere ut uirtutẽ citra morbi aut eius durationis additionem, roboret. Qua de cauſa inuentæ ſunt ab antiquis ſorbitiones et pocula acutis morbis uictus idonei, qui ſanè ægrotantis uires citra noxam augeant, & facilè ab imbecilli ſuperentur natura. Quorum uno aut altero prout morbi conſtitutio eſt utũtur.

CAP. VI.

His ita determinatis methodum de recto febricitantibus miniſtrando uictu, incipiam breuiori & faciliori quam poßim uia. Quinq; habet uictus debita adminiſtratio conſiderationes, nempe uictus formæ, quã græci διαίτης σχῆμα uocant, deinde quantitatis, qualitatis, numeri, & horæ, horum ſingula inueſtiganda fore à medico qui uictum ægrotantibus conuenientem miniſtraturus ſit. Victus forma à uirtutis robore & ſtatus diſtantia ſumitur, ut ſcribitur libro Apho. Vt ſi longè fuerit morbi ſtatus ſymetro utemur uictu, quod ſi propè tenui, tenuißimo uero, ſi proprijßime, quod ſi iam affuerit, ultimò tenuißimo. Ad hæc uirtus corporis conſideranda eſt, an talem uictus ſpeciẽ ferat, quam ſtatus diſtantia praſcripſerit. Verum in hoc negotio primum quærere oportet, an recte à diſtantia

ſtatus

status & à uirtutis robore, uictus formam inquirere oporteat. An potius cum uirtute, morbi dispositionem considerandam esse, ut recte uictum ægrotantibus diffinire possimus. Rationales medici qui Hip. insequuntur à uirtutis robore & à distantia status uictus formam inuestigandam ideo esse opinantur, quod sola corporis uirtus sit, quæ cibum pro sui custodia indiget. Nam ut uitale robur seruemus, iõ cibum ægrotantibus exhibemus. Ut scripsit Gal. in expositione illius postea si dolor &c. Virtus igitur pro sui custodia eum cibum indicat quo maxime seruari poßit. Morbus autem talem diffinit, ut eo ad uigorem, solum sufficere poßit ægrotans. Nam apud hunc, morborum iudicia ad salutem aut ad mortem fiunt. Eo usque igitur uirtutem seruare cibo oportet. Craßiorem uero exhibere quo ultra durare queat, damno erit, nam morbum augebimus. Nam si morbosam affectionem nullo pacto offenderet alimonia, nos uirtuti soli attendentes, ægros ut sanos aleremus. Sed quia sæpius noxam uti ostendimus affert, ob id morbi affectionem non tanquam cibi indicatricem, sed tanquam probibitricem contemplamur, ut Gal. prudenter citato loco scripsit. Virtus ergo pro sui custodia omnem cibum indicat, quem apparare possit, ab hoc morbus omnem abscindit, quo ultra uigorẽ durare queat ægrotans. Id tunc conijcimus, cum eo subtiliori scimus ad statum durare posse. Quare si ad uigorem usque sufficere posse ægrotãtem existimemus solo uictu per pocula, sorbitiones non dabimus. Sed nec ea quæ comeduntur, idque ob morbi rationem ut

In 1. de ratione uictus.

ſcite ab Hyp. ſcriptum eſt in hæc verba. Poſtea ſi dolor quiſpiam vel periculum comparuerit, ſorbitionem da re oportet, neque multam neque craſſam ſed poſt ſepti mum aut nonum ſi validus ſit. Audis Hyp. ſorbitione ſuperſedere ad ſeptimum aut no num vſque, cum in eis iudicationem futuram ſperamns, vbi æger citra ſorbitionem eo uſque poßit ſufficere. In cuius expoſitione Gal. ita ſcribit. Cum igitur virtus ad morbi vſq; iudi cationem ſine ptiſanæ ſor bitione ſuffecerit, oximeli & aqua mulſa ſatis ſunt &c. Ex quibus manifeſtum eſt vi ctum eum eligendnm fore, quo cum corporis virtus ſuf ficiat & eo ſubtiliori non. An non ne id ab eodẽ loco ci tato colligimus, vbi ita ait. At ſi iudicationẽ ſeptima die citius futuram ſpera ueris vt verbi gratia vel quar ta vel quinta ægros ſane multos ſufficere citra ptiſanæ ſorbitionem poſſe comperies, quod ſi ad ſeptimam vſq; protrahatur paucos omnino. Qui igitur citra ptiſanam ſufficere poſſunt, ijs oximeli & aquam mulſan exhibe re docuit. Qui uero non ptiſanam Quinimmo ſi abſq; cibo & potu ad iudicationem vſque durare poſſe ſperemus, omnimodã ei inediam conſulemus. Vt ipſe Hyp. aperte monuit ſecundo eiuſdem de ratione victus vbi ita ait. Ciborum autem adiectioni intendendum multo minus, ſubtrahere uero omnino ſæpenumero expedit, cum æger ſufficere poßit donec matureſcat morbus. Quod Gal. confirmat in hæc uerba. Nempe ſi æger ad morbi uſque uigorem ſine cibo ſufficere poſſe uideatur, in omni ciborum abſtinentia eum & potu ſolo cum tibi uidebitur neceßitas moderaberis. Vocetur autem ille

Idẽ eodẽ 2. in expõne illius interdum autem & cruda.

ille uictus quo ad statum sufficit ægrotans & eo subtiliori non,medius, hoc subtiliorem exhibentibus corporis uirtus exoluitur, morbus autem incrementum assumit, eo craßiorem ministrantibus. Quare rationabiliter à distantia status tanquam à termino ad quem vsque ducendus sit æger, uictus formam inuestigandam esse rationales opinantur. Nec hoc in arte medica solum didicimus, uerum in rebus humanis id licet obseruare. Prudentem uiatorem quingenta profecturum miliaria, haud nimis festine æquitare. Sed moderato ducere equum incessu & labores diurnos nocturna tẽperat quiete. Nec solum labori modum imponit, verum & cibo quo equum nutriri oportet, ut eo durare possit. Quod si unius diei acturus sit iter haud necessarium putat quicquam obseruare. Nonne idem nauigantes obseruare uidemus. Nullum quidem sibi parant uiaticum, qui à Calesijs in Angliam se recipiunt. Non sic qui à Venetijs Epidaurum Ragusiorum oppidum proficiscuntur. Iis longe dissimile quod Lusitani Indos petituri magnis parant expensis. Ii omnes nõ ab alio viatici rationem sumunt, quam ab itineris mora. Cõsimiliter in arte medica ægrotantibus victus formam sumendam à distantia status recte quis ratiocinetur. Nam proxime huic adsunt morborum iudicia alterutrum exitum minantia. Sed age, si à distantia status victus formam non quæras, à quo nam altero vltra virtutem indicationem sumes? A morbi dispositione forsan ais, sed cum singulis morborum quattuor adsint diospositiones, quarum differẽtiam sensu licet percipere

pere, nempe principium augmentum statum et inclinationem. A' qua non harum uictus formam sumendam putas. Proinde cum apud principia & fines omnia sint imbecilliora, apud statum uehementiora, crassiorē quàm expediat ministrabis si ab illis, aut plus iusto tenuem si ab ijs, indicationem uictus sumas. Praeterea cum nulla sit morbi dispositio quae cibum indicet sed omnis prohibeat, ut supra ostensum est, cunque alio sit alius acutior & uehementior morbus, non ex aequo omnes pariter prohibebant, sed unus magis alio. Cunq; uirtus eum semper uictum indicet quo maxime seruari possit, quem ab iis duobus quorum alterum unum indicat & id alterum probibet ellicere poßis uictum. Finge uirtutem pro sui custodia uictum indicare per ea quae comeduntur, si morbus multū dissuadeat, quid ab eo uictu detrahes, quid ue cum parum probibuerit. Insuper unde similes in detractionibus scias aut poßis proportiones obseruare, ac in morborum dispositionibus erant. Caeterum non obstiterit, plures esse morbos, qui inaequaliter aegrotantes affligant, ita ut hodie mitius habeant, in crastinum deterius degeant. Modo absque febre ulla, postmodum magno aestu exagitentur. Aliquando dolores labores ue patiantur, quandoque nullo symptomate infestentur. Non ob id fieri non posse, ut una uictus forma, morbis inaequaliter affligentibus conueniat. Nam & si non eadem ratio in die acceßionis et in die quietiori babenda sit, quo maxime differre oporteat, non uictum eße, sed tempus quo innoxiè cibum offeras. Eandem nanque ui-

ctus

ctus formam quam à robore uirtutis et à distantia sta tus sumpsisti, perpetuo ab initio morbi ad statum ser uare oportet. Sed tempus obseruare expedit quo in- oxie cibũ offeras. Nam in paroxismis subtrahere opor tet, apponere. n. læsio, ut in aphor. scriptum est. Vnde licet colligere ab uniuersali victu formã à particulari vero qui singulis accessionibus conueniat, cibationis idoneum tempus suppeditari. Quod manifestus alibi scripsit in hæc verba. Tempus autẽ dandæ sorbitionis tum per initia, tum per omnem morbi decursum, nam si pedes frigidi fuerint non à sorbitione modo, verum quoque & maxime à potu temperandum. At cum ca liditas ad pedes descenderit, tunc dare expedit. Idem sub alijs verbis dixit. Cum purgaueris inquit sorbitio nibus quibusdam utitor, obseruatis ita febriũ accessio nibus, ut nunquam cum adsint neque cum futuræ sint exhibeas, sed vel cum cessant uel quieuerunt & maxi me à principio recesserunt. Frigentibus ergo pedibus, neque potum, neque sorbitiones, neque aliud quippiã huiusmodi dabis. Sentis in ijs duobus locis Hyp. de par ticulari victu egisse, ut singulis conuenit accessionibus ubi nihil à totius uictus ratione diuersum docuit, quã tempus cibationis idoneum. Idem intelligendum est dedisse in apho. perceptum, cum dixit in paroxismis subtrahere oportet, quod confirmat Gal. citãs. in expo sitione locum Hyp. quem supra adduximus quarto de ratione uictus. Non igitur eo quod morbi inæquali- ter affligant alio utemur uictus quàm uirtus & distã- tia status indicarunt, ut aduersarij opinantur.

In 2. de ra tione ui- ctus

4. de ratio ne uictus.

CAP. VII.

VERVM eorum qui contra sentiunt, rationes audire oportet. Haud facile esse in arte medica methodum tradere, qua id quod est, tale esse dignoscamus, nedum quale illud futurum sit. Difficillima quidem in omni arte præcognitio est. Quapropter facilius à uirtute & morbi dispositione uictus formam eliciemus, quam à distantia status qui nondum est. Sed quod certius hinc, manifestum erit. Cognoscere quæ nã sit ægritudo, et quas habeat causas, et quibus nam commitata sit symptomatibus, quã quæ pernitiosa sint, certius sciri possunt in arte medica, quàm præsciri. Minus præter ea errori obnoxius est, qui à dispositione morbi cum uirtute uictus formam inquirũt, quàm qui à distantia status. Nam considerãtes quod est, ob mutationes decipi non possunt. Prout accidit ijs qui quale quicquã erit considerant. Conijciens medicus ab initio morbi, eius acumen, talem fore ad septimum aut nonum æstimat. Hac nixus æstimatione uictum inuestigat, quem & nunc & in posterum ad illud usque tempus ægrotanti ministraturus sit. Sed quantum decipi possit aduerte. Quot sunt quæso morbi, qui ultra incrementa periodica & decrementa inæqualiter moueantur, Ita ut tribus aut primis quattuor diebus ægrotantes grauiter affligant, totidem postea aut plus minúsue citrà iuditium intermittant. Deinde iterũ increscant et luceãt & ad pristinam uehementiam redeant. Aut si contra mutatio fiat. Possis ne in his methodice, uiso ab initio morbi acumine, aut segnitie, qualis erit ad quintum

aut

aut septimum aut in sequentes dies certo coniÿcere. Vt ex hac coniectura distantiam status adipiscaris à qua demum uictus formam diffinias. Cunq; in eo quod primum præcognoscendum sumpsisti non parum à ueritate aberres, haud leuiter in eo quod ultimũ est, in ægrotantem peccabis. Nam paruus error in principio maximus est in fine. Quod si in morbis haud cõtingere huiusmodi mutationes dicas, Hyp. libros de morbis uulgaribus reuolue. In quibus nõ paucis hoc accidisse inuenias ægrotãtib. Cæterũ de certitudine mittamus sermonẽ, et aliquantulũ perspicatius rẽ tractemus. Virtutẽ eum semper uictũ indicare ais, quo maxime seruari possit. Dende status distantiam talem diffinire, quo eo usque sufficiat ægrotans, & eo subtiliori non. Vocasq; hunc uictum medium, crassiori non uteris, ne in morbum addas, sed nec magis tenui, ue plus iusto uirtutẽ exoluas, & ob id ante statum deficiat. Age methodice laboranti Socrati uictum, quem medium uocas, ministras quo ad morbi uigorem posse sufficere æstimasti. Quid per illud uerbum sufficere intelligis. An aliud ab eo quod Hyp. in Apho. intellexit, qui primus illo in hac re usus est uerbo. Cum ait συντεκμέρεσθαι δὲ χρὴ καὶ τὸν νοσεόντα εἰ ἐξαρκέσει τῇ διαίτῃ πρὸς τὴν ἀκμὴν τῆς νόσου, *id est coniÿcere oportet laborantem si sufficiat cum uictu ad statum ægritudinis. Vbi an perdurare possit tali uictu toto inter medio tempore ad statum usque intellexisse, ipse statim ostendit, in eo uerbo quod sequitur* καὶ πότερον ἐκεῖνος ἀπαυδόσει πρότερον, *hoc est utrum ille deficiat prius. Qua etiam significatione uerbum illud intellexit Gal.*

ut

ut ab expositione licet coniicere, uictum ergo talem ministrare laboranti Socrati intendis, quo perdurare possit toto inter medio tempore ad statum usque. Quod si id simpliciter intelligas, uerbique significationem minime restringas, modo quocunque ad statum tali uictu perducatur Socrates sat esse. Quid si adeo imbecillis tui uictus ope eo perueniat ut nulli quantum uis mitissimo morbo sit aptus obsistere, nedum morbo maxime apud uigorem sæuiente. An te obtinuiße putabis cum talem uictum laboranti Socrati longam post meditationem inueneris. An hoc est cur palles. Forsan illud uerbum ais, non fore simpliciter intelligendum, sed sufficere ad statum usque, tunc intelligis, cum apud uigorem aliquale ægrotantis uires robur obtineant. Et si hoc detur, alia utaris nota oportebit, rem indiuiduam nobis significante. Nam illud tuum aliquale nimis ample patet, nam ea uia, omnis crassus uictus Socrati conueniret. Nullumq; damnare posses uictum ob crassitiẽ. Quod si uirium robur tantum ex poscas, ut morbificas possit debellare causas & morbi incursibus obsistere. Ridiculum caput, si hoc quod postulas methodice præstare uictus posset, nulla esset adeo pernitiosa ægritudo, quæ non uictis ope medicari posset. Quod si ita rem habere contendas scias saltem, hoc tuum latuisse Hyp. sed iis omissis fateberis id saltem, apud morbi uigorem labores & symptomata multo uehementiora fieri, quã ante, ut à uestro scriptum est Gal. cum dixit de uigore loquens, μέγιστον τοῦ νοσήματος ὡς ἐν συμπτώμασι, *hoc est uigor nihil aliud est, quam maximum morbi ut in symptomati-*

2. Aphorismorum.

ptomatibus. Putas ergo sat esse qualicunque uirium robore eo perducatur æger, cum tunc maximus sit morbi conflictus. An salubrius fore ægrotanti, si demus operam ut citra morbi additionem, ægrotantē robustiorem quantum possumus ad statum perducamus. Quis hoc damnabit methodice, non tu, si uera & ægrotantibus salubria sequeris dogmata. Cunque hoc ita sit, finge Socratem citra sorbitionem ad statum sufficere posse, pocula ei ministrabis, ut pote quæ minus alimenti præstant. Scis ne eo uictu Socratem sufficienti uirium robore ad statum peruenturum, hoc quamuis iuranti tibi uix credam. Sorbitionibus quare non uteris. Nam ijs usus robustior esset apud uigorem. Forsan ais, quia in morbum addent. Vnde hoc scis quæso, an à distantia status id conijcis, uel potius à morbi dispositione uel acumine. Quod si dicas, cum statum præcognouero, fieri nequit quin morbi dispositionem cognoscam. Cedo, sed quod horum prius cognoueris dicas, nam id manifestius & certius scies. Ea enim quæ principiorum uicem obtinent, semper manifesta magis sunt, ijs quæ ab eis deducuntur. Cunque à morbi dispositione, status distantiam præcognoscas, morbi dispositionem euidentius cognosces, quam status distantiam. Quare certius & magis citra errorem à morbi dispositione & acumine conijcies, an sorbitiones laboranti Socrati noceant, quàm si idem à distantia status iudicare uelis, esset enim tuum non paucis erroribus iudicium obnoxium. Quare cum in inquisitione formæ uictus, morbus non tanquam indicans

cans sed prohibens admittatur, ut rationales omnes fatētur. Probibet autem inquantū uictus in morbum, aut in eius auget symptomata. Idq; cum à dispositione morbi euidentius dignoscatur, rectius esse à uirtute & morbi dispositione, uictus formam inuestigare, quàm à distantia status. Ad haec uires corporum & si hora praesenti conijcias, nō ob id quales futurae sint in posterum ab initio recte aestimari possunt. Nam multoties euenit, uirtutes corporū exolui plusquam aestimarat medicus. Aut ob corporis habitum aut naturā aut ob morbi aliquod irritatorium symptoma. Quare si ut uitale robur seruetur, ideo cibus aegrotātibus exhibetur. Hoc non similiter sed morbo procedente nonnunquam praeter medici opinionem disponatur, fieri non potest ut à distantia status & à uirium robore prout est in initio, conuenientem uictum tum naturae laborātis per totum morbi decursum ad statum usque, tum morbo ob inaequales mutationes eliciamus. Sed sint omnia ut uis methodice. Scito non satis esse in arte medica, uera dogmata docuisse, nisi in artis operib. utilia fore aegrotantibus probentur. Vtilitas enim artis nō est uera disserere, sed remedia inuenire quib. aeger sanetur, aut tuetur. Neque satis esse si uera & utilia tradideris dogmata, sed tradere oportet uia adeo perspicua, ut plebi si liceat res innotescat. Sic enim id quod humano generi salubre speramus communissimum faciemus. Quod si aliter sit, demittenda esse ea dogmata, ad quae percipiēda, aut operibus probanda, difficilis datur uia. Quapropter cum praecognitionis status difficilis admodum sit

sit scientia, & ab ijs solummodo adepta medicis, qui uires omnium quæ in arte sunt probe didicerint, memoriæ mandauerint, omniq́ue diligentia in artis operibus se exercuerint. Pauciq; cũ tales existant, patet demittendam hanc uiam esse, ut quæ à uiris dũtaxat doctissimis percipi possit. Quare cum facilius & certiori modo res inuestigari possit à morbi dispositione, manifestum est hanc uiam eligendam esse in inuestigatione formæ uictus.

CAP. VIII.

QVAM non esse præter senis mentem paucis accipe, ut qui primus à morbi dispositione & uirtutis robore, uictus fermam inuestigauerit in libro apho. Vbi ita scribit ubi morbus peracutus est & illico extremos labores habet extreme tenuissimo uictu necessarium est uti. Per labores accessiones & symptomata intellexit quæ morbi dispositiones sunt. Maxime acuto morbo inediam adhibendam consuluit quæ extreme tenuissimus est uictus. Et infra ait ubi uero non, sed cõuenit crassius reficere, tantum sub condescendere oportet, quantum morbus extremis est mollior. Quibus in uerbis apertissime Hyp. uictum à morbi dispositione seu constitutione inuestigasse uidetur. In eo in super qui sequitur cũ morbus, inquit in suo constiterit uigore, tenuissimo uictu necessarium est uti. In quo maximum morbi esse in symptomatibus scimus. Eadem in commentarijs de ratione uictus uia, uictus formam inuestigat. Vt in primo de pleuritide agens ita scribit, postea si dolor quispiam uel periculum comparuerit, sorbitionem dare

nec multam neque crassam, sed post septimum aut nonum si ualidus sit. Idem paulo ante apertius dixit, ubi autem dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis. Sentis ex ijs duobus locis ex dispositione pleuritidis, uictum per pocula ministrandum consuluisse. Sed non solum à morbi dispositione competentem uictum inuestigare docet, sed noxium ab eadem deprehendi Hyp. docente eodem cōmentario. Ubi ita scribit. Praeterea si lateris dolor assiduus est, calidísque fomentis non remittitur sputumque non procedit, sed summae glutinosum sit, nisi quis dolorem uel alui subductione uel secta uena, pro utriusuis exigentia soluerit, ptisanam autem ita affectis dederit, praecipitē aget in mortem. Nec illud tanquam peculiare ptisanae fore concipias, nam omnem sorbitionem & multo magis ea quae comeduntur damnauit, stante tali morbi cōstitutione seu dispositione. Quod ipse statim monet, praebendunt, inquit haec, non solum si ptisana intempestiue utantur, uerum & multo magis si quippiā aliud ederint aut biberint, quod ptisana inconuenientius sit. Sed ut non teratur tempus in singulis citandis locis, unū adducamus in quo Hyp. omnes ad rectam uictus institutionem scopos collegit. Ex quibus post uirtutis robur, morbi dispositionem innumerauit. Conijcere, inquit oportet & robur & morbi cuiusq; dispositionē, homini item naturam atque aegrotantis in uictu consuetudinem, nō in cibis solum, uerum & in potibus &c. Sed hoc idem à Gal. audias tertio cōmentario eiusdem libri in expositione illius. Tutius aūt longe &c. Ptisanā, inquit totā

In 2. de ratione uictus.

porrigit

porrigit his qui moderate habēt. (Nō qui mitius quietiusq; habent, ut quidam perperam transtulit) solum uero cremorem ijs qui deterius degunt. Verum ijs qui periculosius acutiusq; laborāt, potus solos. Ostendimus igitur in ijs quæ dicta sunt, uictus formā à morbi dispositione seu cōstitutione unà cum uirtutis robore secundum senis mentem inuestigandum esse.

CAP. IX.

VERUM hæc non satis esse ad rectam uictus institutionem nisi ijs distantiæ status præcognitionem adiungas. Et si enim à morbi constitutione & à uirtutis robore uictum per pocula conuenientem esse scias in præsenti, non tamen ex his duobus scire posses, citra status præcognitionem an cibo illo in posterū ægrotans sufficiat, citra magnum uirium incommodum. Nam si alicuius pedestri itinere quingenta profecturi miliaria robur præsens consideres & unius diei iter sat esse si hominem pane & melle nutrias &c. Poterit enim eo cibo triginta pertransire ea die miliaria. Quod si reliquum uiæ consideres, crassiori sibi opus esse nutrimento iudicabis. Ob id igitur diuinus Hyppoc. postquā morborum dispositionem recensisset, subintulit conijcere autem oportet ægrotantem si sufficiat cum diæta ad statum ægritudinis. Non enim sat esse ut robur uirtutis quale nunc est consideres, & an talem uictum hodie citra uirium sensibilem læsionem ferat, sed an toto intermedio tempore ad statum usq; ferre possit. Ob id Hyp. in consideratione uirtutis, status meminit à morbi igitur dispositione uictus formā primū

elicimus. Deinde virtutem laborantis inspicimus. Tertio distantiam status conijcimus. Demum æstimamus an eo victu quem morbi constitutio indicauit, virtus ægrotantis ad statum citra magnum virium incommodum durare possit. Qua propter status distantiam præcognoscere oportet ultra morbi constitutionem, ut recte ægrotantibus victum diffinire possimus. In qua sententia Gal. esse scito in libro aphorismorum in eo paroxismos, & consistentias. vbi à duobus victus formam inuestigare docet nempe à uirtute & morbi constitutione, in qua morbi dispositionem, & status distantiam comprehendit. Cuius verba ita habent. Τὸ μὲν τῆς ὅλης διαίτης σχῆμα πρὸς δύο σκοποὺς ἀπεβλέπων ἐποιεῖτο τὴν τε δύναμιν τοῦ κάμνοντος καὶ τὴν κατάστασιν τοῦ νοσήματος· τοῦ γὰρ εἴτε κατοξὺ εἴτε ὀξοὺ εἴτε χρόνιον ἔσιτο τοῦ νόσημα καὶ ὁπηνίκα μάλιστα τὴν ἀκμὴν ἀπολήψετο, τὴν κατάστασιν ἐστὶ τοῦ νοσήματος σκοπεῖν, hoc est totius victus formam duos respitiens scopos instituit, ægrotantis nempe uirtutem, & morbi consti tutionem, illud enim siue peracutur siue acutus siue chronicus morbus erit, & quando maxime in statu consistet, constitutionem morbi est considerare. Vnde male quidam vertit hũc locum in hunc modum, nã si morbus sit peracutus uel acutus, uel longus & cæt. Litere sensum corrumpit & non transtulit. Ex quibus uerbis duo sub constitutionis nomine comprehendisse Hippoc. nempe morbi acumen, & status distantiam, aperte ostendit Gal. Verum unde peracutum & acutum cognoscas & discernas & eos qui inter hos medium obtinent locum infra ostendemus.

Cap.

CAP. X.

IIS ita determinatis. Morbo peracuto quiq; intra quartum diem terminandus sit ultimo tenuissimo uictu utemur. Quem supra omnimodam sumus interpretati abstinentiam. Sic dixit Hyp. ubi peracutus morbus fuerit, & statim ultimos labores habet, ultimo teuuissimo uictu necessarium est uti: Per morbum qui statim ultimos labores affert, eum intellige qui intra dies quatuor finire debeat. Et subdit ubi uero non, pleniorem uictum adhibebimus. Hoc est ubi morbus ab ultima symptomatum uehementia proxime degenerat, (qualem qui ad septimũ terminantur, habent) eo utemur uictu, qui inediæ proximus est, talis autem est uictus per pocula ut melicratum, & similia. Huic tali uictum per pocula ministrandum fore consentiente uirtute asserit Gal. in expositione illius. Postea si dolor quispiam &c. Vbi ita scribit, si enim ualidus ad septimum usque diem fuerit, oximeli & melicratum & aquam dare satis erit. Per quæ ut dixi tunc liberabitur & sanabitur. Idem dixit prima Apho. in quibus uero, inquit non ultra primam septimanam protrahuntur, forti existente natura solo utendum est melicrato &c. Qui uero morbo simpliciter acuto laborant, cuius terminus ad duas finitur septimanas crassa sorbitione, exempli causa, tota ptisana uti debent. Qui autem morbo acuto laborantes periculi magis participes fiunt, ad undecimum terminum habituri, tenui sorbitione alendi sunt, ut cremore ptisane. Hæc similiter secundum mentem sunt Gal. in libris

Primo de ratione uictus.

de ratione uictus. . Iis ergo qui peracuto morbo intra primos quatuor dies terminando laborant, omnimodã conuenire inediam. Cum uero eo morbo laborat qui ad septimũ terminari debeat, pocula. Ex ijs duabus uictus rationibus quæ ab Hyp. didicimus manifestum fit quibus utraque sorbitio competat. Nam cum has quatuor uictus rationes, acute ægrotãtibus cõuenire supra ostenderimus, terminusq; acutorũ morborum xiiij. sit, manifestum fit quod utraq; sorbitio ijs cõpetet morbis qui xi. & xiiij. terminũ habituri sunt. Cunq; ij qui xi. finiẽdi sunt morbi, grauius affligant, quàm qui xiiij. ijs tenuẽ exhibendã, qui uero xiiij. crassam fore sorbitionẽ manifestũ est. Morborũ igitur acutorũ intra xiiij. diẽ terminandorũ, hmõi est uictus ratio à morbi constitutione diffinita. Hæc autẽ nihil aliud est quam morbi dispositio, terminos morborũ diffiniens. Non immerito igitur ab huius termini distantia, uictus ægrotantibus diffiniendi sunt. Cunq; quatuor assignentur ab Hyp. in dies xiiij. quaternarij, qui primã sensibilem differentiã morborum in acumine præstant quibusq; ut plurimum terminari morbi acuti solent, singulis suã uictus spetiẽ diffiniuit, prout morbi ad inuicem acumine differunt. Ita ut quatuor qui intra dies xiiij. sunt terminis, quatuor similiter uictus formæ respondeant.

CAP. XI.

SVPEREST nunc, quibus nam signis febrium singulas quæ ad quartum, & quæ ad septimum, undecimum, & quartumdecimum terminũ habituræ sint noscamus. Maxime enim conducit in arte medica sen-

su

su ea discernere quæ cognita ægrotantibus salutifera sunt. Deinde de uirtutis robore sermonē faciemus, ut pote quod nō minus indicatiuū est formæ uictus quàm morbi constitutio ut infra ostendemus. Prius tamen unum quærere oportet, an cōmittendum sit aliquo in morbo ægrotantem diebus quatuor omnimoda seruare inedia. Res ardua uidetur profectò præter assuetudinem hominem incibatum ad diem quartum ducere. Nam ut Hyp. in libro secundo de ratione uictus scribit, oportet disciplinam quæ conferat ex sanorū uictu facere. In cuius expositione Gal. ita ait si sanis læsionē afferent, repentine uictus ad cōtraria mutationes, multo maiorē ægrotantibus. Ponimus igitur hominem sanum uiribus ualentē, aut inualidum, si uelis, ab assueto uictu ad quatuor dierum inediam repente mutari. Qualem hunc uesperascente die quarta fore æstimas. Profectò si mortuus non fuerit, semimortuus iacebit, collapsis uiribus, qui an cibo & potu refici possit, necne, n parum dubito. Cum igitur hoc sano accidat, ex illa repentina mutatione, quid ægrotanti maius illo accidere potest nisi ipsa mors ex totidem dierū inedia. Res plena discrimine uidetur, ægrotantem sine cibo & potu, ducere usque peracuti morbi inclinationem. Qui ad quartum quandoq; ad quintum protrahi eius crisis potest. Ut Gal. uisum est. Præterea cum morbi quibus inediam consulimus, maxime acuti sint, & ob id perniciosi, haud quaquam medicus uulgi calumniam effugere posset, si post quatuor dierum ieiunium moreretur æger. Non quidem ob morbi uim, sed ob inediam 1. Aphorismorū.

mortem subsecutam uulgus clamaret. Vbi insuper hoc ab Hyp. didicimus. Et si longiorem hæc disceptatio sermonem expostulat, solam tamen eam quæ ad rectã institutionem & ad ægrotantium commodum spectant attingant. Sequens summa rerum fastigia. Non omnẽ mutationẽ quæ ægrotantibus repente accidit, molestiorem iis esse quàm sanis. Nam id nos sanorum experientia, docet, prandium præter assuetudinem demittentes moleste ferentes. At febre si corripiantur facile eis esse prandium assuetũ dimittere. In sola igitur dissimili siue disproportionali mutatione peius habent ægrotantes quã sani. Vt si ab inedia unius diei aut duorum ad crassa cibaria mutatio fiat, peius habebunt ægrotãtes quàm sani. Quod si a crasso uictu ad inediam mutatio fiat, grauius ferent sani quàm ægrotantes. Ob id quod mutatio dissimilis est, mutatio enim uictus ab inedia ad crassa cibaria, ad maius est, quàm ob rem maiori opus erat uirium robore, ægrotantes uero dissimiliter mutantur nempe à maiori uiriũ robore ad minus,
2. de uictu acutorũ. quare molestius ferent. Hoc arbitror sensisse Hyppo. cum ait mutare quidem bene habet nõ modicum recte sanè tranferatur & mutatio. Illo uerbo recte quod græce ὀρθῶς dicitur proportionalem intellexit mutationem quam pluribus ostendit exemplis, hoc idem sed obscure admodum ut solet, dixit in eo textu qui ita incipit τιμωρητέον δέ τοιονδέ τι μέρος, hoc est iuuaudam partem banc sermone contrario. In cuius expositione
Eodem 2. bib. Gal. uerbum ὀρθῶς non interpretatus est. Sed dixit Hyp. non paucis ostendisse quid per illud aduerbium indicare

indicare uoluisset. Tu ergo breuem habes de mutationibus repẽtinis sententiã, quam arbitror scriptis Hyp. conuenire. Quod de uiriũ maximo detrimento ex quatuor dierum inedia dicitur, citra est. Noui Hæbreum sex diebus abstinentem apud Lusitanos & plures sunt qui triam dierum abstinentiam patiuntur, citra insigne incõmodum negocia obeuntes. Qua in regens Hæbreorum firmum ualet præstare testimonium, ut quorum plurimi annuatim huiusmodi trium dierum abstinentia corporũ absumũtur libidines. Unde ijs magnitudine morbi suadente citra ullũ discrimen quatuor dierum inediam consulet medicus. Alijs uero propter inassuetudinem non nisi urgente morbi uehementia, & uirium imbecillitate id non dissuadente, tum corporis habitu tali ut ob pororum angustiam & cutis spissitudinem haud facile corpus effluat, præcipue media hieme hæc si coniungantur omnia, quatuor diebus hominem omnimoda seruare abstinentia nõ uereberis. Aliquo horum deficiente potum dato. Verum ad hæc forsan aliquis insurget, nã & si hæc duo cõcedantur. Nẽpe cibum quantumcunq; tenuẽ ijs esse læsioni qui peracuto morbo laborant, ut insuperioribus initio huius operis demonstrauimus, & ab inedia quatuor dierũ minus ægrotantes lædi quàm sanos, non constat ob hæc utrum eorum magis conferat, aut minus lædat, nempe inedia, aut uictus tenuissimus. Quod si ab Apho. locũ argumẽtationis sumamus in paroxismis subtrahere oportet &c. Dubitationis occasionẽ dederimus, nã in paroxismis læsio q̃ ex inedia unius diei prouenit, par-

ua est, quæ uero à cibi oblatione, maior, nam cibus eo tempore sensibili nocumento esse solet. Inedia vero unius diei cum parum sano noceat, minus ægrotanti nocebit ut ostensum est. At in peracuto morbo & si cibus non parum lædat, magis fortasse quatuor dierũ inedia nocebit. Nam scimus sani corporis robur à quatuor dierum abstinentia prosterni: quapropter cum alia ad id discernendum non detur via, de consuetudine rogare oportet. An unius aut duorum aut trium dierum inediam sustinuerit. Quod si parum fuisse læsum ostendat, audacter eum incibatum ad dies quattuor seruabimus. Præsertim ubi corporis habitus talis fuerit ut non facile effluat. Quod si ægre ferre unius diei ieiunium dicat, huic non inediam sed uictũ per pocula ministrabimus. Quod ad medicum spectat sciendum in arte medica, neque curatiuam indicationem neque victus rationem à vulgi opinione sumi. Vnde pius Medicus quod de se ipso Gal. scripsit, opinetur equũ est. Nescio inquit quo numine inspiratus, aut furare percitus, & famam vulgi contempsi & solo veritatis studio scientiæque flagraui, nullam honestiorem possessionem esse ratus. Neque hoc extra mentem Hip. est. Qui ita scribit non igitur intempestiuæ neque fortes vasorum inanitiones moliri, neque cum morbi uigent, aut in flegmatia sunt, quicquam exhibere. &c. Cunque morbi vigor nihil aliud sit quã morbi in symptomatib. summũ. Vt à Gal. scriptum est, manifestum est peracutũ morbum in quo ultima accidunt symptomata statim vigere, quapropter secundũ senis mentẽ mini-

7. de methodo medendi.

2. de ratione uictus.

1. Aphor.

ministrandum non esse quicquam. Idem uoluit alibi cum dixit. Adiectioni autem ciborum intendendum multo minus, subtrahere vero sæpenumero expedit cū æger sufficere poßit, donec morbus maturescat. In Apho. præterea dixit. Vbi morbus peracutus est &c. Vltimo tenuißimo uictu quem omnimodam sumus interpretati abstinentiam, utendum esse monet: statim extremos habere labores intelligit, cum intra primos dies quatuor summus morbi futurus sit uigor, ut est sententia Galeni. 2. de ratione uictus. Aphor. 1.

CAP. XII.

NEC in ijs solum qui intra quartum diem terminantur morbis, virtus est inspicienda, sed in alijs qui ad septimum; quos potibus nutriendos supra diximus. Quæ si imbecillis in presenti sit, aut in posterum ante diem status imbecillem fore speras, non solum poculis hunc, sed tenui sorbitione nutries. Primum ex pulsu cognosces. Secundum ex corporis habitu, an facile transpirabili & ex tenui succorum substantiam. Qua in re consentit Gal. in expositione illius. Postea si dolor quispiam &c. Idem dixit in commento illius. Tenuis & exquisiti victus &c. Quod si inquit naturæ robori non fidamus, ptisanæ utemur succo. Idem est in alijs iudiciū, semperque proxime craßiorē victū ministrabis cū vitalis facultas eum uictū nō ferat, quē morbi constitutio indicauit. Vitale aūt robur cuius seruandi gratia nutrimus, ex pulsu cognoscendū diximus, quale in presenti hora est. Quale autem erit in posterum, ex corporis habitu, nempe an raro an denso, & ex di- Lib. 1. de uictu acutarum. 1. Aphor.

spositione succorum, nempe an crassi an tenues, & ex consuetudine, id est an multum & multoties ædere sit solitus aut modicum & raro. Hæc omnia imis reconde sensibus nã ægrotantibus salutem & tibi gloriã haud quaquam inanem parient.

CAP. XIII.

NVNC quos peracutos qui ad quartum terminentur & quos acutos qui ad xiiij. & quos inter medios dixeram, unde cognoscas audi. Morbum quẽ græci κατοξὺ dicunt nos uero peracutum interpretamur, & qui ad diem quartum finitur per ultima discernes symptomata. Talia autem sunt, cum alijs symptomatibus coniuncta est continua inquietatio. Quod nomen ut autor est Gal. in expositione illius si uero nudos habeat pedes &c. Indicat illos conflictari quouis iacentis habitu. Nec non alium ex alio mutari. Cuius causa praui humoris copiam in principe parte, esse sciendum est. Ob cuius causam breui admodum terminuantur ægritudines in quibus continua adest inquietatio, maligni humoris læsionem principe parte diutius non ferente. Ad hæc scire oportet ultima non posse dici symptomata si ægrotans unum decubitus habitum seruet. Significat enim principes partes haud grauiter lædi. Gal. ob uentriculi oris malitiam, aut ob uirtutis imbecillitatem inquietationem fieri scribit. Verum alibi in expositione illius interdum autem & cruda tum à capite &c. Ob multitudnem prauorum humorum quos græci ἰχῶρας uocant in uentriculo accidere ait. Verum quamobrem in prædictionibus ἄλυσμον inquietationem

(margin: 2.prædictionum. / 2.prædictionum. / 2.de ratione uictus.)

tationem appellet, in libro autem de victu acutorum διατόρηματι & an aliqua inter utrunque differentia sit præsentis negotij non est referre. Nunc illud scito inquietationem unum esse ex signis crisim indicantibus ut à Gal. scriptum est. Nisi ob ægrotantis teneram naturam accidat, ita, ut à minimis præ delitijs se vinci ostendat. Inquietatio igitur continua coniuncta febri morbum ad quartum terminat. Præcipue si temperatura, ætas, anni tempus, calida fuerint. Hunc peracutum esse morbum dices cum ultimis symptomatibus. Huic si vires constant nihil ministrabis. Quod si bis non fidas, pocula exhibeto. 1. de crisi.

CAP. XIIII.

His sic habitis signa precurrere oportet, quibus morborum singulos qui ad septimum, undecimum, & quartumdecimum terminentur cognoscas. Sed prius dicere qui proprie sint morti acuti oportebit. Et quo maxime deprehendantur signo, quod si omnibus acutis commune sit, manifestum est tale per se acutorum omnium leuissimum morbum efficere. At quodnam tale signum esse dicemus, nam id scire maxime conducit ad intellectum eorum quæ ab Hyppo. scripta sunt, in eam artis partem quæ victus rationem docet, tum in eam maxime quæ prædicit. Hoc profectò sicut, & reliqua ab Hip. querendũ. Qui in primo de morbis vulgaribus comentario tertio acutißimos & maximos grauißimosque morbos ac præ cæteris omnibus læthales in continua febre esse scribit. Quo in loco Gal. scribit quoquomodo inquit febrem continuam accipias

pias uerus est sermo. Acutissimi enim morbi & maximi & grauissimi in ijs fiunt, qui proprie synochi hoc est continentes dicũtur febres. Et nihil minus in alijs quæ particularibus progrediuntur paroxismis, principia augmenta status & inclinationes manifestas efficientes, neque ad integritatem desinentes, de quibus est satius hoc loco interpretari. Quoniam synochis proprie dictis in ijs contineri cõtingit, & nõ in synochis has. In quibus uerbis aperte nos docet Gal. febris continuitatẽ acutos morbos efficere & hoc ipsum omnibus quæ acute & graues sunt febribus cõmune esse. Vtpote cum febris continuitas omnibus coniuncta sit. Cunq; cõtinuarum leuissima sit ea quæ periodice inuadit, principia augmenta status inclinationes apertas efficiens, manifestum est febrem continuam periodicam, primam & leuissimam acutorũ morborum esse. Cunq; acutorum morborum terminũ intra dies quatuordecim posuerit Hypp. manifestum est febrem continuam periodicam intra dies quatuordecim fore terminandam. Morbus
3. prædictionum. igitur qui ad quartumdecimũ terminatur, à continuitate febris cognosces, ut Gal. scripsit in expositione illius. Secundum eandem rationem in mulieribus. Nec obstiterit esse morbos cum febris continuitate qui ad uigesimum terminentur, unde uerisimile non uidetur esse limitem acutorum quartumdecimum esse sed uigesimum. Vt Gal. tetigit loco proxime citato. Prætera nec te perturbet, acutos morbos esse qui in quadraginta diebus iudicentur ut Hyp. docuit in eo spirationis
1. prædictionum. facilitatem. Nam & si uerum sit febres acutas in uiginti,

ginti, & quadraginta diebus iudicare posse, non tollit quod dictum est ab Hy. acutos morbos in quatuordecim diebus iudicari. Nam cum iudicationum modi quatuor sint, nempe ad salutem aut ad mortem ad melius aut ad peius ut à Gal. scriptum est in libris de crisibus, manifestũ est fieri posse, ut acutus morbus intra quatuordecim ad melius aut ad peius iudicetur, apud uigesimum, aut quadragesimum integra terminatione ad salutem aut ad mortem terminetur. Quare id uerum esse semper, morbos acutos intra quatuordecim dies aliqua quatuor terminationum indicari. Ut Gal. asseruit in eo. Acuti morbi in quatuordecim diebus iudicatur. Ubi ita scribit nullus enim inuentus est unquam morbus qui ab initio uelociter moueretur hunc transgredi terminum, quin aliquã ex dictis non acciperet mutationẽ. De eo igitur nobis termino sermo est, in quo ad salutem aut ad mortem aut ad melius aut ad peius subito mutantur ægrotantes, Firmiterque cũ Hyp. asserimus, febris continuitatem intra quatuordecim dies aliquam harum quatuor mutationum ostendere. Febrémq; continuam periodicam hunc non transgredi terminum, citra aliquam quatuor iam dictarum mutationum.

CAP. XV.

INTER medij uero eadẽ sortiuntur nomina, nam qui ad septimum aut citius terminantur peracutos uocauit Gal. loco iam citato. Qui uero ad undecimũ acutos, aut exquisite acutos, qui ad quartumdecimũ, simpliciter acutos dixit uerũ ut ille ait disceptatio de no-

mine

mine est, modo scias quæ nã sint symptomata qua morbum ad septimum, & quæ ad undicimum terminari faciant. Quod si febris continuitati à primo die dolor capitis adsit, & die quarta magis ingrauescat, ad septimũ terminabitur. Sic Hyp. si quibus, inquit horũ

3. prædictionum. *capit dolor die primo, die quarto premũtur, maxime, & quinto, ad septimum soluuntur. Idem asserit eodem libro de acuto aurium dolore in febre cõtinua ac uehementi, quibus si natu minores afficiãtur, intra septimum aut morientur aut euadent. Natu tamen maiores quia minus febre & delirio infestantur, & quia minus acute dolent ob nerui duritiem, ultra septimum iudicantur. Ex ijs uerbis Hyppocratis & ex ijs quæ in libris de ratione uictus & inde morbis uulgaribus scripsit, colligimus tria esse sypmtomata, quæ cum insignẽ adepta sunt uehementiam & cõtinuitatẽ, morbum ad septimum terminant. Nempe dolor capitis, uigilia & delirium, si febrem continuam continentur. Ut melidiæ quæ decubuit iuxta ædem Iunonis contigit de qua Hyp. In fine primi de morbis uulgaribus agit. Cui caput collum & pectus magnopere doluisse cum febre acuta scribit. Doloresque omnium horum perpetuo fuisse. Quam ait die septimo sudasse, febrémq; intermisisse. Vnde apparet iudicatã fuisse, ad melius. Item adolescentulum qui in mendacium foro decumbebat igne correptum fuisse scribit Hypp. in tertio de morbis uulgaribus, uigilias cũ pateretur aliaque exitialia signa haberet, ad septimum obijt. In cuius expositione Galenus refert hunc adolescentulum omnibus*

nibus diebus nihil planè dormiuisse. Idem præterea mulieri abortione infantis à febre ardente correptæ & uigilias patienti accidit. Nec obstiterit quod in eodem tertio prædictionum libro doloris capitis uehementis meminit, continui cum febre de quo iudicium facit cum uigesimum diem transijt. Nam si Galenum in expositione legas, incondite locutum fuisse Hyp. audies. Sed recto ordine Hyp. sermonem texit in hunc modũ. Capitis dolor uehemens & continuus cum febre si quod ex inditijs extiterit exitiosis integre læthalis est. Si uero ex ijs quæ didicisti de ægro conualituro spe res, à principio quidem ad septimum usque sanguinis enaribus fluorem expectato. Procedente uero tempore id etiam eueniet. Unde fieri non potest ut dolor capitis uehemens & continuus cum febre, ultra septimum inditium differat, quin aut ad Salutem, aut ad mortē, aut ad melius, aut ad peius mutationē faciat. Cum uero ultra septimum absque iuditio protrahitur, aut eius uehementiam, aut continuitatem deficere necesse est. Iis fidem præstat uersio in octoginta uolumina, quæ ita habet. Dum autem ualidus & recens dolor fuerit, sanguinis de naribus eruptionem apud septimum expecta to &c. Ac si uelit post septimum iuditium si protrahatur, ob id esse, quod in ualidus dolor erat. Morbi autem qui ad undecimum iudicantur mediæ uehementiæ sunt, inter eos qui ad septimum terminantur & eos quos simpliciter acutos diximus, qui ad quartumdecimum finiuntur. Propria autem signa quibus discernere eos possis non dantur. Verum per ea quæ diximus

 sympto-

symptomata septem dierum terminum ostendentia si die tertio inceperint apud quintum uero uehementius molestauerint, morbum discernes ad noum aut undecimum terminandum. Quod ab Hyp. didicimus loco iam citato hoc modo, si quinto inceperit & undecimo magis fluctuauerit, terminum ad quartumdecimum dessignabit. Sed simul cum ijs temporis constitutionem considerare oportet. Quod si morbo conueniat, fiduciã maiorem habebis, quòd intra præscriptum finietur terminum. Quòd si contrariæ sit qualitatis nempe frigidum & humidum, scito morbum ad ulteriorẽ protrahendum quaternarium. Huius autor est Gal. in expositione illius circa arcturum multis facta est iudicatio in statu tertio, simile est prima Apho. ubi æstatem dixit morbos breuiare hiemem producere. Considerationem etiam temperamenti ægrotantis habitus & regionis non prætermittas ut singulorum morborum terminos arteficiali possis coniectura conijcere. Quod de dolore capitis qui tertio inceperit & quinto magis fluctuauerit diximus, de uigilia & delirio intelligas oportet. Horum quodlibet si die tertio inceperint, & quinto uehementius affligant, apud undecimum morbus terminabitur. Verum quia symptomata quæ acutum aut peracutum morbum reddunt, cum febri continuæ coniunguntur à quibus terminum conijciendum supra docuimus, solent diuersimode in morbis mutari, ita ut noctẽ unam in somnem agat ægrotans. Sequenti dormiat. Nunc deliret, modo mentis compos uideatur. Diebus accessionis caput doleat, intermissionis cesset, aut minus

3. Prædictionum.

In 1. de morbis uulgarib. commentario.

nus torqueatur, quonã pacto ex ijs terminus coijci possit forsan quis dubitabit. Verum si ea quæ supra diximus, recte quis percipiat, huic dubitationi locũ non esse intelliget. Nam cum uigilia continua acute febri coniungitur, aut dolor capitis uehemens cõtinuus affligit, morbũ ad septimũ terminandum diximus. Quod si uigiliarum aut doloris delirij ue continuitas cessent, intelliges horum symptomatũ ratione, morbum ultra septimum terminandum. Alia obiter symptomata cõsules, & febris magnitudinem & eius motus uelocitatem, à quibus omnibus an ad undecimum, aut ad quartũdecimum terminari morbus debeat cõijcies. Sat tibi est ad uictus formam inueniẽdam, quibus nam signis morbos qui ad quartum, & qui ad septimum, undecimum, & quartumdecimum terminantur cognoscas.

CAP. XVI.

VERUM ad uictus formam inueniendam parum referre an diebus intermedijs terminus accidat. Eadem enim uictus forma uteris, cum morbus ad diẽ nonum, aut ad undecimum, terminari debeat. Item eodem uictu cum ad tertiumdecimum, aut quartumdecimum finiendus sit. Nec hoc præter senis mentem est, qui eodem uictu utitur, nempe poculis, si septimo aut nono terminari morbus debeat. Cum dixit sed post septimum aut nonum si ualidus sit. Sentis ex ijs uerbis Hyp. eadem uictus forma usum fuisse cum morbus ad septimũ, aut ad nonum terminũ habiturus esset. Grauiter autẽ errabis, si morbus ad quartum terminandus sit, ægrotantem eo uictu nutrias qui morbis ad duas

In i. de uictu acutorum.

septimanas finiendis conuenit. Minus autẽ lædes si eo utaris quo ad undecim dierum morbos utimur. Multo autem minus si eo qui septem dierum termino conuenit. Porrò discernere morbum qui ad quartum terminabitur, ab eo qui ad quartumdecimum, aut undecimũ facillimũ est. Nõ aliter quàm si grauissima symptomata & febres ardentissimas ab ijs discernas, quæ mitiores multo sunt febres, & augmenta & decremẽta manifesta habent. Et nullum sæuũ sortiuntur symptoma. Hæc autem ab ijs quæ morbum intra septimum terminari faciunt symptomatibus, separare, facile ijs est qui in artis operibus mentem exercitarunt.

CAP. XVII.

SED interim dum usum in ijs cõparas, febres tibi indicabo quibus prædi termini adaptentur. Ut initium huius meditationis habeas. Causus legitimus hoc est febris ardens, quæ à bile impermixta ortum habet, febris præterea quam synocham recentiores nuncupant, si cum inquietatione coniuncta sit, ad quartũ terminabitur. Eadem uero si cum uigilijs, aut capitis dolore, aut delirio, continuis fiant, intra septimum. Febres continuæ quarum in die quietiori symptomata ægrotantẽ utcunq; molestant, ad undecimum. Quarũ uero apud inclinationem febris syptomata omnino euanescunt, ad quartumdecimum. Hæc nõ sunt præter senis mentẽ, ab ijs enim quæ dixit in libris de ratione uictus, & inde morbis uulgaribus colligere ea licet. Quibus igitur ardentes febres cum inquietatione fiunt, si robusta sint uirtute, & habitu denso, difficulter spirabili præ-

cipue

cipue si abstinentiam longam citra insignem incommodum pati assueti sint, hos in omni seruabis inedia. Si aliquod deficiat, nempe uirtus sit imbecillis, aut habitus rarus, facilis resolutionis, aut humores nimium tenues, potibus hunc nutries. Quód si febris ardens citra inquietationem sit, & uigilijs torqueat, uirtuteque ualenti & reliquis ut oportet habentibus, pocula, ministrato. Quòd si illorum uirtuti non fidas, aut in præsenti aut in posterum, tenuem sorbitionē exhibeto. Febri autem cuius symptomata in die tranquilliori non quiescunt, si cum robore uirtutis accidant, tenui sorbitione. Quod si ob imbecillitatem præsentem aut ob habitum rarum in posterum illum non posse sufficere speres, præcipue si multo sit cibo assuetus, & humores tenues fuerint, crassa sorbitione hunc nutries.. Quod si febris continua sit, cuius symptomata in die quietiori omnino euanescunt, crassa sorbitione ales. Quod si imbecillis fuerit uirtus, aut habitus rarus aut tenues humores affuerint, aut multo cibo assuetus sit, præcipue si hiems fuerit, huic comedendum dabis. Quod facilis sit coctionis, quorum omnium infra latius meminero cum de uictus singularum febrium sermonem fecero. Cæterum cum in libris Hyp. de morbis uulgaribus legamus, plures eorum quos describit ægrotantes ab initio morbo acuto laborare tali symptomatum uehemētia, ut uideantur intra septimum terminum habituri. Rursusq; mitiores fiunt citra crisim, aut intermittunt omnino, & cessant aliquot diebus, & rursus redeunt, & uehementer affligunt. Horum aliquot ad uigesimū, nō

nullos ad quadragesimũ, & sexagesimũ, & ad octuagesimum absolute fuiße terminatos scribit, quonam uictu hos nutrire oporteat forsan quis dubitabit. Dum morbus uehementiam peracuti seruat, uictũ peracuti morbi ministrabis. Cunq; mitior est aut intermittit omnino, ab intermissione numeratis duobus diebus, uictũ ei mediũ exhibebis. Hũc intelligo qui inter duos extremos medius est, quorũ alter est uictus qui incohãti morbo conueniebat, alter est quẽ secunda dispositio exigit. Ut exempli causa si morbus tali incepit uehemẽtia ut uictus per pocula ei conueniat, nunc uero citra crisim mitior factus est, ita ut præsenti remissioni crassa conueniat sorbitio, duos à remissione dies spectabis absque uictus immutatione, ab ijs tenui sorbitiõe hũc nutrias. Quæ media est inter pocula & crassam sorbitionem. Quòd si secundum accidat, ad duos similiter dies uictum non immutabis. Post uero, crassa sorbitione hominem nutries ad dies septem. Quod si in ijs non redierit morbus, crassiorem cibum huic ministrabis, creticos semper præcauens dies. Horum partem ab Hyp. didicimus, nempe illud, duos esse expectandos dies absque uictus immutatione, nempe parem & imparẽ, ut in pri. de ratione uictus in acutis scribitur. Vbi ait sed maxime duos ab iudicatione dies &c. In cuius expositione Gal. ita scribit, tutum igitur est etiam si morbus iudicatus fuerit, ad duos usque dies diligentem uictus rationem qua æger usus fuerit seruare. Præteritis autem ab iudicatione duobus diebus iam securum est plenius cibare &c. Cum ergo in ijs morbis in quibus iudicium

est

est factum duos obseruare iubeat dies parem & impa
rem ob timorem accessionum, multo causatius illud ob
seruandum fore in iis qui citra iudicium intermiserũt.
Reliquum discimus monstrante ratione.

CAP. XVIII.

SIC igitur victus formam à duobus inuestigandã
diffiniuimus. Nempe à uirtus robore & à morbi con-
stitutione in qua duo comprehendimus, nempe morbi
dispositionem an peracutus an acutus, aut qui medio
loco est, & quando ad statum peruenturus sit. Facul-
tatis autem vitalis seruandæ cuius gratia nutrimus,
prout est in hora præsenti expulsu conijciendum robur
fore. Quale vero erit in posterum, ex habitu denso,
aut raro & ex humorum tenuitate aut crassitie, & ex
assuetudine, Cæterum per morbi constitutionem, seu
dispositionem, an peracutus, an acutus, & quando
maxime ad statum peruenturus sit intelleximus. Ad
id cognoscendum præcepimus quæ nam symptomata,
morborum singuli afferant considerare. Vt ex iis an
ad quartum, aut ad septimum, undecimum aut quar
tumdecimum morbus terminari debeat sciamus. Ab
huius distantia victus formam inuenire docuimus. Ad
secundum Hyp. doctrinam in Aphor. secundum quod
status prope aut longe est uictus formam inuestigan-
dam docet. Status autem distantiam non ex sympto-
matibus quæ morbus comitantur, sed ex signis coctio-
nis præcognoscere docet Gal. in libris de Crisibus, Præ
terea ipse Hyppoc. ab eisdem coctionis signis morbum
breuem aut longum fore dicit. Vt sputum subrubeum 1. Aphor

1. de ratione uictus in acutis. *si statim appareat inchoātem abreuiat. Idem dixit alibi, nempe quæ citius magisque madescunt, iudicationis denunciant celeritatem. Quæ vero tardius minusque, tardiorem significat iudicationem. Et alibi coctionem dixit, velocitatem crisis & salutem certam significare. Loca præterea quæ citauimus Hyp. ad cognoscēdam termini distantiam, omnia crisim spectant, & nō morbi statum. Quod autem hæc duo differant, manifestum est. Si ergo à crisis distantia victus formam sumeres, necessum esset, ut quanto proprius ægrotans crisis horæ accesserit, tanto subtiliorem victum ei ministres. Et quanto longius, crassiorem: vt doctrina est Hypp. at huius contrarium inuenimus ab Hyp. scriptum in hæc verba. Et quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad crisim usque dare oportet. Pretærea in textu immediate quarto loco præcedente, ita ait, nempe si morbus siccior quam ut quispiam existimet fuerit, non multum dare oportet, sed ante sorbitionem vel mulsā vel vinum propinare expedit. Manifestum est ex loco immediate citato, quod quanto morbus est siccior, hoc est magis crudus, tanto longius à crise distat. Et quanto humidior hoc est coctionis magis recipit, tanto proprius accedit. Vnde ex ijs apparet secundum mentem Hyp. victus formā penes crisis distātiam inuestigandā non esse. Symptomata vero quorū mentionē fecimus nempe inquietatio, vigilia, dolor capitis, & delirium, omnia sunt signa crisim indicantia; ut à Gal. scriptum est. Porrò instituerā ijs supersedere quæ maiori otio ad eorum exactam speculationem indigent.*

In 1 morbis uulgaribus primo.

1. de ratione uictus.

2. de crisibus.

CAP.

CAP. XIX.

VERUM ne in hoc soluendo nodo agitandi mentẽ alicui detur occasio, Hac in re quod intellectus meus capit referam, ne quid speculationi desit, ut obiter studiosos in hãc inuestigationem prouocemus. Multa quidem in desceptatione inuoluũtur quæ dissimilis sunt rationis & diuersa indigent oratione. Sed ut recta procedat disceptatio, Ciceronis insequar præceptum. Tria sunt quæ in contentionem vocauimus, nempe statum, crisim, & terminum morborum quem ex symptomatibus præcognoscendum diximus. Notiones singulorum præmittemus, ut sciamus de quo desputare intendimus. Statum siue vigorem qui Græce ἀκμὴ dicitur triplicem esse nempe statum quo ad symptomata, & statum quo ad dispositionem, & quo ad coctionẽ materiæ. Primum maximum esse morbi, ut in symptomatibus scripsit Gal. Quod autem addidit præpositionem ut uoluit significare superlatiuum non ad morbi dispositionẽ sed ad symptomatum magnitudinem referendum; vt ipse apertius scripsit in esposítione illius circa principia & fin. &c. vbi ita scribit. Symptomata omnia circa principia & fines dicit eße imbecilliora, nempe paroxismos febrium, vigilas & dolores fastidium, & sitim sicuti ipsas dispositiones in quibus hæc fiunt apud statum neceße est meliores esse, in ijs qui seruari debent. Ex ijs manifestum est secundum Gal. mentem, illud maximum morbi, non esse ad dispositionem referendum, sed ad symptomatum magnitudinem. Habent præterea singula affectio-

1. Aphorismorum.

2. Aphor.

ctionum secundum varias dispositiones, sua tempora, nempe initium incrementum statum & declinationẽ. ut si febris sit, cum primum in uehemẽtiam in anticipationem & durationem addit, augmentum manifestum est. Cunque omnia maxime aucta sunt, statum. Declinatio cum iam dicta imminuntur. Hoc colligimus à Gal. multis in locis tum precipue in expositione illius parosismos & consistentias &c. Quod si inflammatio sit, distinguntur tempora penes tumoris magnitudinis incrementum. Diciturque hæc temporum distinctio, quo ad morti dispositionem; vt ex Gal. licet colligere, cum ait in hunc modum. Ponatur igitur primum principium inquiri, quis negauerit generationem ipsius toto illo tempore esse quo pars sanguinolenta substantia repletur, siue enim propter coincidentiam huiusmodi contigit, siue propter obstructionem omnium vasorum siue ob circunstantiam quandam tumorum in poris, siue ut nos docuimus in libro de inequali temperie, & in cõmentarijs de tumoribus præter naturam, abundãtia sanguinis in particula consistit oborta flegmone, hoc erit primũ tempus in quo impletur particula, magnitudini affectus subiecta. Quando autem in fluxus cessauerit, & quod in flegminante particula continetur putrefieri inceperit, calor quidam ob putredinem nascitur, & fusio implens propter calorem ob quem spiritus generatur, ob hæc ambo magis quàm antea distenditur etiam si nihil influat, hoc secundum tempus est augenti flegmones. Porrò cum in pus iam vertitur maximi sanè dolores tunc apprehẽdunt. Circa enim ge-

In lib. de 4. morbi tẽporibus

Lib. de totius morbi tempo.

ne-

nerationes saniei labores & febres magis accidũt q̃ facta. Vocatur status affectiõis huiusmodi tempus. Si autem in saniem uersa uel resoluta fuerit, minorem tumorem & tensionem ostendit, principiũ inclinationis hoc ipsum est. Distinguuntur etiam tempora penes materiæ coctionẽ, ut cum cruda est principiũ sit. Cũ uero signũ incipientis aut debilis coctionis fuerit, principiũ transisse scies, augmentumq; principiũ sumere, cunque maxime coctio completur, statum esse. Cunq; cõpletæ, signũ iam appareat statũ præterisse significatur. Hæc omnia sunt de mẽte eius in libris de crisibus & in libro de totius morbi temporibus. Vbi principium dicit esse cruditatẽ molestantium humorum quando coqui incipiunt, principiũ finiri, secundũ tempus quod incrementum uocatur accedere. Quando autem coctio ipsa maxime completur, status tempus esse. Deinceps declinatio in qua cessare iam magnitudinem symptomatum et abundantiam coctorum scribit. Coincidunt hæc aliquãdo, nempe status quo ad dispositionem & quo ad symptomata, ut in morbo laterali, in quo antequam screare incipiant, maxima tunc uigent symptomata & inflamationis tumor maximus. Cũq; screare inceperint, utraque imminuuntur, & tumor & symptomata. Vt à Gal. scriptum est in hæc uerba. Sæpius autem adinuicem coaugẽtur & coniunguntur symptomatum magnitudines & dispositiones, & fiunt in ijs flegmonis, in quibus pus effluit quod iam confectum est, ut in uulneribus quibusdam fieri consueuit, & in peripneumonis & in pleuritidibusque. Quandoque diuersis

In fine tertij de ratione uictus.

uersis contingunt temporibus uterque status dispositionis & symptomatum. Vt ab eodem sumitur loco citato. Vbi ita scribit, sæpe quidem dispositio ipsa secundũ quã infirmantur facilior est. Symptomata uero augentur, quẽadmodum in flegminantibus particulis ut ipse dixit circa generationes saniei dolores & febres coincidunt magis quam facta. Hæc ille, in quibus uerbis uult, circa sanei generationem augmentum fieri quo ad symptomata, quo tẽpore dispositionẽ iam imminui uidetur innuere. Dispositio autẽ secundum quã ille infirmatur, cum tumor sit præter naturam, hunc apud saniei generationem iam imminui ostendit. cuius contrarium dixisse uidetur in libro de Totius morbi temporibus loco iam nobis supra citato, quod tu considera. Habes ergo ex omnibus ijs, quod penes tria distinguuntur tempora morborum, nempe penes morbum, eius causam, & symptomata. Cæterum quomodo huiusmodi tẽpora in morbis misceantur, & quibus in morbis singulæ mixtiones accidant, infra tangemus, quantum ad uictus inuentionẽ opus fuerit. Gal. igitur in libris de Crisibus, & in libro de Totius morbi temporibus penes coctionem & cruditaten materiæ, tempora distinguere uidetur. In libro uero Aphorismorum penes symptomatum magnitudinem. In tertio de ratione uictus secundum dispositionem.

CAP. XX.

CRISIMO ὀξυῤῥοπεῖν ἐν νόσῳ μεταβολὴν πρὸς ὑγίειαν ἢ θάνατον εἶναι, *hoc est crisim subito uergentem esse in morbo mutationem ad salutem, aut ad mortem, dixit*

Gal.

Gal. i. libro secundo Aphorismorũ. Verum per Crisim Hip. multoties subitam intellexit morbi solutionẽ. Vt in libro de ratione uictus primo. Vbi Gal. in expositione per Crisim dixit, uel perfectã morbi solutionem, uel mutationẽ eã, quæ usqueadeo insignis sit, ut æger periculum omne euaserit. Accipitur crisis nomen nonnunquam, ut utrunq; complectatur, nempe subitam mutationẽ & morbi solutionem. Et est quæ præcipue crisis dicitur, quod Gal. scripsit in hæc uerba. Eas igitur quæ cum magno & repentino certamine fiunt morborum solutiones, quas præcipue crises nominare dicebamus &c. Cæterum hæc tertia crisis acceptio, in perfectam & in imperfectam diuiditur. Primam morbi esse subitam solutionem cum effatu digna excretione, & non modica huic antecedente in ægrotãtis corpore perturbatione. Secundam, cui à iam dictis unum deest, quod non integre à morbo liberat. Ita ut crisis perfecta bona subita sit morbi solutio, imperfecta bona, subita morbi diminutio. Has duas crises, perturbationes in corpore ægrotantiũ non modicæ, & effatu dignæ excretiones comitantur. Totidem diuisiones in bonas & crises malas efficere licet, nempe perfectam malam ad mortẽ, eandem rursus imperfectã ad peius. Hæc omnia scito esse secundum mentem Gal. Crisim igitur prout est subita mutatio ad salutem uel ad mortem fieri, natura separante à bonis mala, & ad excernendum præparante. Rationabiliter igitur in tali perturbatione grauiter se habent laborantes, & maximis tunc efficiuntur symptomatibus. Quorum cum tres sint causæ, nempe 3. de crisibus cap. 7.

natura,

natura, morbus, uel eius causæ, & natura & morbus simul. Quæ morbum insequuntur symptomata παθογνωμονικὰ, id est symptomata per quæ morbus cognoscitur. Hæc in crescente morbo augentur & inclināte imminuuntur. Quæ uero ab ipsa fiunt natura, dicuntur κρίσιμα, boc est crisis symptomata. Quorum meminit Hyp. uarijs in locis, quod uero à natura fiant, Gal. docet in expositione illius bæc si ab initio non apparuerint, ubi ita scribit. Ergo quoties natura ad excretionē properat, effatu digna in corpore fit permutatio, ob q̄ symptomata buiusmodi cū manifestissimis coctiōis signis apparent. Quæ tertio sunt loco symptomata, pugnam insequuntur naturæ morbificas debellantis causas. Prout pugna acerbior est, uebementiora fiunt symptomata. Cunque natura sua maxima ui ultimoq; conatu contra morbum pugnat, maxime & ultima fieri. Ad boc tertium symptomatū genus reduncuntur dolores & febres quæ apud generationē fiunt saniei. Nā bæc à duabus contrarijs generatur causis, nempe à calore naturali coquente, & à præter naturā calore putrefaciente. Ut à Gal. scriptum est. Quod si ob sanguinis incensionem, dolores & febres fieri quispiam asserat, cunque perfecte incensum est residuum ipsius saniem fieri, quemadmodum incensis lignis cinerem, obidq; dolores & febres sedari. Cedo sed si res exacte consideretur, buius incensionis causam non solam bumoris putredinem esse, sed pugnam inter naturam coquentem & morbum putrefacientem inueniet. Cunq; altero uincente cessat conflictus & pugna, remittuntur et sympto-

2. de ratio ne uictus.

In fine pri. prædictionum & 2. aphorismorū.

symptomata. Remanent autem ea quæ saniei acutam qualitatem & particulæ tensionem insequuntur. Ob hoc dixit circa generatione saniei dolores & febres accidunt magis quam facta. Non enim ob aliud addidit Hyp. illud verbum magis quàm facta, nisi ut ob naturæ pugnam contra morbi materiam prouenire symptomata ostenderet. An non huius validum est argumentũ id quod ijs contingit qui exitialiter laborant. Quidum natura uires habet ut contra morbum pugnet & eius incursibus obsistat, grauissima ferunt symptomata & labores. Cumque natura ex certamine uincitur, uidẽtur ab eo tempore minus inquietari, & aut grauissimis conflictari. vt ijs contingit qui obscuris & blandis & contrastabilibus desipientis laborant. De quibus. Hip. agit in primo prorrhetici. Ad hoc item genus reducuntur ea quæ in salubri morbo apud statum fiunt symptomata, & febrium uehementiores paroxismi, cũ manifestißimis coctionis signis. Talia ergo symptomata, & febres non ob maiorem materiæ putrefactionem, sed ob maiorem pugnã inter naturam & morbũ in obtinendo materiæ aparatu. De ijs alibi latius.

CAP. XXI.

TERMINVM quem supra posuimus uictus formæ indicem esse intelligo, illum dierum numerum quibus ægrotantis robur morbi acumem & eius symptomata ferre possit, citra aliquã quattuor crisium à nobis supra descriptarum. Vt exempli causa si quis aliqua continentium febrium cum uigilijs continuis laboret æstate, iuuenis, calidi temperamenti. Conijciasq;

ægrotan-

ægrotantem ultra septimum ferre non posse prædicti morbi uehementiã, citra aliquã quattuor crisium, nempe ad salutem, aut mortem, aut ad melius, aut peius, tali ægrotanti dies septem terminũ esse uictus formã indicantem dicimus. Sed de qua nam triũ acceptionum status intellexisse Hyp. asseremus in Aphorismo, cum iubet ægrotantem considerare si sufficiat ad statum usque cum uictu nécne. Et primum inquiramus an de statu quo ad materiæ coctionem intelligat. Quod esse rationes negant, nam status quo ad materiæ coctionem in nullo morbo certum nec definitum tempus habet, ut præcognosci possit. Finge Socratem salubri ægrotare febri ut continua tertiana, triplici de causa non dabitur tibi ut præcognoscas quando potissimum, morbus hic in statu quo ad materiæ coctionem erit. Primo ob materiam morbi si diuersæ substantiæ sit, nam primo secundo & tertio die in subtiliorem laborante natura partem, iudicium facies de reliquo consimile. Et decipieris in status præcognitione & uictu inueniendo. Secundo ob uires laborantis quæ initio ualide erant, procedente autẽ morbo ob aliquam causam ultra opinionem imbecilliores fiant. Vnde grauis committitur error. Nam inter initia æstimato ægrotantis robore morbi coctionem ad talem dierum numerum coniecisti, frustraberisque ob naturæ insperatam imbecillitatem. Tertio ob tempus quo natura uacat humorum coctioni. Nam si Socrati multum & crassæ substantiæ cibũ ut comedat ministres, diutius inmorabitur coctio, quàm si sorbitionẽ crassam offeras. Citius

autem

autẽ si tenui sorbitiuncula dummodo uirtus ab utroque seruetur Socratem alas. Nam cũ minus natura in ciborum coctionẽ temporis expendit in morbi materiam operabitur quod reliquum est. Id maius est si tenuem cibum quàm si crassum exhibeas. Alia præterea accedit ratio quod crasso uictu diutius immorẽtur coctiones eo, quod in morbi materiã fiat additio, cũq; singulis diebus eius augeatur copia, opus naturæ minus præualere necessum est. Tenui autem uictu hoc non datur. Cũ ergo pro uictus forma tẽpus coctionis immutari possit, qualiter à statu coctionis uictus formã recte cõijcere possumus. Tan si super rẽ instabilẽ ædificia firma construere uelles. Profectó ridiculum uidetur esse quærere, a, per, b, quod quidẽ immutatur secundum à dispositionem. Insuper si ita esset, ut de statu quo ad materiæ coctionẽ intelligeret, inepte profectò ab Hyp. dictum esset, contemplari oportet ægrotantem si sufficiat cum uictu ad statũ ægritudinis, hoc est ad id temporis cũ maxime complentur coctiones. Ad talem enim statum potestatis uictus nõ est, ægrũ ducere. Quantocunq; enim crasso nutrias uictu ægrotantem, continget multoties ut ad statũ, eum non perducas. Nam natura fortasse morbo inferior est. Quot sunt præterea ægritudines quæ ante coctionem ægrotantes occidunt. Qualiter igitur sollicitos nos reddit, admonens ut conijciamus si cũ uictu sufficiat æger ad statum quo ad coctionẽ, cũ eo usq; ægrotantem durare, uirtutis robori, & morbi materiæ dispositioni, tribuendum sit, & non uictui. Alium igitur in illis teti-

gìt statum uerbis, ad quem usq; ægrotantem ducere in facultate sit uictus. Iis fidem præstant quæ ipse alibi dixit, ubi crassiorē uictum & copiosiorē ministrat, quanto morbus ad coctionem festinat, magis uero tenuem quanto ab hac longius distat. Iis quidem contrariū in Apho. dixisset si de statu quo ad coctionē uerba eius intelligantur. Cæterū dispositionis statum non tetigisse ostendere opus non esse arbitror. Cū dispositio per se nullum præbeat iuditiū nisi quatenus actiones lædat. Quæ quidem læsiones symptomata dicūtur. Nō immerito igitur nec magnus nec paruus morbus dici potest, si læsionē actionum tollas. Neque enim uictum, neq; remediorum ullum afferas nisi recuperandarū actionum gratia. Nec dispositio ipsa per se nec noxam, aut periculum, nec mortem, ægrotāti afferet, nisi interuentu læsarum actionum. Ad hæc non est medicorum antiquorum ullus qui penes dispositionis status distantiā, uictus formam inuestigandam pronuntiet. De statu igitur symptomatū uerba Hyp. intelligenda fore manifestum est. Iis fidē præstant quecunq; Gal. de morbi temporibus in Aphorismis secūdum mentē Hyp. scripsit, nempe statum esse maximū morbi ut in symptomatib. Præterea in eo circa principia & fines omnia ībecilliora. Ubi declarat per illud uerbum omnia imbecilliora, symptomata esse intelligenda. De principio etiam quod ad symptomata locutus est in Aphorismis, cocta medicari & mouere non cruda neq; in principiis, ubi aperte ostendit, per principium morborū, aliud quam cruditatem humoris intellexisse

1. de ratione uictus.

tellexisse. Videturq; solum tempora distinxisse Hyp. penes symptomatum magnitudinis incrementum, ubi cunq; de principio statuue morborum sermonē facit. Cui opinioni adhærebit quisquis diligenti lectione illius euoluat scripta. Cunque de materiæ dispositione loquitur, crudam, imperfecte coctam, & coctā dicit, ut de urinis, sputis, egestionib. Cum vero principiū, aut statum scribit symptomatū meminit. Verum multoties per principium tempus usque ad tertium ægritudinis diem intelligit. Vt constat per Gal. in espositione illius, si uero in morbo uetere &c. Significat aliquā do principiū primū morbi insultū, quod latitudine caret. Cuius meminit Gal. loco citato & in espositione illius, paroxismos & consistentias. Verum prout est unum ex quatuor morbi temporibus, simptomatum certam magnitudinem significat, prout incrementū potest suscipere. Verum uno loco videtur per morbi principium illud intellexisse tempus, in quo nondum existunt coctionis notæ, ut apparet in espositione illius hæc si ab initio morbi appareant &c.

1. prædictionum. 1. Aphor. 1. de ratione uictus.

Lib. de ratione vict

CAP. XXII.

CVM igitur ostensum sit per morbi vigorem, statum quo ad symptomata intellexisse, superest considerare de quo nam symptomatum genere maxime sit intelligendum. Quod nec de ijs quæ accepta feruntur naturæ quæ χρίσιμα dicuntur, nec de ijs, quæ a morbo & natura citra materiæ apparatus pugnantibus proueniunt, ab Hyppocra. licet elicere in expositione illius, modi autem & constitutiones &c. Ubi mor-

1. de morbis uulg.

In de morbis uulgaribus primo comẽ 3.

borum modo refert, ab initio uehementißime incipiẽtium. Quos Hip. ab initio florere ait, & uigere, paulatimque remitti ad iudicationem usque. Manifestũ autem sit, quod ea quæ in morbis ab initio fiunt symptomata, non ob pugnam naturæ cum morbo ob complendam coctionem proueuire, aut ob maximos eius conatus cum materiam morbi extra corpus pellere nititur, sed de ijs symptomatibus quæ morbum insequuntur, cum ad maximam perueniunt magnitudinem statum esse intelligere oportet in doctrina Hyppo. Qua via baberi possit præcognitio maxime eorum magnitudinis consideremus oportet.

CAP. XXIII.

3. Prædictionum.

PROINDE *duo sint, quæ maxime finem magnitudini symptomatum imponant, ultimum resistentiæ naturæ, & præfectæ morbi materiæ coctiones. Causi si quidem, vigiliæ tanto durabunt tempore, quanto laborantis virtus ferre possit. Cum uero ultra non possit succumbit. Et sic fuit ea hora status quo ad symptomata, ob ultimam resistentiam naturæ. Quandoq; increscunt, quousque natura, perfecta morbi coctione crisim faciat. Vltima ergo naturæ resistentia, & morbi coctio, symptomatum incremento finem imponunt. verum cum multæ sint ægritudines, quæ citra coctionẽ in abscessus terminentur. vt Hy. ait in expositione illius, qui tenuẽ crudãq; vrinam diutius mingũt. &c. Rationi consentaneum non est, ut per coctionis notas, statũ quo ad symptomata prænoscamus. Præterea cũ in superiorib. ostensum sit, tẽpus cõpletæ coctionis incer-*

certum esse ob triplicē causam, æquum non est ab eo quod in se indefinitum est, uictus formam diffinire. A robore igitur ægrotantis, & à symptomatū magnitudine & uehemētia, statū cōijciēdū esse putamus. Exēpli gratia. Socrate laborante, mediocri febre acuta cū uiriū robore, cuius symptomata nō cessant, sed cōtinēter capitis dolore, uigilia, et siti, torquetur, morbi statum ad septimū fore diffiniam. Nam ad id temporis, Socratis uirtus feret prædicti morbi symptomata. Et non ultra, citra aliquam quatuor crisium, ob quarum singulas symptomatū magnitudo imminuetur. Sis modo mecū, & perpende quàm sit utilissima huius termini præcognitio. Cum sciam Socratis morbum ad septimum usque statum habiturum, & non ultra, talem uictus formā ordinabo ut Socratem ad septimum seruare possit. Præterea dabo operā, ut coctiones ad id temporis compleantur, minus naturam cibo impediendo. Hoc enim scire magni est momenti, & tempus simul quo cōpleri oportet. Sic enim artificis cuiuscunq; artis cū aliquod agrediuntur opus, quod cito compleri oporteat, statim quærunt quid agendum sit, et quāto tēporis interuallo. Iuxta quod totum in partes diuidunt opus, in totidemque temporis spatium, ita ut In diarias partes operam diuidant. Cūq; aliquid in diuisione errauerint, aut ob quamcunq; aliam causam minus cōpleuerint, id expeditiori diligētia ante præfinitum terminum supplent. Sic profectò in arte medica maxime necessariū est, præcognoscere terminum ad quem usq; ægrotantis uirtus morbi acumen ferre pos

sit. Ad quē terminum dirigendi sunt uictus. Talemq; præstabis, ut laborantē eo usq; seruare poßit. Tum ut spatiū sit naturæ conficiendi coctiones ad præfinitum terminum. Cunq; ex opera naturæ in primis quatuor diebus cōieceris, naturā posse ad septimum coctiones complere hominem seruandum esse scies. Quod si contrarium eueniat, moriturū in acuta ægritudine. Non solum igitur ad uictus intentionem utilißima est huius termini præcognitio, uerum ad partem artis, quæ prædicit, ualidißimus est totius prædictionis scientiæ neruus. Absq; quo nihil certo posses prædicere.

CAP. XXIIII.

UNDE *nā cōijcias inquies quot dies is qui ægrotat morbi acumen ferre poterit. Diuinus nos docuit Hypp. in scriptis suis post longas, & diligentißimas, apud ægrotātes obseruatiōes adinuestigans. Acutas ægritudines dixit Hyp. in quatuordecim diebus iudicari, nō quod omniū acutarū crisim in quartadecima die fieri uelit, sed crisim acutarum ad usq; quartamdecimā diem protrahi posse. Hunc terminū in acutis signauit. Non quia eo temporis interuallo coctiones perficere necessum sit naturam. Sed quia obseruauit quantūcunq; robusti hominis naturam labores acuti morbi ultra dies quatuordecim citra aliquā quatuor crisium ferre non posse. Ob quā causam crisim hunc terminū uocauit, ac si diceret crisis futuræ terminū. Nec ob præter mentē Gal. est qui ita in eodē scribit. Quod sit necessarium ob morborum magnitudinē, ac symptomatum uehementiam, uel cito uires prosterni*

adeo

adeo ut homo moriatur, uel si ad excretionē humorū impetum faciat, & quos inuasit exuperet bonā sequi crisim, si uero exuperetur malam. Propterea igitur inquit est impossibile, ut in longum tempus iudicatio differatur in morbis acutis. Terminum igitur in hisce omnibus Hyp. posuit duarū septimanarum, tanquam nullus eorū ulterius progrediatur. Verū ante quartā decimā diem multi iudicari possunt. In quibus uerbis Hyp. dicto promotus Gal. terminū attigit, quē morbi acumen & uirtutis tolerantia diffiniunt. Quid aliud praeterea uult cum in hunc modum scribit si quibus, inquit horū cœpit dolor die primo, die quarto premū tur maxime, & quinto, ad septimū soluuntur. Quid nam aliud intelligit per dicta uerba, q̃ quod dictū est? nempe dolorem capitis uehementē & continuum, naturam ultra septimum citra aliquam quatuor crisiū ferre non posse. Vt melidiæ contigisse scribit. Ipse præterea deterrimas dixit febres ac signis affligentes difficilimis, quarta die aut citius interimere. Quantum autem ad prædictionem iuuet, iam dicti termini præcognitio. Hypp. ostendit in hæc uerba. Screatio flaua non multo permixta sanguini in pulmonis morbo, si īter initia excernitur, salutaris admodū est, si septimo die uel tardius minus secura est. In cuius expositiōe, Gal. ita scribit, si uero screatio talis persistat qualis ab initio erat ad diem septimum, periculum imminet exolutionis uirium antequam morbus coquatur. Ob eam rem minus securum uideri dixit pluribus diebus permanere talem screationem. Idem adhuc aper

3. prædictionum.

In libro de morbis uulgaribus.

2. prædictionum.

tius de urina cruda, transactis aliquib. morbi diebus, persistente. De qua ita scripsit eodem libro. Si inquit multi tẽporis sit morbus & urina talis persistat, subintellige cruda, periculũ est, quod nõ possit homo sufficere, quousq; coquatur urina. vides ne ex uerbis hyp. necessarium esse ad prædictionis scientiam, præcognoscere terminum ad quem usque, ferre possit natura laborantis, morbũ & eius acumen. Et postea adhuc conferre coctiones, ut quod futurũ sit præcognoscamus.

CAP. XXV.

MANIfestum igitur ex dictis est, statum de quo locutus est Hyp. in Apho. A' quo uictus formam inuestigandam diximus, terminum esse ad quem usque, laborantis uirtus morbi acumen, citra aliquam quatuor crisium ferre possit. Quia uero terminus hic symptomatum incremento finem imponit, status ab Hyp. nuncupatur. Et quia tempus futuræ crisis longissimũ complectitur, terminus crisis dicitur. Fiunt apud iam dictum terminum, maxima symptomata ob dictã causam, tum ob ultimos naturæ conatus. Potentiæ enim naturales necessitatem assumentes, fortius operãtur, ut ostensum est in libris de facultatibus naturalibus. Multoties accidit ut morbi coctiones ad præfinitũ cõpleantur terminũ, tunc triplici ratione symptomata augentur. Nempe hoc statum symptomatum, tum ob uigentis coctionis rationẽ, tum ob crisim. Simulq; tũc omnia tria symptomatum genera coincidere. Hoc in febribus continuis usu uenire cõperimus. Aliquando contingit ut fiant & compleantur ante dictum termi

num

num coctiones, & soluatur morbus. Acciditq; hoc ob materiæ morigeratione͂, aut ob uictum iusto magis tenuem. Ad primum spectat modum, quod dixit, simplicissimas febres, ac signis firmatas securissimis, quarta die aut citius desinere. Secu͂du͂ attigit in Apho. ubi dixit conte͂plari igitur oportet ægrotante͂, si sufficiat cu͂ uictu ad statu͂, et nunquid prius ille deficiat, nec possit cum uictu perdurare, uel morbus ante deficiat, atque obtu͂datur. De laborantis robore, & morbi acumine, facto iudicio, terminu͂ coniecimus, ad quem usq; ægrotans morbi acumen citra aliqua͂ quatuor crisium ferre poterat, eo usq; ducere, uictum posse ægrotantem. Quod si huic tenuem magis quam oporteat uictum exhibeas, alterum duorum accidet. Aut ægrotantis natura ob tenuitate͂ cibi alleuiata, diutius morbi causæ uacans, citius hoc est ante præfinitum terminum coctiones complebit, & sic morbus soluetur ante statum, in quo maxima futura erant symptomata, morbúsq; obtundetur, quod idem est ac hebetescat, hoc est non perueniat ad ultimam incrementi magnitudine͂. Aut eueniet, ut coctiones co͂plere no͂ potens natura, imbecillis facta ob cibi tenuitate͂, deficiat ante dictu͂ terminu͂. Quapropter, cum anceps sit euentus, cauendum est ne magis tenuem exhibeamus uictum eo, qui ægrotantem ualeat ap præfinitum terminum ducere. vocemus hunc uictum medium clarioris sermonis gratia. Duo igitur co͂siderare oportet, quisquis tenuiore͂ uictum medio exhibiturus sit, nempe utrum morbus, an æger prius deficiat. In bene morigeratis morbis, quorum

3. prædictionum.

quorũ materia parũ à naturali symetria discesserit, credendũ est tenui uictu morbum & non uirtutem defecturam, ut infra latius ostendemus cũ de febre flegmatica à dulci aut naturali pituita eueniente nobis sermo fuerit. In ijs enim natura ob cibi tenuitatẽ magis morbo incumbente, futuras coctiones ante præfinitum terminũ sperabimus, ob materiæ morigerantiã. At in male morigeratis morbis quorũ materiæ ualenti sunt affectæ putredine, tenuiorẽ uictum medio ministrare caueto. Nam uirtus potius quam morbus ante terminum præfinitum quem deinceps statum uocabimus deficiet, materia nõ cedente. Verum hoc tanquã uniuersale habeto dogma, uictũ exhibere qui seruare ægrotantem ad statum possit. Hoc tenuiorẽ non dabis nisi cum morbum defecturum, & non uirtutem ægrotantis ante statum conieceris, hoc fiet si ante statũ coquatur morbus. Hoc est quod Hyp. dixit cõtemplari igitur oportet ægrotantem si sufficiat cum uictu usq; ad statum, et non quid prius ille deficiat nec possit cũ uictu perdurare, uel morbus ante deficiat & hebetescat. Et dictis licet colligere, morbi statum, & terminum quem morbi acumen & uirtutis tolerantia definiunt & crisis terminum idem indicare. Hunc præcognoscendũ ex ijs quæ morbus affert symptomata, & non ex signis coctionis. Nec id cũ dictis Hyp. pugnat, cum dixit coctionẽ uelocitatem crisis & signum salutis certum portendere, neq; cum scripsit alibi, quæ citius magisq́; madescunt indicationis denuntiant celeritatẽ, neq; ijs quæ Gal. in tertio de Crisibus scripsit.

In 1. de morbis uulgaribus. 1. de ratione uictus.

Aliud

Aliud.n.est crisim ipsam inquirere, & crisis terminũ nam crisim utrũ bona futura sit, & quando maxime, ex coctionis signis conijciendam esse opinamur. Quia naturali ordine coctio semper expulsionem præcedit. Terminus uero crisis nõ ex ijs, sed ex morbi ui & uirtutis resistẽtia præcognoscitur. Primũ per morbi symptomata, secundũ per uirtutis robur cõijciemus. Hũc ergo terminũ tanquam immobilem & firmum, præcognitione dignũ esse, ut ab eo exhibendi uictus, & prædictionis scientia sumatur. Quod utrunq; adipisci potest facilius, cõiectura habita huius termini, ex dictis manifestum est. Adhuc apertius illi fiet quisquis in lectione Hyp. exercitatus fuerit.

CAP. XXVI.

NEQVE obstiterit, si ab eo quò diximus termino uictus formam summi conualituris pariter & morituris uictus rationem diffiniret Hyp. Cũ tamen huius contrarium asserat Gal. cum ita scribit Apho. primo, quorũ, inquit summũ uigorem excipit mors, in his ea solum artis parte quæ prædicit utemur &c. Neq; igitur curationem, neq; uictus rationem ijs adhibere consulit qui morituri sunt. Nõne hoc idem sequitur si penes statum quo ad coctiones uictũ diffinias, quot.n. sunt, qui eo tempore quo maxime coctionis opus complementum recepturum sit, e uita discedunt. Verum si rem altius consideremus, haud quaquam profectò sapientißimi uiri autoritate dignum uidetur esse putare, solum hæc dogmata de ratione uictus scripsisse Hyp. ad eos quos seruandos esse certo sciamus.

Nam

Nam cũ ars medica nil certi præstare possit, cõtinget multoties ut felicia promittẽte medico, moriatur infirmus, et aliquoties sanetur præter medici opinionẽ. Nõne hæc facile credibilia sunt, utpote cũ nostra ætate plura horum exempla inter hominũ conuentus adducãtur. In quibus male audiunt medici. Quare crudelis hominis officio & nõ medici fungeretur, si artis opem seruandis negaret. Prauã præterea concipiendi de arte medica opinionẽ hominibus ansam præberemus, cum ij quos sanandos artis remedijs sumpserimus moriantur, quibus uero de eorum salute desperãtes nil remedij attulerimus, sponte sanentur. Quare Hypp. autoritate dignius est putare, hæc dogmata de uictus ratione, oĩbus tã qui euasuri sint, q̃ qui morituri tradidisse ægrotantibus. Atq; eo magis quod hæc artis medice pars, quæ uictũ docet medicum ad quemcunq; euentũ solet insontem reddere. Non si ea quæ de pharmacis agit, aut manualem docet operationẽ. Diximus in ijs quæ præcesserunt, à duobus uictus formã accipiendam, nempe à morbi cõstitutione, in qua status distantia cõprehenditur, et ab ægrotantis robore. Per statũ terminũ intelleximus, ad quẽ usq; ægrotantis uires morbi acumẽ citra aliquã quatuor crisiũ ferre possint. Principiũq; huius termini inuentionis dedisse Hyp. nẽpe, cũ per symptomatũ differentias, et eorundẽ uehementias, singulis morbis suũ diffiniat terminum, ad quem usque increscentibus symptomatibus statum morbi esse, nisi coctiones preueniant. Ob quarũ causam morbum solui ante statum intellexisse

Hyp.

Hyp. diximus. A dicto termino præcognito, victus formam inueniendam esse. Vnde si morbus ad quartũ terminari debeat, sola astinentia, si ad septimum pocu lis, si ad undecimum tenui sorbitione, si ad quartumde cimum crassa nutriendos esse ægrotantes. Ab ijs robur laborantium consulendum, an prædicta victus for mali ad præfinitũ terminũ citra magnũ uirium detri mentum durare poßit. Quod si tenui sorbitione eo ser uari non posse existimemus, crassam ministrabimus; qua durare poßit, eritq; hæc ægrotãti medius victus. Tenui autem sorbitione qua æger durare non valet non utemur, nisi cum senserimus morbum defecturum ante terminum, & non virtutem ægrotantis. Idque contingere in bene morigeratis morbis, quorum mate ria parum à naturali symetria disceserit. In male mo rigeratis morbis, quorum materia valenti sunt affe ctæ putredine, tenuiorẽ victũ ministrare eo, qui ægro tantem ad præfinitum terminum ducat, summæ cauendum est.

CAP. XXVII.

NEQVE silentio præter eundum, omniáque dicta sunt, in ijs solumodo intelligenda esse morbis, qui posterius statum habituri sint. Quique leuiter, & summißim incipiunt, sub increscunt vero, & exacerbãtur secundum singulos dies, aut alternos, circa crisim uero abunde lucent. In ijs diximus a constitutione morbi, & robore ægrotantis, una cũ status distantia, victus formam inueniendam esse. Verum scire oportet, mor

borum

horum esse duos alios modos, qui diuersam victus rationem indicant, ac longe illi dißimilem quam hucusque tradidimus. Quam ob rem animum huc reuocato studiose lector, quæ enim tibi dicenda paro, ad intellectum eorum quæ ab Hippoc. in libris de ratione victus, & in libro aphorismorum scripta sunt, maxime conducent. Ut aperte senis mentem percipias in ijs, quæ ad victus rationem attinent. Quæ quantam secum in artis opere utilitatem afferant, uel tu ipse iudicare poteris. Status quantum ad symptomata attinet, tribus ægritudinis temporibus haberi posse scito, ut in morbi principio, nempe cum materia cruda est. Aliquando posterius, ut cum maxime complentur coctiones. Sunt & morbi qui inter medio tempore vigeant. Huius speculationis primus autor Hyp. fuit. Vir sanè intellectu maxime philosophico, diligentißimusque scrutator eorum quæ humano corpori accidunt. Hic igitur in primo de morbis vulgaribus tertio commentario ita scribit. Εἰσὶ δὲ τρόποι καὶ καταστάσιες καὶ παροξυσμοὶ τουτέων ἑκάστου τῶν πυρετῶν ὁμοίως ξυνεχέων διαλειπόντων: αὐτίκα γὰρ συνεχὴς ἐστὶν οἷσιν ἀρχόμενος ἀντεῖ καὶ ἀκμάζει μάλιστα, καὶ ἀνάγει ἐπὶ τὸ χαλεπώτερον, περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἀπολεπτύνεται ἔστι δὲ οἷσιν ἄρχεται μαλακῶς καὶ ὑποβρύχιος ἐπαναδιδοῖ δὲ καὶ παροξύνεται καθ' ἡμέρην ἑκάστην περὶ δὲ κρίσιν καὶ ἅμα κρίσει ἅλις ἐξέλαμψεν· ἔστι δ' οἷσιν ἀρχόμενος πρηέως ἐπιδιδοῖ καὶ ἐπιδιδοῖ καὶ παροξύνεται καὶ μέχρι τινὸς ἀκμάσας πάλιν ὑφίησι μέχρι κρίσεως καὶ περὶ κρίσιν ξυμπίπτει δὲ ταῦτα καὶ γίνεσθαι ἐπὶ παντὸς πυρετοῦ καὶ ἐπὶ παντὸς νοσήματος, hoc est secundum veram uersionem, sunt modi, & constitutiones, et paroxismi cuiuslibet harum febrium, similiter

liter continuarum, intermittentium, statim enim continua est quibus incipit floret, & uiget maxime, & ad difficilius ducit, circa crisim uero & simul in crisi imminuitur. Sunt quæ, incipiunt leuiter, & summissim, subincrescunt uero & exacerbantur secundum singulos dies, circa crisim uero, & simul in crisi abunde lucent. Sunt quæ incipiunt leuiter, augentur uero, & exacerbantur ad certum augentes terminum, rursus remittunt ad crisim usque, & circa crisim. Accidunt hæc, & fiunt in omni febre, & in omni morbo. Hæc sunt Hyppoc. uerba, quæ ob id maxime expositione digna esse duxi. Propter, id quod statim subiungit, oportet, inquit ex horum consideratione offerre uictum. Triplicem in ijs uerbis deßignauit Hyppocra. modum aut differentiam quæ contingere possunt singulis morbis, & febribus. Aliquando symptomata, quæ morbum sequuntur, statim ab initio molestant, & grauiter torquent ægrotantem, augentur & increscunt et difficiliora fiunt, circa crisim uero & simul in crisi imminuuntur, hoc est cum morbi materia ferè cocta est, & perfectæ cocta, quo maxime in tempore crisis fieri solet. Hoc accidit in pleuritide, & peripneumonia, & in omni inflammatione, quæ in ijs corporis partibus fit, quæ ad motum à natura ordinata sunt. Hæc inquam à naturali motu magis perturbantur ob multitudinem materiæ & eius cruditatem. Quapropter huiusmodi partes cũ inflammationibus corripiũtur, inter initia, materia cruda existente, grauiora patiũtur laborantes,

tes, symptomata, & periculosiora, quàm cum morbus coctionem recipit. In omni præterea febre secundum accessiones aut exacerbationes inuadente, cũ à multa ortum habet materia, aut nimis crassa, deteriora fiũt morbi principia. Cuius signum est illud quod Gal. tertio libro de Crisibus cap. ix. scripsit. Nempe in principijs accesionũ contingere mori ægrotantes ob multitudinem materiæ, & ob eius crassitiẽ, aut inflãmationis magnitudinem. Scis enim mortẽ semper in deteriori parte paroxismi fieri. Cũ igitur ob dictas causas grauiora fiant accessionũ principia particularia, manifestum est, eadẽ ratione totius morbi uniuersale principium fore deterius. Cunq; in pleuritide, aut peripneumonia, morbus coqui incipit, minus grauat inflammatio mẽbra spiritus, tũ quia coctione leuior fit, tũ quia materia per habitũ & per screatũ imminuitur. Quæ causa sunt imminutionis symptomatum, et dolorũ, ut scribit Hyp. dolores, inquit pleuriticorũ cõfestim spõte designunt, ubi aliquid effatu dignũ tum expui, tũ expurgari cæperit. In febribus similiter quæ ratione multitudinis, aut crassitiei, deteriora fiũt prĩcipia, cũ coctionis uestigiũ in materia cõspicitur, & multitudo imminui incipit, et crassities materiæ attenuari. Vt à Galeno in libro de Totius morbi tẽporibus scriptum est. Aliquãdo symptomata in initijs morborũ debilia sunt & parua, augentur indies et exacerbãtur, circa crisim uero et in crisi abũde elucẽ, hoc est eo tpe quo maxime cõplentur coctiões, in maxima sunt uehemẽtia. Fiuntq; tũc temporis grauissima symptomata, ob duplicem

1. de ratione uictus.

duplicem causam,ob materiæ putredinē,& ob maximū certamen naturæ cum morbo circa materiæ dispositionē. Ad hunc modum reducitur quod dixit circa generationē saniei doloros & febres accidunt magis quàm facta,accidit hoc in omni inflāmatione,quæ ad suppurationē peruētura sit,cuius materia multitudine,& qualitate,mediæ sit dispositiōis, ut in flegmone euenit cū ad suppurationem peruenit, grauiora tunc accidunt symptomata cū maxime complentur coctiones & fit sanies,quàm ante actis morbi tēporibus. In febribus similiter quarū materia ad unam creticam seruatur expulsionē ut incontinuis, tūc grauiora fiūt symptomata cū maxime cōplentur coctiones. In summa ut iterū repetam, in omni morbo, in omni febre, ubi materia multitudine,aut crassitie, aut acri qualitate,ægrotātis naturā grauiter molestat, inter initia grauiora fiūt symptomata. Et prout morbus coctionē recipit ita mitiora fiūt. Hoc modo plures febrium flegmaticarū & tertianarum & quartanarū multo magis quintanarū,inter initia grauius affligunt,& periculosiora sunt. Priuatim hoc accidit thoracis morbis ob partiū motum. Cum autem morbi à materia mitiori ortū habent,ut est sanguis,dulcis priuati naturalis melancholia,tū qui ex bile & pituita miscentur adinuicē humores, circa morbi initia omnia mediocriter se habent. Procedēte morbo augētur symptomata,tū ob qualitatē putredinalem magis auctam, tū ob maiorem puguam inter naturā & morbum. Ita ut circa crisim & simul in crisi maxima fiāt ob dictas causas.

Tum ultimo ob ea quæ crisis subitam mutationē insequuntur symptomata. Vnde fit, ut omnia tria genera symptomatū in unū tempus coincidant. Nempe quæ a morbo, & quæ à natura, et quæ ab utroq; simul proueniunt. De hoc igitur statu in quo tria symptomatū genera coinciduut. Intelligendum esse Apho. nempe. Quādo morbus in suo uigore constiterit, tum uictu tenuissimo necessariū est uti. Ob id dixit Hip. circa crisim & simul in crisi abunde elucet. Qualem uictū in morbis qui huiusmodi statum sortiuntur ministrare debeamus, in superioribus diximus. Quādoq; contingit ut intermedio tēpore grauiora accidūt symptomata cōmotionis humorū causa, hæc sæpius in augmento morborū fieri contingit, quā in principio, in quo immoti præstant in proprijs locis humores. Et q̃ in statu, utpote iam ferè facta separatione. Quæ ergo à ui morbi cōmotio fit, in augmento magis accidit, in quo adhuc praui cum bonis mixti sunt, at quæ à natura fit commotio nō similiter est, nam facta coctione natura ut tristantes expellat humores cōmotionem in corpore excitat. Secundū igitur hanc triplicē considerationē, nempe an status quo ad symptomata, inter morbi initia, materia adhuc cruda existente eueniat, aut cū maxime cōplentur coctiones, aut intermedio tēpore, inquirēdo uictus fore laborantibus salubres. Quare à triplici status consideratione, triplex uictus elicienda est ratio. Alia enim habenda est, cum morbus inter initia statum habet. Alia cū eo tempore quo maxime complentur coctiones. Et demum alia cū intermedio

tempore

tempore viget. Longe enim differunt victus qui horũ singulis conueniunt. Horum trium modorũ considerationem ad victum maxime necessariam, primus Hyp. tradidit. Primi modi meminit in libris de ratione victus. Vbi sub exemplo pleuritidis & peripneumoniæ de omnibus qui à principio florent, & statim vigent morbis, ad crisim vero mitiores fiunt, agit.

CAP. XXVIII.

IN ijs igitur morbis, victus formã non à distantia status ut supra diximus, sed à coctione morbi summendam esse. Ita ut cum morbus crudus omnino est, tenui aut tenuissimo uti uictu oporteat. Cum autem coquitur plus concedendũ, & iusta maiorẽ coctionem, magis ministrandum. Primum ostendit Hyp. cum dixit nempe si morbus siccior quàm ut quispiam existimet fuerit, non multum dare oportet, sed ante sorbitionem uel mulsam uel uinum, utrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit. Manifestum autem tibi est ex ijs quæ supradicta sunt, pocula, uictum tenuissimum constituere. Secundum ostendit in ijs quæ sequuntur verbis, ubi ita ait. At si os madescat, & quæ à pulmone expuũtur, talia sint qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem ut dicam summatim augere cõuenit. Nempe quæ citius magisque madescunt iudicationis denuntiant celeritatem. Tertium similiter ostendit cũ statim scribit, & quanto fuerit expurgatio maior, tanto magis ad iudicationem usque dare oportet. Neque id præter rationem est, nã in huiusmodi morbis qui ab initio uigent, grauiora inter initia accidũt symptoma- 1. de ratione uictus.

ta. Ob materiæ cruditatẽ, aut multitudinẽ, aut acrem qualitatẽ, utrunq; autem coctione cum euanescat, ut supra ostendimus de mente Gal. in libro de totius morbi tẽporibus, fit, ut à coctione materiæ, uictus formã, & quantitatẽ mutandas fore nemo nõ arbitretur. Id quod ipse Hip. ostendit statim, ac si formæ uictus mutationis rationẽ reddat. Dolores siquidem, inquit pleuriticorum confestim sponte desinunt, ubi aliquid effatu dignũ, tum expui, tum expurgari cœperit, nempe & purgationes longe perfectiores existunt, minusq; purulenti ita fiunt, quã si quis aliter cibaret. In omni ergo morbo in quo procedens coctio symptomata mitiora reddit, ab ea uictus ratio summenda est. Item uictus forma & quantitas ad maius mutandæ sunt. Ita ut toto eo tempore quo materia cruda est, una uictus forma nempe tenui aut tenuissima alendus sit æger. Cũq; in materia coctionis manifestũ signũ appareat crassior uictus exhibendus est. Secundi aũt modi meminit in Apho. ubi docet uictũ inuestigandum secundum status distantiã, & morbi constitutionẽ, de quo diffuse in superioribus dictũ est. Hac igitur de causa Hip. in libris de ratione uictus, conctionis meminit ad uictus formã inueniendam. Meminit & quandoq; status, ut in Apho. libro obscure nimis prædictos modos attingens, ut scopos ad uictus inuentionem. Quod manifestæ apparet ex ijs quæ Gal. scripsit, omnia quæ ab Hip. dicta erant de ratione uictus repetens sub compẽdio, ubi ita scribit, meminit quoq; & coctionis morbi sæpe, non paruũ scopum uniuersi uictus & quæ in ipso

In fine tertij de ratione uictus.

ipso fiunt mutatioum hunc faciens. Pari modo & de morbi uigore quippiam dixit, ad quem respiciēs neq; tanquam ad abiectissimum in uictus ratione scopum, alimoniā ministrat. Hæc quidē scripsit Gal. de coctionis scopo, non ostendens in quibus morbus ad uictū inueniendum respicere eam debeamus, & quibus morbi statū. Hæc igitur omnia & singula diligenter in morbis aduertere oportet. Et has tres morborum differētias, aut modos, in singulis morbis à natura & habitu nostro fieri posse. Vt prudentissimæ tetigit Hip. in eo neq;.n. horum uideo, ita expertos medicos &c. Quapropter considerandā esse ægrotātis naturā, & habitum, nā picro cholorum natura talis est ut febriū initia deteriora efficiat. Qui etiam natura frigidi sunt, exilium uenarū, crasso habitu, pingui ab domine, prætèrea corporis nostri partes ut septū, pulmo, & guttur similiter habent. Biliosi mediocri habitu quicūq; sunt & sanguinei & hepar, hæc magis propè crisim exacuūt. Hoc est profectò qđ Hip. loco citato dixit, quæcunq; nostra natura et habitus singulis in morbis fabrefaciat affectus & species omnigenas quæ cognita salutē & mortē, ignorata ferant. Sed forsan quis dubitabit causam ob quā in Aphorismorum libro in quo uniuersalia uictus dogmata collegit, secundæ morborū dispositionis qui inter initia uigent nō meminit. Vt in ijs suā uictus rationē doceret. Quinimmo quicūque scripta Hip. peruigili & nō tumultuaria lectione euoluat, sex de uictus ratione Aphorismos consequēter scriptos inueniet. Ab ijs septimus sic habet qui-

In 2. de ratione uictus.

buſcunq; quidem igitur ſtatim ſtatus eſt tenuiter di- ctare conuenit. Quibuſcunq; ſtatus poſtea ad illud & ante illud parũ, auferendum, prius uero uberius reficiendum ut ſufficiat ægrotans. Cũ attente legeris eos qui hũc præcedunt Apho. de uictus ratione inuenies, breuitatẽ ſermonis Hip. & eiuſdem ſententiatũ grauitatẽ ſeptimum Aphoriſmum tanquam ſuperfluum nõ admittere. Si de ijs quæ dixerat intelligatur. Præterea ſi de ijs morbis ageret qui ob ultimos labores ſtatim uigẽt & criſim habent, tenuiſſimo eos uictu ut antea dixerat & non tenui ſcripſiſſet indigere. Aliũ igitur tetigit ſtatũ, qui ita uehemens nõ ſit, quẽ plurimi morborũ inter initia obtinẽt, quiq; durat donec materia morbi cruda eſt. Nam cum ſymptomata quæ inter morbi fiunt, ob ſolam materiæ multitudinẽ, aut craſſitiem, aut humoris acrem qualitatẽ eueniat, & non ob cõmotionem naturæ ad expulſionem parantis triſtantes humores, neq; ob maximam pugnam naturæ coquentis cum morbo putrefaciẽte, ut eo fit maxime tempore quo cõplentur coctiones, fieri nequit ut ſint uehementiſſima & ultima. Prout ijs contingit morbis qui tũc maxime uigent, cũ duo aut tria ſymptomatũ genera coincidunt. Verũ quia in morbis ijs qui inter initia uigent, quibuſdã uehemẽtiora contingunt ſymptomata & periculoſiora, ita ut eorũ ratione tenuiſſimus uictus adhibendus eſſet, quibuſdam uero minus uehementia & periculoſa, ita ut tenuis uictus ijs cõueniens eſſet, prudentiſſime Hip. ijs morbis tenuẽ uictũ miniſtrandum docuit in Apho. cum ait

qui-

quibuscunq; igitur statim uigor est tenuiter diætare cõuenit. Quibus uero posterius debet cõsistere, in ipso consistendi tempore & parum ante illud cibus subtrahendus. Prius uero uberius reficiendum, ut æger sufficiat. Quibus uerbis de eo morborum statu agit, qui in eo maxime fit tempore quo conficiuntur coctiones. Duos ergo prædictos modos tetigit morborũ Hipp. in dicto Apho. à quibus uictus rationem inuestigare docuit, breuißime quidẽ ut solet. Cum ergo symptomata periculosa & uehementia inter initia fiunt, ut in angina, & pleuritide morosa, tenuißimo uictu dum materia cruda est utemur. Prout ipse monuit in libro de ratione uictus. Quod si aliter eueniãt tenui uictu uti sat erit. Nam cum talia symptomata eo usque durẽt quo ad coctionem materia recipiat, idq́; non una die sed multis fortaßis fiat, cõsulte non ageretur, si tenuissimo uictu toto eo uteremur tẽpore, quo materia cruda permanet. Repentinas præterea mutationes detestatur Hip. sub ijs uerbis, nec repente quicquam huc, uel illuc, mutare in toto negocio licet. Quapropter homine hesterna die, solido cibo uso, omnimodam inediam hodie iniungere, conueniens non est, ubi corporis dispositio maximo interuallo, à naturali non discesserit symmetria. Quod in solis peracutis & ultimis accidit morbis. In ijs rationabile est ut uictus similiter maxime distet ab eo, quo bona usus est ualitudine. Ob id prudenter dixit senex mutare quidem bene habet, si recte transferatur. 2. de ratione uictus.

CAP. XXIX.

Cæterum quia non facile est cuilibet ea quæ dicta sunt percipere, neque percepta ad opus deducere, omnes de statu, quas hucusque percurrimus speculationes. Ad indicationem unam in maximum studiosorum commodum reduximus. Scimus enim hominum mentem paucis satiari. Quapropter omnia quæ hucusque de victus forma diximus, secundum mentem Hyp. faciliori, magisque compendiosa via trademus. Paruo siquidem pondere gaudet hylas. Totum ergo huc studiose lector animum reuocato. Scire aũt oportet, virtutem & morbum aliquando non, & quandoq; parum, nonnunquam multum, aut quam maxime urgere. Horum singula cognoscere medicũ oportet, hoc modo. Virtus tunc maxime urget, cum prope syncopin est. Quod ex pulsu, & facie certißime deprehendere poteris. Multũ urget, cũ ægrotans ijs perturbatur symptomatibus, quæ syncopin solent inducere. Talia sunt ventris crebra deiectio corpus absumẽs, sanguinis fluor ĩmodicus, incessantes sudores. Multũ præterea tũc dicimus urgere uirtutẽ, cũ in ijs quæ a uoluntate fiũt actionibus multũ deficere ægrotans videtur. Sed diligenter considerare oportet, cum ab ijs iudicium imbecillitatis naturæ simus facturi, ne ob morbi acumen in huiusmodi imbecillitates deueniant laborantes, & non ob venarũ inanitionem. Quod à rationaliũ medicorũ principe Hyp. scriptum est, in hæc verba. Ingens si quidem malũ est, si ob laborem, morbique acumen, imbecillitato, porrexerit quis potum vel sorbitionẽ co- (Li.2.de ratione vict.)

pio-

pioſiorem, uel eſculentum, imbecillitatem eam ex vaſorum inanitione contigiſſe arbitratus. Neque ſanè calumniam effugere poteſt, qui ægre ualentem ex uaſorũ inanitione, non cognoſcit, torquetque diæta. Diligẽter ergo obſeruare oportet, naturæ imbecillitates, an ob inanitionẽ uenarũ ſenſibilẽ, aut ſenſui occultã, aut ob morbi acumen eueniant. Cum ob uenarũ inanitionem ſenſu perceptã, aut occultã, imbecillitates fiunt, multum tunc virtutem urgere putãdum eſt, nõ ita uero ob morbi acumen. Vtrunque autem diſcernere à nullo alio quàm à pulſu certius poſſis. Non ex eius magnitudine, utraque enim diſpoſitio paruum efficit pulſum, uerum ex diſtenſione & contractione, id percipi licet. Pulſus ſiquidem eorum qui ob morbi acumen imbecillitantur, parum diſtenduntur, quaſi puncto digitũ feriant, feſtineq; contrahuntur, ac ſi intro ſurripiantur. Eorum vero qui ob inanitionem venarũ inualidi ſunt, longe aliter habent, ita ut qui uis illud dignoſcere poſſit, ſi incognitione pulſuum mediocriter ſit exercitatus. Aut.n. æquales faciunt contractionibus diſtentiones, aut has quidem maiores. Hoc quidẽ magni facere oportet. Nam non ſolum ad uictus inuẽtionem, uerum ad eam artis partem, quæ morbos curat maxime ualet. Parum uirtus urget, aut ratione ætatis, ut cum puerulus, aut ſenex infirmantur. Aut cum corpora rara, & tenuium ſuccorum, febribus corripiuntur. Vbi præterea irritantia adſunt ſymptomata, ut pruritus ingens, tenaſmon, morſus quẽ acris humor in vẽtriculo, aut inteſtinis parit. Vigilia, ira intus

com-

compressa, mæror, & similia quæ cõmuni proritationis nomine comprehendũtur, Ut in expositione illius de mutatione, quæ in hæc uel illa &c.

In 2. de ratione uictus.

CAP. XXX.

MAXIME urgere morbũ dicimus cũ ultimos affert labores. Hos esse intelliges cũ symptomatibus cõiuncta est inquietatio, & angustia. Tunc multũ urget, cum aliquod affert sæuũ symptoma, ut continuas uigilias, aut perpetuũ soporem, aut cõma, aut fortem capitis dolorẽ continuũ, aut difficilem anhelitum, deliriũ, aut cũ urina supprimitur, aut aluus nimis ciet. Parũ urget, ut cũ sitim patiatur, aut cibos ualde fastidiat, aut si præter modum astricta sit aluus. Aut cũ ea successiuis temporibus patiatur symptomata, quæ morbum multũ urgentem reddere diximus. Quando igitur maxime urget uirtus, id exhibendum fore præcipimus, quo maxime laborantis natura seruari possit, quãuis illud morbus probibeat. Nam uirtutis maxime urgentis indicatio, eã quæ à morbo suppeditatur, obscurat indicationẽ, quanquã morbus maxime tunc urgeat. Nonne boc à Gal. rationaliũ medicorũ summo concessum est? in Aphorismis. Vbi ita scribit, quo circa aliquando in ipso morbi uigore, ubi symptoma aliquod interuenerit robur naturæ dissoluens, nutrire cogimur. Sciẽdũ præterea has uictus formas sibi proximas esse. Nempe quæ comedũtur, sorbentur, et bibũtur, & mediam. Ita ut inter has aliã intermediã uictus formã inuenire nequeas. Præterea, uirtus pro sui custodia illum maxime cibum indicat, quẽ coque-

re, &

re, & digerere & (ut oportet) apparare poßit. Quo fit ut cũ uirtus multum imbecillis est, uictũ per ea quę comeduntur non indicet, quandoquidẽ difficilioris coctionis est. Sed sorbitiones aut potus. Morbus praeterea maxime urgens ex sui ratione omnẽ cibum prohibet. Manifesta haec omnia sunt & à rationalibus concessa medicis praecipue Hip. & Gal. Ponamus igitur primũ, maxime morbo urgente, non urgere aegrotãtis uirtutem, quaenam uictus forma huic conueniet, sola inquã inedia. Nã uirtus nõ dissuadet id quod morbus maxime urgẽs indicauit. Tandiuq; haec uictus forma seruanda est, quãdiu uirtus & morbus ita habuerint. Secundum, quòd si idem uirtutis robur cũ morbo multum urgente coniungatur, uictũ per pocula exhibebimus. Nam si uehementißimo morbo aut maxime urgente ad proximã differentiã, quae sensu percipi poßit, descendas, quem alium quàm ualde acutum morbum, aut multum urgentẽ intelliges. Quod si consimiliter ab inedia ad uictum, qui eidem tenuitate sit proximus, ascendas, quem alium quàm per pocula uictũ, magis tenuem inuenias? cum ergo morbo maxime urgente inediam solam ministremus, uirtute non dissuadente, manifestum est, quod cum morbus proxime à uehementißimo degenerat, uictum inediae proximũ, ministrandũ fore. Nec ad id recte inueniendum opus est similes seruare proportiones, inter uictus, ac inter morbos. Ars enim medica, res nõ prout à natura sunt considerat, sed ut sensum immutant, Cũ ergo à morbo maxime urgente morbus multum urgẽs, & inediae uictus

ctus per pocula proxime abesse sensu percipiantur, recte colligitur uictũ per pocula morbo multum urgenti, uirtute nõ dissuadente conuenire. Simili ratiõe colliges, uirtute similiter habente & morbo parũ urgente, sorbitione exhibendas esse, uerũ cum inter symptomata, quæ morbum multũ urgentem reddunt, & ea quæ parũ, medio sint loco symptomata sensu perceptibilia, quæ manifestæ ab alijs discerni possint, nõ immerito inter morbos parũ & multum urgentes, mediæ uehementiæ morbus collocabitur. Diximus autem supra fortẽ capitis dolorem continuum, delirium, difficilem anhelitum, uigilias pepetuas, aut soporem, cõmata, urinæ suppressionẽ, & similia, cum una permanent uehemẽtia symptomata esse quæ morbũ multũ urgentẽ efficiant. Hæc eadem si successiuis fiant temporibus, ita ut modo sint, in crastinum omnino euanescant, morbum parum urgentem constituunt. Quod si hæc eadem cum à sua desistunt uehementia nõ omnino euanescere intelligas sed solum remitti, medij acuminis morbum constituent, & mediocriter urgentẽ. Cum ergo morbo multum urgenti, nihil quæ urgente uirtute pocula exhibenda fore ostenderimus, fit, ut si ab huius uehemẽtia proxime morbus degeneret, differẽtia sensu perceptibili, morbus quẽ nũc diximus, medij acuminis succedat. A' poculis similiter si abscedas ad proxime crassiorẽ, tenues esse sorbitiones, indicãte sensu, comperies. Ostensum igitur tertio est, quod cũ uirtus similiter habet, et mediocriter morbus urgeat. sorbitiones fore ministrandas tenues. Tum quarto, quod

quod cũ parum urgeat, crassas. Simili rõe quinto, cũ morbus omnino nõ urgeat, uirtute similiter habente, uictũ exhibendum fore per ea quæ comedũtur. Ponamus rursus sexto, quod uirtus parũ, & morbus maxime urgeant, quem nã alium huic ministrabis uictũ, q̃ pocula, si recte ea quæ dicta sunt percepisti. Nã ab eo quod primo ostendimus, simili uia deduci potest. Septimo, stante eadẽ morbi uehementia, uirtus si multũ urgeat, tenues sorbitiones fore ministrandas. Sciendũ plures horum qui ita habent interire. Octauo, morbo multũ urgente, uirtus si parũ urgeat, tenues dandas esse sorbitiones. Simili modo ab eo quod secũdo ostendimus loco, manifestũ est. Nono, uirtute multũ urgẽte, stante eadem morbi uehementia, crassas. Decimo, morbo mediocriter urgẽte, uirtus parũ si urgeat, crassas quoq; ministrãdas fore sorbitiones. Vndecimo, q̃d si multũ urgeat uirtus, stante eadẽ morbi uehemẽtia, quæ comeduntur, si ea coquere laborantis natura possit. Cum.n. uirtus multũ urget, nõ solum tunc morbus tenuẽ uictũ indicat, sed uirtutis imbecillitas tanquam secũda causa tenuitatis accedit. Duodecimo, cũ morb. & uirtus parũ urgeant, uictus per quæ comeduntur exhibendus est. Quod ex ijs quæ quarto ostendimus loco perspicuũ est. Tertiodecimo, morbo parum urgente, uirtus si multum urgeat ea quæ comeduntur.

CAP. XXXI.

Et ut in promptu horum singula lectori fiant, in tabellam ea hic reduximus, ut facilius memoria teneri possunt.

uirtus

		f	g	h	i
		virtus non urgens	virtus parum urgens.	virtus multum.	virtus maxime urgens.
a	morbus maxime	obstinentia. ♃	pocula	tenues sorbitiones.	victus quo maxime seruare poßit.
b	morbus multum	pocula	tenues sorbitiones	Crassas sorbitiones	quo maxime seruari poßit
c	morbus mediocriter	tenues sorbitiones	crassas sorbitiones △	quæ comeduntur	quo maxime seruari poßit.
d	morbus parum	crassas sorbitiones	quæ comeduntur ☉	quæ comeduntur	quo maxime seruari poßit.
e	morbus non urgẽs	que comeduntur	quæ comeduntur	que comeduntur	quo maxime seruari poßit.

Cæterum

Cæterum nosse oportet, eorũ quæ comeduntur multiplicem esse differentiã, ita ut hæc difficilis sint coctionis, facilis illa, uirtute igitur multũ imbecilli existente, si uictũ per ea quæ comeduntur exhibeamus, danda est opera ut ea quæ leuioris sint coctionis, ministremus. Finge igitur hominem continua febre laborare, quæ singulis alternis diebus fortior euadit. Ita ut & capitis dolorẽ et uigilias accessionis die patiatur. Die uero intermissionis omnino cessent. Laborãs ipse adolescens, gracili habitu, calida & sicca tẽperatura sit, tenuiũ succorũ, qui citra læsionẽ una die abstinere nõ possit. Morbum ex notarũ concursu parũ urgere scito. Similiter & uirtutẽ ob rarũ habitũ. Nam hmõi hominum cõpagines facile à morbificis causis soluuntur. Morbum igitur sub signo, d, uirtutẽ uero in, g, inuenias. Quare cõmunem angulum utriusq; lineæ coincidentis quærito, sub hoc signo ⊙, ubi scriptum inuenias, uictũ per ea quæ comeduntur huic fore cõuenientem. Talemque tandiu exhibebis, donec & uirtus & morbus ita habuerint. Sed finge post dies tres, prædicto iuueni symptomata et febres auctata fuisse, ita ut die intermissionis non euanescant, sed utcunq; remittantur, uirtus uero ut ante sit morbum sub, c, quærito, locumq; cõmunem sub signo △, ubi crassas reperies sorbitiones, quas iuueni ministrabis. Sed non solum hoc modo uictus ratio prout toti morbo conuenit habetur. Verum prout particulari accessioni. Nam ut plurimũ ab initio paroxismorum ad inclinationem inchoantem, anguntur laborantes et inquietantur. Nõ

seruantes unã decubitus formam. Cũ uero declinatio incipit,& uno permanẽt loco,malum tolerabilius ferunt. Cũ igitur hæc ita habeant,maxime urgent morbi ab accessionum initijs ad statum usq;. Virtutes uero laborãtiũ ut plurimũ nõ urgẽt per id tẽporis. Paruo siquidem tẽporis interuallo exolui uirtus non potest. Quapropter cũ toto tẽpore ab initio ad statum morbus sit sub,a,laborantis uirtus sub,f,locus cõmunis sub signo ♃ ,ubi scriptã omnimodam abstinentiã inuenies. Qua,rationabiliter in initijs paroxismorum ad declinationẽ usq; rationalium medicorũ summus Hip. utendũ fore in accessionibus monuit. Verũ quod ad particulares accessiones spectat. Sciendũ uirtutem nisi cũ maxime urgeat,nihil urgere. Nam & si multum urgeat,pro eo tamen tempore quod ad paroxismi inclinationis initium finitur,uirtus non urget, nisi cum maxime urgeat. Vnde fit,ut cum prope sincopin fuerit, aut iam animi deliquio capiatur ægrotans,cibum ei ministrandũm fore. Quo uirtus seruetur,& si hora sæuientis sit paroxismi. Sed singulas nostræ tabellæ partes secundum senis sententiam esse ostendamus. Morbum maxime urgentem omnimodam exposcere inediam,uirtute non dissuadente, quod ostendit in eo Apho. quem supra citauimus,ubi igitur peracutas morbus est,& statim ultimos labores habet,extremo tenuissimo uictu,necessarium est uti. Quem aliũ rationabilius maxime urgere morbum dixeris, quam eum qui ultimos affert labores, cui extremo tenuissimum uictum conuenire ait, quem supra cum Gal.

omnimodam

omnimodam sumus ineidam interpretati. Idem apertius scripsit commentario secundo de ratione uictus, ubi ait, nec cum morbi uigent feruoremque habent cibum dare. Secundum: morbo multum urgente, pocula fore ministranda. Quod in primo de uictu acutorum scripsit in eo, postea si dolor, uel periculum aliquo comparuerit, sorbitionem dare oportet, nec multam, nec crassam, sed post septimum, aut nonum si ualidius sit. Vbi per id uerbum si ualidus sit, uirtus nihil urgentis indicationem addidit. Idem paulo ante apertius dixit, ubi dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis. Manifestum est per hos dolores; non esse eos intelligendos, qui secundum accessiones ægrotantes torquent, sed de ijs qui assidui sunt, & ab inflammationibus ortum habent, qui morbum multũ urgentem reddunt. Vt manifestum ijs est, qui in libris de ratione uictus exercitati sunt. Sed ne tempus teratur in singulis locis citandis cõmodius fuerit ita rem ostendisse, ut facile cui uis sit, reliqua ab ijs quæ dicta sunt colligere. Ostensum est secundum Hip. mentem, morbo maxime urgente, inediã, multum uero urgenti, pocula competere. Cum ergo ab eodem tantum fore condescendendum uersus crassiorem uictum, quantum morbus mollior fuerit ultimis. Morbo igitur mediocriter urgente, crassiorem competere uictum, quam multum urgenti, cunque uterq; morbus, & qui multum, & qui mediocriter urget sibi proximi sint uicinitate, manifestum est tenues huic sorbitiones exhibendas fore secundum Hip. mentem. Nam post pocula, crassior proxime uictus tenuis sorbitio est. Pa-

rum uero urgenti crassas, non urgenti uero ea quæ comeduntur. Quapropter eos qui morbo non urgente laborant, si sorbitionibus aut poculis nutrire uelis, non leuiter peccabis. Quod à sene aperte scriptum est, in eo Apho. qui incipit, uictus tenuis atq; exquisitus, in morbis quidem chronicis semper, & in acutis quibus non conuenit, falax. Manifestum est, morbos quos chronicos uocat symptomata non adducere quorum ratione morbus urgeat. Sed nec febris continuitatem chronicum morbum admittere. Nam hæc eadem continuitas febris morbum acutum constituit, ut autor est Hip. & Gal. in libro prædictionum. Tenuem ergo uictum quē supra secundum Hip. sententiam in libro de prisca medicina sorbitiones crassas interpretati sumus, & per exquisite tenuem tenues, morbo chronico tanquā nō urgenti non competere manifestum est. Hucusque ostendimus, secundum senis sententiam qui conueniant uictus, ijs qui maxime, multum, mediocriter, parumque, & nihil, urgent morbis. Verum in ijs uirtutis tanquā non urgentis scopū non adduximus. Diximusque cum uirtus parum urgere incipiat, proxime crassiorem uictum, eo quem morbi dispositio indicauit exhibendum. Quod si multum, uictum qui secundo loco est, fore ministrandum. Ita ut cum uirtus multum, & morbus maxime urgent, tenues sorbitiones competant. Quod asseruit Hip. in tertio comentario libro de ratione uictus, cum de colliquātibus febribus sermonem facit, in hunc modum. Deiectiones (inquit) huiusmodi habent quidem, & alias, quæ graues sunt, offensas, neque enim

In de morbis uulgaribus primo.cōment. 3

Hippocundriorũ extinguunt ardorem, sed excitant inquietationemque, et membrorum iactationem faciunt. Intestina etiam sedemque exulcerant. Quibus uerbis Hip. morbum maxime urgentem depinxerit, uirtutem quæ ob maleficas deiectiones multum urgere. Sed audi quæ statim scribit. Qui ergo in morbis huiusmodi, relictis sorbitionibus, mulsa potius alterius uice utetur, ijs ut multa fœliciter consequetur, sic ei nequaquam præter animi sententiam succedent multa. Sed quas nam an tenues aut crassas intellexerit, Gal. in expositione recte in hunc modum expressit, nempe in solis inquit qui colliquefaciunt morbis, uel in quibus hominum uirtus ad morbi usque iudicationem sufficere non possit, ad ptisane cremorem perueniemus. Cremorem ptisane, tenuem esse sorbitionem supradiximus. Rursus ponamus morbum, & uirtutem multum urgere, crassam sorbitionem ijs cõuenientem uictum esse diximus. Quod similiter secundum senis sententiam esse ostendimus, qui ita scribit, quibus inquit per febres aluus liquida est, et mens turbatur, horumq; multi floccos uellunt, naresq; fodiunt, & parum quidem interrogatis respondent, sed ex se nihil quod compositum sit dicunt &c. Et statim ita scribit his igitur ita habentibus, si uenter liquidus fuerit, absumensq;, & contabefaciens, sorbitiones crassiores frigidiores, exhibendas esse. Percepisti ne, ex signis morbum, & uirtutem multum urgentes descripsisse, crassasque sorbitiones tali concursu ministrasse. Sed abunde de uictus forma dictum est.

Lib. 4. de rõe uictus.

BRVDI LVSITANI DIONYSII MEDICI FILII DE VICTV FEBRICITANTIVM AD ANGLOS.

LIBER SECVNDVS

CAP. I.

VNC DE QVANTITATE *uictus, tempestiuum est agere. Nisi enim potus, aut sorbitionis quantitatem nouerimus, aut naturam minus iusto exhibentes lædimus, aut morbum si plus ministrauerimus, augebimus. Victus quantitatis, à consuetudine, & morbi constitutione, indicatio summitur. Consuetudo eã uictus quantitatem designat, quam ægrotans solidioris cibi bona in gerebat ualitudine. Sunt enim qui multum uoraces sunt cum sanitate fruuntur, ijs multum sorbitionis, aut potus concedendum est, parum ijs qui parce uiuũt.* Primo de rõe uictus. Hoc *nos docuit* Hip. *in hæc uerba uerum inter initia, neque multam, neque crassam admodum dare oportet, sed quantum ob consuetudinem, & ne multa uasorum inanitio fiat.* Morbi *proinde constitutio ab ea quam*

consuetudo indicauit quantitate detrahit. Vt si uictus quantitatem laborantis naturam ferre non posse conie ceris, aut ob temporis breuitatem, ad sequētem accessio nem, aut ob morbi molestationem, aut quia sorbitionibus æger usus non est, ab ea, quā nobis quātitate consue tudo indicauit, detrahemus. Subtractionis autē modus erit, ut non multa fiat uasorum inanitio, cōsuetudo igitur maximam designat quātitatem, quam inter initia morbi offeremus. Vt si Socrati laboranti, uictus formā tenues sorbitiones esse diffinieris, tamē earū offeres inter initia quātū solidiori cibo bona utebatur ualitudine. Proinde prout morbus, & eius symptomata aucta fuerint, ita ab ea quā consuetudo indicauit quantitate detrahendum est. Vt si manifesto incremento morbi symptomata aucta fuerint penes uehementiā, & dura tionē, sensibiliter ab ea uictus quātitate, quam primis obtulimus diebus minuemus. Nec hoc præter senis men tem est, loco citato, ubi ita scribit. Postea si dolor quispiam, uel periculum comparuerit, sorbitionē dare opor tet, nec multam, nec crassam &c. Rationi præterea cōsentaneum uidetur, ut eo minus exhibeatur tēpore, cū laborans magis morbo molestatur, quam cum mediocri ter habet. In initio cū ægrotantes utcunq; moderatius habeant, tantum exhibendū, quantum consuetudo indicauerit. Apud statum uero quia morbi symptomata in maxima sunt uehementia, nihil esse exhibendum, ab eodem didicimus. Inter medio uero tempore mediocrē ministrabimus quantitatem, sed cum non ex æquo singulis diebus, aut alternis, nec morbus, nec eius sympto-

nata augeantur, non iusta dierum numerum à principio, quantitatem minuendam, sed prout morbus, et symptomata increscunt. Ex ijs tamen ad exactam uictus quantitatem te posse peruenire haud quaquam speres. Nam quantum a quantitate quam consuetudo indicauit, demere oporteat ob morbi, & symptomatum incrementum, exacte non scimus. Ob id igitur prudentissimus Hip. ciborum adiectioni intendendum multo minus ait, &c. In cuius expositione Gal. ita scribit, ad scripsit in quantitate ipsa ad id quod minus est, procedendum esse magis, quàm ad id quod exuperat, ubi quis à iusto modo abscedit, nempe quod plus est exuperatque, noxas interdum inemendabiles facit. Verum quod minus est, facile emendatur, nempe si uirtus elabi uideatur cibi exiguum ministrare possumus. Verum si in uentrem absorptus fuerit cibus, quod redundat superfluitque, si alias multo magis in acutis tollere est difficile. In quibus uerbis aperte ostendit cum ab exacta errandum sit quantitate, melius esse, ad id quod minus est accedere. Nam error hic minus læsionis afferet.

In.2.de rõe uictus in acutis.

CAP. II.

AT *alicui forsan contrarium uidebitu. Nam id certum est grauioribus ægrotantes offensis affici, cum propè statum erratum sit, quàm si in morborum principijs quippiam delinquatur. Vt ab Hip. & Gal. scriptũ est, illo loco nempe, hoc autem uerius efficatiusque, &c. Cunque inter initia minus quam iustum est offerimus, sic agentes uirtutem imbecilliorem reddemus, ita ut apud morbi statum, omnimodam sustinere ine-*

2.de rõe uictus in acutis.

diam non poßit. Quare cibum tunc temporis offerre cogemur, quod multo grauius est, quàm si inter initia uberius ægrum reficeremus. Nec putandum est fieri posse, ut minus inter initia quàm iustum est exhibentibus, uirtus ad statum peruenire poßit tanto uirium robore, ut totum uigoris tempus omnimoda transire queat inedia. Nam si id poßit, non minus quàm quod iustum est exhibuisti, sed quod mediocre, & conueniens erat. Præterea Hip. ipse parẽ confessus est errorem esse postquam enim de forma uictus sermonem fecisset, de quantitate agens ita scribit. Præterea inquit nõ minor est error, nec minus hominem lædit, si quis det, propinet'ue, minus tardius'ue, quàm satis est, & expediat. Pars enim famis, & inediæ, plurimum in hominis natura, & ualentem facere, & infirmum, ac primere, potest. Multa etiam alia mala illis non similia ex plenitudine proficiscuntur, quæ non minus etiam grauia, & periculosa sunt. Vera ita res habet, grauiorem esse errorem, qui in id quod magis urget addit. Cumque morbus ob eius uehementiam magis urget, potiorẽ præbet indicationem, unde minus lædemus minus exhibentes, magis uero plus ministrantes. Nam sic in id quod magis urget addimus. Quod si uirtutis, ob eius imbecillitatem magis simus soliciti, cauendum esse errorẽ eũ, quo uirtus imbecillior reddatur, quare tunc temporis ad id quod magis est accedimus. Dummodo quantitas pro uirtute sit. Morbis autem acutis cum ut plurimum capiantur iuuenes, aut consistentes, quorum uires ualidæ sunt, minimeque in longum morbus protrahatur ma-

In lib. de prisca me.

gis urgere morbum, quàm uirtutis imbecillitatem, rationabile est. Quare ad id quod minus est accedemus. magis uerētes, ne plus exhibentes, in id quod magis urget addamus. Recte igitur Hip. dixit ciborum adiectioni intendendum multo minus, magis nos solicitos esse oportere morbi acuminis, quàm uirtutis docens, præcipue in morbis ijs qui breui terminantur. In quibus sæpe numero omnino subtrahere expedit, cum æger sufficere poßit donec morbus maturescat. At in libro de prisca medicina, uniuersalē faciens sermonem, utrunq; errorem grauem esse dixit. Ac si æque urgentes uirtutem, & morbum finxisset. Neque ratio quicquam eorum quæ diximus tollit, nam errorem quem prima exhibitione committimus, minus exhibentes, non apud statum corrigimus, sed secunda, aut tertia oblatione emendamus Quod quia ad opus apprime utile erit, explicabimus. Si Socrati febre continua laboranti, sorbitionem dare decreueris, in primis modum, secundum quem bona ualitudine, cibo, & potu utebatur, inquires iusta quem, sorbitionis quantitatem diffinies. A qua postea iusta morbi incrementum detrahes. Talemque offeres primum quantitatem, ut commode apparare possit, citra additionem uehementiæ, aut durationis accessionis febrilis. Quod si ab eo cibo quem primo exhibuisti nullum horum sequatur, ægrotansque plus ferre posset, aut uoluisset, parum addes sequenti oblatione, quia quod minus est exhibuisti. Et ita id quod minus est, facile emendatur. Quod si plus exhiberemus quàm ægrotantis natura citra læsionem ferre pos-

Lib. 2. de uictu acutorum.

set, noxam emendari ita facile non est. Errorem quidẽ hunc, hæc sequũtur, incommoda, nempe grauitas hippocundriorum, frequẽtia anhelitus, febriles incensiones, sitisq;, capitis dolores, &c. Hæc omnia in morbis acutis eueniunt ex immodica cibi quantitate, et ex intẽpestiua eius oblatione, ut ab Hip. scriptum est in libris de ratione uictus. Nulla ergo alia melior mẽsura dari potest, qua uictus quantitatem diffiniamus, quàm sensus ægrotantis, qui magis & minus indicat citra errorem. Prima autem oblatione, ut ab ea iudicium capiamus in posterũ, minus quàm consuetudo indicat offerri melius esse diximus. Nec hoc est præter senis mentem, qui in eodem de prisca medicina libro, ita ait. Præterea, uaria multo magis est, ac maioris diligentiæ eget hæc res, mẽsurã enim cuiusdam animo considerare oportet. Mensuram dico non quæ pondere, numero'ue ullo constet, quã si quis respiciat, quod expediat, exactum'ue sit, possit cognoscere. Nihil. n. aliud inuenires quàm corporis sensum. Quàm ob rẽ tã exacte rẽ nouisse uti parũ utrinq; erret quis difficillimũ est. Tam et si hunc ego medicum ualde laudo, qui paululũ in ijs rebus aberret peccet'ue. Quod autem exactum & uero proximum est, raro admodum scire & uidere est. Siquidem plurimi medici in ijs mihi similes esse uidentur, prauis nauium rectoribus. Nam cum illi in tranquillitate regendo peccant, errant'ue, eorum error non patet, cum autem eos magnus uentus, atq; aduersa tempestas, deprehẽdit, liquido iam & aperte cunctis hominibus qui in ea sunt patet, per eorum ignorantiam & errorem peccatum'ue

nauem nisi succurratur perditum iri. Sic mali, & pluri mi medici, cũ homines qui nihil graue & periculosum habẽt curãtur, si quis in ijs maxime peccet, erret'ue, ni hil admodũ graue & periculosum admittat. Nam mul to plura & sæpius leuiuscula hominibus mala fiunt, quàm grauia & periculosa. In quibus si peccent, er rent'ue, rudibus et ignaris non patet, cũ autẽ magnum & uehementem fallacemq; morbũ nanciscuntur, tunc eorum error, & peccatum, arsq;, cunctis patet.

CAP. III.

SED forsan quis obijciet, ex ijs quæ dicta sunt ap paret, una uictus forma, nutriendos esse ægrotantes, à morbi initio ad statum usque incedendo. Quantitatem autem secundum morbi incrementum mutandam. In ter initia, iuxta consuetudinem, uictus quantitatẽ, men surandam, increscente uero sensibiliter morbo, minuen dam. At uidetur magis ex usu fore ægrotantibus, si semper quantitatem seruemus quam consuetudo indi cat, formam uero mutemus. Vt si inter initia morbi, crassa sorbitione ægrotantem alere nobis uisum fuerit, increscente morbo tenuem offeramus, ea qua usus est quantitate. Naturam siquidem semper gaudere con suetis, asseruit Galenus ex auctoritate Hipp. Præte rea hoc idem in Aphorismis sentire uidetur, cum ait ἔμπροσθεν δὲ ὑπιωτέρως διαιτᾷν ὡς ἂν ἐξαρκέσῃ ὁ νοσέων hoc est, ante uero uberius reficiendum, ut sufficiat ægrotans, per illud uerbum ὑπιωτέρως διαιτᾷν non quantitatem sed uictus formam intellexit. Præterea in loco quem cita sti, non magis quãtitatem mutandam esse docet, quàm

8. de methodo medendi.

In 1. de uictu acutorũ.

formam, cum ait. Neque multam, neque crassam dare oportet. Sicut enim multitudo ad quãtitatem attinet, sic crassities, & tenuitas, formam uictus respiciunt. Verum ubi ut quicquam asseras, deest recta ratio, dicta insequere antiquissimi uiri Hipp. qui multorum sapientum unus instar est. A quo didicimus uictus formam, à morbi initio ad statum non permutandam esse. Sed quo in locò forsan quæres. Ex libro de uictu acutorum secundo. Cum de permutationibus agit colliges. Apertius tamen à Gal. duobus in locis nempe in expositione illius coniicere autem oportet robur & morbi &c. Vbi ita scribit, nempe summa quam adstruit est, non permutandam esse uictus speciem, priusquam signa coctionis manifesta sint. Id autem fiet, si quot diebus ad uigorem morbus uenturus sit, præcognoueris. In quibus uerbis manifestæ ostendit a morbi initio ad status introitum una uictus forma nutriendos esse ægrotantes. Alia uero, toto eo tempore quo durat status ad perfectam morbi solutionem. Demum alia per totum conualescentiæ tempus ad sanitatis habitum. In singulis harum quattuor conditionum, non faciendas esse insignes uictuum permutationes de una uictus forma in aliam priusquam, ad aliam conditionem peruẽtum sit. Idem præterea in eodem secundo, ita scribit in expositione illius interdum autem & cruda &c. Vniuersa hæc contingere iis ait, qui perperam cibati sunt à medicis, quicunque primis diebus exoluentes laborantes, sanè circa tertium, uel quartum, uel quintum, uel sextum, repente ad edulia permutauerunt, nondũ morbi

uigore peracto, quasi peracto, conuenienter eos permutasse uictum dicat. Quod igitur dicebat quod permutare quidem oportet uictum sanorum in morbis, non quidem ut sorte euenit illud agendum, iam puto manifestum ex dictis esse. Existente *enim constitutione corporis una cum sanitas adest altera à morbi principio usque ad statum, alia ad perfectam solutionem, & post hanc alia quæ conualescentiæ tempus ad usque sanitatis habitum occupat.* In *nulla harum quattuor constitutionum facere oportet magnas uictus mutationes, antequam in aliam constitutionis speciem peruentum fit. Qui igitur ægros morborum exordijs in omni ciborum abstinentia seruant, si ad uigorem usque talem uictus speciem seruare possent, nemo eos culpauerit. Quod si facere non possunt &c.* Idem *dixit in eodem in expositione illius de mutatione quæ in hæc uel illa fit, plurima sum locutus &c.* Rursus *sermonem totum in summam unam coegit* Hipp. In *ijs qui similiter habent uictum haudquaquam permutare percipiens, uerum in ijs qui ex sanitate ad morbũ transeunt, permutare quidem, non tamen ut cæteri permutant, deinde compendio quodam uictus scopum in acutis morbis declarauit.* Siquidem *morbus maturuerit transeundum ad cremorem ptisanæ præcipit.* Si *adhuc crudus fuerit nõ trãseundũ, nisi ob aliquod symptoma.* Hæc *sunt loca ex quibus colligo in constitutione unà, prout est à morbi initio, ad statum usque, non permutandum esse uictus speciem.* Quod *si iam dictis illud* Hip. *adiungas,* *non igitur intempestiuæ neque fortes uasorum inanitio*

In 2. de uictu acutorũ.

nes moliri, neque cum morbi uigent, cibum dare, neque repente huc, uel illuc, in toto negocio quicquam mutare licet, manifestum erit quod si eadem uictus forma, et eadem quantitate, per morbi initium & incrementum uteremur, apud statum uero cibum omnino prohiberemus, ægrotantes ex repentina uictus mutatione læderemus. Item rationi consonum est, ut cum paroxismorum incrementa, & longiores durationes minus temporis quiescere laborantes permittunt, magis tenui uictu nutriendos fore. Cunque uictus speties secundũ antiquorum mentem mutanda non sit, durante eadẽ morbi constitutione, reliquum est ut quantitates imminuamus, prout morbus incrementum accepit. Id etiam ab Hip. licet colligere in primo de uictu acutorũ, nã stante eadem morbi constitutione, cum alimoniã addere intendit, & uirtutem roborare, uictus formam seruat immutatam, quantitatem augẽdam præcipit. Vt in eo, at si os madescat, & quæ à pulmone expuuntur talia sint qualia esse oportet, sorbitionis quantitatem ut summatim dicam augere conuenit. Et infra statim, & quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem usque dare oportet. Ecõtrario igitur à morbi initio per totum incrementũ ad statum, cum minus nutrire ægrotantem intendamus, uictus spetie manente, quantitate imminuemus, prout morbus manifesta habuerit incrementa. Minusq; naturã huiusmodi lædi posse mutatione, quàm si formam uictus immutaremus. Consuetudo .n. magis formã uictus et eius qualitatẽ respicit, quàm quantitatẽ. Et ob id difficilius fert natura, si assuetam

uictus formã, & qualitatem immutes, si uero ab assueta detrahas quantitate, non adeo. Ob id stante eadem morbi constitutione, ut minor fiat mutatio, quantitas mutanda est, forma autẽ uictus seruanda. Nec prætereundum esse, ætatem, regionẽ, coindicatrices quãtitatis esse, præterea numeri multiplicationis prohibitio. Hæc enim maiorem indicant quantitatem, ut si puero multoties ædere assueto, si propter morbum toties ministrare cibum non possimus, quod à numero deest, id quãtitate ipsa supplebimus. Vt scite à Gal. scriptum est. In expositione illius quibus semel, aut bis &c. Vbi ita scribit, si uero accessiones non permiserint, neq; alimẽti offerendi occasiones fuerint multæ. Raro plura dabimus. Vnde quidam male hunc uertit locũ, in hunc modum neque multi alimenti offerẽdi occasiones fuerint. Hiems multum exhibendum esse indicat. Consimiliter & regio frigida. Sed hæc ad imminuendã uictus quãtitatem, quã consuetudo indicat, uires habent. Minime ad augendã. Ab ijs ergo uictus quãtitas diffiniẽda est.

1. Aphorismorum.

CAP. IIII.

SED easdem numerus habet considerationes, nã à consuetudine in primis, & à morbi dispositione oblationis numerum scito sumendum esse. Vt scriptum est ab Hipp. in hæc uerba, qui enim bis cibari sunt soliti, bis ptisanam dare oportet, quibus semel, semel quidem primo die detur &c. Ab hoc numero quem consuetudo indicat, quæ à morbo sumitur indicatio detrahit. Nam principia, & incrementa, & status, accessionum, aliquando numerum oblationis consuetum seruare pro-

1. de ratione uictus.

bibent. Virtus autem corporis plerunque super addit, cum imbecilles sunt, aut cum eum ministramus cibum, qui parum nutriat, & uolumus ut roboretur natura, numerum tunc cibationis addimus, si per morbum liceat. Vt si febre continua laboret is qui multo cibo bona utebatur ualitudine, uisumq; nobis sit huic ptisanã exhibere ob aliquas causas, cum ultra eam quantitatẽ quam consuetudo præstitit exhibere nõ liceat uice una numerum oblationis addere studebimus, ob id quod hic multo indiget nutrimento, parumq; alimenti ptisana suppeditat. Hoc uidetur intellexisse Hipp. *eodem primo libro, in hæc uerba. Quibus semel, semel quidem primo die detur, deinde sensim, paulatim, si fieri potest, ijs quoque detur, si quid putas adijciendum.* Infirmum *igitur toties nutriemus quoties consuetudo indicauerit, nisi aut facultas crebrius, aut morbus rarius indicauerint. Consuetudo igitur primam quantitatem siue maximam, et primum numerum, penesquẽ aliquando rarius, quandoque crebrius, ægrotantibus cibum ministrare dicimus, proponit. Huic aut uirtus addit, aut morbus minuit, scite ergo* Hipp. *in* Aphorismis *dixit, quibus semel, aut bis, aut plura, dandum est aliquid tempori, ætati, et consuetudini, neque igitur quantitas uictus, nec oblationis numerus, inueniri posset si à consuetudine indicationem tollas.*

CAP. V.

QVALITATEM *cibi multa indicant, nempe morbus, naturæ ægrotantis, ætas, consuetudo regio, anni tempus, & cœli status, in morbi appellatio-*

ne, morbum & eius causam intellige. Natura ægrotantis, ætas, & consuetudo similia semper indicant. Cœli status, regio, & anni tẽpus, si tẽperata sint, similia, sin intẽperata, contraria indicant, qualitate uictũ. Vt si calida immoderate sint, uictũ frigidũ exposcunt. Quod si temperata fuerint, uictum medium indicant. Non sic profecto laborantis temperatura, ætas, et consuetudo, semper enim hæc similia siue commoderata sint, aut non indicant. Cunque ea iam dicta in unum consentiunt cum morbo, eum esse exhibendum uictum, qui qualitate insigni morbo aduersetur. Vtpote omnibus indicationibus id dictantibus. Cunque contraria indicent, à potioribus sumendam esse indicationẽ qualitatis uictus. Vt si morbus frigidum & humidum indicet, cætera uero omnia calidum & siccum, ambiguitas, utique pugnaq; indicationum inter se oritur. Quo casu magnopere opus est, tum numerum indicationum tum earum magnitudinẽ simul conferas. Quippe quæ a febre sumitur, ea reliquis quando omnes contrarium faciendum perscribunt, numero quidem inferior est magnitudine tamen quæ ex dignitate potestatéue spectatur, utique superior est. Potissimum, si longe a natura recessit. Prout quidem febris est, plus cæteris omnibus solicitos nos habet. Et quia præterquam quod febris est, etiam magnitudo illi notabilis accessit, iccirco contrarias indicationes inducit atq; obumbrat. Sin febris parua fuerit, fas est reliquas omnes una coniunctas cum ea conferri atque expendi. Ac siquidem pares uidentur, neque febris indicatio præferetur, sic ut

humectandum

humectandum, et refrigerandum sit, neque etiam rel quorum, sic ut calisaciendum, & siccandum sit. Immo media uictus ratio ubi ita se corpus habet eligenda erit. Sin altera indicatio exuperet, tantum recessisse à temperato, & medio uictu par est, quantum ea, quæ pollent sua contraria superant. Ergo exercitatum & natura prudentem esse medicum cõueniet, quo cuiusq; indicationis potestate diligẽter cõsiderata, omnibusq; inter se collatis unam idonei uictus summam, quæ laboranti sit commoda comparet. Hactenus Gal. cũ de qualitate uictus inuestiganda sermonem facit. Sed non deerit qui in hunc modum dictis Galeni opponat, haudquaquam sperans hac methodo qualitatis uictus scientiã se inuenire posse. Ponamusq; ut ipse proposuit omnia indicantia, uictum suadere calidum, & siccum. Febris uero leuiuscula tertiana sit, uictũ qualitate frigidum, & humidũ indicans. Coniungantur ut ille ait omnes indicationes, & cum febre eas cõferamus, et expendamus, an pares sint morbo, aut impares. Vnde nã hoc mihi notum erit rogabit quis. Nam nec id se scire ait, nec unde sciat. Multo adhuc minus, si alterũ exuperet, quantum utique alterum excedat. Præterea cũ indicationes regionis, tẽporis anni, cœli status ad inuicem dissentiunt, utrũ eorum superare debeat. Propriũ insuper ægrotantis temperamentum, si forte consuetudinis obuiauerit, quomodo ijs similes qualitate uictus ministrare possit. Oportuisset methodum tradere qua uires horum singulorum nosci possent. Nos igitur pro uirili tentabimus in commodum studiosorum, uiã

8. de methodo. medẽdi.

ostendere, qua facile qualitatem uictus inuenire possimus. Ab ijs, quæ ab Hip. et Gal. didicimus initium hinc sumentes, consuetudinis indicationem potestate digniorē esse proprij temperamenti, et ætatis. Nā si quispiam sit siccus temperamento, ætate consistens, humido assuetus uictu. Siccū ne ei dabis, ratione proprij tēperamenti, & ætatis, An consuetudinē magis seruabis. Quod si hæsitas Hip. roga, qui ita scribit, cibos quibus uti cōsueuerunt, facile ferunt, tam & si natura haut quaquam boni fuerint, similiter & potus. Cibos uero quibus uti non consueuerunt, et si mali nō fuerint moleste ferūt, consimili modo, et potus. In quorum expositione Gal. ita ait, cōsuetudo maxime potest, repentinaque ab ea digressio, corporū nō paro offendit. Ipse idē loco supra citato ita scribit, à consuetudine inquit semper est indicatio similiū, quo ad scilicet ægrotant homines, ab ætate, natura, regione, anni tempore, statu cœli, ubi temperata sunt, similium semper præsidiorum est indicatio, siue ualeant homines, siue ægrotant. Contra ab intemperati, anni tempore, statu cœli, & regione, cōtrariorum est indicatio. Cæterū ab ætate, natura, subintellige intemperatis non absolute, sed cū consuetudine. Audisti Gal. dicentem, naturam ægrotantis, & ætatem cū intemperata sunt nihil absolute indicare, sed cū consuetudine. Duo igitur hæc, ægrotantis natura, & ætas, cū intemperata sunt ad unius consuetudinis indicationē reducimus. Præterea regio, & anni tēpus, ad cœli statum si res exactæ consideretur, reducibilia sunt. Nam nec regio, nec anni tempus, quicquā agent, nisi per im-

In 2. de ratione uictus.

mutationem aeris nos cõtinẽtis dispositionis, aut si mauis temperiei, quã cœli statum medici uocat. Quod si ad huius assertionem Hip. aut Gal. testimonium optas prout sunt plures studiosorum nostra tempestate, apud quos paruum habent rationes locum, plurimũ autoritates, tãtum iuuat alieno Marte ditescere. Gal. igitur in libro nono de methodo medendi ita scribit, uoco inquit cœli statim ipsam ambientis nos aeris temperiem, sub qua, & anni tempus, & regio comprehenduntur, quando horum quoque utrunque ex ambientis temperie indicationem mutuatur. Ex dictis manifestum est omnes indicationes qualitatis uictus, ad tres reduci posse. Nẽpe morbum, consuetudinẽ, & aeris temperiem.

CAP. VI.

CAETERVM cum morbus in affectum, & in eius causam, diuiserimus, inquirendum est, an uictus qualitas utrunque nempe affectum, & causam respicere debeat, an solum eorum alterum, & sunt in libris Hip. non nulla loca utrunque asserentia. Nam affectũ, Aphorismus ille humidæ diætæ &c. ostendit. Quodq; & causam respicere debeat, ipse idẽ in libro primo de ratione uictus, de ptisana sermonem faciens ostendit. Ita scribens si quid ablui eget probe abluit, non astringit, hæc omniam causam respicere manifestũ est. Ratio tamẽ aliud dictat, nã cũ duo sint quæ in medici cõsiderationẽ subeãt, nẽpe corpus febricitãs, et humores putridi. Ita duo sunt instrumenta, illorũ gratia, quorũ altero corpus seruamus, et altero putridos humores extra pellimus. Victus quidem corpus respicit, et id quod ab eo

effluxum est, tum si ratione morbi corpus intẽperatũ est, id contrarijs emendat qualitatibus, paulatim id agẽs. R*espicere humores medicaminũ est, ut crassos ex tenuẽt, lentos detergeãt, putridos expellãt.* V*ictus igitur munus est id quod à patiente particula effluxum est instaurare, & id quod alteratũ est reducere.* H*æc solum euenire corporis partibus simplicibus possunt.* V*erum ad illud quod dixit* Hip. *si quid ablui eget, probe abluit, ipse statim illo uerbo si quid ablui eget, respondet, id tanquam non necessarium euenire innuens quid* Gal. *asserit cum ait, si quid ablui egeat, quasi nõ omnibus acutis morbis probe abluente edulio utamur.* N*ẽpe cætera omnia, quæ de ptisana dicũtur bonã morbis omnino prosunt acutis.* S*ed abluẽdi bonitas quibus uentrẽ subduci nolumus, ubi cibus in uia moratur est idonea.* P*robe igitur abluere febrili affectioni, neque tanquam contrarium, neque tanquam familiare auxilium unum utile existit, sed bene tanquam symptomatis alicuius emendatorium correctoriumque.* M*entem adhibe ad illud uerbum febrili affectioni, ac si uelit, uictum, febrilem affectionem, & non causam, respicere oportere.* Q*uod si accidat ut uictus utrique aduersetur, & affectui, & causæ, ob id reijciendus non est.* C*ũ ergo uictus id solum quod à corpore exolutum est reponere, aut id quod alteratum à morbo est, reducere debeat, manifestum est, cibis astringentibus utendum non esse, nisi, cũ morbus ad eam corpus alterarit dispositionẽ, à qua aut uẽtris fluxus, aut uteri, aut alterius momentaneæ partis, aut symptomatici sudores robur,*

uirtutis exoluentes, aut animi deliquium, proueniant. Alioquin non est quod corpus moderate habens in raritate, & densitate cibo astringente obstruas. Proinde cum aeris nos continẽtis tẽperies nihil indicet nisi prout nostrũ afficit corpus, tantumque indicationis sortiatur, quãtum corpus ab illo mutatur, manifestũ etiã est, indicationem continentis nos aeris ab ea sumendã esse immutatione qua nostra afficit corpora. Consimiliter de morbosa sentiendũ est affectione, nam tantũ indicabit quantũ corpus à naturali mutauerit symmetria, licet febris in sua causa magna esse uideatur. Parũq; si corpus à proprio ammouerit tẽperamẽto, parũ indicabit iuxta recessus magnitudinẽ. Duo igitur indicãtia, nempe aeris nos cõtinẽtis tẽperies, & ægritudinalis affectio, ad corpus reducuntur affectum. Neque ulli mirum id uideri debet, quod ambiẽtis indicationẽ ad præsentem corporis affectum reducamus. Nam iure id mirum uideri non debet, quod rationi peruium est. Pone affectum, & ambientem utrunque calidũ, & siccum. Corpus utiq; affectum tale est, non solũ propter morbosam affectionem, sed ab ambientis calidi, et sicci operationem. Vtriusque igitur operatio affectum corporis præsentem produxere. At pone ambientem frigidum, & humidum affectioni contrarium, corpus profectò affectum, non tale est ob solam morbosam affectionem, ob quam magis tale esset, sed ob ambientis etiam qualitatem affectioni contrariam, eius uim refrangentẽ. Neque, quæ dicta sunt præter mentẽ Gal. esse putes. Ille enim in libris de methodo medendi am-

bientis indicatio ad præsentem affectum, quem morbũ nominat, reducit. Cum ex tribus indicantibus, quorum tertium ambiens erat, duo collegit indicantia. Ad duas igitur indicatiões in uniuersum omnes quæ uictus qualitatem indicant reduximus. Nempe corpus affectũ & consuetudo. Ab ijs igitur qualitas uictus quærenda est. Verum cum hæc consideratio medicæ artis parti, quæ morbos curat subiaceat, necessum est recessus corporis à naturali temperamento scire, ut cõtrarium applicantes qualitate uictum, ad symmetriã particulam reuocamus. Recessum uero nisi naturale nouerimus temperamentum, alia sciri uia nõ potest. Quapropter alia præter duas indicatione naturali nẽpe temperie opus est. Quibus autem notis id inueniri poßit medico considerandum est. Proinde cum omnibus in unum collatis temperamentorum signis coniectura et non sciẽtia assequamur, ab una consuetudine id certius sciri posse cum Gal. asserimus. Qui ita scribit, nos certe quibus cura fuit, inquirendi illud inuenimus quod per plures cognitu difficiles notas. Cuiusque membri, temperamentum coniectura potius, quam scientia inuenitur. Si igitur notis multis & paruis aliqua certior apparuerit, nõne abiectis illis, hanc pro omnibus arripiemus, nemo id arbitror qui mentis compos est, negabit. Atqui si omnes temperamentorum notas in unũ colligas, hæc lõgißime absunt, ut parẽ ei quã consuetudo præstat fidẽ faciant.

CAP. VIII.

VERVM quia in cognoscendo ægrotantis à proprio temperamẽto recessum. Duplex datur considera-

tio. Nempe generatim ſcire uerſus quam qualitatem corpus alteratum ſit, ſecundo quantitatem illius decli nationis, hanc nõ ualde ſpeculationi huic de ratione ui ctus neceſſariam. Nam particulæ intemperiem ſemel à ſuo contrario euertere in ratione ciborum nõ eſt, ſed medicaminum. Sat enim eſt ſi cibus paulatim bono tem poris interuallo id agat, id autem cõtrario remiſſo effi ci poteſt. Quam ob rem, & ſi corpus à naturali abſceſ ſerit ſymmetria, per duos gradus uerſus calorẽ, neceſ- ſariam non eſt, nec ut opinor commodum frigidũ, huic totidem gradibus uictum offerre. Id enim cibi naturã egrederetur, hæc eſt ut à naturali calido patiatur, pa rum autem in id agat. Vt cibo medicinali uſu uenit. Quapropter ſatis ſit ſi frigidum in primo uictum offe ramus. Hic enim cibi munus ad implebit, facultatẽ ue- ro medicaminis, tẽporis interuallo crebriori uſu præſta bit. Vnde fit, ut cũ cibis ea miſcere quæ ualentibus ſint prædicta qualitatibus cauendum ſit. Id ſolum ergo ſci re cõuenit ad quod extremum alteratũ ſit corpus. An uerſus calidum & ſiccum, an frigidũ & humidum, & an parum, aut multũ à naturali ſymmetria receſſerit, quod haud difficulter inuenies, ſi conſiderationem de conſuetudine habeas. In ijs quibus uſus eſt bona ualitu dine, citra noxam, & ex ijs quibus uſus uidebatur. Ex ijs enim temperamẽtum corporis, certius alia quacũq; nota cognoſces. Vt prudẽtiſſime Gal. citato libr. dixit. Videtur, inquit, non ſicut alia quædã exiguã, leuemq; ſed planè maximã, maximeq; principalem poteſtatem habere conſuetudinem, ut quæ ſingulorum corporum

naturam ostēdat. Et *statim inquit, sanè ipsi uia ratio-neque ab ea procedentes, fatemur nos partiū affectum inuenire.* Deinde *ex illo rursus ad faciendorum indicationem uenire.* In *hocque pars hæc, quæ de uictus qualitate agit, ab ea medicæ artis parte, quæ singularum, aut simplicium partiū morbos curat differt, quod hæc quantitatem recessus à naturali temperie nosse desiderat, ut æquali contraria gradu applicet remedia.* Illa *uero solum quærit uersus quam qualitatem intemperatum sit corpus, & an multum, an parum recesserit.*

CAP. VIII.

ATRIBVS *igitur qualitas uictus summitur, à naturali temperamento, & ab affectione, & à consuetudine, cunque hæc in unum consentiant, quod simul indicauerint statim exhibendum.* At *contraria indicare solum affectum, & consuetudinem posse.* Nam *naturale temperamentum semper cum affectu in indicatione qualitatis uictus consentit.* Nam *affectus indicat sui ablationem per quam ad temperamentū pristinum ægrotans reducitur.* Huic *indicationi naturalis ægrotantis temperies semper consentit.* Duo *sunt igitur, quæ contraria indicare possunt, nempe affectus & consuetudo.* Vt *si affectus calidus, & siccus humidum exposcat uictum, consuetudo uero prohibeat (nam calidis, & siccis assuetus erat cibis) in hac indicationis contrarietate inquirendū est, an calidis, & siccis assuetus esset, ob id quod male ex frigidorum usu, aut quia melius calidis, & siccis quàm à frigidis, et humidis haberet, aut à frigidis, & humidis nihil incōmodi perci-*

piens. Si primum contingat, eo esse utendum uictu, qui temperatus sit, aut id mixtis adinuicem contrariarum qualitatum alimentis conficiendum. Siquidem dum sanus erat calidis & siccis opus sibi erat cibarijs, ut inculpate uiueret, febre correptum, calidum & siccum iam effectum, frigidis, & humidis lædes. Aut nunc aut cum febris abierit. Nam id præstitit affectus quod calidis & siccis cibarijs quærebat. Quapropter si tunc iustè ea, quæ calfaciebant, & exiccabant amplectebatur, nō est cur nunc caliditatem & siccitatem affectus, frigidis & humidis euertas. Nisi multum exuperent. quod si contingat uictu medio utendum est quo excessus securissime refranguntur. Quod si secundum eueniat, dandum esse aliquid consuetudini, minus tamen quàm in prædicto. Eo utentes uictu qui refrigerare & humectare moderate ualeat. Liberalius id agere licet si tertium contingat, parum consuetudinem illam facientes. Ad tria igitur omnes reduximus indicationes, nempe regionē & tēpus anni non agere nisi status cæli interuentu. Hic autem nihil indicat ex se, sed inquantum corpus afficit. In uno igitur affectu corporis, regionis, anni temporis, status cæli, & morbi, temperamenti ægrotantis, ætatisq́; uires siue actiones, potestate sunt, & id quod tandem ab eorum actionibus, & re actionibus, & alterius, supra alterum exuperantia superest, in uno affecto corpore conspicitur. Non est igitur quod medicus in æstimandis horum cum contraria indicant uiribus, mentem inaniter agitet. Id enim quod ab exactissima consideratione elici posset, corpus affe-

ctum indicat. Diximusq; ætatem ad proprium reduci temperamentum, cuius ope scimus an parum, aut multum, à naturali recesserit corpus symmetria. Ad opus præstat id commodi, ut sciamus quando maxime finem alteranti uictui imponemus. Cæterum in indicatione qualitatis uictus cum affectu consentit. Nam si quispiã sit calidus natura, calidiorq; ob ægritudinem euaserit, affectus indicat, ut id caliditatis quod super excreuit abscindatur. Idem proprium indicat temperamentum. Et non calidum potestate uictum, ob id quod ante natura calidus erat. Sola igitur illius gratia, corporis tẽperatura à medico inuestiganda est, ut an parũ an multum, à naturali recesserit corpus symmetria, & quando maxime alteranti uictui finem imponemus sciamus. Sola igitur consuetudo est, quæ aliquando dissentit affectui. Tuncq; diuisionem illam quam supra triplicem fecimus inquirere ab ægrotante, & ab ijs qui hominem multo ante nouerunt oportet. At cum omnes tres in unum consentiunt, cum humidus natura, et humido uictus assuetus, febre corripiatur, audacter frigido & humido uictu utetur. Nonne hæc sunt senis uerba humidi uictus omnibus febricitantibus conueniunt, maxime pueris, & alijs sic assuetis refici. Sunt tamẽ febres quæ non humidum, sed siccum indicant uictum, de quibus infra nobis sermo erit ubi mentem Hip. in dicto Aphor. ostendemus. Nunc ad reliqua properemus.

CAP. IX.

A duobus sumitur quãdo exhibere cibum debeamus à facultate & à morbo non probibente. Probibet ab

initijs paroxiſmorum, aut exacerbationum ad manifeſtam inclinationem. Iis *enim temporibus natiuo calore ad thoracē collecto, ut morbi cauſam unicat, cibus dandus non eſt, quanquam corpus iam iam indigere uideatur, cū* Gal.*aſſerimus de ratione uictus in acutis. Opportunum igitur exhibendi uictus tempus fuerit, cum caliditas ad pedes deſcenderit, uiſcera iam deſerens, ut ab* Hip.*ſcriptum eſt, uerum ſi facultas nimis langueat, ita ut imbecillitas eius maxime urgeat indiſcrete quolibet tempore nutriemus ægrum.* Et *in ſtatu totius morbi, ut ſcripſit* Gal.*in* Aphor.*Cunque in declinatione acceſſionis dare expedit, non ea ſtatim uictum forma, quā ægrotanti definieris exhibebis, ſed magis tenuem, ut ſi ſorbitionibus ægrotantem alere decreueris, ſatis ſit ſi potiunculam, inchoante inclinatione, miniſtraueris.* P*oſtmodum aut febre ceſſante, aut omnino remittente, ſorbitionem exhibeto. Quem modum uidi à peritis medicis obſeruari in* Italia*. Quibus enim ægrotantibus ſorbitionem ex pane & iure pulli quam panatellā uocāt, miniſtrare decernunt, hos primo in inclinatione febris tenui pulli iure nutriūt.* Ac *poſtmodum ceſſante febre, aut manifeſtè remittēte, ſorbitionē exhibēt.* Hoc *ut arbitror ſenſit* Hip. *cum in fine primi de ratione uictus immediate dixiſſet, cū calor ad pedes deſcenderit, tunc dare expedit, ſubiungit ſtatim.* V*tere primum & maxime cremore, poſtea ptiſana, ſecundum perſcriptas coniecturas exacte ſpeculatus. Quæ quidē uerba, & ſi* Gal.*ad uictum uniuerſalem referat, de particulari cibatione eadem poſſe recte intelligi aſſerimus.* V*t talem*

In fine primi de ratione uictus idē dixit in 4. eiuſdem.

faciant sensum, quod si sorbitionibus ægrotãtem nutrire debeamus, melius esse inclinante febre à tenui sorbitione, ut cremore ptisanæ incipere. Ne ab unius diei inedia ad crassiusculum cibum mutatione subita, lædatur ægrotantis natura. Quod autem scribit secundum per scriptas coniecturas, hunc sensum habet. Quibuscunq; coniectura habita de morbi constitutione & ægrotantis robore, dandam fore sorbitionem decreueris, hanc non in initijs, neque incrementis accessionum exhibeto, sed in declinatione. In qua commodius ages si primum cremore usus fueris, deinde ptisana. Cæterum in continentibus febribus, quæ unicam à principio ad finem accessionem habent, nutriendi idoneum tẽpus, à consuetudine, & à facili toleratione accipitur. Vt si in aurora facilius æger malum tolerat, eodemq; tempore cibari solitus est, commodissime ea hora cibum ægrotanti ministrabimus. Hoc discimus a Gal. undecimo de methodo in hæc uerba. Tempus uero nutriendi quod quidem ad reliquas spectat febres, quæ ex putredine oriuntur, in progressu sermonis dicemus. Quæ uero unicam à principio suo ad finem habent accessionem (de his nanque præsens sermo est) in his facilis toleratio, & consuetudo spectari debebunt. Quando cibus illis eo tempore est offerendus quo facilius quàm in cæteris morbum tolerant. Eoq; potissimum diei tempore quo prius cibari sunt sueti. Etenim facillime cibum ferent si ex his, considerationibus assument. Hucusque Gal. Cæterum scire oportet quod aliquando consuetudo & facilis toleratio, in indicatione temporis dissentiunt, ut si

is qui ægrotat eorum sit, qui semel cibum solent capere occumbente sole. Morbum uero facile toleret æger initio diei. Pugna inter indicantia oritur, quo casu indicatio à facili toleratione præualet ei, quæ a consuetudine. Nec præter rationem, nam si bis, aut ter cibum bonæ ualitudine capere assueto ægrotanti, propter febriles accessiones, semel ministramus, ob timorem ne cibus intempestiue exhibitus, aut in uehementiam febrilem, aut in eius addat durationem, ut in superioribus ostendimus, multo cautius in synochis, quæ acutiores multo sunt febribus prohibendus est, ea hora cibus qua plus lædere potest, eaq; maxime ministrandus, cũ ab eo corporis natura capiat cõmodius usum, minusq; prompte in morbi causam transeat. Quod si facilior toleratio manifesta non detur, à sola consuetudine incontinentibus febribus tempus nutriendi idoneum sumendum est. Porrò aptissimum in febribus, quæ intermittunt & repetunt, tempus est, cũ uti dictum est, exhalare iam cœperit febrilis calor, huius quoq; opportuno tempore ex duplici coniectato respectu, nempe summo præcedentis accessionis uigore, et futuræ principio. Ad hæc nam spectantes, operã dabimus, ut quàm longissime ab utroque nutriamus. Ergo si spatium quod inter summũ prioris accessionis uigorem, & sequentis principium interuenit, satis sit amplum, facile est idoneum tempus inuenire, sin exiguum id fuerit, alterum facias necesse est, ut aut ægrum admodum adhuc calentem nutrias, aut sequentis accessionis inuasione iam iam affutura. At summi uigoris & accessionis principij morem sic consideres

censeo. In summo uigore notabis an circa magnitudinẽ febrilis caloris siccus sit & squallens, an citra siccitatẽ urens. Priorem nanque humectante uictu madefacere quàm primum oportet. In secundo dum plurimum caloris se remittat, manere. In principij uero accessionis more æstimabis, an corporis extrema perfrigeret, et magnam sanguinis reuocationem ad interiora corporis faciat, an omnino corpus non præmat. Quippe secundum hoc, ceu facile cõtemnet. In priore distinguas oportet. Nam si absque uisceris phlegmone, aut succorũ redundantia, motus ad interiora accessionibus pollet, nihil offendens paulo ante cibans. Sin uel phlegmone, uel redundantia subsit, cauenda est ante accessionem cibatio, seu res maxime noxia. Hæc quidem Gal. scripsit de tẽpore quando opportune in febribus æger cibetur cum exiguum fuerit tempus quod inter summũ prioris accessionis uigorem, & sequentis principium interuenit. Vt si ponamus a summo uigore ad sequentem acceßionem trium horarum spatium esse, an prima cibare febricitantem hora, commodius sit quàm secunda, hinc maxime disces. Cibum ideo febricitantibus exhibemus ut eo uirtutẽ seruemus, cauentes quo ad fieri poßit ne in uehementiam morbi, aut eius durationem addamus. Virtus ab eo cibo usum capit quem coquit & apparat. Melius autem apparabit cum à febrili labore quietior fuerit laborantis natura. Verũ facultas naturalis quæ cibum coquit, quietior est in paroxismi inclinatione, quàm in initio acceßionis, ut ab ipso Gal. secũdo Aph. scriptũ est in hæc uerba. In uigore eo quod iam coquit

superfluum euacuare. Tum propter alia, & quia animalis facultas omnino in statu laborat, licet maxime secundum illud tempus uitalis & naturalis fortes persistant. Ab initio igitur paroxismi naturalis facultas quæ concoquit maxime ad statum usque fatigatur, ab statu uero inclinationẽ uersus, fortis ut ille ait permanet. Quare hac ratione cõmodius est inchoante inclinatioue cibũ exhibere quàm propè accessionẽ. His adde cibũ si quando eum in uentriculo sequens accessio offendat corrũpi ut in pluribus certum esse. Paucis uero omnino quibus incboante inclinatione exhibetur illud accidere. Quare siue in iocineris phlegmoni, aut uentriculi, aut pulmonis, siue ephimera, aut putrida febre quauis natura, & habitu, salubrius esse parum post uigorẽ cibare, quàm modicũ ante sequentẽ accessionem. Hoc in singulis morbis naturis & habitibus ostendere haud magnũ negocium est. Verum id studioso lectori demittere cõmodius erit. Sat nobis est, qui Hip. dogmata insequimur, eius sententiæ stare in primo de ratione uictus ubi scripsit. Nam si pedes frigidi fuerint non a sorbitione modo uerum quoque & maxime à potu temperandum. Item quarto eiusdem cum dixit frigentibus ergo pedibus neque potum, neque sorbitionem, neque aliud quippiam huiusmodi dabis, sed maximum existimato si id tantisper obseruaueris, donec ualde incaluerint, deinde ita quod confert exhibe. Frigiditas siquidem pedum parte plurima febris accessuræ signum existit, quo tempore siquid porrigas maxime prorsus peccabis, nempe morbum non parum augebis. At uero

cum febris desierit, contrario modo pedes reliquo corpore calidiores sunt. Idem infra, nempe cum pedes frigidi fuerint, uenter de necessitate calet fastiditq; cibum, intenditur hyppocundrium, iactatur propter internam turbationem corpus, mens fixa non est, dolet æger, lancinatur, uellicaturq;, uomere affectat, & si mala uomuerit dolet. Ergo cũ calor ad pedes descẽderit, curritq; urina, & si non sudet, omnia cessant, quo tempore sorbitionem dare expedit, nam alias pernitiosa existit. Hæc quidẽ Hip. scripsit incõmoda euenire iis qui in initiis accessionũ cibantur. Sitq; à nobis in præsenti definitum, quod cũ ob breuitatem temporis à uigore præcedente ad sequentem accessionem, alterum duorum sequi sit necesse, aut ægrum ut adhuc calentẽ nutriamus, aut sequentis accessionis inuasione iam iam affutura, consultius esse primum, ut sanum magis eligere, in omni morbo, in omni natura, & in omni habitu. In qua sententia Hip. esse certum est libro de ratione uictus in eo loco qui ita incipit, cum autem purgaueris sorbitionibus quibusdam utitor. Cæterum cum spatium inter summum prioris accessionis uigorem & sequentis principium interuenit, adeo amplum, ut satis sit ad binas cibi oblationes, offeremus semel quidem, resoluta omnino priori accessione, iterumque sequenti nondum incipienti. Temporis autem inter secundam oblationem & sequentem accessionem quidam quattuor horas sat esse putarunt. Idq; forsan ex Gal. octauo de methodo sumunt, ubi asserit. Abunde esse si tres æquinoctiales horas quattuorue inter balneum, accessionis

sionisque tempus inter ponantur (à balneo enim semper ægrotantibus cibum ministrabat .) Verum in præsenti citra disputationem, non satis esse, si tres quattuor ue horæ inter cibum, et sequentē accessionem inter sint arbitror . Nam intra limites dispositionis ad futuram accessionem, naturam alio intentam ciborum coctioni segniter atque imbecilliter uacare putandum est. Quæ causa est, ut diutius eo tempore cibus in uentriculis laborantium immoretur. Quapropter ijs qui ab humore putrido à febre detinentur, si quando ante accessionem cibum sint capturi, septem horarum interuallum ad sequētis accessionis initiū, necessarium esse, ut cibus in uētriculis eorum decenter coquatur, & ad inferiores partes, descendat, iuxta sententiam haly medici arbitramur . Nec Gal. huic contrarius est opinioni. Nam si ea quæ parum ultra eum quem citarunt locum scripsit, legant, ita dicentem audient. Tempestiuum inquit est iam, ut ad ea quæ post balneum adhibentur accedamus. Sunt autem ea minime multa . Nam præter aquam, quæ parum apij incoctum in se habuerit, nihil his est offerendum . Licet quod inter balneum, & suspectas horas spatium erit, trium fore horarum coniiciamus . hæc quidem Gal. Et ut apertum fiat ob angustiam temporis ad sequentem accessionem, febricitantem non cibasse, audias quid ijs statim subiungat . Si uero inquit circa uesperam, aut duabus horis citius accessio inuadat, tum lauisse mane liceat, tum cibasse, &c. Audisti Gal. eum cuius accessio ad uesperam futura est, mane cibasse, quod nostrorum medicorum imperitiam, aut in

sanam temeritatē arguit, qui sat esse si tres quattuor ue horas à cibo ad accessionē interponant arbitrantur. Sed reliqua propositi prosequamur. Proinde corpora quæ calida, & sicca sunt natura gracili habitu, & si parum ante accessionem cibentur, minime lædentur. Quin immo Gal. refert plures eorū à febre liberasse quibus in ipso horrore cibum exhibuit. Illud tamen intelligere oportet, cum ob retentionem mordentis halitus febricitant. Tunc enim cibo conuenienti, corpore humectiori reddito acrium excrementorum minor commouetur copia. Sed, & cutis mollior redditur. Vnde fit ut ij qui inchoante horrore per cutem corporis ab acri excremento mordentes feruntur fumi, cibi, & potus dulci halitu mitiores reddantur, unde ob dictas causas febrilem non concipiunt calorem. Ob id igitur Gal. cibum ijs durante horrore concedit, minime autem cum iã calorem febrilē patiuntur. His tamē si quando febre à putrido humore laborent, cibū in accessionibus exhibeamus ea fiducia, ut eos à febre liberemus, non leuiter in eorū damnū errabimus. Minus tamen ij quàm qui alio sunt habitu lædentur. Sed hæc de tempore nutriendi febricitantes opportuno, satis sint dicta. Resumentes igitur ea quæ hucusque diximus quod reliquum est prosequemur. Formam uictus quam Græci σχῆμα uocant, à morbi constitutione, & ægrotantis robore sumendam esse diximus. Scopumq; totius huius considerationis esse, an ijs quæ comeduntur aut ijs quæ sorbentur. aut bibuntur ægrotantem nutrire, an omnimoda cibi, & potu abstinentia uti debeamus, formam esse uictus quærere. Qua inuen

ta, quantitatem determinabimus, à consuetudine primo, deinde à morbi constitutione. In initio tantum esse exhibendum, quantum indicat consuetudo diximus. Deinde, ut symptomata increscunt, ita minuere, ita ut in uigore, et parum ante ipsum, nihil sit exhibendum. Deinde ostendimus secundũ Hip. & Gal. unica uictus forma, à principio statum usque, & parum ante ipsum nutriendos esse ægrotantes. Non ut aliqui senserunt crassiori uictu in principio, quam in augumento, & in hoc quàm propè statum. Hancque crassitiem maiorem aut minorem non ad quantitatem solum, sed ad formam uictus referentes. Vnde cibarijs utuntur, & forma, & substantia longe dissimilibus stante eadem morbi constitutione. Cum quibus disceptare hac de re breuitati consulens prætermitto. Solum lectores admonitos esse uelim, si Hip. libros diligenter euoluant, unica uictus forma, ægrotantes alere ab initio, acuti morbi ad statũ usque inuenient. Porrò iam dicta de ea morborum differentia fore intelligenda dictum est, qui ab initio leuiter incipiũt, & summissim increscunt, et exacerbantur ad iudicationem usque in qua abunde elucent. Verum in morbis ijs qui ab initio florent, et uigent maxime, et ad difficilius increscunt, iusta uero crisim imminuuntur aliã fore diximus uictus obseruandum rationẽ, nempe à robore uirtutis, & à coctione morbi uictus formam sumendam esse. Ita ut cum morbi cruditas affuerit, tenuiter ægrotantes nutrire oporteat. Cunque coctio in materia apparuerit, formam uictus mutandum esse ad crassiorem, quantitatemq; augendam. Diximusq;

in omnibus morbis in quibus procedens coctio sympto-mata imminuit, hanc uictus rationem seruandam esse. Cæterum numerum diximus à robore uirtutis, et à morbi constitutione, & à consuetudine sumi. Hæc primum oblationum numerum indicat, à quo morbus detrahit aut uirtutis imbecillitas addit. Si ergo quis recte quæ dicta sunt in singulis uictus scopis percipiat, quattuor esse uniuersi uictus indicantia rationem colliget. Nempe uirium robur, morbus, ægrotantis temperamentum, & consuetudo. Tot enim, & non plura in ijs, quæ diximus numerauimus. Hacque indicantium uictus rationem summam, secundum mentē senis esse scito in libro secundo de ratione uictus ubi ita scribit. Conijcere autem oportet robur, & morbi cuiusque modum, hominis item naturam, atque ægrotantis in uictu consuetudinem, non in cibis solum, uerum quoque, & in potibus.

CAP. X.

DIVINVS igitur Hipp. in libris de ratione uictus, de sorbitionibus, & poculis solum egit, tanquam eæ solum acutis morbis conueniant uictus formæ. De ptisana scripsit ut pote quæ leuissima omnium aliarum sorbitio est, & acutis maxime conueniens. Vt ostendat, quod cum in exhibitione huius committatur error non paruas inde fieri in acutis noxas, grauiores multo fore si alijs utamur cibis. Primum ipse ostendit ijs uerbis, lubricissima est, sitim maxime arcet, facillime coquitur in firmissima existit, si optime cocta fuerit, quibus omnibus est opus. Secundum, ijs uerbis ostendit, si lateris dolor assiduus est, calidisq; fomentis non remit-

titur sputumque non procedit, ptisanam autem ita affectis dederit, præcipitẽ aget in mortẽ. Quod autem ijs similia accidant eis qui alijs cibis utantur, ipse statim ostendit. Præbendũt autem inquit hæc, non solum si ptisana intẽpestiue utantur, uerũ, & multo magis si quippiam aliud quam ptisana inconuenientius sit edant, aut bibant. Sunt igitur nonnulla, quæ scripsit Hip. de ptisana iudicia cũ alijs cibarijs cõmunia, quædam peculiaria ipsi ptisanæ. Communia hæc sunt. Cum morbus a principio floret, & uiget, ut pleuritis, & peripneumonia uitãda est ptisanæ sorbitio, & multo magis quæ ex alijs cibarijs fit, maxime ea, quæ eduntur affectu existente crudo, sunt enim causa suffocationis, et mortis. Sed tunc temporis potus humectantes exhibere conuenit. Cunq; morbus coctionem iam recipit, & sputa procedunt, sorbitionem dare licet, et eius quantitas prout morbus magis maturescat augenda est. Præterea symptomate quocunque superueniente aut periculo, sicut tunc ptisanæ sorbitionem suspectam esse dixit, ita, & omnem alium cibum qui solidior sit ea. Insuper, et illud commune est, nempe tempus exhibitio in opportunũ, cum calidas ad pedes descenderit. Præterea incipiendum esse inclinante febre à magis tenui cibo ægrotantes alere. Denium illud, nempe post purgationem medicaminis sorbitionem esse ministrandam, quæ consueta sit minor Peculiaria sunt hæc ut ptisana optime apparetur. Nã nisi quis quantum deest contulerit, ut ptisanæ sorbitio sufficienter paretur, crebrius sanè detrimentum afferet. Deinde illud quibus enim cibus statim inclusus, siquis nõ ua-

cuato eo, sorbitionem dederit, dolorem si adest ad augebit, & si non adest protinus inducet, frequentiorque reddetur spiritus, quod malum est, nam pulmonem exiccat. Præterea & illud ubi autem quis medicamentum ebibit, ptisanam protinus sorbendam dato. Nec insi gniter minore quàm consuetum est quantitate. Præterea, & illud nisi propter pharmatiam aut clistere ab usu ptisanæ desistendum sit. Gal. addit, aut propter san guinis missionem, hæc omnia soli competunt ptisanæ minime alijs cibarijs.

CAP XI.

IN *solis ijs morbis mulsa utendum est, in quibus præ acuminis uehementia morbus peracutus fuerit. Aut ob aliquem dolorem, aut si periculum instat. In summa morbis ijs quibus supra sorbitiones prohibuimus, indigentes eo quod pulmonem humectet, & sputum mediocriter educat, & tusses mitiget, aut eo quod urinas abunde cieat, aut biliosa deijciat excrementa, mulsã eli gimus. Meraciorẽ cauentes ijs qui natura calida, & sicca sunt, amare bilis hominibus picrocholi Græce dicuntur. Is uero quibus, tumefacta sunt uiscera ob scyrrhum, aut ob phlegmonem, immoderato calore bilescit. Scyrrhus enim impedimento est ne cito ad renes, & uiscera transeat. Vnde longa mora in bilem similiter uertitur. Picrocholis igitur dilutior exhibẽda est, ut citius penetret. Iis simili modo ministrato in quibus pulmonem magis lenire cupimus, & sputum magis educere. Meratior uero potentis biliosa deijcit excrementa, magis tamen suspecta ijs est qui calida sunt natura. Spumo*

sa siquidem ijs, & plusquam conuenit biliosa efficit excrementa in bilem flauam transiens. Vnde aduersissimam liquefacietibus febribus esse mulsam scripsit Gal. in tertio de ratione uictus. oximelite in ijs utemur morbis in quibus à sorbitionibus supersedemus. Tunc maxime cum sputum crassum, & glutinosum educere uolumus, aut sitim sedare, flatum discutere, & urinas mouere. Proinde oximeli quod ualde acre est, ad crassa sputa, & uehementer glutinosa uim habet. Verum si huiusmodi sputa non secat aut educat, non solum non confert, uerum, & detrimentum affert. Nā exiccans, ea magis reddit crassa, & glutinosa. Aut ergo quod ualde acre oximeli est proderit, crassa si secuerit sputa, & ea eduxerit, aut id si non præstet abunde nocebit. Quapropter recte Hip. dixit nihil mediocriter efficere, in ijs quæ non facile educuntur sputis. Iccirco ægritudinis morigerationem aut malignitatem considerandum esse ait, ut sciamus quibus exhibitum secabit sputa, & quibus non. Iis igitur qui grauiter habēt, et uiriū imbecilli tate laborant, non propinabis. Quod si ob uirium robur de eo bene speraueris, dabis paulatim, & tepidum. Oximelitis nocumenta sunt, hæc quod partem intestini imam reddit humectiorem, & ramenta facit. Vnde imbecilla habentibus intestina exhibendum non est. Est aliquando in acutis morbis, ut ramenta intestini praua ob id sint, quod flatum non modo foras prodire uetant, uerum quoque reuerti faciant. Et ob hæc uires frangūt, extremaq; infrigidant. Qui autem non sorbitionibus sed potione sola utuntur, ijs non semper oximelite uti-

In fine 10. de metho. medēdi

expedit, ob inteſtinorum ab raſionem, eo præcipue quod ſtercore uiduaſint. Cum igitur ſputa, quæ in brõchijs pulmonis contineantur, uel glutinoſa, uel admodum craſſa ſunt, mulſaq́; ſitim inferat, ſolo eſt utendũ oximilite. Quare, ut longo uſu non noceat, aquæ mulſæ tantum aceti miſcendum eſt, ut duntaxat ſentiri poſſit. Et *ita ſimul ad lentum ignem coquere oportet.* Hoc *enim pacto ad nocendum infirmius erit.* Sed *abunde à nobis de uictus ratione ſecundum mentem* Hipp. *huc uſque dictum ſit.*

CAP. XII.

SED *tempeſtiuum eſt de potu ſermonem faciamus qui febricitantibus conueniat.* Hunc, *omnia, quæ ſupra oſtẽdere uictum diximus indicant, nẽpè uirtutis robur, morbi diſpoſitio, ægrotãtis natura, et cõſuetudo.* Vt *nos docuit* Hip. *in ſecundo de ratione uictus in hæc uerba,* προστεκμαρτέα δὴ καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ τρόπος τοῦ νοσήματος ἑκάστου καὶ τῆς φύσιος τοῦ ἀνθρώπου καὶ τοῦ ἔθεος τῆς διαίτης τοῦ κάμνοντος οὐ μόνον σιτίων ἀλλὰ καὶ ποτῶν. Hoc *eſt coniicienda ſunt, & robur, & modus cuiuſque morbi, hominiſque naturæ, & conſuetudinis laborantis in uictu, non in cibis ſolum uerum quoque in potibus. Quibus in uerbis quattuor eſſe quæ potum indicant aperte docuit. Cæterum ſi eorum, quæ ſupra in de qualitate uictus diximus memineris, tria ſat eſſe ad potus indicationẽ intelliges.* N*am laborantis natura, ut illic oſtendimus, non niſi interuentu conſuetudinis indicat.* Nam *ægrotãti frigidæ naturæ, potui aquæ aſſueto, aquam non uinum mini-*

ſtrabimus, ſumpta à conſuetudine indicatione, & non à laborantis natura. Neq; *rurſus homini calidæ naturæ ægrotanti, aquam in potu dabimus, qui perpetuo uino aſſueuerit.* Hæc *ex Gal. octauo de methodo colligimus de calidis naturis, & ſiccis loquens in hunc modum.* Si *quis uero, inquit, non adſueuit, ſcilicet frigidæ, huic per febrem dare non inceperim, niſi priſtina plane ſanitate prius reddita.* Indicatio *igitur à conſuetudine, eã obumbrat, quæ à natura laborantis ſumitur indicationẽ, durante morbo.* Nec *id mirũ uideri debet nam maximam uim habet conſuetudo, repentinaq́; ab ea digreſſio, corpora non parum offendit.* Vt *a Gal. ſcriptum eſt ſecundo de ratione uictus.* Tria *igitur ſunt, quæ potum indicant, nempe uirtutis robur, morbus, et conſuetudo.* Virtus *cum ualet, conſuetudini in indicatione potus cõſentit, eum maxime potũ indicans quẽ conſuetudo. Cunq; imbecillis eſt, quandoque diſſentit, unde fit ut ægrotãti frigidæ aſſueto, modicũ uini quo eius roboretur natura concedamus. Cuius argumentum eſt, pluribus, dulce bacchi uenenũ, primã labijs admouendi occaſionem, dediſſe ægritudines.* Morbus *cum magnus eſt, & uehemẽs conſuetudini indicationem obſcurat.* Nam *laboranti acuta febre uino aſſueto, eũ miniſtrabimus maxime potum quem ægritudo indicauerit, uirtute nequaquam diſſuadente.* Vt *ex Gal. nono de methodo colligitur cũ de continentium febrium curatione agit.* Vbi *frigidæ potum poſt coctiones exhibet, à conſuetudine nullã ſumens indicationẽ.* Vbi *in hunc modũ ſcribit. Cum ergo coctionis humorũ in ijs notas uideris de quibus dictum*

deinde in libris de crisi est, audacter frigidam dabis. Et subiungit statim, quod si etiã frigidæ assuetus æger sit, magna cum fiducia frigidam exhibebis &c. Ac si uelit id quod eodem libro scripsit in hæc uerba. Si quidẽ cum sæpe iam uidimus non paucos, ex ijs qui febribus ardentibus premerentur, cum iam mediocriter concocti humores essent, statim ex frigidæ potione à febre liberatos, quãuis ei potioni parum assueti fuissent. Multo arbitror magis in ijs, qui assueuerũt, utilitatem fore citra noxam ullam sperabimus. Vnde non ob id quod aquæ assuetus non sit, ab ea desistendum est, nisi cum aliquod effatu dignum incommodum naturæ ab eius occursu timemus. Ob id apposui uirtute nequaquam dissuadente. Idem ab eodem undecimo libro de methodo medendi colligi potest, cum in febribus continuis, absolute citra consuetudinis considerationem, uinum prohibet, & frigidam exhibendam consulit. Imbecilli uero morbo existente, diuersumq; ab eo quem consuetudo indicauit potum exposcente, quæ à consuetudine sumitur præualebit indicatio. Vt manifestum est ex eo quod Gal. octauo de methodo scripsit. Qui cum uinum utilius esse, quàm aquam dixisset, ad coctiones, & urinæ, ac sudorum, prouocationem, statim subiungit. Ego igitur censeo eius generis naturas, et dum ualet huiusmodi potione scilicet aqua magno opere iuuari, nec in diaria febre ijs quibus in usu fuit eam circuncido. Si quis uero non adsueuit huic per febrem dare nõ inceperim, nisi pristina planè sanitate prius reddita. Ostensum igitur est, quod cum morbus, et consuetudo diuersos potus

indicant, si morbo magnitudo accessit, huius indicatiōnē, obscurare eam quæ à consuetudine sumitur. Quod si morbo nulla effatu digna accessit magnitudo, aut uehementia, scito indicationē à consuetudine tunc præualere. Cæterum de robore uirtutis, & morbi magnitudine supra abunde dictum est, cum de uictus forma sermonem fecimus. Sciendum præterea quod cum uirtus ob imbecillitatem urget, eum semper indicat potū, quo maxime roborari possit. Qua de causa roborantem potum nuncupamus quem causa roborandæ uirtutis ægrotantibus concedimus. Tale in primis uinum est, quod omnium maxime corporis uires naturales, et uitales roborat. Morbus eum indicat potum, qui morbo aut eius causæ qualitate contrarius sit. Ob id curantem potum eum dicimus, quem morbus ipse indicat. Est autem talis, acutis, & uehementibus febribus, aqua. Vt ex Gal. in tertio de ratione uictus (licet sub alijs uerbis) colligitur, cum ita scribit. Quando igitur, inquit bibi idonea est aqua, cum scilicet potu solo æger nutritus fuerit, nullo pacto accepto ptisanæ cremore. Tunc enim in potionum aliarum medio, aquam tempestate quis ingesserit, & præsertim cum siticulosus æger fuerit. Per illa uerba, potu solo nutritus, fuerit, intelligit, ab aliquo ægrotantem acutorum morborum affici, cuius causa solo uictu per pocula nutriatur. Ac si uelit quibuscunque acuto morbo laborantibus, aquam conuenienter in potum exhiberi. Aqua igitur in primis, potus curans in acutis affectibus est. Vires tamen corporis minime roborat, ut ab eodem loco citato scriptum est cum ait.

Quod autem inquit non alat antea dictũ est, quo fit, ut facultatem uitalem roborare non possit, &c. Ab aqua simplici consequenter est ea, in qua uirtus alicuius rei per decoctionem transmissa est. Vt aqua ex decoctione bordei, aut liquiritiæ, aut prunorũ, &c. Et sunt tot numero quot sunt res, quæ simul cum aqua decoqui possunt. Est & uinum in aliquibus morbis potus curãs. Vt ex Gal. in libris de methodo medendi apparet, & ex Hip. tertio de ratione uictus. Consuetudinem uero eũ cui æger assueuerit potũ indicare diximus, qua de causa consuetum potum eum dicimus, quẽ consuetudo indicat. Qui unus è tribus est potus, quibus utique terrarũ utuntur homines, nempe aqua, uino, Cerulsia. Lusitani aquæ potu delectantur, Galli & Itali uino, Germani, & Angli cernisia. Cæterum potus roborans multiplex est. Nempe uinũ potẽs, quod uinosum Hip. nuncupauit, id tale est, quod in aliquo uehementissimum est. Est & huius cõtrarium quod aquosum ob id medici nuncuparunt quod aquæ maxime, in omnibus simile existit, nẽpe tenuitate, colore, & odoris carentia, & non manifesta calfactione. Iis omnibus consentit Gal. tertio de ratione uictus in initio. Porrò inter hæc multa esse, quæ mediæ naturæ sunt uina comperies. Nos clarioris sermonis gratia, tria inter iã dicta, media locauimus. Vnũ quod uehementissimo proximum est. Aliud quod aquoso. Tertium quod medium obtinet locum. Primũ ex duõbus maxime dignoscere oportet. Nempe ut in mixtione uinum aquã manifestæ euincat. Item ut in eo aliquod sit uehementiæ uestigium. Secundũ contraria qualita-

te dignosces. Nempe ut in eo aqua euincat, & imbecilliter calfaciat. Ex ijs duobus medium intelliges, nempe in quo neutrum sensibiliter euincat, & nullũ in eo uehementiæ uestigiũ appareat. Nos quo facilius res percipiatur, singulis horum nomina imponemus. Vinũ uehementissimum, uinosum nuncupamus. Eius contrariũ aquosum. Huic proximum imbecille. Eius oppositum potens. Et medium inter hæc. Scire oportet has uinorũ species reperiri posse in simplici uinorum natura. Nam quod fuluum colore est, uehementissimum est. Huius contrariũ est, quod imbecillitate, colore, tenuitate substantiæ, odoris carentia, & occulta calfactione, aquæ similimum est. Huic proximum, uinum album tenue, sine odore, imbecilli calfactione est. Cuiusmodi sunt uina alba tenuia inodora, quæ in aliquibus Italiæ locis proueniunt. Proximum uinoso est, uinum colore, rubeum crassum, odorum, cum uehemẽtia calfaciens. Cuiusmodi sunt quæ Hispania profert. Mediũ, colore sub rubeo est, splendidum, mediocris substantia, inodorum, manifeste citra aliquam uehementiam calfaciens. Cuiusmodi sunt uina, quæ ex gallia deferuntur. Posset quisque imitari has naturas, potenti uino aquã pro ratione cuiusque immiscens. Ita ut aquosum efficias si aquæ portioni tantummodo id uini misceas, ut modica fiat, in eo uini repræsentatio. Id enim discimus à Gal. in tertio de ratione uictus in acutis, qui uinum sic tẽperauit multa aquæ cõmixtione. Cuius uerba ita habent cum igitur, inquit seni cuidã ægrotãti quotidie uinũ aquosum exhibere, quidã ex huiusmodi medicis præsens, me uini mi-

nimum, aquæ instilantẽ contemplatus risit, ægrumq; uinum nõ bibere sed duntaxat uidere dixit. Non *sane intelligens, mixtionem uini quod gratia uoluptatis datur, ad aquam aliam esse symmetriam, & aliã esse eius quod ad opem ferendam ministratur.* Nam *uini omnino minimũ ueluti excitationẽ quandã quæ ad distributionẽ aquam trahat permiscemur.* Vt *duntaxat aquæ tollamus sinceritatẽ, nõ autẽ aquã uinum faciamus.* Sunt *autem plerique ex sanis qui uinũ aqua dilutũ bibant, sed in ijs aquam gustatu ipso euincere non oportet.* In *ægris uero, ut modica sit uim repræsentatio.* Sic *de oximelite paulo ante dicebat aquosum laudans, &c.* Hucusque *Gal. quibus in uerbis modum mixtionis aquæ, cũ uino ad aquosum uinum efficiẽdum aperte docuit.* Talem *in mixtione seruare iubens symmetriã, ut modica sit uini in gustatu ipso repræsentatio.* Imbecille *efficies si tantum aquæ inijcias, ut uinũ imbecilliter calfaciat.* Sed *ut exactius rẽ assequi possis, uinum super aquã infundere expediet, subinde labijs admoueto, ut cum primum ad metã imbecillis calfactionis deuenerit mixtio, uini non amplius infundas.* Simili *ratione uinum quod moderatum diximus efficies, tandiu uinum aquæ immiscendo, donec neutrum duorum euincat.* Possit *qui uis his alia media inserere, naturasq; eorũ penes aliquod trium sensuum obiectum diffinire.* Sed *hæc sufficere omnibus tam ijs qui acuto, quàm ijs qui hebeti sunt sensu arbitramur.* Eo *præcipue quod reliquæ quæcunque inter has sunt potus differentiæ haud facile à sensu discernuntur.* Potus *similiter quo communiter angli*

utuntur multiplex est. Nempe uehemens medius, & imbecillior. Discrimen inter hos penes uehementiam, & imbecillitatem, calfactionem, & refrigeratione͂, & penes substantiæ crassitiem, & tenuitatem habetur. Apud anglos triplex semper paratur potus, ne͂pe aquosus, quem simplicem cernisiam dicunt, medius, quem tribapeninam, potens, quem dupla͂ cernisiam nuncupant. simplex eosdem effectus præstat quos uinum aquosum. Aperit siquide͂, refrigerat, & distributionem adiuuat. Nec decipiatur aliquis credens ob eius amaritudinem calfacere, partes enim quæ cernisiam amara͂ reddunt, paucæ admodum sunt, si ad reliquas conferas, quæ in ipsa refrigerant. Quod colligere ex ratione lupulorum poteris ad aquæ, & hordei portiones. Cito præterea amaritudo à cernisia euanescit, reliquarum uero partium facultas tandiu permanet donec in alia͂ transmutetur substantiam. Potens cernisia quam duplicem dicunt, potenter calefacit, & quid habet uehementiæ, ut potens uinum. Tribapenina mediæ naturæ est, manifestæ calfacit in nullo tamen ueheme͂s est. Posset quis duos alios potus efficere mediæ naturæ inter hos, & totidem in cernisia differentias ac in uini natura fecimus. Vt si simplicis cernisiæ duos ciathos uni tribapeninæ misceas, medium potum inter duos efficies. Quod si simplicis cernisiæ unum, mediæ unum, duplicis unu͂, simul misceas, medium potum inter mediam, & duplicem efficies. Vocemus hos quinque cernisiæ potus eisdem nominibus quibus in uinorum naturis usi sumus. Simplicem aquosum, proximu͂ quem ex mixtione duo-

rum confecimus, imbecillem, deinde medium, & huic proximum potentem, omnium postremum uehementem. Simili ratione totidem posses efficere differentias, illius potus quo molliores anglorum utuntur, (Allam *uulgari sermone appellant) sunt qui ceruisiam per u, hunc latine dicant.* Potus *est ultra modum inflatiuus, nullam ex eo febricitantes utilitatem capiunt.* Neque *enim refrigerat, neque aperit, neque ullam promouet euacuationem.* Sed *nec sitim sedat.* Corruptioni *præterea aptissimus est potus.* Et *uicinos ad similem affectum disponit chimos.* Eius *insuper substantia nimis prompta est, ut in flatuosos soluatur halitus.* Qua *de causa capiti, & neruis incommodus est.* Materia *insuper obstructionum est, unde iocineri, & lieni inimicus est.* In *summa amicus potus nemini nisi ueneri.* Ab *ijs tamen qui eo usi sunt bona ualitudine, dimittendus per ægritudinem non est, ut supra ostendimus.* Potus *quem curantē diximus, nullas tales recipit differentias.* Nā *cum morbo, aut eius causæ contrarius sit, fieri nō potest, ut per intensionem alicuius qualitatis, aut remissionē ullas præstet differentias.* Oppositio *siquidē omnis latitudine caret.* Cæterum *meminisse oportet uirtutem in maxime, multum, & parum, & nihil urgentem, supra nos explicasse.* In *totidemq; morbum partitiones una plus diuisisse.* Nempe *in maxime, multum, mediocriter parum, & nihil urgentem.* Signisq; *in utrisque sectionibus usi sumus, quibus cui uis facile erit, si nō admodū crassa sit natura, cum uirtus, & morbus maxime, an multum, an parum, an nihil urgeant discernere.* Pona-

mus

mus igitur primum à consuetudine nihil indicari, hoc est nulla sit is qui laborat astrictus cõsuetudine in potibus, ut si aquæ, uino, & ceruisiæ si uelis assuetus sit, (Vt cõsueuere gẽtis Lusitanæ profugi, qui in Anglia, & Flandria sedem habuere) huic si uirtus corporis sit imbecillis, eum indicabit potum quo maxime seruari poßit, si morbus non prohibeat. Talis potus uini est quem uirtutis imbecillitas indicat. Sed quod nam eligemus nondum constat. An aquosum an imbecille an medium. Verum id natura corporis indicabit, ijs si quidem qui calido, et sicco sunt temperamento, gracili habitu, imbecille vinũ conuenit. Iis uero qui frigida sunt natura, crasso habitu, pingui abdomine, tardi, potens, aut vinosum. Quicunque attrabiliosi & mediæ inter hos naturæ sunt, medium. In sanis igitur corporibus nulli potui assuetis, cũ aliqua imbecillitate laborãtib. ab ea solummodo indicatio potus in genere sumitur, à naturali vero temperamento species. Quod si nulla imbecillitate eorum virtutes vrgeant, à sola corporis naturali temperie, potus indicatio est sumenda. Vt in sexto de morbis vulgaribus siue Hip. siue Thessalus eius filius traddidit, calidis naturis refrigerationem, aquæ potionem, tũc quietem, consulens. Et hinc licet colligere ijs qui calida et sicca sunt natura cum robore viriũ, aqua vti commodius esse quàm vino. Verum quicunq; calidi & sicci sunt temperamenti, imbecilli natura, salubrius ijs eße aquoso uino in potum vti q̃ aqua. Quia enim aquosum est, calidæ naturæ conuenit. Vt vero vini facultatem habet, imbecillitati subuenit. Vnde ma-

nifestũ est, ut ij qui calida & sicca sunt natura, gracili habitu, tenuium succorum, ob id quod cito eorum corpora in habitũ soluuntur, & imbecilliores ex inde fiũt, uino aquoso per sanitatem commodissime utãtur. Hoc Gal. asseruit octauo de Methodo cum ait uinum inquit ipse conscius es, me omnibus huiusmodi naturis cõcedere, sed quod tum aspectu tum uiribus sit aquosum. Id enim ad omnia utilius est quàm aqua, utpote quod concoctionem iuuet, & urinas ac sudores prouocet. Ostensum igitur est quod seclusa indicatione à consuetudine, sanis corporibus imbecillibus, genus potus à dispositione uirtutis sumendum esse, spec iem uero à naturali tẽperamento. Vbi uero uirtutis imbecillitas nihil indicet, prout cõtingit inculpatis naturis quas semper nisi cum à morbo detinentur robustæ comitantur uires, à sola naturali temperie & genus potus, & species sumuntur. Vnde fit ut corporibus calidis robustis aqua per sanitatem uti, & non uino salubre sit. Anglis & Germanis qui simili ualent uirium robore, & simili sunt temperatura, et quicunq; ijs Borealiores sunt, cũ prospera fruũtur ualitudine, tribapeninam cernisiam, quæ medio inter simplicem potum & duplicem est magis conuenire arbitramur. Simplici potu, nisi æstate feruente non utantur. Vinum ijs nisi medicinæ gratia incommodum est. Nam ob frigidam cõtinentis intemperiem, tum ob excrementosa cibaria, tum ob fæculentos potus, crassa in horũ uentriculis agregantur excrementa, de genere priuatæ quæ lõga mora uitiosam qualitatẽ acquirũt. Iis uinũ potens si exhibeas, uitiosos humo-

res

res ad iocinerem & uenas secum defert. Quare ob eorum craßitiẽ in angustis iocineris meatibus detẽti, uias obstruunt. Quę causa est ut coctionem sanguinis perturbent, & deprauent, iocinere ab eis uitium cõtrahente. Quod si imbecilla ijs uina ministres, alterum duorum efficies, aut uitiosos chimos uẽtriculo magis impinges, aut crudos hos magis reddes. Huiusmodi si quidẽ uina astrictionis, aut quid acetosi habent. Verum medicinæ gratia, modicum uini ad secundas mensas ut coctionem uentriculi adiuuet, & cibariorum incoctorum à sole cruditatem emendet suo moderato calore, his salubre est. Quapropter ijs media uina quæ nihil uehementiæ habeant commoda sunt. Cæterum cum consuetudo suã præstat indicationẽ, uirtute sani corporis robusta existente, considerandum est, an propriũ corporis temperamentum, eundem potum, quem cõsuetudo, ĩdicet, an alium. Quod si eundem, citra aliam considerationem exhibendum eum esse potum scito, quẽ simul consuetudo & temperamentum indicarunt. Quod si alium, pugna fit inter duo indicantia. Quapropter ætas inter hæc dirimet. Nam si homo citra annum quadragesimũ quintũ sit, temperamento consentit. Si ultra consuetudini. Omnis si quidem mutatio magno uiriũ robore indiget, quod raro in ijs qui ultra quadragesimũquintũ annum sunt, reperitur. In omni si quidem mutatione duo adsunt labores, nempe rei consuetæ demißio, et ad insuetam transmißio, ut ergo quæ ab ijs eueniunt incõmoda, quis effugiat, et ut spes sit quæ futura sunt corrigantur dãna, certo uiriũ robore opus est, quod raro in

ijs qui ultra annũ quadragesimũquintum sunt, reperitur. Vnde prouerbiũ apud Hispanos est, qui cõsuetudinem demiserũt propè mortem accesserunt. Neque immerito nã mors & consuetudo è regione habitant: Nõ possis cõsuetudinis egredi limites, quin patentes mortis fores inspicias. Quapropter senibus, consuetis foueri, melius est. Sed de sanorum potu satis dicta sunt. Hoc enim negotium ad speculationem de tuenda ualitudine spectat, quare illic quod reliquum est quære: Nos ad ægrotantes sermonẽ conuertamus. Positis duobus potũ indicantibus nempe uirtute & morbo, à consuetudine nulla sumpta indicatione, si uirtus maxime urgeat, eũ esse exhibendum potũ quo maxime laborantis natura seruari poßit, neglecta omnino indicatione quæ à morbo sumitur, supra ostendimus de mente Gal. cum de uictus forma nobis sermo erat. Quod si multum uterq; urgeat & uirtus & morbus, dissentiãtq; in indicatione potus, præualebit à uirtute indicatio, nõ tamẽ neglecta quæ à morbo sumitur. Sic Hip. in quarto de ratione uictus, quibus per febres aluus liquida est, & mens turbatur, hor úmq; multi floccos uellunt, narésq; fodiunt, & parum quidem interrogatis respondent, sed ex se nihil quod compositum est dicunt, talia ijs melancholica esse arbitror. His igitur ita habentibus, si uẽter liquidus fuerit, absuménsque & contabefaciens, sorbitiones frigidiores craßiorésque exhibendas esse puto. Potúsque qui sistant, uinosiorésque, uel etiam astringẽtiores. Quibus uerbis descripsisse & uirtutem, & morbum multũ urgentes, ex ijs quæ in superioribus diximus

mus manifestum est. Vinum tamen, non obstãte delirio concessit in prædicta constitutione causa uirtutis multum urgentis. Apposuit qui sistant, ob alui liquidæ symptoma. Vinosioresq; ob imbecillitatis rationem nõ equidẽ uinosum ijs cõcedit uinũ, qui hmõi delirio laborant, sed aquoso uinosius, postremo enim de aquoso uino sermonem fecerat, cum dixit in tertio cæterum uino albo tenui paucifero & inodoro &c. Cum ergo uinosiores potus scribit, ad aquosum conferre opinandum est, & eo maxime quod aquosum uinũ in simili delirio cõcesserat, libro tertio in expositione illius cũ uero in huiusmodi morbis &c. Imbecille igitur uinũ quod aquosum proxime subsequitur ad uinosum uersus, ĩtellexisse arbitror. Sed quod idem rubrũ esse oporteat, inde manifestum est, quod in huiusmodi uinorum natura adstrictio reperitur. Ex ijs igitur duobus locis & ex ijs quæ supra in initio huius speculatiõis diximus, licet colligere quantum sit aduersantibus indicationibus à præualente detrahendum. Quod ut omnibus, inuestigationis modus pateat, tabellam apponemus, ijs inseruientem in quibus uirtus & morbus potum indicant à consuetudine nulla sumpta indicatione. Peracuto igitur morbo, multumq; urgenti, aquam in potum exhibendam esse, uirtute robusta existẽte supra ostendimus in initio huius meditationis. Quod si uirtus parum ob imbecillitatem urgeat, aquosum uinum ministrandum est. Quare picrocholis quamuis acuta febre laborãtibus aquosum uinum propinabimus, ob id quod horum uirtutes semper parum urgeant. Nam horum corporũ substantia,

facile à leui occasione effluit, ob raritatem pororũ, et succorum tenuitatem, & calidam eorum naturam. Sic Gal. octauo de methodo dixit. Vinum uero ipse conscius es, omnibus me huiusmodi naturis concedere, sed quod aquosum tum aspectu, tum uiribus sit. Id enim ad omnia utilius est quàm aqua. Vtpote quod & co-ctionem iuuat, & urinas ac sudores prouocet. Constat autem & Hip. nõ in diarijs modo febribus uerum etiã in acutis ex ijs quæ de acutarum uictu prodit uinũ dare et c. Ex quibus uerbis manifestum est aquosum uinũ in acutis cõcedendum picrocholis esse, ob futuræ eorũ imbecillitatis timorem. Causatius igitur ubi uirtus corporis ob præsentem imbecillitatem parũ urgeat, aquosum uinũ ministrandum est. Hoc dico puod in omnibus quàm maxime sit aquæ simile. Hoc efficies modici uini multa cũ aqua permixtione. Modus sit, ut modica sit uini repræsentatio. Vt legimus Gal. fecisse, qui minimũ uini multa aqua cõmiscens id ægrotanti seni exhibuit, ridente alio medico qui forte tunc aderat. Semperq; cum uinum aquosum dixero, tale intelligo, in quo aqua qualitate & uiribus multum in mixtione superat. Vinum uero in gustatu modice solummodo præsentetur. Quod si uirtus multum urgeat, stante eadem morbi uehemẽtia, aquoso uinosius exhibere oportet. Tale imbecille fuerit, in quo aqua in mixtione superat, uini tamen in gustatu ipso manifeste qualitas percipiatur. Vt dulcor, si dulce. Adstrictio si austerum &c. Hoc, imbecille supra uocauimus. Sic Hip. loco iam citato, uinosiores potus ijs administrare iubet, quorũ uirtute mul

tum

tum ob imbecillitatem urgeant. Signum, quod sic habeant est, fluxus uentris, contabefaciens, absumensq; Quod si morbus parum urgeat, uirtute multum urgente, medium potum exhibebimus. Talem dicimus in quo neutrum sensibiliter in mixtione uincit. Quod si omnino non urgeat morbus, uirtute similiter habente, eum quo maxime seruari poßit uirtus, ministrabimus. Hūc potum quandiu uirtus & morbus similiter habuerint, non mutabimus. At cum duorum alterum in aliud uariauerit, pro ratione mutationis, potū ministrabimus. Sic supra cum de uictus forma ageremus iuxta mutationem indicātium, uictus formam immutauimus. Nec enim in ea sum opinione, ut credā ab initio morbi posse medicum, uictum & potum conijcere, qui ægrotanti per totum morbi decursum exacte conueniat. Dementia est putare posse hominē eo cognitionis peruenire. Sed de ijs abunde in superioribus diximus. Verum nūc hæc ad tabellam reduximus ut facilius habeantur. Per potum, curantē eum intelligo qui morbo aut eius causæ sit qualitate contrarius. Aquosum roborantem eū, qui ex roborante & curante mixtus est potus. Sed similem in eo rationem habet ad curantem roborans, ac uinum ad aquam in uino aquoso. Imbecilliter roborās, in quo hic ad potum curantem similem seruat symmetriam, ac uinum ad aquam in uino imbecilli. Reliquorum similis est ratio. Vt si ponas Socratem morbo parum urgente laborare, ac uirtus eius multum urgeat, potum ei potenter roborantem dabimus

TABELLA HIC INSERVIENS QVIB. *à virtute & morbo potius indicatio sumitur.*

	morbus maxi.	multum	mediocriter	parũ	nihil urgens
virtus non	curans	curãs, ut aqua	curans	curans	curans
parum	curans	aquosus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potenter roborans
multum	aquosus roborãs	imbecilliter roborans	mediocriter roborans	potenter roborans	quo maxime seruari possit
maxime vrgens	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit	quo maxime seruari possit

Vt

Vt si aquam decoctionis seminis fœniculi Socrati potū curantem diffinieris, hunc uino miscebis tali symmetria ut uinum in mixtione manifeste superet. Cæterū tempestiuū est ut de ijs faciamus sermonē, in quibus assuetudinem tanquam indicatricē contemplamur. Seclusa in primis ea quæ à robore uirium sumitur indicatione. Deinde omnia tria simul in indicationem potus conuocabimus. Nunc quæ in superioribus de consuetudine diximus, in mentem reuocare oportet. Nempe consuetudinem in maximam, & minorē diuidi. Maximam dicimus, ut cū uni duntaxat potui quis insueuerit. Vt Galli uino. Anglorum nōnulli ceruisiæ, Lusitanorū plurimi aquæ. Minorem, cum quis uino insueuit, quia eo bonæ ualetudini cōsulit, citra aliquod incommodum alio nō utens potu. Eisdem modis dicitur id quod insuetum est. Ad hæc scire oportet quod cum morbus & consuetudo consentiunt, ministrandum eum esse potum, quem indicant citra aliam considerationem. Vt laborāti acuta febre Lusitano cū uirium robore aquæ potui assueto, aquam hordei quam morbus & consuetudo indicarunt, citra cōtentionem ministrabimus. Quod si pugna in indicatione fuerit, quod uiribus superius est, in indicatione præualet. Nempe morbus si multum aut quā maxime urgeat. Aut cōsuetudo, si morbus parum aut nihil urgeat. Sic Gal. octauo de methodo. Si quis uero inquit frigidæ non adsueuit, huic per febrem dare non inceperim nisi pristina planè sanitate prius reddita. Rursus ponamus hominem acuta febre laborantem uino assuetum, aquaq; nunquam fuisse usum, quem huic ministra-

ministrabimus potum, morbo aquam indicante, consuẽtudine fortiter dissuadente, morbus quidem in indicatione ob id quod multum urget praeualebit, consuetudine tamen non neglecta. Quinimmo aliquid ei indulgẽdum est iuxta sententiam Hip. in Apho. id praestabimus si in dicta constitutione potum aquosum consuetũ hoc est vinum aquosum ministremus. Sic olim Dionysio patri meo contigit. Laborabat acuto morbo Gallus cunq; de consuetudine quereret, dixit se aqua fuisse nũquam usum nisi ad manus ablutionem. Qua propter hominem à morbo liberauit, consuetudinem in indicationem potus admittens. Licet ergo morbus multũ urgeat, consuetudini dandum est aliquid, hoc est neq; totum neque maximum. Neque obstiterit quod aphor. solum de numero oblationum agat. Nam uerus est sermo, etiam in indicatione potus. Vt ab eodem didicimus secũdo de ratione victus loco supra à nobis citato ubi consuetudinis ad indicationem potus meminit. Sed quod in tali morbi constitutione non sit plus concedendum consuetudini, hinc manifestum est. Hip. in tertio de ratione victus ita scribit. Cum uero in huiusmodi morbis fortẽ capitis grauitatem uel mentis laesionẽ suspicatus fueris, à vino penitus est abstinendũ. Aquam que tunc dare oportet, vel vinum aquosum, flauumq; & prorsus inodorũ &c. In quibus uerbis multũ urgentem morbum depingit. Cunque morbus ita habuerit, à vino penitus abstinendum esse iubet. Aquamque tunc dare consulit. Et subiungit statim, uel vinũ aquosum prorsus inodorum. Cunque non eadem sit aquae & uini

ni aquosi natura opinandum est, aquam uel uinũ aquosum non ideo dixisse, ac si uellet, citra discrimen ullum utrouis æque nos uti posse. Quod ex ijs quæ statim sequũtur uerbis manifestum est, cum dixit. Atque ab ipsius potione aquæ exiguum super bibendum est, nam hoc modo uini potentia caput minus tentabit. Cũ ergo uinum aquosum alterius sit naturæ quàm aqua, ab eisdem indicantibus utrunque indicari non potest. Cunq; tria sint, quæ potum indicẽt, nempe morbus, uirtus, & consuetudo, stanteq; eadem morbi constitutione, utrunque consuluerit potum, necesse est aut uiriũ robur, aut cõsuetudinem, mutationem accepisse. Proinde cum obseruemus in scriptis suis. Hip. ea semper recẽsere signa quæ uires laborantis imbecilles esse ostendũt, cũ ab imbecilli uirtute capturus est indicationẽ, fit manifestũ, quod cum scribit aut uinum aquosum, ijs ministrandũ iubet, qui uino per sanitatẽ perpetuo sunt usi, minime aqua. Iis fidem præstat, quod quarto uolumine scripsit, in simili morbi constitutione, imbecillitatis uirium causas apponens, cum dixit. His ita habentibus si uenter liquidus fuerit, absumens, & contabefaciẽs &c. In qua quidẽ morbi cõstitutione potus uinosiores ut diximus, ratione imbecillitatis uirium administrare cõsulit. Tribus igitur in locis uinũ in acutis Hip. concessisse obseruamus. Primo, ratione morbi, ut cũ dixit mulsam aut uinum utrum magis auxiliaturum putaueris. Secũdo, causa imbecillitatis uirtutis, ut cũ dixit his habentibus si uenter liquidus fuerit corpus absumens &c. Tertio, ratione consuetudinis. Hoc est quod Gal. octauo de methodo

Primo de ratione uictus.

4. Eiusdẽ

3. Eiusdẽ

thodo dixit. Constat autem & Hip. non in diarijs modo febribus, uerum etiam in acutis ex ijs quæ de acutarum uictu prodit uinum dare &c. Ostensum igitur est quod cum consuetudo, morbi multũ urgentis indicationi dissentit, eũ esse exhibendum potum, in quo minimũ sit consueti multum uero curantis. Hunc dicimus aquosum consuetũ. Vt uinũ aquosum ijs qui uino sunt assueti. Quod si anglo ceruisiæ potui assueto acuta febris accidat, modicum ceruisiæ ei assuetæ multa aqua hordei miscebimus & ei ministrabimus. Sed ut reliqua quisq; in promptu habeat, tabellam secundam apponemus, à qua facile horum singula haberi possunt. Sed illud scire oportet quod quæ de cõsuetudine loquentes hucusq; de frigida potiõe diximus, intelligẽda esse cũ gratia potus assumitur, nõ prout gratia refrigerandi, cũ affatim semel exhibetur post morbi coctiones. Ad cuius exhibitionem à consuetudine nullam sumendam fore indicationem ex Galeno supra ostendimus in locis quæ supra citauimus. Illud insuper aduertere oportet quod quæ de cõsuetudine hucusq; diximus, de maxima, & potissima consuetudine, intelligẽda sunt. Consuetudo uero quam minorẽ nuncupauimus, aliqñ nullas habet in indicatione uires. Vt qui aqua in potũ non utitur ob eius frigiditatẽ & fluctuationem quæ ab eius usu percipit, febre acuta laboranti eam ministrabimus cõsuetudini nihil concedentes. Hæc si quidem quæ ab aqua contraxit uitia, immoderato acutæ febris calore castigantur. Quod si insueti potus incommoda à morbo corrigi non possunt, minor cõsuetudo in indicatione potus uires habet,

bet, sed priori inferiores. Sed raro accidit, ut damna curantis potus, à qualitatibus morbi contrarijs non corrigantur.

CVM A MORBO & CONSVETVDINE potus indicatio sumitur.

	morbus maxime	multum	mediocriter	parum	nihil vrgens
consuetudo	curans potus	aquosus consuetus	imbeciliter consuetus	mediocriter cō suetus	consuetus potus

Reliquum est, ut cum omnia tria indicantia simul ad indicationem potus concurrant, sermonem conuertamus. Scire oportet quod cum virtutis imbecillitas, morbi vehementia, & consuetudo, ad indicationem potus concurrerint, accidere, ut plurimum ut duo indicantia in unum consentiant potum. Quapropter conuenientem potum ab altera duarum tabellarum elicies, ad hunc modum. Quærere oportet ab altera illarum potum, qui potiori duorum indicantium, quæ in unum consentiunt conuenit. Eidem que addes, aut ab eo minues tertij indicationem. Vt exempli causa laborante Gallo febre acuta, cum uirtute multum ob imbecillitatem urgente, omnia simul,

In tali constitutione potum indicantia concurrunt, nẽpe, uirtus, morbus & consuetudo. Duoq; eorum in unũ uini potum consentiunt, nempe uirtus, & consuetudo. Morbus uero utrique dissentit. Quapropter potũ quæres qui uirtuti & morbo multum urgentibus cõueniat talem ex prima tabella imbecilliter roborantem esse inuenies. Tale est imbecille uinum. Huic iuxta indicationem consuetudinis addes. Quare in tali constitutione potum imbeciliter roborante fortiorem exhibebimus, talis fuerit uinum quod imbecilli parum uinosius est, tale Gallo febre acuta correptum in potum ministrabimus. Rursus labor et Lusitanus febre acuta, assuetusq; sit aquæ potui, uirtusq; eius multum ob imbecillitatem urgeat, cunq; consuetudo & morbus in unum consentiant potum, morbo & uirtuti multum urgentib. conuenientem potũ quærito talem ex prima tabella imbecilliter roborantem esse comperies, à quo indicationẽ consuetudinis demam. Quare imbecilliter roborante infirmiorem, laborãti Lusitano potum exhibebimus, tale fuerit uinũ imbecilli magis aquosum. Diximus ergo cũ omnia tria iudicationem potus indicantia cõcurrant; duo ut plurimũ in unũ consentire potũ, siue Lusitanus Hispanusue Gallus, aut Italus, aut Asiaticus infirmẽtur. Idq; eo maxime quod ij omnes altero duorũ potuũ nempe uino, aut aqua utantur. Sub aquæ appellatione, eas in quibus semina herbæ, aut radices per cocta sunt intelligo, ut aqua hordei capillorum ueneris aqua liquiritiæ &c. Quicunq; enim aquæ potui assueti sunt, ijs potus aquæ hordei insuetus dici non potest

test, & si ea usus fuerit nunquam. Anglis igitur & ijs qui Flandriam inhabitant & superiorem Germaniam Scotisque multoties ægrotantibus accidit, ut omnia indicantia in potus indicatione dissentiant. Quin immo quoties Anglus soli ceruisiæ potui aßuetus ab acuta capiatur ægritudine cum uirium imbecillitate, pugna inter omnia indicantia oritur. Morbus si quidem aquam ut curantem potū exposcit. Virtus ob imbecillitatem uinum ut roborantem. Consuetudo ceruisiam ut consuetum. Qua propter tali concursu aut tres omnes miscēdi sunt potus, pro ratione indicantiū. Aut uini modicum seorsum semel aut bis aut quoties expediat ad roborandam naturam exhibendum est, deinde mixtum ex simplici ceruisia & aqua secundū symmetriam; & morbo & consuetudini correspondentem potum, quoties opus fuerit ministrabimus. Primū modum non approbo, ob id quod non bene conueniant uinum & ceruisia insimul. Multo adhuc minus si uinum ceruisiæ quam allam dicunt misceas. Conflatur enim ex ijs potus qui facile acescat in sanorum uentriculis & corrumpatur, nedum eorum qui acuta febre laborant. Qua propter secundum modum insequendum eße opinor. Vt potum ijs qui ita laborant in duplicem partiamur. Altero uirtutis imbecillitati & morbo indulgebimus, altero morbo & consuetudini. Vinum uirtutē diximus roborare, sed acuta febri maxime incommodum esse. Quare uinum aquæ decoctionis hordei & capillorum ueneris aut politrici miscebimus pro ratione primæ ta bellæ. Addimus capillarem herbam, ut

simul

simul cum hordeo coquatur, vt hordeũ à corruptione seruet, & vt ne vini mixtione acescat. Secundum componemus, si ceruisiam consuetũ ægrotanti potum, aquæ hordei misceamus, iuxta rationem secundæ tabellæ. Aqua si quidem hordei maxime cum potu vtriusque ceruisiæ conuenit. Quare quæ ex ijs mixtio fit, naturæ Angli acuto morbo laborantis maxime conueniens est. Hoc præceptũ diligenter ab ijs obseruandum est, qui bona valitudine ceruisia quã allam vulgari sermone dicunt vtuntur. Iis si quidem cum ab acuto morbo capiuntur, incommodissimus est ceruisiæ potus. Mutari quidem tunc temporis ad alium consilium non est. Nam vt didicimus à Gal. repentina à consuetudine digressio, corpora non parum offendit. adduximus præterea supra ab eodem, ægrotantẽ cui aqua vt dixit cõueniens potus erat, ob inassuetudinem tamen per febrem non dedit. Cum igitur ceruisia incommodissimus acutæ febricitantibus sit potus, si quis eo bona valitudine perpetuo vsus fuerit, recte aget, si ceruisia multa aqua hordei commixta vtatur. Iis uero qui secunda valitudine medio potu ceruisiæ vtuntur tribapeninũ bijram dicũt, cũ à febre corripiuntur simplici ceruisiæ potu vti commodum est. Diximus si quidem hunc potũ refrigerare, & meatus aperire. Quare qui ipso per febres vtuntur, trimestrem, defecatum, & quàm maxime simplicem quærant. Quique ex aqua fluente confessus sit. Hunc quidem in acutis febribus commodiorem ijs esse arbitror quàm aquam. Quod si iam dictorum aliquod desit, cum aqua hordei hunc ministrare oportebit.

re oportebit. De potus indicationibus abunde à nobis dictum est.

CAP. XIII.

EXPERIAMVR *an medici Lusitani in artis operibus methodũ Hip. de ratione uictus insequãtur, narremúsque quam uictus rationem in febricitantibus diætam Lusitani uocant. Si quis febre corripiatur, moto statim uentre inferiori per clisteriũ, iure lentium aut cocta borragine cucurbitáue & similibus ad sextam diem ducitur. Qua purgante pharmaco adhibito pulli gallinacei iure, & carnibus alitur. In reliquum tempus hunc obseruant uictum, paroxismorum aut exacerbationum diem cauẽtes ad morbi solutionẽ usque. Tenui magis uictu primis ægritudinis diebus utuntur stante uirium robore. À purgatione autem, quam ut plurimum die sexta, aut octaua exercẽt, crassiori uictu nempe capi aut pulli gallinacei carnibus febricitantes nutriunt. Id agunt, ubi nullum symptoma occurrat, à prædicto ordine eos perturbans. Hunc modum Lusitani & Hispanorum bona pars insequuntur. Sed ut ostendamus quantum à recta ratione & à mente simul Hip. alieni sint, operæprecium erit eorũ audire rationes, & fundamenta, quibus innituntur, ut his destructis sponte eorum labatur opinio. Ferunt nostra tempestate hominum corpora ob delicias, uenerẽ, & ob inordinatum uictum, superfluis abundare. Facile enim his de causis accrescere uẽtriculo, intestinis,*

iocineri,& uenis,excrementa. Communes uocant materias. Has,utpote propriam morbi effectricem causam fouentes,prius soluendas esse iudicant. Quæ in inferiori sunt uentre clisterio,quæ uero in uentriculo, & uenis,tum subtili uictu,tum pharmaco deijciente,quod non solum communes sed & propriam morbi materiã respiciat. Aiunt huiusmodi purgatione quam minoratiuam nũcupant,laborantes minus periclitari,imminuta quãtitate propriæ materiæ. Cuius multitudinem ob iam dictas causas suspicantur. Hip. etiam hanc euacuationem quam inter initia morbi exercent, acceptã ferunt ex in Apho.inchoantibus morbis.Gal.citãt dictum Hip.exponentem in hæc uerba. Ad hoc ut citius fiant coctiones,melius in principio euacuare, ut materiam minorẽ redactam,facilius natura coquere possit. Die sexta iudicantes naturam iam sibi separasse ex cõmunibus materijs bonum,parumque expulsioni apparasse,farmacum ministrant ut naturam minus grauatam celebris die cretica offendat. A purgatione uires naturæ roborare conantur. Quam languere suspicantur ob clisteria pharmacum & tenuem uictum. Quare sorbitionem ex iure pullæ gallinaceæ & carnes eiusdem febricitanti apud sextam ministrant. Ut apud uigorem uires habeat natura,quibus morbo fiat superior. Sed usum sorbitionis apud diem pharmaci, approbant ex Hip.dicente cum autem purgaueris, sorbitionibus quibusdam utitor,obseruatis ita febrium accessionibus ut nunquam &c.

Cap.

CAP. XIIII.

ED vt ostendamus quantum à ratione hæc uia deuiat. Oportebit primum de minoratiua quam dicũt euacuatione parum disseramus. Nam hanc suspicor præcipuam huius uictus occasionem esse. Hinc sumpto initio. Quamlibet artem construi, tum ex ijs quæ in uniuersum dicũtur, tum ex ijs quæ in partem, quæ sunt excepta, ab ijs quæ generatim dicuntur. In singulis præterea artibus duo cõtingunt errores, alter cum ea quæ in uniuersum dicuntur, in partem quis accipiat, alter cum ea quæ in partẽ, in uniuersum esse dicta accipiantur. Grauior quidem error hic priore est, summeque uitandus in arte medica, in qua crudele profectò errare est. Concocta medicari & mouere, non cruda neque in principijs &c. Vniuersale dogma aut si mauis præceptum tres habet exceptiones. Quarum singulæ secundum partem dicuntur. Nempe nisi sint furiosa. Item in acutis passionibus raro & in principijs pharmatijs uti. Præterea inchoantibus morbis &c. Horum singula ab uniuersali præcepto excepta esse ex eo intelliges, quod dixit nisi sint furiosa. Item in eo in acutis passionibus raro. Præterea in eo si quid uidetur. Cunq; singulos quos sanandos sumis, initio moueas pharmaco, innixus Apho. inchoantibus morbis nonne sententiam uniuersalem facis, cum ea Hip. particularẽ fecerit, in eo quod dixit si quid uidetur. At tibi forsan id semper faciendum uidetur. Cum tamen mens Hip. si quis rem exacte consideret fuerit, tribus affectibus nõ oportere coctionem humoris ad eius euacuationem spectare.

Nempe aut cum motu inordinato, aut qualitate, aut quantitate, aliquod uitæ discrimen afferũt. Primum intellexit, cũ dixit nisi sint furiosa, per corpus inordinato motu uagantes humores ab ignobili ne ad nobilẽ & principem partem ferantur, timor est. Aliquando contingit humorem morbum efficientem adeo quantitate exuperare, ut merito timeat medicus, ne coctrix facultas sit coquendo aut expultrix expellendo. Consulte aget medicus aut uenæ sectione, aut purgante pharmaco, utro magis auxiliaturo putauerit, humoris quantitatem inter initia imminuere. Antequã quæ à pharmaco euenire solet commotio, læsioni sit magnæ. Magis eo lædit tempore, quo iam calore putredinali et actione naturæ humores agitãtur. Fit ut ob agitationẽ boni cum prauis simul educantur. Commotio insuper pharmaci in augmẽto morbi causa est additiõis potius quã diminutionis prauorũ humorũ. Id manifestum quilibet existimabit, si opus naturæ intelligat esse coctiõe media separare bonos à prauis: & qualitatis putridi humoris esse, contactu afficere quibuscũq; obuiauerit, eos præcipuè qui à naturali calido haud commode reguntur. Quod si ijs addas, naturæ uires imbecilliores reddi ex pharmaco intempestiue exhibito, cuius proprium est, multum boni et praui exiguum euacuare, intelliges quantum mali sit, perpetuo pharmacum sexta die exhibere, ni facile conieceris, humorem quantitate adeo exuperantem esse, ut timeas ne uires naturæ superet. Quod si id iudicas, non sexta die sed ab initio morbo incboante euacuare expedit. Quod

uero

uero citant dictũ Gal. nempe ad hoc ut citius fiant coctiones melius in principio euacuare. Perperã de pharmacia intelligendum fore contendunt. Nã per euacuationẽ, uenæ sectionem intelligit. Hãc in principijs morborum adhibendam esse ait, ut materiam minorem factam, facilius natura coquere possit. Quod ipse ostendit in expositione Apho. ubi cibus præter naturam intrat. Ubi ita scribit ὅτι δὲ κένωσιν μὲν ἁπλῶς εἴωθε λέγειν ὁ ἱπποκράτης ὅταν ὁμοτίμως ἅπαντες χυμοὶ κένονται, κάθαρσιν δὲ, ὅταν οἱ μοχθηροὶ κατὰ ποιότητα μεμνῆσθαι χρή. Id est quod autem euacuationem simpliciter consueuit Hip. appellare cum humores omnes æqualiter euacuantur, purgationem autem quando mali sunt secundùm qualitatem meminisse oportet. Et infra ait, declarans id quo maxime humores omnes æqualiter euacuantur. Euacuatio inquit, omnium humorũ æqualiter quæ exquisitissima est, fit per uenæ sectionem. Unde ex ijs manifestum est per uerbum κενώσεως euacuationem omniũ humorum equaliter, quæ per uenæ sectionem fit, intelligendum esse, & non eam quæ per pharmacum fit, quam Hipp. & Gal. κάθαρσιν nuncupare consueuerunt & non κένωσιν. Sed eundem undecimo de methodo medendi audi, eadem quæ hic de uacuatione in principijs morborum retulit, de uenæ sectione dicentem. Cum ergo de uacuatione in febribus quæ à putrido humore ortum habent ageret. Saluberrimum, inquit, non solum in continuis uerum in omnibus quas putrescens accendit humor, uenam incindere. Leuata enim natura ab eo quod uelut sarcina premitur, quod reliquum est

potentius coquet & expellet. Verbum igitur mouere quod in Apho. incohoantibus morbos est, de uenæ sectione maxime intelligendum est. Aliquando uero de purgatione ut scriptum est à Gal. in expositione. Cum ait si quid uidetur mouere, sunt autem hæc maxime uenæ sectio aliquando uero purgatio. Vnde ex ijs colligi licet, sæpius exercendam esse uenæ sectionem incohoantibus morbis, quam purgationem. At ij contrariũ agunt purgationem quibuscũq; in morbis perpetuo inter initia adhibent, uenæ sectionem aliquando. Sed in acutis saltem errorem esse fatebuntur. Nam raro in acutis passionibus expedit in principijs pharmacis uti. Quod si die sexta, aut octaua transactum principium in acutis esse dicant cœdo. Sed cum status iam instet, grauiori noxa naturã afficiant ut supra ostendimus. Ob id enim dixit incohoantibus morbis. In acutis uero quantum periculosæ sint purgationes tum ob medicaminis qualitatem, tum ob cõmotionem, declarat Gal. quarto de ratione uictus in expositione illius uerum si ad hæc non aperiatur. Tum nõ minus oberrores qui perpetuo in huiusmodi purgationibus cõmittũtur, quos magnas in acutis parere offensas ex Gal. supra ostendimus. At uenæ sectio minus errori obnoxia est. Quinimmo nec eius occasionẽ nec quantitatem errabit doctus & diligens medicus sanguini missioni assistens, sola ex pulsu facta coniectura. Quare in re Dionysius medicus pater meus facile omnes sui tẽporis medicos superauit. Perspicuo ex pulsu putridum sanguinem dignoscẽs. Quod quam medico possibile sit sensu assequi, & ad opera deducere.

deducere, testabuntur Angli qui mea usi sunt arte, de quo alibi nobis sermo erit. In acutis ergo morbis raro pharmacijs utendum est, nec in eorum principijs, nam commune in ijs præceptum Hip. est uenam incidere, sola indicatione sumpta à magnitudine morbi. Quare Apho. in acutis passionibus raro, exceptio est duorum communium preceptorũ, nempe illius quod nobis tradidit quarto de ratione uictus ubi scribit. In acutis morbis sanguinem detrahes si uehemens morbus uideatur &c. Et præcepti concocta medicari. Prout enim inter initia acuti morbi pharmacum ministramus, commune frangimus regulam concocta medicari. Vt uero uenæ sectione non utimur, contra præceptum demittendo sanguine in acutis agimus. Ob quã causam dixit & hoc prius bene dijudicãtes facere. Hoc est an pharmacum magis competat phlobothomo, quod quidem ualde necessarium & acuto morbo maxime cõueniens dixerat. Sed quando liceat in acutis pharmacum exhibere alibi ostendemus. Dixit ergo in acutis passionibus raro & in principijs pharmacijs uti, ac si uelit. In acutis raro purgante medicamento utimur, quia ut plurimũ sanguinem in ijs mittere maxime necessariũ est. Quapropter discernere oportet, an pharmaco uti maiori cõmodo possis, quã sanguinis missione. Cum ergo hæc ita se habeant, fieri non potest ut perpetuo id quod sexta, aut octaua die pharmacum adhibent, recte et secundũ rationem ministrent. Vere ita res habet, quod non paucos absque ulla purgatione sanauerim, & multo plures quibus nec quarta, sexta, nec octaua, pharmacum

purgans exhibui, sed in morbi inclinatione, uatura in completam crisim faciente. In continuis febribus raro quantũ memini occasionẽ inueni exhibendi pharmacum inter morbi initia, nedum apud incrementũ. Febris.n.continua est, quæ proprie & maxime acuta est ægritudo, ut tradidit Hip. Ostensum igitur est purgationẽ non esse ex usu quæ perpetuo quibuscunque in morbis die sexta aut octaua fit, quare & uictũ qui purgationem consequitur. Quod aũt de cõmunibus dictum est materijs, nõ iusta occasio est à recta deuiãdi. Quod si ob multitudinem earum nec clisteribus uec syrupis digerẽtibus absumi posse indicat medicus, quod rarum est, potiunculam cassiæ ex oximelite initio dare expedit: aut eiusdem tres bolos deuorandos ei qui potionem fastidiat. A quibus quinque oximelitis aut syrupi quem acetosum uocant coclearia deglutire cõmodũ erit. Sic.n.bilem & pituitam leniendo educit. Nec erit impedimeuto quo minus rectam uictus rationem ab initio ad uigorem usque instituas. Sed mihi admirari sæpe contingit, quod nostro seculo infælici omine communes materiæ antiquis temporibus non uisæ, comparuere. Aut si erat, non tanti certe habebãtur.

1. de morbis vulg.

CAP. XV.

SED ad reliqua propositi sermonem conuertamus Primis quinq; aut sex diebus febricitantes tenui magis uictu alere, deinde cum morbus propè uigorem est solidiori cibo pascere, omnino præter rõem est. Minus si quidem natura cibo impedienda est, cum morbi ui instimulata, circa morbi materiæ coctionem impensius

sius uacat. Vt scite à Gal. scriptũ est. Prudens igitur medicus ad ciborum coctionem, naturam tunc temporis ab opere non distrahet. Quinimmo ab ijs quos ante ministrabat cibis subtrahet. Vt cibus quacunque leui naturæ actione transmutetur. Qui si crassior esset natura alio intenta corrũperetur. Aut certè laboranti naturæ superadderet laborẽ. Omnis insuper mutatio disproportionalis si repente fiat, sanis molesta est, quare multo magis ægrotantibus, ut supra ostendimus de mente Hip. Cum ergo uirtus laborantis die sexta, aut octaua imbecillior sit, qu ã erat in initio, minus cibi feret tunc tẽporis natura. Quare ut recte mutatio fiat, mutare cibum pro ratione ad magis tenuem oportet. Quod si aliter, disproportionalis fiet mutatio, nõ parũ naturã agrauans. Ipsa. n. à magis robusta, prout erat in initio, ad magis imbecillẽ, prout est sexta, aut octaua die acuti morbi mutationem habuit. Ratio autem uictus contrario, nempe à magis tenui ad crassiorem mutata est. Quapropter nullo pacto credendum est, naturam posse ex huiuscemodi uictus ratione iuuari. Insuper mutationes insignes in cibo ab initio morbi ad statum usque faciendas non esse supra ostendimus. Pessimam omnium & magis grauantem naturã, quæ à tenui uictu ad crassum repente fit. Ad hæc, Hipp. commentario secundo de ratione uictus aperte damnat eam uictus rationẽ qua primis ægritudinis diebus inaniuntur ægrotãtes, deinde ad sorbitiones, antequã morbus iudicetur transeunt. Cuius uerba ita haent. Melius si quidem esse dico ut protinus à morbi initio sor-

1. Aphor.

2. de ratione uictus.

ſorbere incipias quàm inanitis euacuatisque uenis, uel die tertio, uel quarto, uel quinto, uel ſexto, uel ſeptimo, ſi ante hoc tempus morbus haud quaquam iudicatus fuerit, ſorbitionem inchoare. Præterea ipſe eodem libro in expoſitione illius hoc autem uerius efficaciusq́;, ita ſcribit. Sed ſanè deterius aget, qui omnibus ijs diebus uaſa ante examinauerit, & ſequẽtibus quibuſdam diebus ita pauerit priuſquam morbus maturus reddatur. Nempe hoc pacto mortẽ plurimis liquido affert, niſi morbus omnino beneficus fuerit. Quæ uero in principio committuntur delicta ea non ſimiliter domantibus renituntur, ſed facilius domari poſſunt. In quibus uerbis aperte nobis oſtendit maximum periculum eſſe in acuto morbo primis quinque aut ſex diebus tenui uictu ægrotantis uenas inanire, poſtmodum morbo adhuc non maturo ad ea quæ comeduntur tranſire. Ipſe præterea eam mutationem damnauit quo ad ſorbitionem tranſitus fit à magis tenui uictu. Cum ait de mutatione quæ in hæc uel illa fit, plurima ſum locutus quod re uera hæc nouiſſe commodiſſimum ſit, cum ad omnia tum ad id de quo nunc agitur. Nam in morbis acutis ex uaſorum inanitione ad ſorbitiones tranſitur. Tranſeundum quidem præcipio ego ſed ſorbitionibus haud quaquam utendum, prius quã morbus ad maturitatẽ perductus fuerit, aut ſignum aliquod aliud apparuerit &c. Vides ad ſorbitiones tranſeundum non eſſe à magis tenui uictu antequam morbus maturuerit nedũ à iure lentium aut à cocta cucurbita ad capi aut pullæ gallinaceæ carnes, quæ craſſum uictum conſtituunt huiuſmodi

iusmodi se habēt uictus, quos febricitantibus ministrāt occidentalissimi medici. Qui quantum ab eo quod febricitantibus conuenit, aberrent, & à uera Hip. mente satis ostensum est.

CAP. XVI.

MAGIS Anglorum medicorū uictus ratio præceptis artis medicæ consentit. Unica si quidem uictus forma febricitantes ab initio ad morbi solutionem nutriunt. Ius pullæ hoc modo parant. Ante diem mactant quam crassam elegerunt. Deinde hordeo præparato prunis, passulis, buglosa, endibia, uiolis, & huiusmodi herbis, coquiunt, plus satis, ita ut ius spissum reddatur hac sorbitiuncula non solum febricitantes sed eos qui alijs detinentur affectibus nutriunt. Hunc uictum à morbi initio ad manifestam usque inclinationem ministrant. Antiquorum regulas maiori se cura obseruare ostendunt. Tum quia unica uictus forma à morbi initio ad statum usque procedunt citra per mutationem insignem, tum quia sic agentes læsionem quæ ex uictus formæ mutatione ægrotantibus euenire solet, effugiunt. Secundum ex libro secundo de ratione uictus colligunt. Primum ex Gal. eodem libro in expositione illius interdum autem et cruda &c. Ubi ita scribit uniuersa inquit, hæc contingere his ait, qui perperam cibati sunt à medicis, qui primis diebus exiccatos ægros die tertio, uel quarto. uel quinto, uel sexto, repente ad edulia non peracto morbi uigore permutauerunt. Quasi peracto morbi uigore conuenienter eos uictū permutasse dicat. Quod autem

dicebat

dicebat permutare quidem sanorum uictũ in morbis, neque tamen temere id agendum, iam patere ex dictis arbitror. Nempe cũ una quidem corporis conditio sani sit, altera quæ à morbi initio ad statum usque extenditur. Mox & tertia, quæ ad perfectam morbi solutionem sese prorogat. Deinde & quarta quæ totius conualescentiæ tempus ad usque sanitatis habitũ occupat in nulla harum quatuor conditionum permutationem uictus insignem facere oportet, nisi prius in alteram conditionis species peruentum sit.

CAP. XVII.

SED quo magis antiquorum dogmata insequi eo modo conantur, eo grauius Anglos lædunt ægrotantes eorũ uires exoluentes. Angli animo & corpore uigẽt cibi, & potus, multum & crebro ingerere assueti. Assuetudini aũt cum aliquid concedendum nos doceat Hip. colligitur non esse dictam uictus rati onẽ quibus cunque in febribus certã, sed nimis tenuem, sumpta indicatione ab assuetudine, regione, & cęli temperie. Corpora si quidem quæ multo & crasso utũtur uictu, prospera ualitudine, simplici sorbitiuncula alere, tribus morbi temporibus, haud iustum est. Nam uerendum est ne corporis uires labantur ob defectum. Nec obstiterit quod supra in inuestigatione formæ uictus cõsuetudinis non meminimus. Nam & si uere formã uictus consuetudo non per se indicet, interuentu tñ uirtutis indicare uidetur. Nam Crasso uictu assueti, tenui si aliquot diebus utantur, imbecilles fiunt. Quapropter supra cum de uirtutis robore quæreremus, cõ

sue-

ſuetudinis mentionem fecimus. Ita ut eorum uirtutes qui multo et craſſo uictu proſpera uſi ſunt ualetudine, ob id parum urgere ac ſi imbecilles ſint, poſuerimus. Regio præterea ad quinquageſimumquartum gradum uerſus boream uergens cum frigida ualde ſit, calidum innatum intra uiſcera colligens fortius reddit. Vnde craſſiori indigent alimento, tum ob hoc, tum ut frigori continentis ualidius obſiſtat. Quod autem à frigida regione ſimilis ſumatur indicatio ac à frigido tempore, ex eo fit manifeſtum, quia uires ualidas ſimiliter efficit, & conſimiles in corpore humano creat humores. Sed hyberno tempore multa quidem propter robur uirium & raro danda ſunt. Vt ſcriptum eſt à Galeno in expoſitione Apho. quibus ſemel aut bis. Conſimiliter igitur ijs qui frigidam regionē incolunt, plus cibi quàm quod morbi natura expoſcat, miniſtrandum. Illud regioni & conſuetudini concedentibus medicis. Gaudere enim ſemper naturam conſuetis dixit Gal. octauo de Methodo ex autoritate Hip. Sunt præterea quamplurimæ acutarum ægritudinum quę adeo tenuem uictum non ferant. Præter acutas febres quas tropicas appellitant medici, quibus non competit, ſunt et quæ die undecima, & tertiadecima, et quartadecima terminantur, quibus perſcriptus uictus non eſt ex uſu, non Italo, non Hiſpano, ſi aliqua ſupra dictarum febrium ſpecie laboret. Cum uterque eorum partius ſecunda ualetudine uiuat. Quod ſi febrem ponas eſſe ex ijs quæ longiorem habeant terminum, recte profectò colligetur Anglos ægrotantes à tenui uictu grauiter lædi. Ea ſi quidē impenſe

pensæ grauis noxa non est, qua morbus uires assumit, sed quæ uires, quibus natura morbo oppugnat, adimit.

CAP. XVIII.

SED non deerit fortasse errandi occasio. Anglos bona ualetudine inordinato aiunt uti uictu, uentresq; eorũ ob id crudis humoribus redundare. Hos cũ ægrotant tenui uictu absumi oportere iudicãt. Fouent enim inquiunt propriam morbi effectricem causam. Sed res aliter habet ut existimo. Ventres anglorum non crudis sed prauis aut semicorruptis humoribus abundare opinor. Quod si crudos eos dicas, quos natura non euincit cædo, & appellationem non moror. Sed eo modo quo Hip. solet, cruda nũcupare excrementa, nempe flauam bilem & reliqua quæ corpus alere non ualent. Eos prauos esse dico, qui post coctricis facultatis actionem nutritioni permanent inepti, cõsimilem à natura mutationem recipientes ac exceremẽta. Eos ineptos nutritioui signum est, quod ieiunium haud facile ferant, quorum enim uentres crudis abundant humoribus nutritioni aptis facile ieiuniũ ferũt, siue assueti sint multum aut parum ingerere. Vt scite scripsit Hip. in hæc uerba, nõ assuetam inquit cibi abstinentiam, facilius omnino ferunt, qui parte superiori pituitosi sunt. Quo fit ut, si semel die, cibo utantur, facilius etiam ferant. Rationem assignans Gal. ad hunc modum scribit. Pituita uero temporis processu coquitur, sanguisq; efficitur. Vnde facilius ieiunium ob pituitæ in sanguinẽ conuersionem ferunt, id longa docente experiẽtia. Augumento ergo dialectico, quod à negatione consequentis dicunt,

2. de ratione victus.

dicunt, perſpicuo apparet, eorũ qui ieiuniũ difficulter ferant uentres carere humoribus aptis, ut nutriant. Vnde maifeſtum fit humores quibus eorũ uentres abũdant, alimoniæ aptos non eſſe. Ratio vererem ita eſſe oſtendit. Et ſi hæc ſola ſi ſatis, ut de re certa habeatur ſcientia, alia adducemus obiter ſigna ut puſillanimes ad rem percipiendam confortemus. Cum humores in uentriculo contenti, laudabiles ſunt, halitus qui ab ijs ad caput feruntur humidi ſunt nullusq; prauæ qualitatis participant. Cunque per poros capitis & faciei effluunt, nulla in tranſitu particulas extranea afficiunt qualitate. Cum vero parui fuerint, & uentriculo diu inſederint, neceſſe eſt partes eas quæ ab eo per conſenſum affici ſolent, ſimiliter afficiantur. Facies igitur halitus à ventriculo aſcendentis qualitatem haud obſcure indicat. Corpora igitur Anglorum ſi circunſpicias pulchra eſſe videbis, alba & læui cute eorum membra obduci. Faciem vero eorũ quorum ventriculi crudorum humorum congerie grauantur oſcura rubedine, puſtulis conſperſam, lacera multis in locis cute intuebe ris. Similem in quo videas faciem crudisq; humoribus grauari eius ventriculũ quem iandiu conquerentẽ audias nõne recte colliges cõiectura habita ex facie eius humores prauã nactos eſſe qualitatẽ lõga in uẽtriculo mora. Halitusque inde aſcendentes, faciem inficere. Vt id calido iocineri quis tribuat, ſanguinẽ bilioſum efficienti talẽq; ad corporis particulas mittenti, fieri nequit. Nam cũ materia quæ totũ nutrit corpus, à naturali mutata eſt ſymetria, neceſſe eſt ut ſingulæ corporis

par-

particulæ lædantur cum facie. Quod si adhuc insistas. Sanguinē biliosum aut magis natura excalfactum, facilius ad superiora uergere, cædo. Sed fieri nequit temporis longitudine ad totum corpus qum uitiū permeet. Id præterea senibus crebrius accidere q̃ iuuenibus uidemus, quibus minus causæ est quod biliosum generent sanguinem. Ventres tamen eorum crudis abundare humoribus non extra rationem est. Verum est quod quibuscunq; talis facies futura erit humorum in uentriculo congestorum occasione, immoderato opus est calore, tum ut humores corruptioni disponat, tum ut ab eis fumosos educat halitus, qui faciem maculent. Senibus igitur immoderato uini usu immoderatum calorem intra uiscera excitante, talis generatur facies & non ratione calidi iocineris. Quibuscunq; igitur talis affectus accidit materiam à uentriculo prauæ qualitatis suppeditari, calorē uero efficientem uel ab iocinere uel ab ipso uentriculo adscititiū certū est. His fidem præstāt, cibos & potus quibus utuntur, aptissimos esse ut in uentriculo corrumpantur. Vino & ceruisia quam allam uulgari sermone dicunt ad unam mensam utuntur. Potus. n. ceruisiæ, cum flatuosus natura sit, uini consortio magis inflatiuus redditur, ita ut caput magis impleat & feriat. Butyro præterea salsis cū piscibus uescuntur. Ita fit ut aduersantibus ciborū & potuū dissimilibus qualitatibus, tota mixtio corruptioni fiat obnoxia. Rōne igitur quispiam asseret, eos non crudis solum, sed & uitiosis abūdare humoribus, minime ad nutritionē aptis.

Audi

CAP. XIX.

AVDI quo rem deducam. Aegrotantibus Anglis tenuem uictum ministrare medicos ob id quod eorum uentres crudis redundent humoribus quos ita absumi sperant, errorem esse arbitror. Victũ tenuem ministras ut humores in uẽtriculo redundantes absumas. At ij cum à propria mutati natura, prauamq́ue nacti qualitatem, nutrire non ualeant, ut ostendimus, fit, ut prauos humores morbum efficientes natura (alioquin multum temporis uentriculi coctioni impendere assueta) ad expulsionis opus parante, alter naturæ hostis insurgat, ipsam multitudine & praua qualitate & ob sedis nobilitatẽ grauiter perturbans. Præter id quod à propria morbi effectrice causa laboris patitur. Quod si naturam duplicis hostis in cursu grauatam, uiriumq; robore indigentem, accedens medicus contra consuetudinem agens, tenuem uictum offerat, spontémq; reddat imbecilliorem, nonne merito non medicus sanans sed occidens, non adiutor naturæ sed ęgritudinis dicetur. Sed ut nulla aduersario supersit spes, constituamus hominem ex corruptione humorum ægrotantem, cum robore uirium. (Corruptos humores eos dico qui à natura propria migrantes nutrire non ualent. Quales Anglorum esse supponimus, qui diu uentriculo insederunt.) Sumpta solummodo ab ijs indicatione, parũ an multũ raro aut crebro huic cibum offeres. Medicus Anglus modicum iuris pullæ gallinaceæ conuenientibus hærbis decenter temperati bis aut ter in die ministrabit. Aut quam dicunt hyposetalam. Aut analberi, aliud sorbi-

tionis genus, quæ parum alimenti præstant: Quid si Gal. audias contrarium dicentem, nonne deinceps mutabis sententiam & Anglos in posterum ægrotantes crassiori uictu ales. Ille igitur in expositione Aph. quibus semel aut bis ita scribit ἂ δὲ μετ᾽ ἐνδείας ἢ διαφθορᾶς ἡ δύναμμις ἐῤῥωμένη τύχοι, καὶ πολλὰ καὶ πολλάκις σιτία τοῖς οὕτω κάμνουσι δόσομεν, ὡς ἂν καὶ τῆς διαθέσεος δεωμένης πολλῶν καὶ τῆς δυνάμεως κρατεῖν αὐτῶν δυναμένης. *Hoc est si cum indigentia aut corruptione facultas robusta fuerit, & multa, & multoties cibaria ita laborantibus dabimus. Vt pote multa exigēte dispositione & facultate illa uincere potente. Sentis ne dispositionem quæ ex humorum corruptione accidit, non modicum cibū indicare. Sed eundem in eodem audi dicentem. Si facultas inquit laborātis imbecillis fuerit, & ea quæ in corpore est dispositio ex corruptione sit uel indigentia, paucum alimentis, & sæpius dabimus. Parum quidem quia semel totam multitudinem alimenti substinere nō potest facultas debilis. Sæpius autem quoniam multis indiget dispositio. Indigentia si quidem adiectione indiget, corruptio uero epicrasi. Hos enim qui cum virium imbecillitate corruptione humorum laborāt, docet Gal. curare in lib. de Metho. medendi, paulisper noxios humores vacuādo, & decenti uictu laudabiliores semper apponendo. Curationē hāc per epicrasim fieri nuncupat. Quod cū viriū robore, & corruptione humorum, hominem crebro multū cibi & potus assuetum ingerere, ponas, præter hæc, in regione frigida qualis est Anglia,*

iudicas ne hunc exiguo & tenui uictu alendũ fore an multo & crasso, indicationibus tribus in id consentientibus, nempe corruptione humorum, consuetudine, & regione. Ego quidem multum ijs & crebro exhibendũ esse arbitror. Nisi obstent paroxismorum aut exacerbationum inuasiones. Quod si contingat, rarius multũ ijs ministrare oportet. Nec hoc præter mentem Gal. est, qui in expositione dicti Apho. ita scribit si uero accessiones nõ permiserint nec multi alimenti offerẽdi occasiones præstiterint, raro plura exhibebimus, sic quidam transtulit. Aliter tamen habet græcum exemplar nempe. Μηδὲ πολλοὺς τῆς τροφῆς ἡμῖν καιροὺς παρέχοντων ὀλιγάκις δώσομεν τὰ πολλά, hoc est neque plures ad cibum offerendum occasiones habentes raro plura dabimus. Et uere ita res habet, nam accessiones non solẽt plura cibationi opportuna tempora præstare, præcipue si longæ sint. Velim quisquis hæc legerit sibi persuadeat, me hæc scribere, non ut in medicos Anglos inuehar, sed ut ueritatẽ omnibus aperiens, simul & Anglis amorẽ quo eos hucusq; prosequor ostendam. Daboque operam ut absens, calamo efficiam, quod præsens apud uos præstabam. Clarissime uir Thomas Aldeæ totius Angliæ cancelariæ dignissime unicum Anglorum Decus, Ioannes BaKeri primitiarum cancelariæ humanissime, in paternarum legum peritia prudentissime, recti immobilis trutina, uobis hæc commentaria de uictus ratione conscripsi, uestra gratia tueamini. (Scio nõ deerunt detractores) speculatio tamen cũ hominibus ex usu maxime sit, si uestra gratia apud Anglos commen

detur erit, ut ad hominũ manus libellus ueniat, legatur, quod reliquum est speculationis utilitas præstabit. Hoc quicquid est uobis dicare decreui, ut beneficiorũ animum meum nunquam inmemorẽ ostendam uobis. In quibus uirtutũ singulare exemplar situm esse scio. Beatam rem publicam in qua ad honores tales euehuntur uiri. Sed beatissimã si uos ad magistratus culmem euectos, diu substites foueat. Sed ad reliqua propositi redeo. Obijciet nobis Anglus medicus illud Hip. non pura corpora quantuncunq; nutries magis lædes. Qualiter ergo eos qui ex corruptione humorum laborant adiectione indigere asserimus. Prauos humores aliquãdo in uentriculi capacitate cõtineri, et quandoq; inter eorum tunicas, et eorum aliqui crassi & lenti sunt, aut tenues, quandoque quiescentes, uentriculo inhærent, aut mouentur intra eius capacitatem. Hipp. sermo de ijs est qui in spatio uentriculi, aut in uijs per quas commeat cibus humoribus continentur. Qui in prædictis locis tumultuantes praua qualitate cibum nuper aduenientem corrumpunt. Vnde fit ut cibo talia non corroborentur corpora. Nobis uero de ijs qui intra uentriculi tunicas crassitie & lentore pigri continentur, sermo est. Quorum causa non est quod corpus non nutriatur: Sed aliter dicamus. Posito uirium robore in duobus æquali, & paribus cæteris, eorũ alter corruptione humorum laboret, alter ex multitudine eorum qui laudabiles sint. Cui nam eorum plus cibi concedas. Ego quidem sentio cum Gal. corpus humorum laudabiliũ multitudine grauatum, multũ iuuari inedia, aut modico cibo.

ho. Alter uero ex his deteriorem fieri. Nam corruptorum humorum praua qualitas naturæ uires dissoluit. Quare inediam si his aut tenuã uictum iniungas, multum profectò imbecilliorem reddes. Quia tamen euenire potest ut ob prauã humorum qualitatẽ cibus corrũpatur, præsertim cum in uijs cibi fuerit adhibere purgationem consulit; antequam reficienti uictu conualescentiam corpora nutriamus Hip. causam reddens quare corpora eorum qui cibum assumpserunt non corroborentur, ait, quod eorum corpora nõ pura sint, uacuationéque indigeant, ut corpus sumpto cibo corroboretur. Nobis uero in præsenti de ijs sermo est qui intra uentriculum diu inhærentes nutritioni corporis non obstant. Quod ex eo manifestum est, eos non obstante humore uentriculi, ex cibo & potu iuuari. Quod argumentum est, aut humores intra tunicas uentriculi esse, cibum aduenientem nõ tangentes, (cui adhæreo sententiæ) aut si in capacitate uentriculi sint, ob eorum pigram crassitiem & lentorẽ haud quaquam posse aduenientem cibum multum inficere. Corruptio igitur humorum non indicat inanitionẽ ut arbitratus est oribasius in expositione Apho. corpora non pura. &c. Sed potius cibi adiectionem; ut manifeste à Gal. scriptũ est in fine dicti Apho. quibus semel aut bis. Autumno uero, inquit morbi qui ex corruptione fiunt assimilantur. Quapropter qui eo febricitant tempore continua optimi indigent adiectiones, & si uires ualidæ fuerint sæpe & multa, si uero ĩbecilles pauca & sæpius afferemus. Anglis igitur cum humores ij qui uẽtriculis eorum in-

hærent & crassi sint & lenti aut inter ambas uentris tunicas collecti, aut certe quiescente, non est quod tenuis uictus ministretur. Quinimmo danda est opera, ut cum huiusmodi corpora febre detinentur, aut alio morbo, uires eorum quoad fieri possit seruemus. Ut natura, multitudinem humorũ manuteneat. Si.n.ob imbecillitatẽ imbecilliter eis dominetur, facile in eis febrilis concipitur calor, ob prauã eorum qualitatem. Unde fit ut præter propriã morbi materiã, aliam denuo morbificam causam suppeditet uentriculus, prima multo tenaciorem, & sæuiorem. Caute ergo cum ijs agendum molliterq́; tractanda sunt huiusmodi corpora, & crassiori uictu quàm pro morbi ratione sunt alenda. Euacuatio etiã talis adhibenda his est, ut propriam morbi materiam solum respiciat, incommotis ijs qui in uentriculo commorantur humoribus. Hos enim securius bona ualitudine tractabit medicus. Hoc meo discrimine didici, crassiori uictu hmõi corpora alere, & leuiusculis purgationibus subducere, in quorum uentriculis multitudo frigidorum humorum diu congesta est. Semper diligenter præcauens ne qui in uentriculo sunt humores morbosam affectionẽ cõcipiant. Tribus ergo indicationibus in crasso uictu consentientibus, iudicas Anglũ exiguo & magis tenui uictu, posito morbi acumine æquali nutriendum quã Hispanum aut Italum. Ego quidẽ arbitror crassiori & ampliori cibo Anglos indigere. Scioq́; optimos quosque medicos probaturos sententiã meam. Nã nullam mihi legitimam reddes rationem ob quã causam magis tenui cibo, & eius minori

ri copia ægrotantes Anglos nutrias, posito æquali morbi acumine quàm Hispani medici ægrotãtes Hispanos, aut Itali Italos, qui alioquin magis tenui indigerẽt, tũ ob calidam regionẽ tum maxime ob id quod partius secunda uiuunt ualitudine. Manifestum igitur est hunc uictum Anglis uirium esse detrimentum & labefactationem maximam. Nec illa iusta errãdi occasio est, ob fugiendam mutationem in uictu, febricitantium robur simplici iure multis dieb. absumere. Profectò grauior error est, quo naturæ uires exoluimus, quã quo morbo fomẽta ministramus æque urgentibus uirtute & morbo. Nec omnem damnauit Hip. mutationem quæ in uictus ratiõe apud ægrotãtes fit, sed solũ repentinam & disproportionalem ut in superioribus dictum est. A tenui igitur uictu ægrotantes Angli grauiter læduntur. Cuius argumẽtũ est sudores qui nõ raro bis, per febres circa caput & collũ accidũt. Quorũ causa præcipua, uiriũ est imbecillitas & nõ morbi acumen. Nam huiusmodi sudores in acuta ægritudide & in mitiori contingere solent. Vt ab Hip. scriptum est cum de sudoribus qui circa caput & uultum & ceruicem fiũt loquitur. Quos in acuta ægritudine & mitiori posse contingere ait. Imbecillitas uirtutis ergo est quæ præcipue hos operatur sudores & non morbi acumen. Anglis igitur hoc crebrius per morbos accidere quã sibi uicinis Gallis Hispanis aut Italis à duabus causis nempe, ob uictus tenuitatẽ & eo quod cubiculis aẽrem uelut carcere occludunt euenire putandum est. Tenui si quidem uictu cito labuntur corpora multo cibo assueta.

1. prædictionum.

BRVDI LVSITANI DIONISII MEDICI FILII

DE VICTV FEBRICITANTIVM AD ANGLOS.

LIBER TERTIVS.

CAP. I.

ED *tempestiuum est, ut de victu agamus qui singulis febribus conueniat. Exemplis si quidem manuducere lectorem oportet, ut facilis fiat sermo. Causus cum à biloso ortum habet humore si cum robore uirium adsit et æger tali sit habitu, ut non facile exoluatur, potu nutriatur, ut dictum est. Hordeum mediocris ætatis plenum, album, exutum'que ab utroque cortice coquito in aqua fontis, quæ aut coctione aut longa mora residentiã fecerit. Sit'que hordei pars una aquæ partes viginti. Bulliat tandiu, ut infletur hordeum & rumpatur. Collatum propina cum opus fuerit. Hic potus erit ægrotantis uictus. Quod si sitim non sedat. Præparato eundem potum & hora una antequam ab igne amoueas recentes violas mediocris magnitudinis insi-*

Aqua hordea.

Aqua hordei cum uirtute uiolatum.

insimul coquito, à collatura parũ zucari misceto. Eligito pruna cuius sapor medius sit inter dulcem & acetosum, ita ut nulla participent adstrictione. Coquanturque in aqua quæ prius per se ante ebullierit, sitque prunorum pars, una aquæ partes duodecim coquantur tandiu, ut pruna tumescentia rumpãtur. In eadem testa qua cocta sunt potum seruato. Dato cum modico zucari ubi oportet. Aquam per se coquito ad tertias, cunque subsidentiam fecerit ad aliudque uas collatam effuderis, syrupi acetosi imbecillioris partẽ unã, aquæ partes quindecim misceto ad lentum ignem spumã auferendo tandiu ut permisceantur adinuicem. Quia uero non omnibus una placet mixtio, consulto ægrotantis palato prædictum syrupum magis aut minus acrem efficito, plus aut minus aquæ miscens. Idem cum syrupo violarum efficies, si tibi cõmodum uidebitur aut alijs. Quod si de viribus ægrotantis non fidas, ut solo potus perdurare possit ad crisis horam, aut & si in presenti vires constent, nihilominus times futuram imbecillitatem, aut quia homo raro habitu est, aut consuetus alioquin multum ingerere, horũ uerique talem exhibebis victum. Aquam hordei ut supra parato tandiùq; hordeum coquito ut rumpatur, lintheo raro hordeum suscipito, fortiterque exprimito, ita ut totam hordei medullã exire facias, hanc multa aqua hordei misceto ut tenuis fiat sorbitio, est cũ pauco zucaro exhibito. Syrupi acetosi acris si tantum misceas ut aliquid acetosi habeat iam dicta sorbitio, faciasque ut modicum bulliat, optimum cibum huic febri efficies. Idem cum prunis

Decoctũ prunorũ.

Potus acetosus.

Pisane tenuis sorbitio.

Acris ptisanæ sorb.

nis efficere possis. Micam panis mediocris ætatis à furfure sinceri ad paruulas partes radito, in aquam infundito frigidam, digitisq; confricato terq; aquã innouato, deinde coquito in aqua hordei uiolacea, cumq; utrũque permixtũ fuerit, infunde succi granatorũ acetosorum & zucari singulorum tantum ut ægrotantis palato placeat, iterum coquito ut misceantur, fac ualde tenuem sorbitionẽ multa aqua panẽ diluẽs, quã ijs dabis, quorũ uirtutes ob imbecillitatẽ parum urgent. Hip. de curatiõe huius febris agens, aquæ mulsæ coctæ & aquosæ quantũ æger uoluerit concedit. Hócq; potu ægrotantem ad crisis horam ducit. quod manifestum est ex eo quod in hunc modum scribit. Et sorbitiones, inquit nisi dies iudicatorij transierint non dabis. Sub audies cum Gal. si uirtus ægrotantis robusta esse uideatur. Zucarũ usum mellis præstat. Efficariorem tamen uirtutem mel habet. Zucarum utpote temperatius ad causi curationem magis probandum. Antiquorum ætas eo carebat, & si sacharum tunc non deesset.

Panatella acetosa.

CAP. II.

QVOD si causis à materia pituitosa salsa fuerit, crassiori uictu alendi sunt ægrotantes. Nempe sorbitione tenui. Potus non erit ijs uictus idoneus. Quare sorbitionibus in hunc modum, uteris, si uirium adfuerit robur, habitúsque talis sit ut non facile corpus effluat, parceque sit assuetus uiuere secunda ualitudine. Sorbitionem ex hordei medulla cum syrupo acetoso eo quo supra dictum est modo præparato. Acrem ptisanæ sorbitionem appellauimus, administra

ministra ubi oportet. Eam insuper sorbitionem quam ex mica panis ter loti scripsimus, acetosam panatellã diximus præparabis, addito loco succi granatorum syrupo acetoso acri, hunc dico qui plus aceti recipit, Hũc uictum intellige iis conuenire qui maligno causo nõ laborãt. Discernitur cum malignus est, ex assidua extremorum frigiditate, de iis infra agemus. Iis ergo qui causo à pituita salsa laborãt, sorbitionem dato ex hordeo aut pane modo prædicto bona syrupi acetosi quantitate iniecta, ita ut palato effatu dignam offerat repræsentationem. Quod si facultas imbecillis fuerit, aut futuræ imbecillitatis suspitionem præstet corporis habitus, aut cõsuetudo, aut si aluus ab initio liquida fuerit corpus absumens (hoc.n. symptomate solo posito, uirtutem multum urgere supra diximus) talis cõmodus fuerit uictus. Pullum gallinaceum qui matrem insequitur pinguem coquito ad lentum ignem recenti testa, prunorum & hordei præparati quantum singulorum manu capi possit, aquam sufficientem infundito, mali deinde granati accidi grana quantũ manu capere possis proiice media hora antequam pullum ab igne moueas. Sũt qui tandiu pullum ad ignem coquunt donec hordeum rumpatur. Huius decocti portionem seruato ut ægrotanti exhibeas, cum tibi opportunũ uidebitur, ex residuo decocto cum pane in aqua frigida ter infuso sorbitionem facito. Dato quando oportet ei cui aluus liquida fuerit. Cæterum scire oportet causam cum à salsa pituita generatur, si cũ aluo ab initio perturbata fiat uires naturæ multum absumere. Quapropter uictu

Decoctũ pulli ex granato acetoso.

crassiori

crassiori eos indigere qui huiusmodi causo laborãt. Præsertim si habitu, sint raro & assueti multũ ædere. Natura si quidem huiusmodi causo laborantis symptomaptũ prauitate: & humoris contumaci resistentia coctrici facultati repugnantis, exoluitur.

CAP. III.

HIP. iubet attractorias exhiberi sorbitiones. Sed quid sibi Hip. uelit per illud uerbum attratorias dicere non facile est. Præcipue cum Gal. uerbum absque interpretatione reliquerit. Græce ita habet ῥοφήματα ἐπισπαστικὰ δίδου. Hoc est sorbitiones super attratorias dato. ἐπισπαστικὰ composita dictio est à præpositione ἐπὶ cuius officium est dictionis significato aliquando aliquid addere. Vt Hip. infra ὅν δὲ λαπαρῷ ἐόντι καῦσος ἐπιγίνηται, hoc est causus superueniat. Aliquando idem ualet quod apud latinos. In. Vt cum idem ait τὸ ἔξωθεν πνεῦμα ἐπάγεσθαι, hoc est exteriorem spiritum inducere. Vul. Hip. ut sorbitiones attrahenti pharmaco misceamus. Pharmacum enim sorbitione mixtum, melius nuncupare non potuit, nomen ab utroque simplici compositum efficiens, nempe sorbitiones attractorias. Quod autem antiquioribus consuetum fuerit medicis, in sorbitionibus pharmaca miscere, manifestum est ei qui antiquorum scripta euoluerit. Ipse etiã Gal. in phlegmonis iocineris curatione, cortice helebori in ptisana, mercuriali, & philicula utitur. Idque non uulgare preceptum est in uehementi febre aut maligna. Nempe cum purgatio admodum sit necessaria, timeatque medicus inualidis ægrotantis uiribus. Consulte

sulte aget ut cum pharmaco uti uelit, id simul cum sorbitione ægrotanti offerat. Sic enim pharmacum minus commouebit, minúsque calfaciet, & exiccabit, quæ omnia inuehementi febre aut maligna ne fiant, diligenter obseruandum est. Pharmacum præterea ita exhibitum uires naturæ minus exoluit. In maligna febre aut pestilenti optimus fuerit exhibendi pharmaci modus, quo nullus alius certior, minorique humani generis damno. Id ita esse intelliget si Gal. sententiæ sis memor, in expositione Aphorismi quibuscunq; crisis fit, ubi plures iudicationes ad bonum terminari uidisse ait. Nouimus inquit ipse plures esse ex ægroti sanatos quàm mortuos nisi pestilens sit constitutio. In iudicatione autem natura tristantes chimos ad expulsionem commouet. In qua quidem commotione natura solet in pluribus uictrix exire, nisi cum pestilens morbus fuerit. Cauenda ergo sunt, quæ humorem pestilentem pura pharmaca commoueant, offerre. Ab utroque enim & à pestilēti humore & à pharmaco ægrotantis robur absumitur. Quod si pharmacum cum sorbitione misceas, ab utriusque ictu naturam magis seruabis, eique simul materiam unde sibi arma ministret suppeditabis. Prudentissime igitur Hippoc. in maligni causi curatione sorbitiones attractorias ministrare iubet. Quod autem in causi curatione pharmacum purgans aliquando exhibere oporteat, ipsemet docuit eodem libro in hæc uerba. Si liquidam aluum habenti causus superueniat, si tibi uideatur purgatio necessaria, intra dies tres non purgabis, sed quarto. Sermonis con- 4. de ratione victus.

sequentia

ſequentia huc me adduxit ut de adminiſtrandi pharmaci modo diſſererem, alibi enim de pharmacorum administrandorũ methodo latius agemus, ubi quale, quãtum, quando, & quibus exhiberi debeat pharmacum, inueſtigabimus.

CAP IIII.

NVNC ad ſermonem reuertamus. E noſtris medicis nonnulli medullam cucumeris, citruli, alij lactucam, portulacam, alij lac amigdalarum, aliqui ſcariolam cum aceto aut agreſta uel ſucco berberorum aut acetoſitate citri utrique cauſo concedunt. Sed quantum aſtringentia aduerſa ſunt legitimo cauſo, tantum frigida potentia, notho. Quod ex hoc maxime intelliges. Legitimus cauſus fluxu ſanguinis aut ſu-
4.de ratio ne uictus. dore, ſoluitur, ut ab Hip. diſcimus. Quæ autem potentia nimis frigida ſunt, tum ea quæ aſtringunt, utriq; obſtant terminationi. Quod notho ſeu non uero cauſo non conueniant ea quæ potentia ualde ſunt frigida, ratione manifeſtum fit. Humor ſi quidẽ huius febris difficilis coctionis eſt, idque maxime ob id quod frigida glutinoſa & craſſa pituita ſit, quæ hanc febrem generat. Quapropter abceſſu ſolet hæc febris terminari, ut
In 1. de ratione uictus. 16. continentis. à Gal. ſcriptum eſt. Quare omnia quæ potentia frigida ualde ſunt huic febri incommoda eſſe quiuis percipiat. Quod Raſis in hæc uerba aſſeruit. Et pone, inquit in cibarijs ſcilicet in non pura, res calefacientes & ſubtiliantes. Quid igitur prudens lector de illo ſentis, qui camphorã cum aqua roſarum diſſoluens, laborãti cauſo exhibet. At quæ aſtringunt niſi ſyptomatis gratia

exhibita,

ebibita, utrunque causum perniciosum aut discritum efficiunt. De causi utraque specie satis sint dicta. Vtriusque synochi victus forma, similis est ei, quam causo conuenire diximus.

CAP. V.

Cvm enim uterque synochus febris sit nullas habens intermissiones, indicat ægrotantem potu fore nutriendum. Et quia hæc febris raro accidit cum imbecilli facultate, aut calido & sicco temperamento, neq; habitu raro, ob id solum in hac febre de consuetudine queremus. Quem ergo ægrotantem parco uiuere bona valitudine scias, solo potu nutrire oportet. Aquam igitur hordei ut supra parato, cuius accipito partes decem syrupi acetosi acrioris partem unam, misceto simul ad lentum ignem, dato ubi oportet. Bonum est hordeum à primo solum exuere cortice, nam ab utroque exutum, magis humectat & minus absterget. Ad synochum absque putredine. Antequam aquam hordei ab igne amoueris hora una. Mali granati accidi grana secundũ quantitatẽ hordei proijcito, zucari purissimi quantum satis, coquito spumam auferendo, ad lentũ ignẽ, exhibeto ægrotãti qñ oportuerit. Cõmodissimus huic febri est potus. Ad putrescentem synochũ. Hordeũ ablato uno cortice coquitũ in aqua ut dictum est, antequã ab igne amouea. hora una, politrici, aut capillorũ Veneris nõ uetustioris uno mense accetosæ herbæ proijcito singulorũ quantũ manu capi possit. Trãsacta hora, remoue herbas quas filo collegeris & proijcito syrupi acetosi acrioris quãtũ videbitur, dato ubi oportet

Potus acetosus.

Potus ex malo granato.

Cibus cõueniens putrescenti synoco.

Aqua hordei cũ uirtute capillorum veneris.

tet, postquam ad lentum ignẽ probe mixta fuerint. Obseruandum tamen est, ante missionem sanguinis aut uẽtris subductionem aut clisterium bono temporis interuallo exhibendam non esse aquam bordei ut discimus ab Hip. Nõ prætermittẽdũ est, synochum à putredine paulo solidiorem exigere uictum. Nam dispositio ex corruptione humorum, indicat ciborũ adiectionem ut supra ostendimus de mente Gal. in expositione illius quibus semel aut bis. Natura insuper citius labitur à febre & à putredine simul inuadentibus quàm ex sola febre. Sorbitiunculam igitur tenuẽ ex bordeo aut pane parato in hunc modum. Aquam bordei cum politrico & acetosa coctam parato, in eius portionẽ dissolue micã panis per horam in aqua endibiæ infusi. Coquito ad lentum ignem cunque permixta fuerint infude syrupi acetosi acrioris quantum in gustatu aperte sentiatur, iterum modicum coquito miscẽdo. Potus sit aqua hordei cum malo granato acido cocta, in synocho absq; putredine in eo uero qui cum putredine est aqua bordei cum politrico & acetosa cocta.

1. de ratione uictus.

1. Aphorismorum

Panatella cũ uirtute politrici

CAP. VI.

NOSTRI iuniores medici, cibos ex cucurbitis spinachis lactucis portulacæ uirgulis, citruli medulla conficiunt. Hos uictus in continentibus febribus reprobandos fore, una ratione ante ostendi. Heæ quidem febres cum ualde acute sint, natura eas diu ferre non potest, cito enim fit crisis qua aut natura uincit, aut uincitur. Ut scripsit Gal. primo de glauconem. Summa ergo diligentia curare medicus debet, ne aut

humores

humores aut corporis uias ad crisim indisponat. Victus autem ex frigidis herbis potius efficere hoc ualent quàm humoris igneam qualitatē refrangere, aut sitim ægrotantis sedare, quæ alioquin magna aquæ frigidæ quantitate uno haustu ebibita uix sedatur. In continentibus igitur febribus uerendum est ne uictus ex huiusmodi ualde refrigerantibus herbis aut mortem aut prauam crisim inducant, ad fluxum sanguinis è naribus, & ad sudores corpus laborantis, & humores simul indisponendo. Est qui iuiuuas, & lentes cum aceto, & cum granatis, & sumach ijs concedant quando intentio esset ingrossare sanguinem, aut quando natura esset nimis mollis. Et subdit, & si sit aliquod horum per quæ constrictio timeatur scilicet ne uentrem stringat, frangatur eius constrictio cum siracost, & prunis & cibetur tunc cum cibo facto de cucurbita, & herba acetosa. Et conuenit ollus frigidum factum de acetosa endiuia, & lactuca. Sed forsan quis cōtra hæc obijciet. Quod nam magnæ dignitatis commodum in continenti febre ex sanguinis ingrossatione sequitur, ut eius gratia sumach condimentis miscere ausus fuerit in synocha febre. videtur tamē duplici de causa id concessisse, nēpe aut ingrossationis, aut symptomatis gratia, ut cū aluus liquida præter modum fuerit. An symptomatis occasione concedi debeat, prætermitto. At ingrossandi sanguinis gratia, haut quaquam rectū esse opinor. Nā prudentis medici non uidetur esse, in fluxione quæ à toto aut ab aliqua parte in aliam fit, biliosum sanguinē crassiorem reddere cum ijs, quæ ualide astringunt,

ne superfluum humorem fluentem in parte aliqua magis fortasse momentanea detineamus. Aut ne id quod in parte affecta est, magis impingamus. In synocha uero febre sanguis feruens in altum tumet, more aquæ ebullientis in olla. Huius feruorem igne non remoto compesces, si igneam qualitatē ab aqua remittas; id efficies aut aqua frigida iniecta, aut si cs testæ discooperias ut aeris refrigerium capiat. Sic in febre synocha, aut potu aquæ frigidæ efferuentem humorē compescere oportet. aut conandum est, ut per corporis poros ebulientes chymi libere transpirare poßint. Hæc enim uia ad salutem centior est. Nam febris remißio ex efferuentium humorum traspiratione fit. Quæ duplici arte fieri potest, nempe cum aut pori totius aperiuntur, aut humores æqualiter minuuntur. Vt à Gal. discimus octauo, & nono de meth. med. Astringentia autem ex quibus unū uiribus ualens rhus, est, quam recentiores sumach appellāt, tantū abest, ut per spirationes liberas efficiāt, ut eas prohibeant corpora constringendo. Nā è triplici causa probibitæ traspirationis una constrictio corporū est. Ex ijs igitur manifestū est, rhus, & cætera astringentia nimis esse continuis febribus infecta, eo quod transpirationes quæ remißionis febris sunt causa prohibeant. Symptomatis gratia uti possumus ijs quæ potentia mediocria sunt. Frigidæ potus exibeberi potest utrique synocho, sed signum coctionis in eo qui cum putredine est obseruare oportet. Exhibitio tamen frigidæ uno haustu, disputationis nostræ egreditur limites, non enim, ut potus sed ut medicinalis potio offertur.

CAP. VII.

FEBRIS tertiana continua dupliciter intermittit, aut in intermißione quiescunt symptomata, aut solum remittuntur. Sitque primum continua tertiana in cuius remißione non omnino quiescunt symptomata. Hæc dico capitis dolor, uigilia, sitis magna, delirium, grauiter ferre morbum, & reliqua. Facultate robusta existente, habitu tali, ut non facile corpus inhalitus digeratur, consuetusque sit parce uiuere, acri ptisanæ sorbitione utitor, eo quo supra parauimus modo. Febricitanti panis offam infusi in aqua endiuiæ, & succo granati accidi, simulq; decem, aut duodecim pruna in aqua tantum percocta, modico zucari super asperso, super exhibeto.

Præterea prunorum acetosorum ad dulcorem accedentium quantum manu capi poßit, borraginis recentis à uermibus non tactæ eadē mensura, hepaticæ quā lichenas Dioscorides apellat, Lusitani hepatega, angli liuer urth bis tantum, hordei ab utroque cortice exuti, ter, mundato diligenter à terrestri excremēto herbam, coquitoque omnia cum pullis duobus teneræ ætatis craßis admodum, tandiu, ut hordeū rumpatur, dato ubi oportet. Conuenientißimus hic cibus fuerit ad omnes febres, quæ à putrescente bile ortum habent. Febrilem calorem reprimit, qui in iocinere est, facultatem coctricem iuuat. Quod si facultas imbecillis fuerit, aut habitus rarus, aut multo cibo æger assuetus, craßiorem sorbitionē hordeo expresso multoties in prædictum ius efficito. Aut medulla panis infusi in aqua endiuiæ in idem

Sorbitio ex hepatica

pulli decoctum dissoluta, sorbitionem conficies magis nutrientem.

Quod si in intermissionibus quiescunt omnino symptomata, uirtute robusta existente, & habitu duræ resolutionis, assuetusque sit parce uiuere, altera duarum sorbitionum pulli dicto modo temperati febricitantem alito. Panemque in aqua endiuiæ, & succo granatorum infusum super exhibeto. Quod si facultas debilis, aut habitus rarus facilis resolutionis, aut multũ ædere assuetus sit, febricitantem altera sorbitionũ iã dictarum & pulli extremitatibus alito pane similiter infuso.

Quod si febris continua nulla quidem aut parua afferat symptomata, uirtute, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus simili uictu hominem nutries.

Quod si uirtus imbecillis fuerit, aut reliquis craßiorẽ uictum indicantibus, pulli etiam carnes febricitanti ministrato. In tertiana igitur continua, quæ debilia affert symptomata uirtute robusta existente, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus, sorbitione utere in hunc modum.

Sorbitio ex lupulis.

Hordei ab uno cortice exuti man. tres, capillorum ueneris, cimarum lupulorum, passularum enucleatarum, ana quantum manu capi poßit, coquantur insimul cum pulla crassa, quæ nuper matrem reliquerit, hora una antequam ab igne amoueas, immitte aceti albi quantũ satis sit, ut acetum gustatui se offerat, huius partem seruato, ut bibat inclinante febre, sorbitionem ex reliquo cum pane conficito.

Quod si uirtus imbecillis fuerit, aut habitus, & con-

ſuetudo ſimiliter indicent, extremitates pullæ quæ teneræ ſunt magis, inualido ægrotanti exhibeto. H*uic uictus conueniens forma, per ea quæ comeduntur eſt,* S*emperque à tenui iure incipiendum eſt; deinde temporis interuallo ſorbitionem miniſtrato.* C*ontingit aliquando febre iam inclinante, iterum à quodam inflammante calore febricitantes rurſus moleſtari.* Q*uod duplici de cauſa contingit, aut quia intempeſtiue eis oblatus eſt cibus, aut cum in uictu erratum eſt:*

CAP. VIII.

SVNT *qui aſſa gallinaceorum hepata poſt ſorbitiones laborantibus febre continua exhibent, quod minime probo.* N*am cibus longum in laborantium uentriculis immoratur.* Q*uod non parua occaſio eſt ut ob id corrũpatur.* P*ræterea hepar aſſum inter cibos exiccantes numerandum eſt, quapropter febricitanti non conuenit.* C*uius argumentum eſt ſitis quàm excitat.* E*os qui in continuis febribus, lactucis, & huiuſmodi refrigerantibus herbis utuntur, ante morbi iudicationem, ſupra oſtendimus in damnum ægrotantium errare.* S*ed non erit ab re, recenſere uictũ quo utitur quidam è noſtris recentioribus, nam ex hoc aliquod capiet lector cõmodum.* I*n die remiſſionis febricitantẽ pulla alterata (ut ille ait) nutrit, ante uero exacerbationem. & in febris inclinatione farre, & lactucis, qui ualde diſſident ab inuicem uictus, & qualitate, et ſubſtantia.* N*utrimẽtũ inſuper quod ex pulla habetur multum eſt, parũ uero quod lactucæ æpreſtant.* A*quoſum nanq; ſanguinem generant excrementis abundantẽ, quapropter cũ in ſi-*

gnis sit inter eos differentia, magna fiet utiq; mutatiò cum ab uno ad alium transitus fiat. Stante autem eadē morbi conditione mutationem in uictu faciendam non esse supra ostēdimus de mente Hip. Vbi Gal. citauimus dicentem à morbi principio ad statum usque eadem uictus specie alendū esse febricitantem. Quo in loco cautum medicum reddit, ut tunc insignes mutationes caueat. Nonne melius esse iudicas si pulla ægrotantē alere illi mens erat, ut ante exacerbationem, & in febris inclinatione, sorbitione ex pullæ decocto uteretur. Multo si quidem magis inter se conueniunt pulla, & sobitio ex eius decocto, quàm pulla cum lactuca, & farre, facilioris præterea sorbitio coctionis est. Quod si cibum minus nutrientem se uelle exhibere dicas, pullam quare exhibuit die tranquilliori rogabit quis, quæ multo magis nutrit quàm eius sorbitio. Non enim prudentis medici est, ægrotantem uice una implere, ut cum uice alia parum exhibuerit satisfaciat. Multo salubrius ægrotanti esset, id in partes secare, ut natura nullo ex mutatione afficiatur grauamine. Si ergo pulla recte in die tranquillo exhibetur, facta ex ea sorbitio modo quem diximus salubrior eri profectò ægrotanti ante exacerbationem quàm far, & lactucæ. Multo præterea commodius fuerit inclinante febre ius pullæ dicto modo confectum exhibere, deinde temporis interuallo sorbitione uti, quàm far, & lactucas in cibum ministrare. Oportet ergo non solum simili forma uictus sed similis substantiæ cibarijs febricitantem quo ad possis, stante eadem morbi conditione nutrias.

CAP. IX.

FEBRIS *continua à pituita ortum habens si cũ uirtute robusta fuerit, habitu, & assuetudine, ut supra habentibus, hunc uictum exposcit.* Hordei *ab uno cortice exuti quantum manu capi possit, passularum enucleatarum, & petroselini tantum, thymi partem mediam, coquito insimul cum pulla crassa modicum, antequam ab igne amoueas immittito capillorum ueneris recentis, aut politrici man. unum.* Ligato *insimul herbas, coctasq; abstrahe.* Proijcito *aceti albi quantum satis ut ingustatu repræsentetur.* Denuo *coquito quousq; permisceantur.* Fac *sorbitionem ex pane, utere, & iure si uidebitur.* Ex *pullæ carnibus hora quietiori dato febricitanti quod tenerrimum sit.* Meminisse *oportet in continuis febribus ubi suspitio est de pororum obstructione ante totius euacuationem incommoda esse quæcunque aperiunt, & incidunt.* Sorbitio ex petroselino.

Cicerum *facilis coctionis man. unum infundito in modi cum aqua endiuiæ, testam tota nocte in calido cinere seruato.* Mane *in aqua è fonte sufficienti bulliant, adiectis hordei ab uno cortice exuti man. tribus, passularũ enucleatarum man. uno, cortice radicis cichorij uno, coquantur insimul cum pulla, & antequam ab igne amoueas, petroselini man. semissem addito, & parum aceti, fac sorbitionem, ut supra.* Extremitates *pullæ ægrotanti dato.* Sorbitio ex radice cichorii.

Quod *si imbecillis æger fuerit, permitte ei phasianum ædere, optima si quidem ijs caro est.* Bonum *est, ut cibum assumpturus æger, syrupi acetosi acrioris coclea-*

ria duo, mellis rosati colati unum, mixta ante sorbeat. Aquam decoctam cum hordeo, & semine fœniculi bibant. Verum de potu abunde dictum est.

CAP. X.

IN *febre phlegmatica quam arabes laticā dicunt, aut latentem, humidi natiui multum exoluitur, cibum ideo multi nutrimenti dare oportet. Corpus humiditate madefaciēte, et laxāte affectū est ab humore frigido & humido, sed ob putredinem calido effecto. Vnde non aliter ab hac febre corpus, quàm pars aliqua ab occursu aquæ ebullientis afficitur. Vnde ebullientem hanc febrem nonnulli dixere. Cibum conuenientem ijs qui hac detinentur febre actu frigidum, & siccum esse oportet, potentia autem humidum. Hoc autē est, ut humiditatem madefacientem exiccet, & ut corpus ab humido innato exolutum eeficere ualeat, & ut laxa membra induret. Hoc autem difficile est in simplicibus inuenire. Quapropter sorbitionem ijs ita parabis. Phasianum iuuenem, aut perdicē, aut hœdum (hæ enim ex carnibus optimæ ijs sunt) coquito cum radicibus cichorij, petroselini, passulis, tenerrimis lupulorum cimis, et corticibus citri, cauliculis altilis cardui, quem hispani cardo uulgariter appellant, quo ubique locorū ad finē mensæ utimur, in simul coquantur ex iure fac sorbitio-* Sorbitio ex carduo *nē cum pane. Dictā herbam quam nonnulli scolimon, esse à Dioscoride appellatam opinantur, cum capo aut pulla si simul coquas, si phasiani, aut perdicis copia*

non detur idoneum illis parabis cibum. Carduus humiditatem madefacientem, et laxantē maxime remouet. Membrū laxum indurat; idq; citra humidi natiui absumptionem. Ad hæc aperit, & urinam prouocat, & in altum penetrat, quod ad huius febris sanationem expetendum est. Humor si quidem ad minimas est corporis particulas dispersus. Vnde crassam urinam copiosamq; & sudorem duo esse huius febris remedia ratione quis arbitrabitur. Tres ergo insimul coquens cauliculos, cardui sorbitionem facito; quam febricitanti ministrabis ubi oportet. Ex carnibus id quod maxime tenerum sit, & facile ab ægrotante coqui possit exhibeto. Nec prætermittendum, solam hanc febrem ex humoralibus indigere uictu qui maxime uirtutem corporis augere possit. More hecticæ febris cui ualde similatur. In illa enim caliditas præter naturam totum iam occupans, naturalis similitudinem acquisiuit: Sic humor huius febris per totum ad minimas usque partes dispersus more naturalis humiditatis; natura eius coctionem, separationem, aut expulsionem non curat; sed eum ob mixtionem ad minima cū naturali humiditate seruat: Vnde hos nec euacuatione uentris, aut fluxu sanguinis sanatos uidemus. Quin immo si sponte, aut à medico imperito aluus moueatur, peiores redduntur. Quod si aliquandiu manet; euacuato bono simul cum malo separatione non facta, moriuntur. Quapropter scopas curationis in ijs fuerit, eos more hectici nutrire. Oportet enim totum id quod in ijs de humiditatibus est superfluis, sensim absumere, ciboq; salubriores inducere,

Quos præbeat usus carduus.

qualitatesq; humoris quibus corpus affectum est, contrarijs successiue euertere. Et quia huius febris curatio à uictu, ut diximus maxime dependet; libet sermonem lõgiorem facere. Iis qui cum imbecillitate uirium hac febre detinentur hunc ministrato cibum.

Perdicis secundum complementum assæ succum ad æquales portiones cum uino albo decoctionis radicum plantaginis misceto; febricitanti ieiuno stomacho exhibeto. Fac ut modicum sudet. Idem è phasiano efficere possis. Quod si carnes perdicis, aut phasiani digerere non ualeat; ipsarum succus postquam complete assæ fuerint diligenter per linteum expressus, cũ pane ministretur, aut cũ modico uini albi misceatur, & propinetur. Sed diligẽter obseruare oportet, ut uinum sit maxime imbecille quod ijs propinaueris, nã alias non paruæ ijs læsioni erit. Nec silentio prætereundum esse, ijs qui ita laborant commodo esse in edulijs sorbitionibus ue præsertim ijs qui assueti sunt alliũ, ut simul bulliat immittere. Nam prærogatiuam habet in roborãdo naturales facultates; corrigendóq; damna quæ in ijs à duarum qualitatum immoderantia fiũt, nempe à frigore, & humiditate. Putridi insuper humoris cum per totum spargitur, corpus uitia corrigit. Habet enim præter hæc facultatem qua à centro ad circunferentiam pellit. Tria hæc quæ allium habere diximus ex Dioscoride licet colligere qui de eo ita scribit. Potum cum origani decocto pediculos, & lendes enecat. Præterea magnæ, & allio utilitates contra aquarum mutationes. Demum in fine dixit utile hydropicis, ad quem quidẽ morbum hæc fe-

bris corpus non parum disponit. Veruntamen propter calorem, & eius acrimoniam modicum in sorbitionibus miscendum est. Macerare tamen prius oportebit in succo herbæ acetosæ. Potus ijs couueniens sit uinum album pauciferum defœcatum clarũ cuius sumito partes duas succi granatorum medij saporis partis unius semissem, aquæ in qua decocta est capillaris herba recens, aut politricum unam, misceto. Conuenientissimus huiusmodi ijs potus fuerit. Nec prætermittendum est indicæ radicis decoctum maximo ijs fore remedio. Cuius si detur copia, unciam unam in lupinares sed multo subtiliores formulas scissam, in decem libris aquæ in qua nocte ante eam macerateris coquito. Sequenti die ad lentum ignem ad medias ebullire permittito. Propinato in aurora quantum uno haustu bibere possit calidum, sed ægrotantis corpus prius fricare linteo aspero oportet. A potu uestimentis cooperiatur, & sudet quantum pro uirium ratione. Cubiculum ubi ægrotans iacet, perpetuo calidum undique clausum seruare oportet. Nullus alter potus melius sudores ciet. Partes insuper ab humore aßiduo laxas roborat, indurat, sed ijs qui iam sunt imbecilles caute exhibendus est, quia plus iusto exiccat. Quare ijs qui imbecilliter habent non inutile fuerit, succi granatorum medij saporis partem unã miscere tribus decocti, simulque propinare. Summa diligentia obseruandum est ne ijs aluus liquida fiat, quin potius huius contrarium, nempe astrictam aluum efficere conamur ijs, quæ poros cutis aperiunt, & sudores mouent.

Decoctũ indicæ radicis.

CAP. XI.

TERTIANA *simplex pura hunc exigit uictũ. Paretur crassa sorbitio ex hepatica altero duorum modorum quos supra tradidimus. Ius dato ut bibat in febris inclinatione, ex reliquo fac sorbitionem, qua utitor ante aduentum paroxismi, & cessante febre. Carnibus in die tranquillo uescatur.*

Sorbitio ex cucurbita.

Pullam cum cucurbita & prunis & uua acerba coquito fac ut supra.

Panis infrigidans.

Panem album trium dierum in subtiles partes planas diuidito, & in aquam endiuiæ infundito, acidumq; succum arantij desuper exprimito, zucarum deinde radito, tantum ut dulcor, & acetositas manifeste ingustatu sentiantur. Pane in hunc modum utatur die tranquillo bis aut ter & in maxima inclinatione paroxismi ante sorbitionem. Magna huic cibo uis est, in refrangendo biliosi humoris acuitatem. Ventriculi præterea, & iocineris immoderatum ardorem extinguit. Robur eis addit. Plures à tertianis liberari iuuenes, et adultiores ætate hoc cibo uidi, absque pharmaco, aut alia potione. Oportet tamen diligẽter aduertere ne adsit pororum obstructio, aut condensatio, aut corporum constrictio. Quapropter in continuis febribus a bile ortum habentibus in quibus de pororum apertione soliciti sumus, ante totius euacuationem exhibendus non est. A uenæ sectione in continuis febribus secure exhibebitur.

Duplici tertianæ uictus conueniens.

Duplex tertiana tenui eo magis uictu indiget, quantum in ea minus quiescit natura. Sorbitione cucurbitæ, aut hepaticæ utere. A carnibus nisi sit imbecillis ægro-

tans temperandum est. Aut nisi multo sit cibo assuetus. Potus utrique febri conueniens aqua hordei est.

Tertiana simplex non pura ab humore bilioso cũ crasso phlegmate mixto ortum habens quem recentiores choleram uitellinam dicunt, hunc exposcit uictum. Thymi petroselini, passularum, enucleatarum, singulorum manip. unum hordei ab uno cortice exuti tres, coquito cum capo, aut pulla gallinacea herbas iam coctas extrahito, immittitoq; aceti albi quantum satis. Parum coquito denuo quousq; permixta sint. Dato ut bibat inclinante febre ex residuo fac sorbitionẽ. Qua uti poterit cessante febre, & ante aduẽtum paroxismi, horis septẽ ante accessionem, carnibus uesci poterit in die quietis. Pisciculos saxatiles in aqua coquito cum saturegia, thymo, sale & aceto, & modico purissimi olei. Facilis coctionis cibus est. Ventriculi appetentiam excitat, quæ in hac febre plurimum expetenda sunt. Tertianæ non puræ cõpetens uictus. Sorbitio cũ aceto. Pisces petrosi.

Olei purissimi ex immatura oliua, partem unam, aceti albi duas, permisceto. Panẽ infundito febricitanti exhibeto. Quod si olei immaturi copia non detur, hispano utere. Mixtio ex oleo, & aceto cum humana maxime conuenit natura. Quandoquidem ex contrarijs utrisq; qualitatibus constat. Miscemur enim calidum frigidũ humidum & siccum. Ventriculum roborat. Hepar & lienem. Distributionem adiuuat. Coctionem & appetentiam excitat. Aperit, incidit, humectat, refrigerat. Quod si piperis grosso modo contusi parum addas, frigido uentriculo pituitoso conferet. Quod euenire in hac febre multoties solet. Rationalem merito quis Mixtio ex oleo & aceto.

mixtionem dixerit. Quæ febri à pituita, à bile, & ab attrabile conuenit. Quod si oleo, & aceto parum aquæ misceas sitim sedabit.

Cibus herbaceus. *Aliũ Alexandri herbæ cauliculos, laueris super aquas crescentis, foliorum rafani, uiolarum borraginis, lactucæ, singulorum manip. unum coquite in aqua quousque percocta sint. Herbas exprimito quantum poßis, cultelloq; ad minimas partes incidito, addito olei purissimi, salis & oximelitis acris singulorum quantum sit satis. Cum pane utitor. Mundificat cibus hic uentrem, utranque euacuationem promouet.*

Quod si post expreßionem herbarum, & earundem incisionem cum pinguitudine iuris capi, aut pullæ herbas coquas adiecto oximelite, magis nutrientem cibum efficias.

Herbaceus cibus magis nutriens. Sorbitio ex hepatica cum malo granato. Sorbitio ex lentibus. *Quod si bilis permixta tenui humiditati aquosæ fuerit, febrisq; fiat ex cholera citrina. Vtere sorbitione ex cucurbita, aut crassa sorbitione ex hepatica, adiecto malo granato acido hora una antequam ab igne amoueas. Dato ius in febris inclinatione, ex residuo fac sorbitionem. Vtere & pane infrigidante, modico cinamomi adiecto si opus fuerit. Lentes hispanas coquito in aqua cum petroselino, coriandro uiridi, oleo, sale, & aceto, & modico croci. Vtere decocto cum pane. Cibus hic frigidus, & aliqualiter exiccans est. Hispanis multum in usu est. Febricitantibus quibuscunq; sorbitionem ex lentibus exhibent, exceptis quartana laborantibus. Quos & si nulla ob id laude dignos esse existimem, ita eos non absque erroris crimine, qui lentes*

omni prohibent ægrotanti. Id ex Gal. *asserẽtes qui eas cibum hominum non esse dixerit, cũ de pleuritide ageret in qua lentes prohibuit.* Sed *relicta pleuritide febricitanti febre tertiana à cholera citrina certe conueniet.* Si *febris effectricem causam & qualitatẽ in partibus derelictam consideres.* Cholera *citrina humor calidus et tenuis substantiæ est, maxime omnium humorũ penetrans.* Ius *lentium contrarias operatur qualitates nam refrigerandi, & inspissandi uim habet.* Cholera *insuper citrina eam in quã incidit partẽ totã eius acuta penetratione macerat.* Ius *lentium non solũ partem cogit, ut minus prompte penetrationi fiat peruia, uerũ id quod humidũ est tollit æquali sua siccitate.* Iis *præterea qui ex hac febre immoderate sudant, & non ob id alleuiantur non parum cibus ex lẽtibus confert.* Quod *si adhuc lentes aciem oculorũ obtundere, & ægre concoqui, & somnia tumultuosa excitare ex* Dioscoride *asseras.* Hæc *omnia lentibus nõ earum decocto tribuit.* Hæc *damna in hispana lente non percipimus.* Stomachum *male habere ex ea scripsit* Dioscorides, *hispana uere lens uentriculum roborat, & minime inflat.* Lens Itala *maior, & candidior est, minor uero* Hispana *colore ad rubeũ uergente nec tumultuosa excitat somnia, ut de ea proditũ est.* Et *si quid uitiosæ qualitatis hispanã habere contendas à uiridi coriandro castigatur.* Vbi*cũq; ergo humores corporis inspissare, aut corporis particulas cogere citra calfactionem mens est, ius hispanæ lentis in cibis recte porrigitur.* Quod *si id cum petroselino, coriandro uiridi, oleo, aceto, sale, & croco pa-*

2. de ratione uictus.

raueris, conficies cibum ad iam dicta conuenientissimũ in passiuis qualitatibus temperatum, in actiuis ad frigiditatem declinantem.

Pedes uituli anteriores duos, aut arietis omnes in aqua plus satis coquito, radicum plantaginis, cichorij, petroselini, singulorum manip. unius tertiam, hepaticæ hordei ab uno cortice exuti, prunorum & passularum singulorum unum, addito mali granati acidi tres, ius dato ubi oportet, ex reliquo fac sorbitionem. Quod si post coctionem pedum antequam malũ granatũ inijciat herbas abstrahas, ius collans, tertiam sui partẽ succi acidi mali granati immittas, pane & zucaro simul coquas, quousque permixta sint, cibum ijs ualde idoneum, & plurimis alijs ægrotantium parabis. Quem ut conuenientissimum memoria dignum ducito. Nam multum nutrit, corpus refrigerat, & humectat, particulas cogit, tenues humores inspissat, bilis feruorem reprimit, uentriculum, & iocinerem roborat, sitim sedat.

Sorbitio ex pedib⁹ uituli.

CAP. XII.

EX *arabibus medicis sunt qui in tertiana pura à cibis in quibus est caro abstinendum esse dixerunt. Alius rectum est inquit, ut in potu ei detur sicut sorbitio hordei, & etiam ei simule, nisi natura iam fuerit lænificata.* Dixit *alius si in ultimo diei erit tempus accessiones, non erit inquit, incongruum in diei principio aquam hordei propinare ad subtilitantem declinantem.* Dixit *unus è nostris, intellexerunt prædicti regulariter operando, nam coacte aliquando cibamus ante accessionem & in ipsa.* Dixit *infra hic idem uir*

aqua

aqua tamen carnis in ijs febribus prohibenda est quantum possibile fuerit. Si autem coacte eam exhibere debeamus, ab ea carne in frusta parua redacta, et aqui in frigidantibus abluta sublimetur, et cũ aquis infrigidantibus tribuatur. Sed operæpreciũ studioso lectori erit examinare, an dicti medici rationabiliter uereãtur carnes nedum auium paruarum exhibere usq; ad inclinationem uniuersalem febris. Et si quidem has in die accessionis prohibent, recte agere ita consulẽtes arbitror. Quod si nec in die quietis asserant, audire quibus innituntur rationibus oportet. Tertianam puram ex Hipp. asserunt intra septem periodos iudicari, hos dies tredecim continere, terminum uero acutarum quattuordecim esse. omni autẽ morbo intra quattuordecim dies iudicãdo, tenuis uictus exhiberi debet. Vt supra ostẽsum est. Carnes igitur nullæ dandæ sunt, quia tenuis uictus limites transcendunt. Præterea in ea febre bilis utpote nimium acris, membra plus iusto calfacere solet, exiccare, & corrodere. His uero symptomatibus uentriculum & iocinerem plus affici, eorumq; actiones imbecilliores ob id fieri certũ est. Iis ergo de causis uictu facilis coctionis, quique contrariæ sic qualitatis, nutrire eos oportet. Carnes uero ob id quod non facile coquantur, & qualitati humori contraria non uigeant, sed media, à uentriculo, & iocinere male parantur. Vnde fit ut ad humoris morbum efficientes naturam, bona earum pars conuertatur. Danda igitur sunt quæ facillimæ sint coctionis, & quæ humori qualitatibus contrarijs uigeant. Hæc non in carnibus, Sed in herbis, fructi-

bus, ſeminibus, inuenire eſt. Vt in lactuca, endiuia, portulaca, cucurbita, malo granato, arantio, hordeo, prunis, et ſimilibus. Has, & ſimiles non contemnendas rationes aſsignabunt, qui in tertiana pura die quietis à carnibus quibuſcunq; ægrotãtes prohibent. Sed nos qui in ſupradictis pullum gallinaceum unũ, aut duos parari iuſſimus cum hordeo, uiolis, endiuia, hepatica, prunis, adiecto ſucco mali granati acidi. Conſuluimusq́; ut hoc iure in febris inclinatione febricitans uteretur, poſitoq́ue temporis interuallo ſorbitione ex pane in aqua endiuiæ hora una infuſo. In die uero quietis præter ius & ſorbitionem pulli carnibus ueſceretur. Et arbitramur ſic iubentes, recte ægrotantibus conſulere. Nullũ equidem alium ſalubriorem quis uictũ inueniat, quiq; magis naturam roboret, & corpus ad ſuam temperiem efficatius, morbifica qualitate euerſa reducat. Quod ita oſtẽdimus. In tertiana pura duplex corpori ſiccitas aduenit, altera poſitiua (ut dicũt) qua bilis natura ſicca corpus afficit, altera ex conſumptione humiditatis naturalis à ſanguine ortum habentis. Vtrique ſiccitati ſubuenire tenetur medicus. Sed ſecundæ citius occurrere medicum poſſe, iure pulli refrigerantibus herbis temperato, & ſorbitione ex eodem, quàm herbaceo quocunque cibo inde manifeſtum eſt, quod in ſanguinem bona illius cibi pars uertatur, minima ex oleribus, & fructibus. Quod ſi mente concipias corporis quamuis minimæ particulæ conceſſam eſſe facultatem, qua conuenlẽs trahat, et triſte eijciat, intelliges ius pulli, aut eius ſorbitionem, quia humanæ naturæ magis familiaris eſt,

multo magis humectare exteriores corporis, & interiores particulas. Adde quod cibus, ex herbis, & oleribus cũ minime ad sanguinẽ laudabilem conuertatur, iocinoris gibbum transmeans ad urinam demittitur, aut in halitum euanescit. Vnde minimum est id quod conuersum in sanguinem humectare singulas corporis particulas possit. Quare si utique uelimus obstare siccitati, non cibum ex herbis solum, aut fructibus, exhibebimus, sed cum ijs simul miscebimus, quæ bonum præbeant alimentum, indigenti naturæ opem ferens. Per hoc enim herbarum facultates efficatius operabuntur, cũ ad minimas ita corporis particulas deferantur. Quantum autem facilis coctionis sint, ius pulli, aut eius sorbitio constat. Ad hæc, in inclinatione paroxismi, et ante accessionem, ex infrigidantibus herbis cibis alendos ob id nõ esse febrititantes opinor, quod illic febrilem caliditatẽ intropellant, hic expulsionem naturæ retardent. Quo in tempore infrigidantia, et corpus constringentia ministranda non sunt. Sed potius quæ à centro ad circunferentiam educant. Vt naturæ opus immittemur regulariter agentis. Hoc discimus à Gal. octauo de Methodo qui à balneo ægrotanti ante accessionem aquam in qua apium incoctum erat ministrauit. In die quietis pulli carnes exhibentes nihil peccabimus. Nam à paroxismo præterito, et ab instante, inter sunt horæ decem, et octo quibus corporis natura à labore præterito iam quiescens, uires resumpsit, ut pullum tenellum satis coctum coquere, & parare possit. Supereståque idem temporis interuallum, ad initium instantis paroxismi. Quo tem-

pore uerendũ non eſt, ne puroxiſmus cibum adhuc inco ctum offendat. Quanto enim citius anticipatio fit, tanto, & citius febris finit in tertiana exquiſita. Adde quod cibi ex herbis, & fructibus promptiſſimi ſunt, ut putredinem efferuentis humoris concipiant. Quapropter recte à medicis prohibẽtur in febribus horarij fructus. Aliæ rationes ſatis efficaces adduci poſſunt, ad id oſtendendum. Hæc tamen ſano intellectui ſatis ſunt. Hunc dico, qui uero ſtatim aſſentit, falsaque (& ſi magis appareãt) arguit minime applaudens. Quod autem de numero dierum quibus iudicatur tertiana dictũ eſt, nihil obſtat ijs quæ diximus. Formam enim uictus à cõſtitutione morbi, & à robore ægrotantis ſumendam eſſe oſtendimus. Diximusque eum cuius uirtus parum ob imbecillitatẽ urgeat, craſſiori uictu quàm morbi diſpoſitio expoſcat alendum eſſe. Oſtendimus inſuper ijs qui raro ſunt habitu, & humores tenues habent, & natura ſunt calida, & ſicca ob id quod eorum corporum cito reſoluuntur uirtutes, craſſiorem cibum miniſtrandum eſſe. Vnde manifeſtũ eſt medicos qui in tertiana pura tenui uictu febricitantes utraq; die nutriũt in maraſmũ eos qui gracili habitu, & natura calida, et ſicca ſunt, deducere. Aut ſi alio ſint tẽperamento, ex pura nothã tertianã adminiſtratione frigidarum herbarum, & olerum efficere. Quorum utrunque bonus medicus ſumma cauere debet diligentia, nempe ut ne morbum periculoſiorẽ, aut diuturniorem efficiat. Quod ſi ſiti uexetur ægrotans, multo ſanè commodius fuerit ſi frigidam propines (ſi ea uſus fuerit) quæ multo magis

ſitim ſedabit, quàm cibus ex refrigerantibus herbis. Sed non ab re fuerit in præſenti adducere quas nugas nobiſcum agat unus è noſtris medicus. Qui cum nos cautos in tertiana pura ſimplici, ijs uerbis redidiſſet. Aqua inquit carnis in ijs febribus probibenda eſt quantũ poſſibile fuerit. Si autem eam coacte exhibere debeamus ab ea carne in fruſta parua redacta, et aquis infrigidãtibus abluta ſublimetur, & cum aquis infrigidantibus tribuatur. Poſt hæc cum de uictu continuæ colericæ agat, inquit. Ipſa enim eget ſubtiliori regimine, & frigidiori quam ſua compar interpollata. Ipſe tamen in curatione unius qui febre cõtinua tertiana laborabat, complexione colerica, ætatis quadraginta annorum macro corpore, menſe Septembri, cum capitis dolore, et magna ſiti, delirabatque per acceſſiones, hunc tamen poſt lænitiuum ex manna ſingulis diebus intermiſſionis pulla nutriuit. Forſan aliquis in ſecunda intermiſsione pulſum magis debito proſtratum inueniſſe eũ dicet. Ob idq; pullã ei dediſſe. Quã tamen ea de cauſa nõ conceſſiſſe, arguit id quod in alio ſcribit febricitante in quo nihil tale inuenit in pulſu ſignũ, de quo ita ſcribit. Iuuenis erat colericæ cõplexionis febre continua tertiana laborabat cui pullã paruam alteratam cum lactuca ſuper aſperſo ſucco arantij exhibui. Quid nam de eo ſentiendum eſt, qui cum tenui magis uictu alendos eſſe qui continua febre laborant quàm qui ſua compare interpollata ſcribat. In interpollata ab aqua carnis abſtinere iubens inquantum poſsibile fuerit, incontinua tamen ſua compare carnes pullæ febricitanti miniſtrare audet

nullo interueniente symptomate quod uires deiecerit. Turpe profectò est honesto uiro contrarium quod dixerit agere. Vnum scriptis posteris mandare, aliud operibus exercere. Necesse enim est, aut altero, aut utrobiq; falsus deprehendatur. Sed melius fuerit in hac re Gal. in de febribus ad Glauconem, ut iudicem admittere, an à carnibus auis abstineat necne, sed de ijs hactenus. Nõ enim id ago ut medicos carpã, quod si uoluissem ampla nobis dabatur area, quæ chartam longiorẽ exposceret. Ob id dedita opera authorum nomina prætermissi, qui de hac re aliter senserunt. Quod si quis hoc mihi uitio uertat, cædo, sentiat quiuis, ut uoluerit, & mihi quæ a tergo mantica est, ut suspendam, æquũ est cædant, adun cos quoscunque nasos. Mihi ipse uiuere, & more meo agere decreui. Popularem auram, & uulgi famam ueritatis studio scientiæq; pospones, ratus cum Gal. hac, nullam esse honestiorem nec diuiniorem possessionem.

CAP. XIII.

FEBRIS, quæ à pituita dulci ortum habet talem exigit uictum. Coquito phasianum, aut capum, aut pullam ijs quæ sequuntur. Petroselini, thymi, endiuiæ amaræ, singulorum man. semiß. acetosæ man. unum, berberorum tãtundem, salis parum, antequam ab igne amoueas immitte capillorũ ueneris, aut politrici man. unum bulliant quousque permixta sint da ubi oportet. Cicerum infusorum in aqua tepida per totam noctem man. tres, petroselini, thymi, hordei ana man. unũ, radi

Sorbitio berberorum.

Ex ciceribus sorbitio

ces tres cichorij coquito cum pulla crassa adiecto aceto ut supradictum est. Aceti albi partes tres, olei purissimi oliuarum immaturi partes duas, zucari, aut mellis partem unam, bis madente utatur pane. Mirabile est ad omnes febres quæ à pituita ortũ habent. Ventriculum roborat, appetentiã excitat, omnes præterea naturales actiones adiuuat. Nec prætermittendum his utile fore, ante cibum oximelitis coclearia duo, melis rosati colati unum, singulis diebus deglutire ante cibum. Nam plurimum confert stomachum mundificans, & præparans ad ciborum rectam coctionem. Oxizachri rationalis mixtio.

À pituita salsa febricitãtibus sorbitionẽ parato in qua sit duarum sorbitionum facultas nempe hepaticæ, et petroselini absque aceto. Caput arietis post decentẽ eius præparationem cum hordeo, uiolis, petroselino, hepatica, pulegia, thymo passulis, prunis, radicibus cichorij, et petroselini coquito. Fac, ut crebro decoctum febricitãs sorbeat. Optimum ijs huiusmodi decoctum fuerit, quod nutrit, abluit, et pituitæ salsæ malitiam corrigit. Bonũ est, ut ij ante cibum zucari offam deuorent, parumque aquæ ex hordeo & fœniculo dulci coctæ super bibant. Caput arietis.

Qui à pituita acida laborant, raro febricitant. Nam pauci omnino fumi, à re acida eleuantur. Quare ad eos qui à pituita crassa, & lenta febricitant sermonem conuertere commodius erit. Is talem ministrabis uictum: Pullam crassam, aut capum coquito cum thymo hordeo, passulis, ut singulorum man. unum, pulegij duos sumas bulliant simul, ut supra, modico sale ius parato, & sorbitionem. Sorbitio ex pulegio.

Item paretur sorbitio ex fursure quã infra traddemus cũ de obstructione nobis sermo fuerit, quæ ualenter incidit aperit, & abstergit. Capparibus ciceribus radicibus ut pote nimium aperientibus in principio non utemur cum obstructionis suspitio est. Præstat enim ijs quæ abstergunt, & læniter incidunt cum cibis miscere, ut pulegium thymnum, & id genus alia.

CAP. XIIII.

SED qualis uictus febri quæ à pituita ortum habet, conueniat hucusque dictum est. Inuestigare tamen oportet, an uerum sit, quod nonnulli ex nostris medis asserunt, craßiorem uictum exposcere hanc quàm tertianam simplicem. Rationem ad id sumentes longiorem hanc febrem esse quàm tertianam, cunque craßities uictus, & eius contrarium, à distantia status sumenda sint, fit, ut morbi qui breuius finiantur magis tenuẽ, qui uero tardius, craßiorem uictum exposcant. Præterea labores, & symptomata maiora seu uehementiora, cibum magis quàm remißiora prohibere. Iis, & similibus adducuntur rationibus, phlegmatica febre craßiori uictu laborantes alant, quàm tertiana. Sed eos à recta deuiare existimo triplici ratione, duabus ab ipsa febre, tertia à morbi utraque causa coniuncta, & antecedente. Et ut apertius res percipiatur, ponamus duos temperatura, ætate, habitu, & reliquis consimiles, alterum phlegmatica, alterum colerica febre laborare. Positis cæteris paribus præter febres, & causas utrasque earundem. Victus, ut in superioribus ostensum est, à uirtute sumitur morbo non prohibente.

Vnumq; diximus alimoniæ scopum esse, uirtutis custodiam. Vt à Gal. primo de ratione uictus scriptum est in fine. Vbi igitur uirtus magis exoluitur, plus alimoniæ opus esse, ut seruetur, quàm ubi minus, si per morbum liceat. At in tertiana febre plus exolui corporis uirtutem quàm in febre phlegmatica manifestum est experientia id ostendente. Plus igitur in illa ministrandum est si per morbum liceat. At licet, nam una integra die & nocte sunt à morbo liberi ægrotantes, & placide quiescunt. At in phlegmatica febre contrarium accidit, ita ut neque tanta fiat exolutio, neque tantum per morbum liceat. Corripiuntur enim à febre omni die, & non raro prima adhuc non euanescente proxi- subintrat. Aut parum est id quo quiescunt, temporis, & id quantumcunque est, absque motione aliqua intrinseca non est, incipiente ad instantem paroxismum disponere. Vnde fit, ut necessum sit febricitãtem alere priore febre adhuc non soluta, aut si id spectes, intra limites dispositionis ad futurum paroxismum nutrias. Cunque hoc ut deterius caueant prudentes medici, reliquum est ut primum sit eligendum. At febre adhuc non euanescente, minus cibi & tenuioris dandum esse supra ostendimus de mente Hip. plus & crassioris cum corpus ab ea liberum est. Vnde fit ut magis tenui uictu in phlegmatica utendum sit, crassiori uero in colerica. Ad hæc si humorem pituitosum ulteriori coctione in sanguinem conuerti, & nutrire posse intelligas, magis assenties opinioni huic. Nam in corporibus quæ ab hac detinentur febre, abundant pituitosis excrementis

uentriculus, intestina, & meseraicæ. Quæ resolutioni utrinsq; causæ antecedentis, et coniunctæ obstant. Hæc *nullo alio melius quàm subtili uictu consumes, ut recte sensit, qui usq; ad septimum subtili uictu hos transigere præcepit. Quod si antecedentem spectes causam; propter inæqualitatem substantiæ pituitosæ, & qualitatis eius diuersitatem, multo plus habet hic natura quód separet, coquat, & conuertat, quàm in colerica; in qua propter causas contrarias æqualiter putredo concipitur.* Ex *iis igitur manifestum est magis tenui uictu alendos esse qui à pituita, quàm qui à bile febricitant.* Iis *adde ob multitudinem materiæ quæ ut plurimum in hac febre coincidit, cibum non parum obstare eius subtiliationi, incisioni, & consumptioni.* In *febre uero colerica quantum ad biliosi humoris synceri dispositionem attinet, non solum cibum non lædere, uerũ & iuuare, & ad reprimendam humoris acredinem, & ad inducendam humori nimis tenui crassitiem debitam:* A*ssenties uerum esse quod opinamur, si audias quæ aduersarius de uictu agens qui quotidiana febre laboranti conueniat, scribat.* Citans Hip.*quarto de ratione uictus dicentem custodire patiẽtem febrem hyemalem in fame oportet.* Per *hyemalem febrem eam intelligit; quæ fit à phlegmaticis humoribus similibus naturæ hyemis hæc ille. Quod si ita est, ut ille* Hippocratem *intelligit.* Subtilior *uictus in phlegmatica quàm in tertiana exhibendus est.* In *tertiana enim non custodimus ægrum in fame.* Sed *re uera* Hipp.*aliter quàm ille contra se perperam opinatur, intellexit.* Nam Hipp.*non de*

omni febre hyemali sermo est, sed de illa quæ praua af-
fert symptomata. Vt patet ex ijs quæ dixit, lingua
aspera redditur, prehendunt animi defectiones. Hunc
iubet symptomatum non febris ratione ægrum, in fame
seruare. Hæc ipsemet sentit cum dicit huic tam & si
febris remitti consueuerit, in eo tamen qui per famem
fit cruciatu conseruare ægrum oportet. Neque per fa-
mem solum inediã intelligas, sed uictum qui solis adhi-
betur potibus. Nam λιμοκτονία uel abstinentiam omni-
modam significat, uel eam saltem, quæ in potibus solis
sit, uictus rationem. Vt Gal. citato loco scripsit. A ma-
nu igitur aduersarij oblatam nobis palmam renuimus,
malumus quam uictrici manu decerpsimus. Ad ratio-
nem quam adducit pro se aduersarius de distantia, &
propinquitate status iam supradiximus. Sciendumq;
non in omni febre instituendam uictus rationem penes
status distantiam, sed solum in ijs quæ aut continuita-
te, aut symptomatum causa periculum intra dies ali-
quot uitæ afferunt. At tertiana, & præcipue exquisi-
ta citra periculum est. Vt ab Hipp. in primo commen-
tario de morbis uulgaribus accipimus. Quanto autem
ab hac degenerat, mixtione phlegmatis cum bilioso hu
more non absque periculo aliquo febris est. Nam quot-
tidiana siue ea nocturna siue diurna sit, eo non uacat 1. de mor
ut ab eodem discimus. Quapropter ratione periculi bis uul-
quod in phlegmatica febre est, tenui magis uictu eos, garibus.
qui ea detinentur alere oportet. Vt in superioribus ad- 1. de ra
duximus de mente Hip. in eo quod si dolor aliquis uel tiõe ui
periculum aliquod comparuerit. Quod si in hac re ctus.

Gal. ut iudicem quis admittat ſcio aduerſariũ non obtenturum. Nam legimus eum auium carnes oua, & piſces petroſos, gallorum teſticulos, & ſimilia concedere ei qui tertiana febre laborat. Verum in primo ad Glauconem de quottidiana agens, uictum inciſiuũ adminiſtrare iubet. Talem minus nutrire quàm prædicta manifeſtum eſt. Ex ijs aliquis recte colliget in tertiana non pura ubi bili pituita eſt admixta, ſubtiliorem uictũ competere quã in ea quæ exquiſita eſt. Qua in ſententia Gal. eſt eodem libro ubi de uictu per cibum, & potũ agens, inquit. In non certis tertianis prohibere oportet magis, inquantum poſſibile eſt, ita ut neq; ægritudinem augere neque proſternere patientis uirtutem tempori ampliori affligendam. Id præterea ab eo percipimus cũ in huiuſmodi non certis tertianis ſingulis alternis diebus febricitantes ſolummodo alere iubet. Quod in pura tertiana non conſuluit. Quod ergo tenui magis uictu qui à febre phlegmatica, quàm qui à tertiana detinentur indigeant ſatis oſtenſum eſt.

CAP. XV.

SED *operæpretium erit uia ſpeculationis inquirere, quæ nã uictus forma in quottidianis competat. Nã inter recentiores medicos non conuenit in hac re. Aliqui antiquiores inſequentes tenui uictu alere febricitantes uſque ad ſeptimum iubẽt. Ab hoc ingroſſare uictum præcipiunt ut uirtus reficiatur, idq; gradatim, Cunque ad ingroſſationẽ debitam augmento peruentũ ſit, ſubtiliori utuntur uſque ad ſtatum. Alius nõ ſolum primis ſeptem diebus ſed per totum ad declinationem*

usque iubet, dicens non oportet, ut comedat pullas neq; coturnices subintelligit quidã neq; alias carnes donec quiescat febris ab acuitate sua, et uiolentia. Alius dixit neq; subtilibus, aut subtiliter diætetur, ne uirtus infirmi deficiendo molestetur. De ijs qui subtilem amant uictum, quidam aquam hordei ad tres dies cõsuluit. Qui post hunc secuti sunt medici per tres dies totum principiũ morbi intelligunt. Quidã ex arabibus non spernendus author cõsulit, ut per hebdomadã regatur æger ex aceto & oleo rosarum, zucaro, menta, & oleribus radice sicla & similibus. Ab alio tamen ex arabibus antiquiore medico hanc habuit opinionem, dicente in febre phlegmatica subtilia regimen usq; ad septimum diem. Et si uides eam diminutam diminutione multa procede hac uia. Si uero non uides eam minui, ingrossa regimẽ secundum quod tibi uidebitur, quoniam inueterabitur, & est dubium de casu uirtutis. Sunt & plures qui diuersa sentiunt, sed longum esset omniũ percurrere opiniones. Sed antequam in hãc messem nostram immittamus falcem. Dicere necessarium duco, unde tanta inter medicos discordia in uictus exhibitione in hac febre orta sit, ut à communi ratione quæ chronicæ febri qualis uictus competat ostendit, discedant. Causa est, ut supra tetigimus communis materiæ abundantia, eueniens ut plurimum in hac febre. Quæ utriusque causæ, et antecedentis, et coniunctæ præparationẽ, et consumptionem remoratur. Hanc esse in uentriculo, intestinis, & mesaraicis hanc in sanguinẽ conuerti posse si cõtagiũ corruptionis non acceperit certum est. Hæc propter eius len-

torem, et tenacem adhærentiã non potest clysterio, aut ullo alio medicamento incisiuo citra commotionem, & læsionem melius erradicari quàm subtili uictu. Nam tenui uictu non solum hãc putant consumere, sed & antecedentis materiæ bonam partem, natura alimentum sumẽte conuerso crudo humorem sanguinem. Nam ut supra tetigimus, putredo in phlegmate inæqualiter concipitur, propter partium substantiæ diuersitatem, unde natura multum habet quod separet. Vt ergo medici experiantur phlegmatis putrescentis dispositionem, nempe aptum sit, ut actione naturæ ad bonum reduci possit, necne, subtili uictu febricitantes regunt ad septimum usque. Considerantq; tunc uirtutis dispositionem multum, aut parum, aut nihil sit imbecillior facta, quod si parum, aut nihil imbecillitatis incurrerit, & cũ hoc materiam morbi dispositiones naturales recepisse medicus coniecerit, sciet humorem aptum nutricationi, actioniq; naturæ cædentem, & hac uia procedendũ esse ad sanationem usque. Quod si contrarium eueniat, à subtili uictu cessandum, naturamq; crassiori reficiendam, ut uires assumat contra malum, et fortem hostem. Signum si quidem est, putredine humorem uasta correptum esse. Quapropter ineptum nutricationi esse, contumacisq; resistentiæ. Vtraque ergo de causa crassiori uictu indicant alendum febricitantẽ. Quod si quod medio loco est eueniat, ut uirtus imbecilla fuerit, humor autem dispositionem naturæ receperit, paulo crassiori uictu febricitãtem ales, ut natura roboretur. Sed minus crasso quàm in prædicto. Est & alia causa

huius controuersiæ. Febrem hanc chronicam ex sui natura esse, & non absque periculo ut Græci, & Arabes medici testantur. Quia longa est, crassum uictum exposcit, ob periculum uero quod affert, ob paroxismorum quottidianam inuasionem, & eorum longitudinem, & oris uentriculi læsionem, ad nauseam disponentem, tenuem. Vbi enim aliquod uitæ periculum imminet attenuandum esse uictum nos docuit Hipp. primo de ratione uictus, & primo de morbis uulgaribus. Cum ergo hæc ita se habeant, non ex æquo hæc uictus difficultas in omni phlegmatis spetie accidet. Nã in acetoso minus quàm in dulci, & quàm in naturali, at in uitreo adhuc acetoso minus. In salso adhuc multo minus. Nã in omnibus, præter naturalem & dulcem pituitæ speciebus materiæ cõmunis multitudo non coniungitur. Nutricationi præterea parũ aptæ sunt. Quo fit ut in ijs præter rationem sit subtili uictu per septẽ dies uti. Præsertim in ea quæ à pituita salsa ortum habet. Tum in ea summatim, in qua materiæ communes pituitosæ in uentriculis intestinis, & uijs ductuum existẽtes, ineptæ sunt nutricationi, ob prauam earum dispositionem. Quarũ in huius operis initio mentionem fecimus. In quibus non parũ læduntur febricitantes ex subtili uictu per hebdomadam. In summa in omni febre longæ terminationis cum materia nutricationi est inepta ex abstinẽtia, aut subtili uictu, febricitantes grauiter lædũtur. Ea si quidẽ grauis noxa non est qua morbus uires assumit, sed qua corporis uirtus exoluitur, morbi dispositione nihil aut parũ in melius addente. Id enim manifestũ est, nam

si hominẽ qui sic afficiatur, sola inedia per aliquot dies serues, multo eũ imbecilliorem reddes, humore pituitoso parum in melius addente. Crassus *enim humor, & frigidus natura longo indiget tempore, ut coctionẽ recipiat.* Praecipue *cum longe à propria natura est, Quare citius uirtutem corporis in deterius subtili uictu adduces, quàm morbum in melius.* Cum *ergo haec ita se habeant, grauemq; noxam febricitantes incurrere ostẽderimus à subtili uictu, cum humor nutricationi ineptus est, nisi perpetuo aliquo signo, aut signis id discernere ualeamus, dementis profecto est aliquid agere alicuius commodi gratia, sub periculo maioris damni. Quod si id citra uirium dispendium adipisci posse alia uia speres, qua materias communes absumas, & antecedentes si opus fuerit, non ne illam amplectandam esse merito quis existimabit, quapropter cum signum certũ firmum non habeamus, quo à prima, die discernamus humoris dispositionem, an ad nutritionem sit aptus nec ne, multo melius est, & aegrotantibus salubrius, communi uia, & regia circa uictus rationem procedere, citra aliquod uirium incommodum, quàm aegrotantem per discriminum compendia ducere.* Adde *quod si hoc detur, ut à primo die humoris naturam cognoscas aptã esse nutritioni, si materiae communis adest abundantia, & hanc quoque subtili uictu consumere speres, prius putredo in antecedentis materiae altum penetrabit, quàm natura communem absoluerit.* Lõge *melius profecto est, clysterio quae in inferiori cõtinentur uẽtre euacuare, laenitiuo mãnae, aut floris cassiae cũ oximelite*

aut

aut melle quæ in superiori sũt. Hoc si semel, aut bis usus fueris cũ uictu, ut oportet incisiuo intra dies tres materias communes absumes. Licet earum abundantia detur. Et interim materia antecedentem non penitus neglexisti. Horũ si quidẽ lenitiuorũ quæ acutior pars est ad iocinorẽ uenas, et renes festinat, ad materiamq; antecedentem cui obuiat non parum iuuat. Quibus ij qui subtili uictu suos nutriunt febricitantes uti nõ possunt. Nam ieiunantes non oportet laborare. Quod si communes non adsint materiæ, antecedentis autem bonam nutrire posse partem conieceris, optimum esse iudico subtilem uictum administrare. Vt pote quo natura plus temporis in opere impendit, antecedentemque ob id materiam citius apparabit, bonum separans, et sibi accipiens prauum ad expulsionem præparans. In subtili præterea uictu incisiuas qualitates, & abstergentes inuenias quibus in magis nutriente uictu similes non reperies. Sed difficilis admodum est coniectura dispositionis humorum qui iam putredinem conceperunt, an sint ad nutritionem apti nec ne, nisi id experientia ostendente discamus. Qua in re non expectandum esse septenarium duco, sed melius ita agere. Cum ex signis pituitam naturalem, aut dulcem esse, putredinemq; non profundatam in materia conieceris (quod ex febris uehementia, longitudine, et ipsius inceptione, et finitione, præterea ex symptomatibus, & ex colore faciei, et alijs percipies.) parato statim clisterium ad hunc modum. Cẽtauream minorem, camomillam, hyssopum, maluas, hordeum excorticatum, contusum, in aqua, & oleo

communi ad æquas partes bulliant quousq; consumpta aqua, olei residentis untias decem accipito, adipis anatis aut capi, & mellis, singulorum untias tres, salis parum, quantum poßit substineat. Ab excretione dato oximelitis untiam unam, mellis rosati collati unam, & semis, aquæ decoctionis seminis fœniculi dulcis duas, et semis, misce dato bis eadem die. Sequenti aurora floris caßiæ, aut mannæ untiam unam, & semis, dissolutæ in aqua decoctionis seminis fœniculi dulcis thymi, et hyssopi, oximelitis untias duas, dato hora quietiori diei secundæ. Quod si bibere potionem renuerit, fac tres bolos cum zinzibere, et zucaro, quæ postquam deglutierit, sorbeat oximelitis coclearia septem. Cunq; hæc peregeris ægrũ symmetro uictu seruato eo modo quo supradiximus. Hoc est crassa sorbitione ex decocto pullæ, & ex carnibus eius. Die tertio syrupum bis dato, & similem uictum exhibeto. Quarto die cliesterium ministrato et simili uictu febricitantem alito. Verum à quarto die ad septimum hoc uictu ægrotantem nutrias.

Cicerum electorum man. tres, hordei duos, infundito in aquã tepidã per totam noctem in testa recẽti, proijceq; aceti albi tantũ ut aqua acetosa reddatur. In crastinũ olei purißimi antiqui quantũ satis misceto, petroselini thymi singulorum man. unum, salis parum, coquito ad lentum ignem. Vtere decocto ter in die, et cum pane sorbitiunculam facito. Propinabisque ante cibũ mellis rosati collati coclearia duo, oximelitis unum ut supra diximus. Hoc uictu utitor ad septimum usque. Quo temporis interuallo nec purgante medicamento nec clisteri

uteris. Die octauo & uires infirmi & ægritudinis dispositionem contemplare. Si nullam differentiam inueneris sensibilem ad undecimum ita transi. Quod si tunc ægrotantis uirtus parum fuerit imbecillior, morbi autem dispositio in melius plus addiderit, perge hac uictus ratione. Si alias eueniat, crassiori utitor uictu. Et quia bona hominum pars unum duntaxat uictum per dies aliquot ferre non possunt, sunt & qui cicera odio habent, cibum alium apponemus huic proposito maxime idoneum, quo uti possunt qui tenui uictu in hac febre per dies aliquot procedendum esse iudicant. Petroselini herberorum singulorum man. unum, coquito in aqua modicæ quantitatis &c. In qua duo oua bullire tandiu sinito, ut satis dura reddantur, fac collaturam cuius accipito partes tres, olei purissimi unius semis, aceti unam, zucari unam, cum pane fiat sorbitio ad lentum ignem. De subtili igitur uictu qui ad dies septem ab antiquis arabum medicis obseruatur satis sint dicta.

CAP XVI.

SED qualis uictus ijs qui à quartana detinentur febre conueniat, iam percurramus. Hæc à triplici humore ortum habet, nempe ab atrabile quam sanguinis fecem recte quidam nuncuparunt. Et ut plurimum fit, nulla alia præcedente febre. Fit etiam à bilis croceæ & à pituitæ incensione, & hæ duæ species quartanam notham seu non puram efficiunt, successu aliarum febrium, scilicet tertianæ & quottidianæ. Fit etiam ex sanguinis adustione. Verum ex incensione melancoliæ

naturalis atra bilem posse fieri certum est, sed quod ab ea generetur febris quartana non recipimus. De hoc *alias disserendi aptior dabitur locus.* Nunc *quem uictũ singulæ species exigant dicamus.* Iis *qui à naturali melancolia febricitant, hanc ministrato sorbitionem.*

Pulegij, *scolopendrij, hepaticæ, passularum enucleatarum singulorum man. unum, coquito cum pulla crassa, parum antequam ab igne amoueas, immitte florum borraginis man. unum.* Coquãtur *simul, quousque sint permixta, croci modico adiecto, ius dato febricitanti.* Ex *reliquo fac sorbitionem.*

Sorbitio ex scolopedrio.

Iis *qui intemperie frigida, & sicca laborant, conuenit pulegij, chamæmeli, scolopendrij, hepaticæ singulorum man. unum, passularum enucleatarum unum, coquito cum capo, aut pulla crassa, adiectis floribus borraginis, fac ut supra.* Cunque *omnia percocta sint, decoctum collato, cuius accipe libras tres, medullæ cruris uituli libræ unius semis, bulliant ad lentum ignem quousque permisceantur.* Dato *ut sorbeat bis in die aut ter, quod si iuuenibus, aut alijs natura calidis cibum similem parare uelis, loco chamæmeli utere uiolis, cum pullis duobus, reliqua exerce, ut supra.*

Sorbitio ex medulla.

Aceti *albi libram unam, & semis, passularum enucleatarum man. unum, pulegij, chamæmeli, conquassatorum ana man. unum, & semis infunde in acetum per diem & noctem, deinde parum coquito, & collato.* Hoc *acetum dicatur pulegij.*

Acetũ pulegii.

Huius *accipe partem unam, olei amigdalarum dulciũ recenter extracti partes tres, zucari albi partes duas,*

coquito in duplici uase quousque permixta fuerint, dato coclearia quinque ut sorbeat ter in die. Quod si caput arietis coquas cum pulegio chamæmelo, passulis, scolopendrio quod alias ceterach arabes nuncupant, efficies ius, & sorbitionem satis conuenientem ad siccum affectum. In Anglia expertum est mixtionem uini, & lactis his prodesse facta distillatione. Calidam, & humidam aquam ex ijs fore ratio demonstrat. Qua sanari posse eos qui frigida, & sicca intemperie laborāt uerisimile est, si parum abcesserint à naturali temperie. quod si quartana à bili adusta ortum habeat, hoc uictu utere. Si iuuenis sit. Sorbitio ex capite arietis

Accipe hordei excorticati ab utroque cortice, man. unū & semis, uiolarum recentium, hepaticæ, chamæmeli, singulorum man. unum, coquito cum duobus pullis crassis quantum satis, deinde parum antea quam ab igne amoueas, addito florum uiolarum man. tres, collato accipitoque huius decocti libras tres, medullæ cruris uituli libræ unius semis, coquantur omnia simul donec permisceantur, dato ut ter in die sorbeat. Sorbitio ex floribus uiolarum.

Sorbitio quoq; ex pedibus uituli decoctis cum hordeo uiolis hepatica pulegio scolopendrio, aut politrico passulis, croco, ualde utilis est ijs, qui a bile adusta febricitant, cum coquuntur donec tenerrimi reddantur.

Aquæ decoctionis florum uiolarum, aut borraginis libram unam, amigdalarum dulcium, & nucleorum persicorum singulorum untias tres, excorticentur, et triturentur diligenter. & exprimito in decoctum toties donec aqua albescat, butyri recentis multoties loti untias

Lac nucleorū persicorum.

tres, zucari albi quantum satis, sit cinamoni parum, bulliant ad lentum ignem donec permixta sint.

Lactucas quoque crudas ex melle offeres ijs, ut cum libuerit deuorent. Iis ante cibum dato syrupi uiolarum purissimi untias tres, uinum album dilutum ex aqua decoctionis politrici recentis, super bibant.

Sorbitio ex adipe

Iis qui quartana ex phlegmate adusto laborant sorbitionem parato, ex pulla crassa cum chamæmelo, pulegio, thymo, passulis, saturegia, postquam herbas iam coctas abstuleris, axungiæ ab anate recenter extractæ, aut capi si illius copia nō detur, immitte untias tres, longi piperis grosso modo contriti, grana tria, bulliant simul adiecto croci modico, ius propina ubi oportet ex residuo fac sorbitionem.

Sorbitionem præterea ex furfure cum chamæmelo pulegio & melle administrato. Quam in fine huius libri cum de obstructione nobis sermo fuerit traddemus.

Sorbitio ex alleis.

Pinguis arietis ceruicem, saturegia, chamæmelo, pulegio, tribusq; allijs integris ciceribus & sale coquito, cunque herbas iam coctas abstraxeris, addito adipis anatis, aut capi recentis partem quintam, croci parum fac ut supra.

Sorbitio ex camomilla.

Capum pinguissimum cum chamæmeli tribus man. coquito, & cum sale & croco fac ut bulliat sufficienter, consulito ægrotanti ut bis aut ter in die magnum sorbeat haustum calidum. Commodissima his sorbitio hæc est, ad alios usus etiam utilis. Ante cibum ijs dato mellis uiolacei coclearia quinque.

Iis qui quartana ab adustione sanguinis laborant, hūc

administrabis uictũ. Hepaticæ man. tres, hordei ab uno cortice exuti, capillorum ueneris recentis prunorum sin gulorum man. unum, passularum enucleatarum unum, eupatorij quod alias agrimonia à Dioscoride dicitur, foliorum pentaphilonis singulorum unum & semis, coquito simul cum duobus pinguissimis pullis, aut iuuene capo, fac ut supra. Ante cibum sorbeat syrupi uiolarum coclearia tria, syrupi borraginis coclearia duo simul mixta. Sorbitio ex eupatorio.

CAP. XVII.

INTER medicos circa uictum qui quartanæ cõpetit non satis cõuenit, sunt qui magis crasso in initio quã in augumento & hic quam in statu utendum esse contendãt, continuarũ febrium rationem, ad omnia febriũ genera communem facientes. Sunt qui contra cẽseant, nempe in principio magis tenui, & crassiori semper ad statum nutriendos esse ægrotantes, in eo autem tenuius multo reficiendum esse. Sunt & alij mediæ opinionis, qui à principio ad aliquot dies tenuiter febricitantes reficiunt, deinde crassiorem exhibẽt uictum. Multoties quartanas febres in principio curatas esse tenui uictu dicentes. Si enim febris parum sit duratura, & crassum uictum in principio humoris resolutionem prohibẽtem ministraueris longiorem eam efficies. Quod si longa futura sit, parum nocebis aut nihil, si tenui uictu quo uirtus non absumatur per dies aliquot utaris. Qui ita sentiunt pullorum carnes ad uigesimum diem prohibent. Ego autem quid sentiam citra disputationis con tentionem dicam. In quartanis quæ aliarum febrium

successu fiunt, locũ non esse huic dubitationi arbitror. Non est enim quod uirtutem multum defatigatam à præcedente febre, & aduentu alterius, iam languescentem, tenui uictu exoluas, ad certamen eam denuo impellens. Neque si detur ut tenui uictu laborantem ad uigesimũ diem, serues, & morbi materiam absumas, ob id hominem à febre liberabis. Nam in quartanis febribus quæ post alias succedunt, solent ab intemperie aliqua, uiscera molestari, quæ morbum fouet, & durationis eius præcipua est causa. Hac enim stante in uasis, iocinere, aut liene, continua fit humoris regeneratio. In quartana igitur febre quæ successu alicuius alterius facta est, præcipuus sanandi hominis scopus est, ut uiscera ad pristinam reducamus temperiem. Cæterum alterantia medicamina cibis immiscere melius esse supra ostendimus, quam si nuda exhibeamus. Vt consueuere triuiales nostri temporis medici, quorum nisi quis syrupos, apozimata, distillationum aquas, electuaria, purgãtia medicamenta exhibeat, se nihil bono medico dignũ egisse putat. Et hinc fit ut ex reiteratione multiplici illa fastidientibus infirmis, in uentriculo non recte ad actum reducantur, quæ causa est ut infœliciter operentur. Quapropter non solum non prodesse tunc temporis, sed nocere certum est. Cum multoties propter illa cibos fastidiant infirmi, & imbecilliores ideo reddantur. Quicunque igitur medicam artem ita exercent, necesse est, ut multoties ægrotantes lædant, præsertim si corporibus imbecillibus, & à longis ægritudinibus tabefactis obuient. Qui uero Hip. sequuntur, & eius in

primo de morbis uulgaribus acquiescunt consiglio, dicẽtis. In hoc te exerceto, ut saltem si non prosis ne quid noceas, longe melius esse existimabunt, ut huiusmodi corporibus non tenuem uictum, non medicamina alterantia, si nuda offerantur, sed ijs quæ nutriunt, & bonum generant chymum, ea miscere, quæ paulatim ualeant morbificas partium intemperies euertere. At in febre quartana quæ repente incipit, subtilem uictum ut pote qui facilioris coctionis sit, ad dies uiginti qui septẽ continet quartanæ periodos, probo. Hunc dico pullorum iusculа, sorbitiones, eo quo supra parauimus modo.

CAP. XVIII.

SED cum in quartana febre compertum sit cibaria diuersa prauæ substantiæ, liberare multoties eos qui hac febre laborant. Ita ut alios, uirides ficus, aut uuas nocturno rore madentes, alios carnes porcinas ad satietatem comedẽtes, sanatos esse sciamus, & plurima alia id genus. Ad medicum arbitror attinere, si horum non lateat rationes. Vt ijs quãdo occasio affuerit uti sciat. Præterea quãtum medico dedecoris est, per plures dies & menses uarijs remedijs abuso, et nihil proficienti, accedente rustico salsuginem offerente, sanetur ægrotãs, medico & eius arti irridente, tantum ei gloriæ est ea non latere quæ multoties admirabili ui homines repente ab antiquis liberant ægritudinibus. In febre igitur quartana rationem reddere conabimur, quam ob rem diuersa cibaria quæ prauæ substantiæ sunt, aliquoties quartanam soluant. Secundo illud aliquoties, signis manifestis describemus, ut cum occasio affuerit eam

arripere diligens possit medicus. Paroxismorum causa, *motus est humoris putrescentis, cui naturæ expulsio cõiuncta est.* Putridi humoris est, *quodã putredinali irritamento naturam instimulare.* Facultatis *uero expultricis, humorem certis periodis irritantem, meliori quo possit modo, depellere.* Contingit *autem ut cum per sensiles repente excrementorum copia feratur partes, horrorem, rigorem, aut frigus excitari.* Motus *ergo ille quodammodo medius est inter naturalem, qui à natura sola naturaliter operante fit (ut cum post coctricis facultatis actionem agit) et in naturalẽ, qui à sola causa præternaturali fit, ut cũ mouetur furiosus humor.* Nec *igitur à sola natura fit paroxismus.* Nec *à solo humoris irritationis motu, periodicè febres cõtingunt.* Vterq; *enim motus & naturæ & humoris concurrunt, in paroxismo, ut perdocte à* Petro Aponensi *peritissimo medico scriptũ est, in hæc uerba.* Quantum *(inquit) ad naturã particularem comparando inquantum scilicet motus humorũ ex actione uirtutis dependet, tempora periodorũ in morbis non sunt determinata, nec unius modi, ut possimus dicere quod morbus factus ex cholera habeat motũ de tertio in tertium, et de phlegmate in diẽ, & ex melancolia in quartũ, immo respectu cuiuslibet humoris hæc tempora sunt, & possunt esse diuersa.* Ita *ut aliquando periodicè morbus factus ex uno humore eueniat secundũ dies, aliquãdo secundũ menses, uel annos.* Quod *ideo contingit quia uirtus expulsiua suã operatur actionẽ quocunq; tempore superfluũ ei occurrerit, irritans eã per sui læsionem ad actum expulsionis,*

& quia tale superfluũ potest diuersis temporibus occurrere cum eius generatio dependeat à causis diuersis, nunc uno tempore occurrentibus, nunc alio, et alio iccirco tempus periodici motus non est unum, sed diuersum. Similiter & aggregatio superfluitatis, quæ depẽdet ex defectu uirtutis digestiuæ non habet tempus præcise determinatum, sed diuersum secundum diuersitatem eorum, quæ occurrunt intrinsecus, & extrinsecus. Hæc ille, interceptio ergo paroxismorũ dupliciter contingere potest, aut ratione expultricis facultatis, aut ratione superflui aggregati, primũ adhuc dupliciter, aut quia non instimulatur, facto sensu hebetiori, aut ob fortem animi motionem expultricem ab opere suo perturbantem. Ad primum modum reducuntur medicamenta ea, quæ uirtutes habent narcoticorũ, ut theriaca, athanasia, philonium Romanum, quæ sanare quartanas febres experientia compertum est. Id etiam discimus ex Gal. ijs diuersis locis utente, ad sanationẽ febris quartanæ. Ad secundum reducitur quod ab aliquibus dictum est ob uehementem lætitiam plures quartanam euasisse febrem, sensoria facultate munere suo non fungente. Ob quamlibet prædictarũ causarum uirtus expultrix non irritata, expulsionis opus non aggreditur. Non facta expulsione interrumpitur paroxismus, ut supra habitũ est. Ratione superflui dupliciter, aut quia non aggregatur, aut si aggregatur euacuatur. Primo modo adhuc dupliciter, aut ob uigorem uirtutis coctricis, aut ob defectum causæ aggregatricis. Et hoc adhuc dupliciter, aut ut efficiẽs, aut ut materia. Hoc modo alimus febri-

citãtem febre quartana cibarijs, quæ ſuapte natura in melancoliam facile conuerti non poſſunt. Talia ſunt cibaria calida & humida, non quæcunq; ſed quæ non facile in melancoliam conuertantur, ut pulla gallinacea, capus, arietis caro. Sunt alia quæ calida & humida ſunt & longe abſunt, ut in melancoliam conuerti poſſint, talia ſunt olea matura præcipue amigdalarum, ſeſamæ, axungie anatis, ficus aridæ, & ſimilia. Omnia ergo huiuſmodi cibaria calida & humida difficulter melancolicæ naturæ cædẽtia, ſi cum hoc à coctrice facultate facile uincantur, utroq; modo quartanas febres ſanant, nempe efficientis cauſæ & materiæ ablatione. Id eſt quia melancolici humoris intemperiem aggregatricem, ſcilicet cauſam contraria qualitate euertunt, & quia ut materia inepta melancolico humori, ceſſare faciũt atra bilioſi humoris regenerationem. Ad has duas cauſas reducuntur cibaria à nobis ſupra ſcripta, quæ quartana laborantibus adminiſtrari iuſsimus. Hoc modo oleum amigdalarum dulcium cum croco, aceto pauco bibitum, ſanat quartanas. Hac de cauſa diſtillatione uini et lactis plures quartanam euaſiſſe compertum eſt in Anglia. Tunc ob fortitudinem coctricis facultatis ægrotantes euadũt quartanam, cum maior pars humoris qui ad paroxiſmum aggregatur ſuppeditatur à cibis & potibus quibus quottidie laborans utitur. Cunq; hoc conieceris facultatem roborare coctricem, quartanæ remedium eſſe ſcias. Roboratur dupliciter, aut abſolute, aut reſpectu alicuius cibi, & potus. Pro comperto eſt ea quæ nimis delectant, & placent, melius à co-

ctrice, coqui ab attractice trahi, à retentrice retineri, uberiusq; multo nutrire, et minus superflui ab ijs quàm ab alio implacido accrescere. Hoc modo cibum quem auidißime febricitans appetat quartanam posse sanare experientia compertum est. Quod si præter hoc quod magno appetatur affectu supra dicta habeat, quæ ad defectum aggregatricis causæ facere diximus, adhuc certius quartanam erradicare posse sperabimus. Hac de causa plurimos carnis porcinæ usu, à quartana liberatos fuisse compertum est. Quia enim nimis appetitur recte coquitur in uentriculo, iocinere, & uenis, quare parum ex ea superflui colligitur, sed & intemperiem obiter siccam quæ humoris atra biliosi uelut scaturiens fons est, mire corrigit. Soluere igitur quartanam carnem porcinam aliquando posse, ex dictis manifestũ est. Quæ etiam absolute roborant coctricem facultatem, quartanam soluere possunt. Vinum ante omnia præcipuè odoriferum id habet, ut ualẽter naturales roboret actiones, unde ebrietatem posse curare febrem quartanam, tum hac de causa, tum sensu facto hebetiori haud dubium est. Curantur similiter quartanæ febres ex superflui aggregati euacuatione. Hoc modo medicamenta melancoliam educentia, ut polipodium, epithymum, sene, corticem hellebori, sanare quartanas pro comperto est. Hanc partem solum sibi nostræ tempestatis medici reseruarunt, reliquas omittentes, ac si non esset præter illã uia alia, qua à quartana liberentur homines, hoc modo qui uuas maturas nocturno rore madentes ad saturitatem ingerunt, & ficus magnas tempestiua ma-

turitate cadentes, à quartanis febribus liberantur. Hi *enim et similes fructus aluũ aliquando immodice cient*. Cũ *igitur perceperis ex cibis, aut potibus humoris maiorẽ partem qui paroxismum efficit suppeditari, dandi ea quæ placent tunc occasio est*. Illud *autem ijs signis percipies*. Primo *subtiliori te utente uictu per aliquot dies, si imminuatur febris magnitudo & uehementia*. Secundo, *cibo id experieris, qui difficulter in melancoliam conuertatur, aut minimũ habeat melancolicæ naturæ*. Si *enim hoc cibo te utente per dies aliquot, imminuatur paroxismus, adhuc certiori cõiectura inniteris, à cibis & potibũs humoris maiorem partem ad paroxismum suppeditari*. Hoc *idem est ac si dicas si iuxta ciborum quantitatem & qualitatem quibus laborans utitur ita uarient paroxismi, cõiectura assequeris exhibendi ea quæ ægrotanti placent occasionem adesse*. Q*uare diligenter inquirito quem nam ex cibis febricitans ardenter appetat*. Si *ex ijs fuerit, qui qualitate atra bili contrarius est, & tali substantia, ut difficulter in melancoliã conuertatur, laboranti porrige hora cõsueta, quæ ab initio uenturi paroxismi duodecim horis ad minus distet*. Comedat *pro appetentia citra saturitatem*. Q*uod si cibus quem appetierit melancolicæ naturæ sit, aut in melancoliam facile conuertatur*. Con*siderare tum opus est signa coctionis, quæ si sint, dato eo, quo diximus, modo, quod si non, modicum illius febricitanti abnegare nolli, sciens nonnulla fieri & plura posse, citra rationem homini manifestam*. Parũ *insuper deterior cibus si delectabilis, &c*. Q*uæ facultatem*

expultricem respiciunt, tunc sunt administranda cum nimis uigilanti sensoriæ facultati præcipuã continuationis paroxismorum dederis causam. Tunc aut his quæ aliquã habent narcotici uirtutem, aut forti & repentina aliqua motione, sensum ægrotantis oportet hebetescere, animum alio trahendo. Illud percipies si primo quænam sint corpora acuti sensus cognoscas. Hæc aliquando iusto quæruntur, quandoq; iniusto. Cum initia paroxismorũ grauiter ferunt, rigore, frigore, uehementer quatiuntur molestantur, ipsam autẽ febrẽ paruam, magnitudine, duratione, uehementia intelligas. Scito sensoriã in ijs facultatẽ parumper ob dormire remediũ esse. Sunt tales ij qui acerrima sunt præditi imaginatione, ita ut multoties cogitantes rideant, facies mutẽt, oculos, manusúe moueant. Iis paruæ occasioni, imaginatio coniuncta, multoties paroxismum efficit. Quare hos tales curabis si eorũ mentes alio trahas, ut mihi in Anglia contigit. Erat iuuenis habitu gracili sicco temperamento, laborans tertiana, cunque post aliquot dies abire Londinum decreuissem (nam in rure erat) ei dicturus accessi, quæ me discedente agere deberet. Cunq; finem sermoni impòsuissem, tu inquit discedis quia me moriturum certo conijcis. Cunque iureiurando contrarium ostendissem, repente in lecto sedens, uestem & calceos petiuit. Quid inquam cum istis agere uis, surgere inquit, ut experiar an me meis pedibus sustinere ualeam, quod si hoc detur abi. Cunque surgens in fenestram quæ in uirides campos late patentes prospectũ habebat concessisset, intuens, animi deliquio captus

est. Cunque in lectū portaretur parumq; requieuisset, lachrymis obortis, domine inquit Brude non ne tibi dixi quia morior. Cunque uxorem clientes, & amicos conuocasset, omnibus astantibus dixit, scitis amici morior, medicus abire uult, ut me morientem non uideat. Cunque ei obiecissem, quid inquam mihi dabis, si te ab hoc morbo liberum reddam. Repente miro animi affectu commotus, pete inquit, non minus dabo quam postulabis. Cunque peterem dedita opera aliquot aureos. Parum inquit petisti, allato scrinio numerauit pecunias. Quia inquā statim soluisti liberalis uiri functus officio, non te relinquam prius, quàm ad rus concedas, & perdices, et phasianos aliquot ex tua uenatione mecum in domum portē. Hoc audito clamauit sanus sum. Cunque aperte perspexissem hominem acri præditum imaginatione, ut qui modo mortuum se esse putabat, nunc se sanum fateatur, pectore hæc uersatus, modum quo hominem à tertiana liberarem inueni. Die sequenti cum febris hora decima eum inuasura esset, nocte ante habito cum uxore, & clientibus consilio. Iussi ut omnes fenestræ ad horā nonam aperirentur (aperiebantur enim ante sextam) tresq; horas hæro suffurarentur. Cunque hoc ita decretum esset, mane omnes ex consulto non intrarunt in cubiculum. Cunque uxorem hora octaua uocasset, quotta inquit hora est, illa quintā dicens, dormireq; eum iubens abijt. Hora transacta clientē uocans, cum ab eo accepisset horā esse sextam, quiete egit, post horā quam septimā existimabat, accessi. Cunq; in sermonibus horam traxissemus, præcor inquam

quam domine Culpepare duas horas, quæ ante paroxiſmum ſuperſunt ad aleam teramus. Cunque annuiſſet, luſimus hora una. Cunque uxor eius rem riſu diſsimulare non poſſet, rem omnem homini pandimus. Meridiemq́ue iam eſſe, duasq́ue horas poſt paroxiſmi tempus, & ita ſanatus eſt. Supereſt nunc occaſionem deſignare qua adhibitis ijs, quæ aluũ cient, curetur quartana. Et ſi à medicis plurimis ſciamus ſignis eſſe oſtenſam, nihilominus, quia id communibus non proprijs egere ſignis, in præſenti tantummodo libare nõ ab re erit, ut compleamus ſermonem. Cõmune illud medici obſeruantes præceptum nempe concocta medicari, et mouere non cruda, &c. Item inchoantibus morbis, &c. Pharmaco educente utuntur. Nec itaque ob id quod morbus ſtatim non curatur, male egiſſe cenſebitur. Nam non omnis euacuatio, quæ ab arte fit, ideo fit ut illico ægrotans ſanetur. Neque etiam euacuationes quæ à natura regulariter operante fiunt, hoc obtinent, ſed aut ſanant, aut alleuiant, aut in præſenti, aut in poſterum. Sic ſat eſt ſi quæ ab arte recte fiunt euacuationes ſanent, aut alleuient. Occaſionem medici ſignis deſignarunt, qua pharmaca educentia adhibita alterum duorum efficiunt. Et eſt cum adeſt morbi coctio. Tunc enim euacuatio adhibita, ut plurimum illico ſanat, aut alleuiat. Præterea cum materia nimis multa eſt, euacuatio adhibita alleuiat in poſterum. At occaſionem ſignis deſignare qua euacuatio adhibita illico ſanet, difficile admodum eſt. Adhuc difficilius eam ſenſu aſſequi, ut pote nimis præcipitem. At plures ſcimus qui longas febres

passi medicorum opem inanem diu experti, à rustico fi licul am, aut rici semen, aut quod uis aliud ministrante repente liberati sunt. Indeque arbitratur uulgus illa pharmaca longe ab ijs quibus medici utuntur abesse, et ea ut sacra ueneratur, ignorans quanti sit occasio ad sanationem momenti. Hanc nactum medicum secure operari, cito sanare posse certum est, minimo humani corporis damno. Morituris nullius occasionem esse. Adhibendi ea quæ aluũ cient in quartana, aut alia longa febre occasionẽ, in principio morbi, aut inclinatione quærere oportet. Iis duobus temporibus intemperies non est, quæ febrem ad longum foueat. Verum quandoque intemperies febres præcedit. Oportet ergo, ut signis proprijs singulas quas in corpore unaquæque febris generat intemperies cognoscas. Cum has omnino abesse scias, humorem autem collectum in loco uno ex hypostasi laudabili, conijcies occasionem adesse pharmacum offerendi. Fructus autem qui medicamẽti educentis uim habent, plus prodesse quia citra abhominationem assumuntur, quinimmo appetuntur, ut plurimum. Quapropter recte in uentriculo ad actum reducuntur, & per totum distribuuntur corpus. Vnde quadã naturali, & consueta naturæ corporis actione, suum opus agunt. Quare multo commodius id quod noxium est educunt. Contrarium euenit ijs quæ cum uiolentia operantur pharmacis, naturæ corporis uim inferẽtibus, quadam præter naturali commotione, bonũ simul cum malo educentibus. In ea autem commotione noxij contactu bonum posse affici certum est. Vnde fomentum

dari recidiuæ. Quare habita occasione ijs quæ citra commotionem educunt utere.

CAP. XIX.

MALITIA morbi quam Græci κακοήθειαν uocant, dupliciter dicitur, aut actionis, aut resistentiæ ratione. Primo modo malignum dicimus morbum, cum uiolenta actione substantiam spiritus qui naturæ unicum est instrumentum exoluit, aut sanguinem ad eorum generationem indisponit. Aut quia pertinaci resistentia uires coquentis facultatis obtundit. Primum malignitatis modum tetigit Gal. in expositione illius, & refrigerata extrema. Secundum quarto de methodo medendi aliquod ulcus cacoethes, hoc est malæ morigerationis uocans. Pestilentes febres primo modo malignæ sunt. Vtroque autem modo febris quæ à carbunculi inflammatione originem habet. Pestilens febris non eam quam reliquæ acutæ febres uictus rationem exposcit. Causa est quia tenuem uictum in illis, ob id maxime ministramus, ut natura coctioni materiæ morbi fortiter uacet. At in pestilenti febre id diligẽter curamus, ut duellum inter naturam, & pestilentem humorem caueamus. Nam ut plurimum ex tali certamine natura uincitur, ut scite à Gal. scriptum est in Apho. cũ dixit. Nouimus plures ex crisibus sanatos quam mortuos nisi pestilens fuerit constitutio, &c. Cum ergo hoc ita se habeat, cessat in pestilenti febre una tenuis uictus causa. Quinimmo cum hæc febris substantiam spiritus fortiter exoluat, & materiam ad eorum generationẽ indisponat, oportet ut diligentia omni prudens medicus

4. de r
tione
uictus

& cibo, & potu competentibus, materiam generationis spiritus suppeditet. Et quia ab antiquis medicis ostensum est spiritus unicum esse ad omnes actiones instrumentum, cumque in nullo, & si acutissimo morbo tanta fiat spiritus consumptio ac in pestilẽte febre, recte quis colliget eo cibo utendum esse qui facillimæ sit coctionis. At huiusmodi cibaria tali sunt substantia ut prompte huc, & illuc mutẽtur, ita ut rationabiliter uerendũ sit ne à pestilenti corrũpantur prius contagio, quã à naturali calido uincantur. Crassa uero cibaria exhibenda non sunt, quia à naturali eorum calido, ut pote languido uinci non possunt. Quæ causa est, ut non solum spiritus materiam non ministrent, uerum, & in pestilentem causam addant. Cũ necesse sit alterum duorum eis dominari. Quæ facillimæ coctionis sunt, & mediocriter nutriunt, ut oua, & carniũ succus, fugienda esse uidentur, nam promptus à pestilentis cõtagij ui, quam à natura uincentur. Difficile igitur nimirum est conuenientẽ cibum in pestilenti febre reperire. Talem dico qui materiam spiritus abundæ suppeditet, facillimæ sit coctionis, difficulterque pestilenti cædat contagio, in simplicibus hæc inuenire raro admodum est. Quare in ijs, quæ adinuicem miscentur, quod conueniat reperire tentandum est. Iis quidem, quæ spiritus multitudinem creant, et facilis coctionis sunt, ea miscere, quæ pestilenti contagio obsistant. Et autem sunt, quæ natura sunt sicca, et in altum corporis cita penetratione semergunt exiccantem facultatem toti communicantia. Quod si præter hæc à tergo astrictoria polleant ui, quà cor-

poris uias compescant, quodcunque id sit pestilenti contagio obstare recte dicetur. Sal in primis habere locum usus ostendit, quo corpora incorrupta ad longum tempus seruamus. In eo igitur iam dicta percipimus nempe exiccattionem, penetrationem, & astrictionem. Secundum locum habent omnia acetosa; ex quibus acetū in primis se offert, deinde succus arantij, & succus maligranati acidi, ab ijs amara, sed quia calida sunt, minus conueniunt. Oua recentia facillimæ sunt coctionis, et ad generationem spiritus materiam præbent. Ne ergo in pestilentē materiā conuertantur, ea hoc modo exhibere expediet. Ouū recēs integrū immittito in aquā frigidam mixtam cum aceto, ibiq; esse sinito tribus horis, tandem ouum rumpito, & album extra mittito, succo arantij, aut aceto albo capacitatem impleto, salis tantum addito, ut mediocriter salsum efficias, coquito supra cinerem calidum, miscetoque donec crassum reddatur. Vtere eodem cum succo mali citrei loco arantij aut aceti. Item perdicis carnosæ, aut phasiani, aut iuuenis colombæ uiscera effodito, eamque salem condito, ita ut perdicem mediocriter salitam efficias, eam sic esse sinito die una in æstate, aut duabus in hyeme. Postmodum in eam mali citrei frusta immittito, & petroselini folia, ut quod inane in perdice est impleatur, eamq; ad ignem lentum coquito. Cunq; humor intrinsecus extra erumpat, & perdix tota humecta fiat, super eam sal undique spergito. Cunq; mediocriter assa fuerit, humorē qui ab ea deorsum destillauerit digito excipito, experieque an salsus sit, quod si non, adhuc iterum

ſal inſpergito, ut tandem ſuccus mediocriter ſalſus red datur. Tandiu ad ignem perdicem eſſe ſinito quouſque humor exiccetur, poſtea ab igne amoueto, perdicemque in parua fruſta ſecato, & in linteum demittito; duobusque in contrarium retorquentibus pro uiribus totus eius ſuccus extrahatur. Quem ægrotanti miniſtrato. Multum quidem nutrit, ſpiritus ſubſtantiam auget, uentriculũ roborat, & peſtilenti infectioni ualde obſiſtit. Idem è capo, aut pulla gallinacea ſi illorum non de tur copia efficere poſſis, & alijs montanis paſſeribus. Neque aliquis admiretur, nos, & ouum, & ſuccos ex carnibus ſalſa ex conſulto efficere. Cum enim abijciens animo uoluat, peſtilentem febrem naturales priuatim actiones corrumpere, nempe cordis, iocineris, & uentri culi (ut ex uomitu fluxu uentris, urinis rubeis cõturba tis, & ex inordinato pulſu, oſtenditur) peſtilentemque infectionem citius ijs partibus quæ humidiora ſunt com municari (humiditas enim peſtilentis contagij fomentum eſt) haud quaquam præter rationem eſſe ea, quæ diximus exiſtimabit. Quinimmo ab ipſa rerum natura in id ducimur. Eas ſi quidem corporis partes, quæ peſtilenti contagio affectæ ſunt, ſcimus præter naturam humectas eſſe, actioneſque earum ob id reſolui. Quare uel cibaria ipſa natura ſicca eſſe oportet, aut ſi talia propter duram coctionem non conueniant, ſaltem cibis ea quæ exiccare ualeant ſunt miſcenda. Sal autem, ut diximus omnium eſt efficaciſſimum aduerſus omnem corruptelam, maximeque humano generi familiare. Quare ſalſa omnia huic febri conuenire rationalis me

thodus docet. Neque ob id quod sitim generant reijcienda sunt, quinimmo hoc nomine amplectenda. Nam saluberrimum est in hac febre sitire, duplici ratione, & signi, & causæ. Indicat enim actionem sensoriæ facultatis oris uentriculi incolumen esse. Sitiens præterea frigida delectatur. Potum autem aquæ frigidæ ijs salubrem esse communis medicorum schola fatetur. Sed non deerunt qui salsa ijs damnent, tanquā febri, et eius causæ incommoda. Nam salsa febri non sunt contraria. Potius enim frigida, & humida. Nam omnem febrem calidam, & siccam esse intemperiem, medici asserunt. Putridus præterea humor non salsis, sed ijs, quæ per aluum, aut urinam, aut sudores educere possunt extra corpus pellitur. Sed si quis accuratius cuiusque humoralis febris remedia consideret, inueniet, medicum utraque artis medicæ parte uti, tum ea quæ curat, tum ea quæ præcauet. Frigidam offerens medicus, febrem præsentem curat. Exhibens pharmacum, futuram præcauet. Vomitum, sudores, urinas euocans, humorem putridum febrem efficientem extra corpus pellit. Poros autem corporis aperiens, aut abundantiam euacuatione minuens, perspirationes liberas efficit. Exindeque præcauet ne ulterius putredinalis affectio grassetur, et sanos corruptela ne afficiat humores. Hoc autem est causam corruptionis tollere. Hocq; est ultimum quod rationali deuenimus methodo. Idque primum quod opere exequimur. Nempe cum aliquis intra corpus putridus humor sit, febrem efficiens, ut qui sani sunt ne eius contagio afficiantur humores in primis curare. Si

igitur in omni humorali febre id agere tenemur, multo profectò causatius in pestilenti, quæ efficacissima ui quibus obuiat afficit, id in primis nos agere iustum est. Quare non solum ijs, quæ perspirationes liberas efficiũt, nec potionibus, & medicamẽtis quæ intro assumũtur (quid alias in alijs febribus ob imbecillem putridi humoris uim fecisse sat est) sed, & cibis id tentandum efficere, ut pro uirili corruptioni exitialiter grassanti obstemus. At salsa, ut diximus primum habent locũ, ut experientia, & ratio ostendunt. Melius si quidẽ res salsis quàm acetosis seruantur. Efficacius sale quàm aceto. Neque ideo quod febrilem calorem acuunt, ab eorum usu cessandum est. Nam prudentis est inter damna minus eligere. Insuper præceptum est nobis à Gal. in de complicatis affectibus ad id quod uicem causæ habet, aut magis urget, præcipuam indicationem habendã esse. Quæ propter utraq: ratione pestilenti contagio prius obstare debemus. Tanquam ei quod magis urget, & febris futuræ uicem habeat causæ. Medici præterea cibos exiccantes ministrare iubent. Vt acetum, & multa, quæ potestate astringunt. Vt succus granatorum, arantij, acetosæ herbæ, et similia, quæ omnia humoris corrupti excretioni obstant. Corruptionem grassantem, magis quam febrẽ, & eius causam respicientes. Ad hæc in pestilenti febre diligente prospiciendum est uentriculo, ut id quod assumit æger retinere possit, alioquin neque uirtuti opitulari, neq: morbo occurrere possimus. Quare eo me hæc adduxit ratio, ut mihi persuasũ sit, salitos pisces ijs fore ex usu. Si sint ex ijs qui facile coquantur

Hos si quidem uentriculum ualde exiccare, roborare, appetentiam excitare. sitim immoderatam inducere, subuersum uentriculum, et nauseantem componere certum est, cum hac scriptis mandarem, mihi relatum est, chirurgum senem in Anglia solitum esse piscibus salitis quos herinches angli uocant, pestilentia laborantes fœliciter nutrire. Quorum si copia non detur eorum loco ex paruorum piscium genere utitor, quod sal & fumum melius recipiat. Cæterum oportebit ab usu salitorum piscium ægrotantem admonere, ut à potu hora una abstineat. Postmodum frigidam quantum haustu bibere possit dato. Vsus huiusmodi piscium aduersus humiditatem tenuem corruptam in uentriculo efficacissimus est. Quantum autem huiusmodi saliti pisces uentriculum roborent, & nauseantem reprimant, & appetentiam excitent, odor eorum declarat, quo nō parū uentriculi appetentia elicitur. Qui ergo ijs assentit rationibus, eis utatur aßis infusis in aceto, aut in succo acetosæ herbæ. Carnibus autem sale conditis quibus borealior Hispaniæ pars utitur, ob id quia duræ sunt coctionis uti consilium non est. Earum tamen succo cum decenter assæ sunt uti melius erit. Spiritus abunde carnium succus generat, & uentriculum roborat. Proinde id summo opere cauendum est, ne eundem cibum toties offeramus, ut eum fastidiat æger. Quare oportet medicum diuersa cibaria mente concipere, ut eorum singulis utatur cum opportunum fuerit. Dulcia omnia, & unctuosa & quæ calida sunt, & humida diligenter cauenda sunt. Lentes cum multo aceto, & sale croco,

& petroselino coctæ, ut supra diximus cõueniunt. Granata acida cum uoluerit laboranti dato. Soleas conditas salsamento salubriter ijs ministrato. Quas ita parabis. Lauato & sale eas conspergito, & oleo coquito, postmodum eas refrigerari finito, eas tandem in acetum acerrimum infundito. Et frusta mali citrei, & limonum, & folia lauri proijcito, quantum earum copia poposcerit. Iis ad diem tertium utere. Carnes ad hunc modum quæ sub renibus sunt uitulæ sale conspergito, & in acetum acre cum origano, & mali citrei, aut limonum segmentis, & allijs infundito. Ad diem quintum percoctarum ad ignem succis utere, ut supra dictum est. Quod si æger carnes huiusmodi edere appetierit parum dato, & cultello minutatim incidito. Simili modo perdices, phasianos, & montanos, passeres condire possis.

CAP. XX.

EST quidem unus è nostris qui cum de cibis, & potibus ageret, qui præseruant ab epidimia dixit. Non auscultetur opinio illorum, qui dicunt allium ualere quia falsa est, quia generat, inquit fumositatem, & super calfaciendo adiuuat ebullitionem, & sanguinẽ adurit, ex quo adusto generantur apostemata mortifera. Sed non ab re fuerit, an allia in pestilentia conueniant gratia præseruationis inuestigare. Et postmodum an in cibis miscenda sunt gratia curationis. Primum illud quærendum an præseruandus ijs assuetus sit bona ualitudine, quod si sic haud dubio dimittenda non sunt. Nã imprudentis fuerit hominis consuetudinem in pestilen-

tiali constitutione demittere. Nam eius demissionem efficacissimam morborum causam esse à peritissimis medicis ostensum est. Aegrotandi autem occasionem dare in pestilentiali constitutione stultissimum est. Quod si ex ijs fuerit, qui allijs aliquoties utatur, et quandoque non (ut sæpe accidit) neq; capitis grauitatem, nec præter solitum se calidiorem ab eorũ usu sentiat, huic profectò ad præseruationem pestilentis contagij allia administranda fore prout eis alias usus est censeo, præsertim si hyems sit. Hoc ut ostendamus experientiam alliorum in medium adducere non ab re erit. Messeres æstate ferũete incalescente sole post meridiem allia cum pane uorant, ut minus ab æstu offendantur, et in sudores eorum minus soluantur corpora. Nam allij ui continentis æstui fortius obsistunt, quàm ij qui eis usi non fuerint. Adde quod ab externo frigore idem corpora tuetur, & ei minus obnoxia ea reddit. Hos effectus allium sola, ut agat qualitate fieri non potest. Nam in symbolizantibus facilior est transitus. Necesse est ergo hoc inesse allio ob id, quia calidum roborat naturale. Quo fit ut corpori ualidius dominetur. Ita ut ab externa causa quæcunque sit difficilius uincatur. Fieri quidem nequit, ut exterior occasio in corpus humanum suam imprimat actionem, calido naturali ualido existente. Quod cum ita sit, quis negabit pro pestiferi contagij, aut cuius uis impreßionis præseruatione, ea fore omni diligentia quærenda auxilia, quæ natiuum calidum roborare queant. Cunque hoc insit allijs, recte ministrari ijs, qui citra læsionẽ eis uescuntur quilibet sanæ mẽ-

tis concedet. Iis autem qui allijs usi non sunt, pestilenti cõstitutione incipere eis assuescere, an rectum sit, apud me decretum non est. Nã calidis tẽperaturis, & ijs qui gracili sunt habitu, præterea pueris, & imbecillibus, in summa ijs quorum facile digeruntur corpora, crediderim allijs in pestilenti constitutione primo uti incommodum fore. Qui autem crasso sunt habitu, aut frigido temperamento, & difficulter in halitus soluuntur, præsertim si hyems sit, eos arbitror ex usu alliorum uotum consecuturos. Iis adde allium à crapula, & ebrietate optime præseruare, ut ab Hipp. & Gal. scriptum est.
4. de ratiõe uictus. Quantum autem crapula, & ebrietas corpora ad quãlibet impressionem externã suscipiendã disponant, declarãt malæ habitudines quæ ijs exinde nascũtur. Qui ergo inordinato utuntur uictu in pestilenti commorantes aëre, illis alliũ uorare sanum esse censeo. Quod si ijs addas illud Dioscoridis dicentis, magnæ & allio utilitates contra aquarũ mutationes, non solum uia præseruationis sed gratia curationis concedenda esse allia recte colliges. Huic fortasse assenties opinioni, in mentẽ si reuocet, hãc febrem adeo pernitiosam esse, ut nostrorum medicorum quidam dixerit, remedia in hac febre cum temeritate esse sumenda, aliusq; curationem Deo cõmittat. Cunque medicamentis utentes medici omnia & si temerarie tentare non uereantur, cur nobis idem non licebit, qui cibis tentamus. Minoriq; damno humani corporis si aliter eueniat, rem tractamus. Quod si eo tentemus quod longa experientia scimus naturale roborare calidum, appetẽtiam uentriculi excitare, co-

ctiones, et reliquas naturales actiones acuere, cibumq́; corrumpi non sinere, quæ omnia in allio scimus esse, horumq́; omnium contrarium corpora pati à pestilenti febre, non ne ob iam dicta allium cum cibis ei qui pestilenti febre laborat citra temeritatem miscere nos iudicabis. Quòd si allium uentriculum exiccare ut de eo scripsit Dioscorides *consideres, in pestilentiali uero febre humiditatem prauã esse in uẽtriculo à qua omnes eius actiones corrumpuntur, præsertim qua cibus coquitur, et ea qua retinetur, has omnes utilitates ob id nihil faciendas esse rectum esse existimabis? quod allium plus iusto calfacit.* Ego *sanè ob id ab alliorum usu non desisterem, sciens minus mali pati laborantes à caliditatis quàm à pestilentis putredinis additione.* Si *enim contra aquarum mutationes magnæ sunt allio utilitates ob id quod naturale calidũ roborat, hac ipsa de causa, & contra mutationes aeris pestilentes ualere haud dubiũ est.* Naturale *si quidem calidum cum potẽs est, humido naturali ualidius dominatur, extranearumq́; causarum impressioni fortius obsistit.* Caliditas *etiam allij in terrestri parte non est, ut caliditas rei amaræ, sed in parte aquosa quæ statim in halitus soluitur, ab internis ad partes externas statim migrans.* Quod *in pestilenti febre non parũ conducit, ut alias demonstrabimus.* Neq; *te dictũ* Hipp. *turbet, alliũ flatũ parere, caliditatemq́; in thorace, & capitis grauitatem, & cibi fastidium facere.* Nam *contraria efficere, asserit* Gal. *ipsa experientia edoctus.* Quinimmo *ait capitis soluere grauitatem si post euacuationem detur.* Omnibus *igitur pestilen-* In 4. de ratione uictus.

ti febre laborantibus allij uirtutem in cibis miscendam ut saluberrimum consulo. Vt exiccatione sua, naturaleq; calidum roborando, corruptioni exitialiter grassanti obstet. Et ut uidelicet quod corruptũ est, aut per uias urinæ, aut suo uiolento motu ad circunferentiales partes detrudat. Et non minus symptomatũ uentriculi gratia, nempe uomitus, & ciborum abominationis. Cæterum scire oportet, omnibus nec similiter, nec quantitatem eandem fore exhibendam. Sed cuilibet pro consuetudine, & uehementia febrilis caloris, pro ætate, tẽperatura, & anni tempore. Sed ut ijs morem geramus, qui cum de aliqua re plura cõmoda, & magni momenti audierint, ob aliquam & si læuißimam qualitatem cõtrariam, eam tanquã infestã damnant, non consideran tes difficile esse aliquid inuenire quod citra læsionẽ ma gnifice prosit, ut Gal. prudenter scripsit in libris de methodo medendi, libet igitur ea quibus allij caliditas refrangitur referre. Quam ob rẽ illos ob id bona esse mẽte hortamur. Allij caliditas coctione plurimum euanescit, ut scripsit arabum præcipuus medicorũ Auicenna. Quare qui allio integro uti uult, citra aliam præparationem simul cum cibis coquat. Quod si frangere quis uelit, in acetum, aut in succũ acetosæ die una infusum sinat, postmodum utatur. Nec silentio prætereundum est, commodum quod ab allio ij qui pestilenti febre detinentur habent. Formidinem pellere de eo proditũ est, præcipue in decoctione oliuarum & nucis, ut tradidit dictus uir, qua ut ait utuntur christiani. Pro comperto est eos qui pestilenti febri detinentur, ab horrida con-

cuti formidine quæ omnium maxime animi motuum spiritus absumit. Quod inhibere modo quo poßit curabit pius medicus. Iudico igitur allium in omnibus edulijs, quæ pestilenti febre laborantibus offeruntur commode misceri. Opinorq́; non solum fore innoxium, sed ex eo quàm plurima sequi cõmoda. Ad natiui caloris robur, & grassantis pestilentis contagij inhibitionem, & ad corrupti humoris ex omni parte cutem uersus expulsionem. Vnus è nostris medicus sal commendat, dummodo tantum non sit, ut sitim inferat. sed paucis agendum est cum nostro medico. Si sitim inducere noxium est, similiter ea censenda sunt noxia, quæ hanc nata sunt efficere. At talia sunt omnia, quæ corpus exiccant. Cibos igitur qualitate exiccantes damnabit. Quapropter humidos laudabit. Quos & ratio, & experientia in pestilenti febre noxios esse monstrant. Cum igitur periti medici cibos exiccantes laudarunt, necesse est ut quod ex ijs necessario sequitur non damnent. Quinimmo si rem exactius tractemus inueniemus, ea fore exhibenda, quæ uentriculum exiccare, & sitim inducere ualeant. Exiccatio enim quæ effatu digna est, & sensu percipitur, sitim infert. Quæ citra hanc fit, parui aut nullius momenti est, utpote ob imbecillitatem sensum immutare non ualens. Humectum autem, & nimis laxum uentriculum prout in hac febre est, non utcunque exiccare oportet, neque paulatim id agere tentandum. Nam ægritudo maxime exitialis (ut hæc est) præsentaneum exigit remedium. Exiccandi igitur eorum uentriculi adeo sunt, ut exiccatio sitim ualeat in-

ducere. Per hoc enim humiditates quibus pestilens contagium primo cõcipitur, & alijs communicatur exiccabuntur. Humectus præterea præter modum uentriculus, & relaxatione laborans, & ob id cibum cito euomens, tali exiccatione curabitur. Meliusq; retinebit ea quæ ingeruntur ex cibis & potibus. quod non parui momenti est in huius febris curatione. Cuius gratia salitos pisces supra concessimus, ut qui maxime ad uomi-
22. Continẽtis. tum ualent. Vt scripsit Rasis in hæc uerba. Pisces inquit saliti calidi sunt & sicci, incidunt phlegma, & cõferunt uomitui eo quod emittunt phlegma uiscosum de stomacho. Et quanto uetustiores tanto magis calidiores & sicciores. Sed laudabiles ij sunt qui condiuntur cum aceto hæc ille. Actio præterea facultatis, quæ potum appetit salitorum piscium siccitate acuitur. Vnde fit, ut frigidam appetant, bibant & retineant, quæ non parum ijs prodest. Sunt præterea huiusmodi exiccantia, ut signum appetentis facultatis quæ in uentriculo est, nempe superstes sit an mortua. Si enim adhibitis ijs quæ exiccant, & sitim ualent inducere, laborantes nõ sitiant, signum est appetentem uentriculi facultatem mortuam esse. Quod in pestilenti febre non raro contingit. Vanum ergo est sitim uereri in hac febre, ob id quod alijs in febribus ægrotantibus sitire noceat. Neque ideo quod contra sitim multa tradiderunt medici remedia ut Hipp. in libris de ratione uictus in morbis acutis, in pestilenti febre ea prohibenda esse, quæ sitim inducunt opinandũ est. Sed neq; obscurũ erat ex præceptis medicorum intelligere, alia fore in curatione pe-

stilentis

stilentis febris methodum obseruandam, ac longe diuersam ab ea quā alijs in febribus tradiderunt. Quod ex cibis exiccātibus, et ex ijs quæ astringūt, & ex crasso uictu, & ex eo quod in hac febre, ut comedant, & bibant ægris persuademus. Quæ omnia alijs in febribus diligenter prohibemus. Sal igitur tantum edulijs miscendum est, quantū sano homini sitim inducere ualeat. Vnde celso sitim excitandam esse in hac febre recte uisum est. Sunt qui uinum prohibeant, alij qui suadeant, albumque consulant, sic temperantes. Vini pars una, aquæ partes quinque. Qui exhibendum putant, dicunt familiare humanæ naturæ uinū esse, imbecillitatibusq́; subuenire, spiritus materiam abunde ministrans. Quapropter in pestilenti febre ubi magna fit spiritum exolutio ministrandum fore. Et quia calorem, & commotionem timent ob id multa aqua diluunt. Ego uero potum quem solummodo morbus ipse indicat, referā. Quę enim ægrotantis uires, & consuetudo indicent, abunde in superioribus sub uniuersali sermone tradidimus. Hic solum potū curantē indicatione solūmodo ab ipso morbo sumpta apponemus, ut in singulis febrium speciebus fecimus. Cæterum quicunque potum nosse cupiat qui Socrati quauis febre laboranti conueniat, percepta uirium dispositione, & uiri consuetudine, habito simul potu quem in singulis febribus apposuimus, ad tabellas quas suprascripsimus recurrat. Ab eis iuxta ea quæ ibi traddidimus documēta facile conuenientem potū quiuis eliciat. Quapropter non est quod hic de potu disseramus qui pestilenti febre imbecillitatis uirium aut con

ſuetudinis ratione conueniat. Curantem potum diximus eum qui morbo, aut eius cauſæ contrarius ſit. Proinde *cum in iJs, quæ ſupra diximus oſtenſum ſit, curantem potum eum eſſe qui morbo, aut eius cauſæ contrarius ſit, peſtilentemq́; febrem immoderate calidum, & humidũ corpus humanũ reddere, et ſingulas eius particulas potum frigidum, & ſiccum conuenire huic febri ſumpta ſolummodo indicatione ab ipſo morbo haud dubium eſt.* Non *immerito igitur nonnulli aquam cum aceto in potum peſtilente febre laborantibus conceſſerunt.* Ego *ſuccum mali granati acidi defæcatum, potũ huic febri conuenientem eſſe arbitror.* Cui *ſi aquam plãtaginis, aut acetoſæ miſcere uelis nihil nocueris.* Modus *ſit, ut aquæ partem unam, ſucci duabus miſceas.* Quod *ſi ſucci mali granati non detur copia, ſic agito.* Capillorum *ueneris, aut politrici man. duos, berberorum tres, coquito in decẽ libris aquæ ad tertias ægrotanti propinato.* Cæterum *ſcire oportet in peſtilenti febre laborantium uirtutes ſemper urgere, tum ob inceſſantes uomitus, tũ maxime ob ingentẽ ſpiritus exolutionem.* Hanc *medicorum nonnulli reſpicientes uinum miniſtrandum ſuadent.* Vt *celſus qui uinum calidum meracius dare iubet.* Qui *uero ad morbum magis mentem dirigunt, uinum recte prohibent, aquamq́; mixtã cum aceto miniſtrant.* Cæterum *cum urgentis uirtutis aut conſuetudinis ratione, uinum miniſtrare oporteat, cum ſucco mali granati, aut aqua berberorum miſcebimus.* Aut *cũ aqua plantaginis, aut acetoſæ ſi illorũ non detur copia.* Modum *iuxta rationem indicantium ex*

tabellis inuenies. Cæterum quia in pestilenti febre accidit laborantibus nauseantem, ut plurimum habere uentriculum, ita ut statim quæ deuorant, aut bibant uomitu eijciant, incassum nostræ forent de cibo, & potu lucubrationes, nisi ea addiderimus, quæ extra posita ad retentionē ciborum, & potuū iuuent. Hæc autem sunt frigida astringentia, quæ non solum ad id, uerum ad infectionem pestilentem à uentriculo repellendam non parum proderunt. Succi cimarum tenerrimarum uitis, aut uuæ acerbæ, partes tres, succi semper uiuæ maioris partes duas, aceti decoctionis absinthij, & mentæ partem unam, & semis, cinamomi parum, misceto. Apponito multoties spongiam dictis succis frigidis madentem uentriculo, ante cibum.

Panem assum uino odifero madentem modico cinamomi super asperso, uentriculo apponito. Linteum multipliciter plicatum succo uuæ acerbæ madentem desuper imponito. Præterea aceti acerrimi partes tres, olei rosarum ex oleo immaturo partes duas, succi citoniorū partem unam, misceto tandiu donec crassescat, & permixtum sit, utere ut supra, efficicacissimū est. Vsum cāphoræ in ijs epithematibus, quæ uentriculo apponuntur non laudo. Ea si quidem, quæ præter modum refrigerant citra astrictionem, principi parti apponenda non esse, rationalis docet methodus. Sed de his alibi. Aceti acris untiam unam, pulueris reubarbari tosti drachmā unam, misceto, & ita esse sinito per diem, & noctē. Postmodum utere cum aqua rosarum, ut supra. Nec prætermittendū est eisdem epithematibus multoties uten-

dum non esse. Cunque nouum epithema apponere uolueris, exiccare uentriculum lintheo oportet ut uestigium præteriti non sit medicaminis.

CAP. XXI.

FEBRIS *colliquantis uictum infrigidantem, & modico astringentem, et crassiorem quàm pro morbi ratione esse oportet. Id sicut, & reliqua ab* Hip. *discimus qui cum de febrium curatione ageret cum aluo liquida absumente, & contabefaciente corpus, ijs sorbitiones frigidiores, & crassiores exhibendas docuit. Potusque uinosiores, & astringentiores delirio non obstante propinare iubet. Vnde colligimus, eum esse in colliquante febre uictum exhibendum, qui corporis dissolutioni ualeat subuenire, & si in morbum, aut eius symptomata addere uideatur. In tertio cum de mulsæ agat nocumentis, signa liquefacentium febrium in hunc modum scribit. Biliosa quoque alui deijcit magis interdũ quidem, bona sed interdum quam decet redundantiora, spumantioraq; quod biliosis magis, & his quibus tumefacta sunt uiscera contingit. Magis præterea, quæ dilutior est putum educit, magisque pulmonem lenit. Meracior uero spumosa excrementa atque plusquam conuenit ualde biliosa calidioraque quam dilutior agit magis. Deiectiones autem huiusmodi habent quidem, et alias, quæ graues sunt, offensas, neq; enim hypocũdriorum extingunt ardorẽ sed excitant, inquietationemq; & membrorum iactationem faciunt, intestinaq;, & sedem exulcerant. Qui ergo in morbis huiusmodi relictis sorbitionibus mulsa potius alterius uice, utetur, is*

In 4. de ratione uictus.

si multa fœliciter consequutus fuerit, nonne, & multa ei succedunt præter animi sententiam. Quibus in uerbis Hip. duplici nomine taxauit antiquos medicos, tum quia sorbitiones liquefacientibus in febribus demittebant, tum quia alterius potionis uice, mulsa utebantur. Quod autem alias in huiusmodi acutis febribus exceptis liquefacientibus sola mulsa ad iudicationem usque ægrotantes alat, Gal. docet in hæc uerba. Significauit, et nunc manifestissime ad morbi usque iudicationem, sola uti mulsa consulens; nẽpe in solis, qui colliquefaciũt, morbis, uel in quibus hominum uirtus ad morbi usque iudicationem sufficere non poßit, ad ptisanæ cremorem perueniemus. In alijs uero sola mulsa est commodius. Quod autẽ fluxus uentris syncere biliosus spumosusq; liquifacientem febrem indicet, asserit Gal. in expositione illius, quæ dilutior est sputũ educit magis cũ inquit. Hipp. igitur non immemor cum uel ex mulsa epota uel absque ipsa qui spumosa simul, & syncere biliosa deiecerit, febrem scieris esse quæ liquefaciat, & ad tabẽ perducat, &c. Quare hos tali cibo nutries. Sumpta in presenti à sola corporis dissolutione indicatione. Victum uero iuxta febris acumen conuenientẽ, ex ijs quæ in superioribus diximus colliges. Quæ dissolutioni corporis obstant triplicia sunt, nempe quæ corpus, & quæ humorem respiciunt, & quæ utrunque. Ad primum modum spectant ea quæ multum prestant corpori nutrimentum, & facilis coctionis sunt. Quæcunque potestate infrigidãt, ad secundũ. Infrigidantia uero cibaria quæcunq; astrictoria participãt ui ad tertiũ opti

mus igitur in colliquantibus febribus cibus fuerit, qui corpus nutriat infrigidet, & modice astringat. Capum *igitur iuuenem crassum ita coquito.* Hordei excorticati *man. tres, uuæ acerbæ, portulacæ, plantaginis, uiridis coriandri, singulorum unum, bulliant simul, deinde collato ius, cuius accipe partes tres, succi granatorum acidorum partem unam, sorbitionem cum pane crassam conficito.* Panis *infusus in succum granati acidi conuenit.*

Ptisanam *hordei non collatam parato in hunc modum.* Duos *pullos crassos coquito cum tribus hordei excorticati pugillis, portulacæ uno, modicum antequam ab igne amoueas, imittito granorum mali granati acidi pugillum unum, sinito ut coquatur tandiu quod rumpatur hordeum, & tenerrimum fiat, extrahito deinde hordeum, & adiecto pauco zucaro administretur ijs. quorũ uirtutes ob imbecillitatẽ laborãt.* Cõuenientissi*mus cibus fuerit ijs qui colliquantibus febribus laborant.* Infrigidat, *roborat, & facillimæ coctionis est,* Aqua *frigida cõmodissimus ijs potus, & remedium est, utrunque respiciens, & corpus, & humorem.* Ad *quã exhibendam exiguæ coctionis signum spectandum esse nos docet Gal. quarto de ratione uictus, & in libris de* Methodo. Mel *ijs aduersissimum esse ab eodem didicimus.* Sciendum *præterea rectam uictus administrationem, & frigidæ potum, præcipuum esse ad liquefacientes febres remedium, parumque auxilij præstare medicamenta.* Quare *diligenter obseruandum est, ut boni sint nutrimenti, et facillimæ coctionis cibaria, quæ*

In fine 10. de metho.

ijs offeremus. Quibus cum admiſcere ea quæ refrigerare, & parũ aſtringere ualeant utile erit. Optimusq́; omnium quem ſciam his cibus eſt, ptiſana hordei, eo quo diximus modo parata. In ea ſi quidem omnia quæ neceſſaria ſunt, inſunt. Boni nutrimenti eſt, facilis coctionis, infrigidat, parumq́ue aſtringit. Quæ enim inſigniter aſtrictoria ui pollent, ex eo incommoda ſunt, quod cauſam morbificam intra corpus detinent, cum ad omnem euacuationem uias obſtruant.

CAP. XXII.

MORBILLVS, & uariola differunt, morbillus in cute eſt inſtar morſus pulicum, à ſanguine nimis bilioſo ortum habens. Variola cutẽ magis in tumorem attollit, diuerſiq́ue coloris eſt. Albæ uiſuntur, ut plurimum, quandoque citrinæ, raro nigræ plumbeæ. Morbilli conſimiliter non unum ſeruant colorem. Proinde uariolæ à ſanguine nimis aquoſo fiunt. Inter morbillos, & uariolas in eo conuenit, quod utraque puſtula ab ebullitione ſanguinis fit, natura prauum ab eo quod purum eſt ſeparante, & ad cutẽ detrudente. Quapropter à tali expulſione naturam, craſſo cibo, aut multo, aut duræ coctionis, tunc temporis diſtrahendam non eſſe recte quis colliget. Vt uero opus melius compleat, & ab internis ad cutem uerſus cõmodius noxios humores depellat, et ne in aliqua interiorum partium humor detineatur, cibum parum infrigidantẽ leuiter aſtringentẽ his miniſtrare oportet. Qui enim huiuſmodi eſt, particulas roborat, ut ualidus à ſe quod contriſtat depellant. Vim præterea repellendi calidũ humorem habet.

Quapropter ius Hi*ſpanarum lentium cum acetoſa her ba uiridi coriandro, oleo, aceto, & ſale, & modico croci ijs conuenit.*

C*ucurbita etiam cocta cum portulaca, acreſta, oleo, aceto, & ſale,*

P*tiſana prout parauimus ſupra in colliquantibus febribus commodiſſima his ſorbitio eſt.* F*ugienda omnia ea ſunt quæ, aut ſanguinis copiã augeant, aut in eius ebullitionem addant.* Q*uare inter initia dummodo uires conſtent, gallinaceorũ iura uitanda ſunt, & omnia dulcia, & unctuoſa.* F*acta euacuatione totius niſi copioſe erumpant, bonum erit in cibis minuere ea quæ aſtringunt, & eorũ quæ aperire ualeant, aliquid imponere, ut folia apij, aut petroſelini.* A*t cum eruptio ſubſidere iam incipit, bonum eſt in cibis ea quæ uentrem leniunt miſcere.* V*t prunas, uiolas, borraginem, & ſimilia.* P*runis autẽ, quæ aſtringente participant facultate, cuiuſmodi* Gallica *ſunt, &* Hi*ſpana, per omne tẽpus uti licet decoctis cum politrico plantagine, aut portulaca.* P*otus autem ijs, qui patiuntur morbillos, aut uariolas, ſit aqua hordei cum politrico, & malo granato cocta.* S*unt qui lactucas decocta in aceto, medullam citruli, & anguriæ ijs qui uariolas, aut morbillos patiuntur exhibeant.* S*unt, & qui aquam anguriæ in potum miniſtrent.* S*ed quantum ſentio, huiuſmodi cibaria his damno potius quàm iuuamento ſunt.* Q*uandoquidem expulſioni naturæ obſtant, & eruptionem puſtularum retardant ſua uehementi frigiditate.* N*am huiuſmodi ab intro ad cutem expulſiones à natura fiunt, ma-*

teria ob ebullitionem eo inclinata, utpote iam in uaporem transeunte ob substantiæ eius tenuitatem. Quapropter sicut ijs quæ calida, & fumosa sunt augenda ebullitio non est, sic nec ijs quæ ualde refrigerant extinguẽda. Solum igitur ea ministrãda sunt, quæ modicum refrigerent, & astringant. Vt per hæc roboratis siue in se collectis particulis melius fiat. ab intro ad extra expulsio. Quapropter ficuum aridarum exhibitionem in ijs qui morbillis, aut uariolis laborant, ut pluribus nostrorum medicorum uisum est, ob id quod malas materias extra pellunt, non probo. Nam ob id ipsum quod caricas commendant, ego damnarem. Aiunt earum usu materias ab intro ad extra pelli. Cuius argumentũ esse scabiẽ ex earũ immodico usu eueniẽtẽ aiũt. Sed profecto ut opinor ipsa decipiuntur experientia. Non.n.id agũt caricæ quia malos humores ab intro ad extra pellunt, aut quia sanguinem mundificant ut opinãtur, sed quia eum nimis calfacientes, ebullitionis modum ei præstãt. Vnde accidit, ut id quod in fumum, aut fuliginẽ ob calfactũ sanguinem uersum est ad cutem à natura detrudatur. Quare non immerito uulgus fert, caricas scabiẽ, & pruritum peculiariter inducere. Quapropter eas pueris, & iuuenibus prohibent. Quod autem nimis calfaciant, docet Dioscorides qui eas sitim inducere asseruit. Rasis etiam tertio Almansoris ex multo earũ usu fieri pruritum, & pediculos affirmauit. Nec id alicui admirationi sit. Nam in ipsis est occultum lacticinium, 18.3.tra
ut recte sensit Auicen. Haliabas etiam 5.theoricæ, cap. ctat. 2.
19. eas in colericos mutari humoris scripsit. At si in cap. 12.

uentriculo humores superflui fuerint, inquit ille dura fit ad digerendum carica, & ad corruptionem mutatur. Et inflationem uentositatemq; generat, & pessimum sanguinem. Auicenna similiter idem asseruit in hæc uerba. Et sicca quidem inquit in suis operationibus laudabilis est, uerum tamen sanguis generatus ex ea non est bonus. Verum id est, aridas ficus nimis abstergere, aperire & incidere. Quapropter commendantur à Gal. secundo alimentorum cap. VII. præcipue cum nucibus & amigdalis. Vtcunque res habeat caricas ob earum superfluam calfactionem uitandas esse in morbillis in caloris febrilis præsentia opinamur. Senibus tamen frigidis natura, ubi eruptio nimis diminuta est, utiles sunt & secure concedi possunt, præsertim in remissione caloris febrilis. Sua enim arida ficus apertione, subtiliatione, calfactione, humores adeo attenuat ut ad cutem facile ferantur. Vnde uariolas tunc temporis absq; læsione euocare solet. Quod Petrus Aponensis uir disertissimus asseruit, de morbillorum & uariolarum curatione agens.

CAP. XXIII.

ET ut speculationi huic nihil desit, non ab re fuerit de eo uictu disserere quo uulgus utitur in uariolis, & morbillis, nempe salitis piscibus. Siue enim ab ipsa experientia percepto commodo, siue ratione id ostendente, apud Lusitanam plebem salitorum piscium usus lõgæuus obtinuit, ut parua aut nulla medicis fides adhibeatur contrarium suadentibus. Aliud tamen unus è nostris medicus natione Italus sentit, piscium salitorũ

usum in morbillis, & uariolis reprobans. Nam ut ille ait apud non nullos è plebe Itala aut scholares opinionem esse, in uariolis recte ministrari. Verum si ab Aristotele recte dictum est, nõ uanam esse omnino famam quam uulgus ferat, nõ uanum utique erit inquirere an ratione aliqua qui salitis piscibus in uariolis utitur innitatur. Percipimus ex quottidiano usu salitos pisces pruritum inducere. Siue id salitorum piscium substantiæ concedas, siue caliditati & siccitati eorum, quibus ebullitionem sanguinis excitant. In omni autem ebullitione cõstat crassos humores in tenues solui, tenues in fumum digeri, fumos & fuligines ad cutem migrare. Huncq; esse modum quo generatim salita edulia pruritum ob qualitates inducant manifestas. Siue id eorundem substantiæ in uaporem digestæ, rapidæ ad cutem lationi ob salis incisiuam qualitatem, & acutam penetrationem tribuas. Quod non nulli caricis inesse firmiter credidere. Siue utrunque simul in causa sit. Verum est salitorum piscium usu, ab internis corporis partibus ad externas nonnullorum excrementorum lationem fieri. Quod cum ita sit, dubium non est quin aliquando in ijs morbis salitis piscibus locus sit. Nempe ubi natura segniter opus expulsionis aggreditur. Id autem si præter naturæ imbecillitatem accidat, aut deferuescente ebullitione fiet, qua iuuatur natura, ut melius excrementa ad cutem detrudat, aut ob crassos, & lentos humores ad expulsionem talem ineptos, aut ob uiarum occlusionem. Quodcunque horum trium adsit, aut omnia, pisces salitos prodesse ratio demonstrat,

& ob caliditatem, & ſiccitatem ſalitorum piſcium, & non minime ob eorum inciſionem, & acutam penetrationem. Cum ergo in frigido natura corpore non ſatis uariolæ erumpant ob aliquam trium dictarum occaſionum, febrili calore non obſtante, dandos eſſe piſces ſalitos cum plebe ſentio. In ſucco tamen acetoſæ per diem integram eos prius macerare oportet. Sitq; mediæ ætatis ſalitura, quãto enim antiquiores ſunt, eo calidiores, & ſicciores euadunt. Vt ſupra oſtenſum eſt. Ad hæc piſces ſaliti partes corporis ob ſalis compreſſionem in ſe inuicem collectas roborant. Quod ſiccis ficubus non ineſt, quinimmo contrarium. Id unum eſt ex ijs quæ cumulatiorem efficiunt expulſionem. Quod cibis ineſſe qui in uariolis miniſtrãtur, ſupra optauimus. Præterea ſi eueniat ut fit, puſtulas intro erumpi, profecto nullo medicamine efficacius rumpes, ſaniem purgabis, exiccabis, putredinemq; inde emanantem nullo alio citius caſtigabis, ne ulteriorem concipiat corruptionem, ſanas tandem particulas nullo alio quàm ex ſalitis piſcibus cibo incolumius, ne emanantis corruptionis contagio afficiantur, ſeruabis. Nec ab re fuerit, ut cum intro erumpuntur, pro earum maturatione ficus aridas primo uorare, deinde piſcibus uti. Meminiſſe tamen oportet in morbillis cauendum eſſe piſcium ſalitorum uſum. Et in ijs qui calidi, & ſicci ſunt natura. Vt igitur ſummatim dicam ubicunque eruptio incompleta eſt, ſi craſſi & lenti humores, aut uiarum obſtructio in cauſa ſint, febre non obſtante, nec calido & ſicco hominis temperamento, ficus aridas, & ſalitos piſces audacter miniſtrato.

Nec audienda est illorum sentẽtia qui salitorum pisciũ usum ægris non conuenire scribunt. Nam absurdum est putare contraria salitorum piscium qualitate ægros affici non posse. Præterea tertio Almansoris scriptum est salitos pisces nullo modo fore ministrandos, nisi in die quo aliquis sibi medicari uoluerit, hoc est non cibi, sed medicinæ gratia cõmendandos esse salitos pisces. Quod Auicenna asseruit cum dixit, unum est quod ipsorum nutrimentum est malum, unde plus uia medicinæ sunt accipiendi quam uia cibi. E piscibus salitis laudauit Gal. sardam cum ait, in tertio de alimentorum. Pretiosissima est sardæ salitura.

CAP. XXIIII.

HEMITRITEVS uerus, nempe quottidiana continua, & tertiana interpollata, mediæ rationis uictum exposcit. Hunc dico qui subtilior sit, quàm qui febribus interpollatis conuenit, crassior uero quàm continuis ab uno simplici humore. Cũ singularũ qualibet longior sit. Cunque naturæ duobus qualitate, & substantia contrarijs humoribus pugna sit, uiribus & tempore indiget, ut ambos uincat. Vtriusq; igitur causa, nẽpe ut ad longum seruetur tempus, & ut uires contra utrunq; hostem habeat, ampliori opus habet alimonia. Cunque in superioribus in singulis febribus cibis ea miscuerimus, quæ peccantis humoris qualitates reprimãt, oportebit in hemitriteo, aut simul ea quæ cõtrariarum sint qualitatum, miscere, aut cibis uti temperatis. Ea quæ alterum illorum solum respiciunt administrare nõ licet. Nam utriusque febris medicus sit solicitus opor-

tet. Cibum temperatum dico, qui à naturali calido solum patitur. Hunc hemitriteo laborantibus idoneum non esse ex eo intelliges, quod sanguinem qui ab eo in febribus generatur uitiose fore qualitatis necessum sit. Nam in tertiana febre ob bilis putrescentis calorem & acredinem, pars effectiua sanguinis extra naturalem temperiem est, nempe calidior & siccior. Quapropter cibus temperatus ob id quod à naturali calido solū patitur, nec particulæ intemperiem contrarijs qualitatibus ualet corrigere, eisdem afficietur. Quare sanguis qui ab eo generabitur calidior & siccior euadet, pro uisceris intemperie. Qui statim paulo momento in bilem uertatur. Simile iudicium in febre, quæ à pituita corpus præter naturaliter humectum efficiente, ortum habet. Quapropter miscenda sunt in cibo, quæ contrariarum sint qualitatum, aut id accipiendū in quo utraque qualitas reperiatur, quod magis probo. Quod si præter hæc incisiuum id sit, ante alia eligendum. Simplicium medicamentorum unum est acetum, quod præfatis sit facultatibus insigne. Vtrique enim conuenit humori, partibus insuper tenuibus præditum est, quibus incidit. Quapropter si id cum eo quod abstergere ualeat miscueris, habebis id quod quærimus. Moderate abstergentium zucarum unum est, quod febricitātibus plus conuenit. Quare mixtionem ex zucaro, & acri aceto quam syrupum acetosum medici nuncuparunt, hemitriteo maxime conuenientem esse putato. Quo uteris in hunc modum.

Thymi, petroselini, hordei ab uno cortice exuti, singu-

lorum manip. unum, passularum enucleatarum unum, corticem unum raphani linguam uellicātis, salis parū, bulliant cum pulla crassa quantum satis, huius decocti accipito lib. unam, syrupi acetosi acris quantum tollerauerit ægrotantis palatus. Iterum bulliant quousq; misceantur, dato ut bibat cum oportuerit, ex reliquo fac sorbitionem. Hac utere ante accessionem uehementiorem, & in eius inclinatione, in die uero mitiori eisdem utitor, pullæq; extremitates ægrotanti ministrato. Siluestrem capū, qui escam pererrans quæritet, coquito cū hordeo, radicibus apij, aceto, & sale, fac ut supra. Succi uiolarum mediæ magnitudinis uncias tres, piperis nigri grosso modo contusi grana triginta, infundito in succum uiolarum, & ita esse sinito quousque transeant dies tres, postmodum cum iure misceto, ita ut ad uncias decē iuris, unciam unam succi imponas. Et quia uiolarum succus omni tempore haberi non potest, succus simul cum pipere coaguletur, et ad formam trochiscorum reddatur, ut singuli drach. unam contineant. Mixtionem ex pipere & succo uiolarū magni esse iuuamenti in hemitriteo in quo pituita, & bilis pares habēt uires compositio ostendit. In eo enim in quo alter humorum superat, nec uerus, nec certus hemitriteus dici potest. In quo uero bilis, & pituita pares sunt robore, quem uerum & certum uocamus hemitriteū, meminit Hipp. in libro de morbis uulgaribus, horrificam febrem hemitriteum uocans, quia multoties in accessione una febricitantes horrescant. Nam horror medius est, inter rigorem quem bilis, & frigus quod pituita inducit.

Cunque alter humorum superat, ita rigoris uel frigoris plus sit horror particeps. Quod si humor qui præualet in hemitriteo pituita fuerit, hoc cibo utere. Pullam, *aut capum cum bordeo, radicibus apij, & ciceribus, aceto & sale coquito, fac ut supra.* Ptisanam *cum radicibus apij coctam, pipere & oximelite optimam ijs esse sorbitionem iudicato.*

Quod si bilis superior fuerit, ita ut horror plus ad rigorem accedat. Pullam *aut capum cum hordeo hepatica thymo petroselino, & apij radicibus sale et aceto coquito.* Aqua *hordei cum radicibus apij cocta, conueniens potus est uerum patientibus hemitriteum.* Iis *uero in quibus pituita superior est, aqua decoctionis radicis apij & seminis fœniculi dulcis.* Potus *uero qui hemitriteo laborantibus ratione uirium, & consuetudinis competat, ex potus tabellis quærendus est.* Iis *uero qui hemitriteum pituitosum patiuntur, si temperamento sint frigido, non ab re erit radiculam zinziberis in cibis, & potibus addere, ut simul integra bulliat.* Est *unus ex arabibus medicis, qui hemitriteum patientem alit in die accessionis cucurbitis, spinacijs, attriplicibus, & similibus.* Sed *errat quantum sentio duplici ratione. Altera ab ipsa natura corporis sumpta, altera ab ipso cibo.* In *hora in qua natura intenta separationi est, frigida exhibenda non sunt cibaria, ne separationi naturæ obstent, & ne expulsionem periodicam, quæ ab internis partibus ad exteriores fit, ad contrarium repellant porosque occludant.* Quorum *causa paroxismus longior efficiatur.* Vt *ijs, qui diligenter ci-*

bariorum

hariorum naturas quid singulis horis ualeant efficere scrutantur, manifestum est. Iis adde cibos qui ex herbis oleribusúe parantur corruptioni ob noxios esse, ex eo quod aquosum generent sanguinem, qui promptissime calorem extraneum concipiat. Prudentis consilijs igitur non est, huiusmodi cibos tunc ministrare, cum causa corrũpens ualidior est. Non aliter quam si ignauum, & imbecillem militem strenuæ inimicorũ cohorti obijcias. Sed de hoc abunde supra diximus, ubi ostendimus cibũ ex herbis, aut oleribus inutilem esse acute febricitantibus. Eosque in ægrotantium damnum errare, qui citra occasionem herbis in cibos frequenter utuntur. Grauiusque eos peccare, qui ante accessiones herbas, aut olera ministrant, putantes se scopum attigisse. Qua in re nostrorum medicorum plurimi quotidie labuntur. Quando autem herbis, & oleribus in cibo utemur infra deo inspirante dicemus.

CAP. XXV.

FEBRIS in qua exteriora frigent, & calent interiora, à bili putrescente ortum habet. in qua febrili calore phlegmata crassa in exterioribus existentia dissoluente, accidit, partes externas infrigidari, æstuantibus internis. Subtili ideo indigent uictu, quia febrilis calor multoties in seipsum reduplicatur trãspiratione prohibita. Quapropter periculo non uacat hæc febris, sicut cum à reuocatione natiui calidi exteriora frigẽt. Cibus ijs conuenit refrigerans. Cui misceantur ea quæ aperire, & ualenter incidere ualeant. Post calidam, & asperam totius corporis fricationem, hunc febricicanti

cibum ministrato.

Ptisanam cum radicibus apij, & petroselini, & lenticula aquæ parato, coquitoque sufficienter. Et cum syrupo acetoso, aut oximelite ægrotanti si frigida sit natura ministrato.

Alium, coquito pullam eisdem herbis, folijs raphani, hordeo, & aceto fac potionem, et tenuem sorbitionem. Præterea infundantur in libra una aceti accerrimi, ficuū siccarū lib. unius tertiam sinito per diem, & noctē, postmodum colletur. Huius aceti untias tres accipito, aquæ decoctionis radicis apij lēticulæ aquæ untias quattuor, zucari quantum sufficit, coquito, & fac syrupum acetosum ijs conuenientē. Cūq; hæc febris ab uno simplici accidit humore, ut à pituita ualde crassa, quæ putrescens exteriora nō ualet calfacere, aut suæ crassitiei aut leuis putredinis occasione, ad febres phlegmaticas, aut melancolicas, aut colericas pro uictu eliciendo recurrendum est. A' singulis enim prædictorū humorum originem posse habere, doctissimis uiris placitum est. Vnde bene dixit arabs, tu uero inquit non debes ad paroxismos respicere, nam potest esse quod sit quotidiana, tertiana, & quartana, & quæ quinto, & septimo periodicant. De ijs uero quibus à reuocatione caloris ad intro, accidit infrigidari in febribus extrema, alibi nobis sermo erit. Est alia febris in qua exteriora calent & interiora frigent. Quæ ab aliquibus empiala nominatur, à non nullis liparia ab alijs tenedos, sed nomina secundum Platonem contemnere oportet eos, quibus aliarum rerum incumbit inuestigatio. Hæc accidit cum

à putrescente bile caloremque febrilē excitante, phlegmata crassa in interioribus concreta dissoluantur. Accidit, ut ijs solutis partes internæ frigesiant. Victus ijs copiosioris alimoniæ exhiberi potest. Minus enim periculosa hæc ægritudo est, ut pote præternaturali calido in externas solum sæuiente partes. Miscenda igitur ea sunt quæ ualenter incidant, & abstergant cum mediocri calore. Quapropter ijs cibis utere, quos hemitriteo phlegmaticæ conuenire diximus.

Gallus antiquus post lungam dimicationem cum altero, occidatur. Coquaturque cum hordeo, passulis enucleatis, pulegio, hyssopo, thymo, & uiolis, tempereturq; cum oximelite acri, propinato quantum uno haustu sorbere possit, sorbitionem ne facias.

Præterea in aqua hordei conficito sorbitionem ex furfure, & fermento, ut supra docuimus in febribus phlegmaticis. Sunt qui hanc quoque febrem à simplici pituita quæ non putriuit secundum totum euenire affirmēt. Sunt, & qui à melancolia. Quorum uictus sunt ex supradictis petendi. Hoc tamen proprium ijs febribus inest. Omnia nempe quæ aperiendo exiccant ijs febribus iocommoda ideo esse quod materiam crassiorem reddunt. Quæ magis tenues sunt partibus in halitus digestis. Cunq; febrium quæ calorē & frigus simul operantur materias, crassos humores esse medici asserāt, fit, ut qui ius cicerū, et muriā ijs cōcedūt febricitātibus, parū salubriter cōsuluerint. Rectius, profectò fuerit, ijs uti, quæ humida existentia, abstergere, et incidere possint. Cum igitur huic febri à simplici pituita depēdente ob-

uiaueris, præsertim in homine frigidæ naturæ hunc cibum ministrato.

Senescentem gallum prædicto modo defatigatum parato ad hunc modum, chamæmeli man. unum, & semis, ficuum aridarum, passularum enucleatarum, singulorũ man. unum, hordei ab uno cortice exuti man. tres, coquito sufficienter, et collato. Accipito iuris libram unã, adipis anatis recentis untias tres, aceti albi è pulegio untiam unam, salis parum, bulliant iterum donec permisceantur. Dato calidum quantum uno haustu sorbere possit. Efficacissimum est ad crassos humores, & lentos febrem generantes. Idem cum capo, & pulla efficere possis sed inefficatius. Dicatur hæc sorbitio ex adipe anatis. Superest de ea in qua simul calor, & frigus per totum sentiuntur, febre sermonẽ facere. Hæc à bile putrescente similiter ortum habet. Calore febrili crassa phlegmata partes internas, & externas occupantia dissoluente, accidit, ut ægrotantis sensus minimas non percipiens differentias, calorem, & frigus in eadem parte esse iudicet. Victus ijs conueniens est, qui incidere, & abstergere, & exiccare utcunque ualeat. Phlegmata siquidem in hac febre facilius dissoluuntur quam in prædictis. Signum est frigus intro, & extra perceptũ; quod lationem materiæ per omnes indicat partes. Latio uero eius liquefactionem, liquefactio obedientiam materiæ dissoluenti. Phlegmata igitur cum in duritiem non occaluere, aliquali indigent exiccatione. Quapropter talem ijs uictum ministrato.

Sorbitio ex adipe anatis.

Gallum senem, ut supra defatigatum coquito cum hor-

deo, radicibus apij, petroselini, passulis enucleatis, ciceribus. Hora una antequam ab igne amoueas, proijcito aceti albi è pulegio quantum satis, salis modicum, fac ut supra. Potus omnibus ijs sit aqua hordei cum semine fœniculi, & radice apij cocta. Iis uero qui intus frigent, & extra calent, uinum album prædicta aqua dilutum administretur.

CAP. XXVI.

SED quos nam uictus exigant singulæ febres, indicatione sumpta ab affectu, & ab eius causa abunde quidem dictum est. Nunc uero quos nam uictus symptomatum simul habita ratione adhibere conueniat tempestiuum est percurramus. Nam quemadmodum symptomata curationis quandoque indicationem ad se trahunt, sic, & uictus rationem. Victus enim administratio pars curationis est. Id etiam sicut, et reliqua ab Hip. didicimus, quem à symptomatum etiam natura, et uehementia, uictum conuenientem inuestigare obseruamus. Vt in eo ubi autem dolor aliquis uexauerit, oximeli bibendum dabis, hyeme calidum, æstate frigidum. Quod si multa sitis fuerit melicrato utendum, et aqua Gal. in expositione ita ait. Nempe quantum ad morbū spectat, oximelite magis est utendum. Verum si æger accepto multo oximelite adhuc sitiuerit, melicratum dare oportet. Quod si ab ea re sitiuerit, aquam offerendam putato, & si aqua per se pota culpa non careat. Præterea infra ratione symptomatis superuenientis sorbitionis modum mutare iubet, cum inquit. Postea si dolor quispiam uel periculum comparuerit sorbitio

1. de rčē uictus.

nem dare oportet neque multam, neque crassam, &c. Sed inuestigare diligenter oportet, qua symptomatis magnitudine mutare uictum oporteat. Initium huius inuestigationis ab Hip. etiam sumendum est, uiro sapientißimo. Ille enim uictus rationem in sola effatu digna symptomatis magnitudine immutare uidetur, ut cum dixit. ἐπὶ δὲ πολλὴ δίψα ᾖ καὶ μελικρήτῳ καὶ ὕδατι. Hoc est si multa sitis fuerit melicrato, & aqua. Ratio id quoque suadet, ut non à symptomatum quacunque magnitudine sed ab ea quæ effatu digna est, curationis scopus mutandus sit. Nam cum symptomata, morborum effectus sint, ablatione causarum euanescunt. Quapropter, ut effectus sunt nullius sunt capacia indicationis. Cum uero ad effatu dignam accrescunt magnitudinem, indicationem curationis præstant. Proinde cum effatu dignæ symptomatum magnitudines, sicut & cuius uis rei innumeræ sint, sola ipsius magnitudinis ratione differentes, nisi aliquo signo magnitudinem symptomatum diffiniamus, incompletus, & omnino inutilis noster sermo esset. Sic igitur symptomatum magnitudo diffinienda est, ut eorum ratione uictus mutetur. Nempe cũ alicuius præter naturalis dispositionis sunt causa. Quæ aut in morbum addat, aut naturæ uires excluat. Quodcunque horum in corpore eueniat symptomatis magnitudinis causa, iusto tunc symptomata uictus rationem, et curatiuam indicationem suppeditãt. Vt pleuritico parũ sitienti oximeli, aut melicratũ quæ ipse morbus exegerit offeres. Quod si multa siti uexetur, nõ iis, quæ morbũ, et eius causam respiciunt, sed

ijs quæ ſitim mitigant uteris. Nam multa ſitis ſputum exiccat, & morbum incoctibilem reddit. Febrisque calorem auget. Quapropter melicratum, & aquam exhibebimus à ſymptomate indicatione ſumpta. Nam aqua morbi gratia exhibenda non eſſet. Ob id quod doloris maturationi aduerſa eſt. Sic ergo ſymptomatum magnitudo diffinienda eſt, ut ab eis ratio curationis et uictus indicationes ſumantur. Cæterum huiuſmodi ſymptomata cum ad dictam perueniũt magnitudinem hoc eſt uicem habent cauſæ ad morbum relata, aut urgentis, aut cauſæ ſine qua morbus curari non poſſit uicẽ habent. Quapropter potior eſt quæ ab eis ſumitur indicatio quam à morbo. Vt ex dogmate de complicatis affectibus colligitur. Hoc etiam manifeſtum eſt ex eo quod Hip. pleuritico ualde ſitienti aquam conceſsit. Quam, ſi potiorem à morbo indicationem faceret, non exhiberet. Manifeſtum igitur eſt ex doctrina Hip. ut cũ ſymptomata ad eã magnitudinẽ perueniunt ut in morbum addant, aut uires naturæ exoluãt, ab eis potiorem ſumendam uictus eſſe indicationẽ. Danda nihilominus eſt opera, ut ea miniſtremus, quæ aut morbo ſi fieri poſſit conueniant, aut ſaltem incommoda non ſint.

1. de rõe uictus.

CAP. XXVII.

FABRICITANTI patienti uigilias à bilioſo humore ortum habentes hunc cibum miniſtrato.

Ex aqua hordei lac amigdalarum conficito mediocri craßitie, cunque ſemicoctum fuerit, man. unum coriandri uiridis in mortario conterito, addito modico croci ſimul in ollam proijcito. Zucari quantum ſatis ad-

dito. Fac ut diccenter coquatur ad lentum ignem semper cum cocleari agitando quousque mediocriter crassum reddatur. Extrahito ab igne, & linteis circum uoluito, & tepidum ministrato. Hac sorbitione usus fui olim in Anglia. Erat Anglus dicturus coram Henrico Angliæ Rege inuictißimo, & regni primoribus. Curabatque ut suo cum honore rem ageret. Cunque tempus instaret, paucis ante diebus in moderato studio, uigilanti cura, cerebrum adeo exiccauit, ut in uigilias incideret. Cunque apud amicos de ea re quæreretur, nec diacodion, nec syrupo de papauere nec alijs id genus quæ in ei rimedinm miserant somnum sibi cõciliare posset. Tertiusq; dies instaret, qua sibi sano capite opus erat, cunque ob imbecillitatem quã uigiliæ induxerãt parum sibi crederet, in maxima erat solicitudine quid ageret. Accedens forte amicus hominem salutandi gratia rem audiens, consuluit, ut mea uteretur opera. Repente ipse ueniens, hominem inueni præter modum calfactum. Cunque arteriam tangerem, conieci parum ab esse hominem à febrili dispositione. In eamque lapsurum nisi præsentaneo remedio ad propriam reuocaretur temperiem. Cunque hæc ei retulissem, acclamauit ut omni diligentia id præstare uoluissem. Cunque hominem bono esse animo iube rem; abij, sero rediens, solo iam occumbente hominem in capacißimo labro aquæ tepidæ sedere iußi. Ibique hora una immorari permißi. Exiens lectum petijt, ibi cum parum quiesceret, homini lac supradictum exibui, abijque. Pueris admonitis, ut strepitum uitarent. Sequenti die mihi acce-

denti occurrerunt famuli gratias agẽtes quod heri uigilias & famulorum uno remedio ſanaſſem, inquietabat enim eos, referentes herum ſolidam dormiſſe noctem. Quod ſi inconficiendo lacte micam panis in aqua roſarum infuſam ſimul cum amigdalis teras, craſſiorem efficies ſorbitionem magis nutrientem, & humectantem. Quod ſi craſſiori uti uelis ſorbitione hoc modo conficito.

Panem puriſſimum mediocris ætatis in exiguas abrade particulas, tribusq́; aquis lauato, deinde amigdalarũ ſuccum ex aqua hordei extrahito, ſimulq́; cum pane coquito, ad lentum ignem ſemper agitando, cunque ſemicoctum fuerit, coriandrum uiridem quantum manu capi poſſit in mortario cum pauco croco conterito, & cum ſorbitione quæ ad ignem eſt diſſoluito, adiecto zucaro, ſimul omnia coquito, quouſq; permiſceantur, coclеari panem ad ollæ parietes atterens. Cõueniens hic cibus eſt exiccato & ſuper calfacto cerebro, frigidos et humidos halitus ad caput mittit, naturæ cerebri nimiũ familiares. Luſitanarum quæ in ægrotantium commodum diligentiores ſunt fœminæ, cum ſomnum conciliare ſtudent, ſorbitionem ſic parant.

Micam panis poſt ablutionem in aqua hordei coquunt, butiri recentis parum pro panis portione, aut oleum puriſſimum oliuarũ eius loco iniiciunt. Cunq; ferè coctũ eſt. Coriandrũ uiride & croci parum conterunt, & in mortario cum ſorbitionis modico diſſoluunt. Oui recentis (in aqua frigida horis tribus infuſi) uitellum, cũ ſorbitione, quæ in mortario eſt, coclearis conquaſſatione

permiſcent, in ollam reijciunt, & cum zucaro ſimul coquunt, ſemper agitando cum cocleari donec percoctum ſit. Valens hic cibus eſt ad conciliandū ſomnum. Attamen quia multi nutrimenti eſt, continuis febribus, & acutis non conuenit. Niſi facultatis imbecillitas id ſuaderet. Febribus ijs quæ periodice intermittunt, & quieſcunt bono temporis interuallo concedi poſſet.

Lactucas quæ mediæ ſunt ætatis in aqua coquito, cunq; percoctæ fuerint, aquam ab eis forti compreſſione extrahito, cultello in exiguas portiunculas percute, oleo, aceto, ſale, & zucaro pro portione inſperſis, uigilias patienti dato ut cum pane deuoret. Qui uero uigilias ob doloris uehementiam patiuntur. Cibis ſomnum inducere ne ſperes, ſed confeſtim relicta ea artis medicæ parte quæ uictus rationem docet, ad utranque & quæ de medicamentis agit, & quæ circa manus operationem uerſatur te confer, ab illis, quo hominem à dolore leues auxilium petas. Sciens in hora doloris cibum quemcunque culpa non uacare. Præcipue qui facile aceſcunt, aut in fumum abeunt. Vtraq; enim cauſa dolorem auget. Nam ptiſana quæ ab Hip. ut conuenientiſſimus cibus acute febricitantibus receptus eſt, in uehementia doloris ab eodem damnatur in primo de ratione uictus in morbis acutis, in hæc uerba. Niſi quis inquit dolorem uel alui ſubductione, uel inſecta uena, pro utriuſuis exigentia ſoluerit, ptiſanam ita affectis dederit, precipitem aget in mortem. De reliquis cibis in hora doloris ita ait. Præbendunt hæc non ſolum ſi ptiſana intempeſtiue utantur, uerum & multo magis ſi quippiam aliud

quod ptisana inconuenientius sit, uel ederint uel bibe-
rit. Sed fortasse quis nobis obijciet Hipp. in prædictis lo
cis ptisanam prohibuisse sicuti & cibos alios, non dolo-
ris sed inflammationis membranæ succingentis costas
ratione, de qua ei sermo erat, quam dolorẽ appellauit.
Vere ita res habet, non ob id tamen aufertur quod di-
ximus, nempe in hora uehementis doloris, cibum quem-
cunq; & si leuissimum culpa non uacare. Quinimmo
magno esse nocumento assero, hac ductus ratione. Do-
lor est ex ijs quæ maxime uirtutem corporis prosternũt
ut Gal. uisum est. Ita ut nec uentriculus cibum recte
coquat, nec hepar aut uenæ hunc in sanguinem commo
de mutent. Nec distributio præterea, nec appositio, nec
excrementorum expulsio, nec ulla naturalium actionũ
commode peragatur. Tum ob dolorem actiones læden
tem, tum maxime ob id quod intenta natura ad id quod
contristat, sanguinem & spiritus, qui commune ad om-
nes acti   1es instrumẽtum est, ad locum doloris mittat.
Vnde fi. ut loca coctioni deputata indigentiam patian
tur. Quæ causa est, ut cibus perperam coquatur in uen
triculo, hepate, & uenis, facileq; inde extraneum
concipiat calorem. Et tandem additionis doloris cau-
sa fiat. Cum igitur loca coctioni deputata influentis
calidi indigentiam patiantur, & obiectum in quod
agunt calido extraneo obnoxium ob id (natura alio
intenta) maneat, consulte medici agunt sanguinem
in forti dolore mittentes. Vt quantũ natura à consueta
deficit cura, tãtum sanguinis imminuatur. Iuxta illud
minori curæ minus quod curet. Nec solum mittendus

est sanguis, ut qui in iocinere & uenis est, succũ ab extraneo calore incolumen tueamur. Sed & cibo qui in uentriculo est consulimus, uomitum prouocãtes. Cunq; hæc ita se habeãt, dementis consilij fuerit, cibum ea hora ministrare, qua eius à corpore eductio doloris remedium est. Qua in sententia Gal. est in expositione illius maius quidem malum est &c. Vbi ad hunc modum scribit. Contra autem qui ob dolorem uel morbi acumen, euacuatione interdum magis quam repletione indigẽt. Immo qui cibum his exhibet, maximum operatur malum &c. Cæterum cum dolorũ plures sint differentiæ, ita ut alij alternis inuadunt temporibus & remittant. Alij perpetuo torqueant. Horum nonnulli talem consecuti sunt uehementiam, ut in uigilias laborantes deducant. Alij in inquietationes. Non una uictus ratio ab omnibus sumenda erit. Dolores igitur quicunq; laborantes inquietant omnem cibum & potum abscindunt. Vt in ijs quæ in primo libro disseruimus abunde dictum est. Vbi ostendimus morbum cui continua coniuncta est inquietatio intra dies quattuor terminari ob eius uehementiam, & omnimodam ei abstinentiam conuenire. Vehementissimi quidem dolores sunt, qui laborantes in inquietationem deducant. De hoc locutus est citato loco Gal. cum dixit qui alimentum his ministrat, maximũ operatur malum. Quod manifestum est ex ijs quæ in initio expositionis scripsit ubi uehementissimum dolorem ad hunc modum describit. Propter dolores sæpe quidem laborantes sine pulsu fiunt, & animi deliquia incurrunt, et in nullo motu moueri possunt. Similia his ab

acumine morbi eueniunt. Sunt autem quibus non propter id uirtus laborat, sed ob uasorum quomodolibet factam euacuationem. Siue igitur ob excretionem sensui manifestam. Siue ob διαφόρησιν, id est in halitus digestionem, siue ob inediam, hi quidem alimento indigent & quàm celerrime refici. Contra autem qui ob dolorē, uel morbi acumen, euacuatione aliquando indigēt magis, quàm additione. Immo qui alimētum his porrigit, maximum operatur malum. Validum ex uerbis Gal. sumitur argumentum, laboranti uehementissimo dolore cum robore uirium, nullum exhibendum fore alimentum. Cum in eos qui ob dolorem imbecilles admodum facti sunt, ita ut absque pulsu fiant, & animi deliquio capiantur, maximum operari malum scribat. Ob dolores qui proxime à uehementissimis degenerant, unam decubitus formam seruare queunt laborantes. Somnū tamen capere non possunt. Quare talis ijs uictus ministrandus est, qualem morbis, qui ad septimum terminantur, conuenire diximus. Vigiliæ enim continuæ, ut in primo libro ostendimus unum sunt ex tribus symptomatibus, quæ morbum ad septimum terminant. Iis igitur qui ob dolorem perpetuas patiuntur uigilias uictus per pocula conuenit. Sic Hip. uti uero potu oportet, si dolor aliquis affuerit, oximelite, hyeme quidem calido, æstate uero frigido. Si uero multa sitis fuerit, & melicrato & aqua. Quo in loco Hip. uictus formam à ratione duorum symptomatum diffiniuit, nempe à dolore & à multa siti. Dicens χρέεσθαι δὲ ποτῷ, ἢν ἀλγήματι ἔχῃ, ὀξυμέλιτι, χειμῶνος μὲν θερμῷ, θέρεος δὲ ψυχρῷ. ἢν δὲ πολλὴ δίψα

φᾳ ἢ, καὶ μελικρήτῳ καὶ ὕδατι. *Vbi perperam quidam in hunc modum uertit. Vbi autem dolor aliquis uexauerit oximeli bibendum dabis. Non equidem id solũ uult Hipp. ut oximelite cum dolor aliquis affuerit utamur. Sed duo nos in dictis uerbis docet. Nempe cum dolor aliquis affuerit uictu per pocula utendum esse. Secundo declarat nobis conuenientem potum oximeli esse. Si enim eadem fuisset Hip. mẽs ac traductor intelligit, breuius quidem sententiam protulisset ad hunc modum* χρέεσθαι δὲ ὀξυμέλιτι ἢν ἄλγημά τι ἔχῃ *&c. Hoc est uti uero oximelite si dolor aliquis affuerit. Id præterea facile erat ex mediæ quietis signo quod dictioni* ποτῷ, *coniunctum est elicere. Sed quod semper dicere sum solitus hic præterire silentio haud æquum censeo. Solius Hip. scripta de uerbo ad uerbum trasferenda fore. Vt incorruptam grauißimi uiri sententiam habeamus. Nullo quidem breuiloquus uir ocioso usus est uerbo. Quicunque igitur in uertendo Hipp. curant elegantiam sermonis, caueant in diuinas uiri sententias corrumpant. Ad propositum redeundo. Cum dolor, tali sit uehementia ut uigilias inducat, uictum per pocula indicat, sorbitionesq; tunc temporis ministrandas non esse. Sed forsan quis nobis obijciet. Hip. cum in dolore aßiduo sorbitiones & cibum subtrahit, non doloris sed inflammationis, & acutæ febris ratione prohibet. Vt in primo de ratione uictus cum scribit. Ad hæc si adhuc lateris dolor continuis fuerit &c. Non solum ubi dolor acutæ febri cõiunctus est, uictus qui poculis sit craßior incommodus est, sed ubi dolor absque ulla sit febre.*

Quod cum ostendemus, manifestum erit in dolore acutæ febri coniuncto, cibum & sorbitiones Hipp. *ratione symptomatis potius quàm morbi prohibuisse.* Ille *igitur inde uictu sanorum ita scribit.* Quibuscunque *dolores fiunt in uisceribus uel ex exercitatione uel alia quappiam ambulatione his confert sine cibo recreari.* Potione *uero uti &c.* Ex *ijs quæ statim subiungit, & apertius ex* Gal. *in expositione manifestum fit, de ijs qui absq; febre fiunt doloribus locutum fuisse.* Si *igitur scripta* Hip. *uigilanti lectioni percurramus, nō solū cibum ijs prohibere, qui cū robore uiriū doloribus infestantur, reperiemus, sed in eos qui imbecilles ideo effecti sunt, si quis uictus formam, aut quātitatem ad maius augeat, magnum operari malum affirmat.* Vbi *ad hunc modum scribit.* Ingens *si quidem malum est, si ob dolorem & acumen morbi imbecillitato porrigat quis potū uel sorbitionis plus, uel esculētum, imbecillitatem eam ex uasorum inanitione contigisse arbitratus &c.* Quo *in loco potum, sorbitionem, & esculentum non asserit male ijs exhiberi qui ob dolorem, aut morbi acumen imbecilles fiunt, ut quidam opinatus est.* Sed *solum damnat additionem uictus formæ, aut quantitatis quibus ante imbecillitatem æger utebatur.* Vt *si tribus aquæ mulsæ cyathis* Socratem *acuta febre, uehementi capitis dolore, laborantem nutrias, ob dolorem autem, aut morbi acumen in magnam incidat imbecillitatem, ita ut moueri nequeat, & absque pulsu fiat, caueas ut huic aut sorbitionem, aut plus tribus cyathis mulsæ ministres.* Nam *hoc quidem magnum malū esse affirmat.* Quibus

autem signis imbecillitatem, quæ à dolore aut morbi acumine & eam quæ à uasorum inanitione euenit discernere possimus supra ostensum est. Potus igitur quẽ ijs concedemus talis sit ut aliquod præstet corpori nutrimentum, & doloris etiam causam respiciat. Vt oximeli quo utitur in lib. 1. de ratione uictus ad lateris dolorẽ, ut quod eius causam respiciat. Et in libro de uictu sanorum ad dolores uiscerum absq; febre, qui ab obstructione ortum habent, potione utitur cuius minimum in corpus ingrediens plurimum educat lotium. Et quia hæc inuestigatio ad eam artis medicæ partem quæ morborũ speculatur remedia (θεραπευτικὴ Græce dicitur) spectat, non est quod hic longiorem faciamus sermonem. Illuc te confer si quod reliquum huius speculationis est, quæris. Nos interim reliqua prosequamur præpositi. Vigilia interdum ex penuria uaporosi halitus cerebrum humectantis euenit, & si quando ex defectu alimenti in uentriculo accidat, ut plurimum inclinante morbo fit. Iis præcipue qui bona ualitudine multum ingerere sunt soliti. In morborum incrementis, aut uigore, raro ob hanc solam causam uigiliæ accidunt. Difficilẽq; tunc id percipere, ui morbi uigiliarũ magis perspicua causa, illam obscurante. Cum ergo hanc esse uigiliarum occasionem intellexeris, cibum dato qui facilis sit coctionis & substantiæ, quæ dulces ex se emittat halitus. Vt pisces petrosi, qui in hora uigeant, cocti cũ anetho, petroselino, sale, & aceto, oleo, aut butiro recẽti, & succo uuæ acerbæ, aut eius loco berberibus. Hunc cibum ministraui cũ essem in Anglia præclarissimo uiro domino

ro domino

ro domino Guilielmo cidne serenissimi principis Anglorum, magno cubiculario dignissimo. Cum enim inclinante iam morbo uigilas pateretur, multaq; in huius gratiam apparata nil quicquam proficerent, rogaui hominem an uellet fluuiatiles ad cœnam pisciculos, quos gudions uulgari sermone Angli appellant. Annuente induxtoq; coquo modum apparandi imposui. Permisique, ut eisdem ad libitum uesceretur. Abij, in crastinum rediens percepi hominem nocte dulces cœpisse somnos. Ad huius cognitionem me potissimum induxerunt hominis habitus, & eius assuetudo. Iis accessit quod inclinante iam morbo nulla uidebatur ad uigilias inducendas iusta occasio. Quapropter diligenter oportet medicum contemplari actiones singularum corporis partium, quando imminuuntur, aut deficiunt, ratione indigentiæ nutrimenti, & quando acuminis morbi. Cunque primum contingit, cibus illico dandus est. Si secundum, maxime prohibendus. Qua in re sæpe labuntur nostræ ætatis medici, non discernentes alterutram actionum noxæ causam. Quod antiquis medicis prior Hip. obiecit in libro secundo de ratione uictus in morbis acutis in hæc uerba. Neque sanè horum ita peritos uideo medicos qui ut oportet dignoscant eas quæ in morbis contingunt uirium infirmitates, quæ ob uasorum quam κενεαγγείην Græci dicunt. Et quæ ob aliam quampiam irritationem, & quæ ob πόνον, id est laborem, & quæ ob morbi acumen fiant.

CAP. XXVIII.

SITIS *febricitantibus quandoque tali est uehementia, ut indicationem curationis suppeditet.* Id hoc *modo discernas. Cum igitur sitis morbi materiæ remoratur coctionem, aut nimia sputum exiccatione inhibet, aut ab ea corpus arefiat, rationabiliter ab ea uictus ratio sumetur.* Quare *tunc dare operam medicum oportet, ut sitim leuet.* Idque *fiet cibo, & potu qui actu & potentia frigidi, & humidi sint.* Omnium *maxime, quæ sitim uincunt aqua frigida est.* Præcipue *quæ à medicis probatur.* Secundo *loco est aqua hordei.* Tertio *syrupus uiolaceus multa aqua dilutus, quem sic præparabis.*

Aquam *coquito in olla recenti ad unius quartæ partis absumptionem, ab igne amouens residere sinito.* Deinde *aquam à sedimine separato, cuius accipito partes uiginti, syrupi uiolarum depurati, aut eius iulep partem unam.* Bulliant *ad lentum ignem, donec permisceãtur.* Deinde *sub dio exponito ad* Septentionem. Et *frigidum exhibeto.* Simili *modo confici potest aqua zucari qua nostri recentiores multoties utuntur.* Sed *considerare diligenter oportet ne in uehementi linguæ totiusque corporis squallore utamur ea nec abstergente ullo.* Nam *talia corpus siccius reddunt.* Vt *me experientia olim docuit.* Cum *essem in* Anglia, Hispanum *puerum periodica febre laborantem inuisi, habitu gracili, & præter modum squallido, eius lingua præ nimio squal-*

lore arida ultra modũ erat, ut uis loqui posset, indomitamq; sitim patiebatur. Frigidã puero exhibere mihi uisum est. Zucarumq; imposui, ut aquarum crassitiem corrigeret. Cunque à potu frigidæ non leuaretur sitis, uitio aquæ illud tribuens, aquam destillationis buglossæ ut pote in qua nil crassum est cum zucaro ministraui. Cunque à copioso, & crebro illius potu siccior etiam euaderet, intellexi tandem in uehementi squallore, nimium aduersa esse quæ abstergendi facultatem habẽt. Ex eo quia corpus, & humores sicciora reddunt. Nam non aliter corpori quod uehementer exiccatum est, ea quæ abstergunt adhibentur, quam si lintea sordida absque aqueo humore sapone detersorio unguento diligenter perfrices, ut sordes detergeas. Quãto enim plus detersorij adhibueris eo nihil proficies. Nam sordes magis tenacius impinges. Oportet enim lintea aqua prius macerare, ut sordities quam abstergere cupis humecta fiat. Vt consueuerunt fœminæ, quæ doctiores in ea arte sunt, ut minores faciant expensas, diutius lintea in aqua macerare permittunt, rem illis usu monstrante. Cum igitur hominum corpora uehementer exiccata sunt, cauendum est ab usu abstergentium. Non sunt enim eo tempore detergendi humores, sed potius humectandi. At cum humectos satis reddideris, abstergentibus secure uti poteris. Hoc postea ab Hip. intellexi in primo de ratione uictus in morbis acutis ubi ita scribit. Verum dandæ sorbitionis quantitas hoc obseruabitur modo, nempe si morbus siccior quam, ut quispiam

existimet fuerit, non multum dare oportet sed præbibere ante sorbitionem uel mulsam, uel uinum. Alterutrũ magis conueniat. Gal. in expositione signa commemorans quibus cognoscitur siccus affectus, ita scribit. Et sanè inquit superfluitatum nihil excernere, siccorum omnium morborum nota est. Non immerito igitur Hippoc. humectantium aliquod ante ptisanam adsumi iubet, & c. Nec solum ea quæ abstergunt in dicto affectu fugienda sunt, uerum, & quicunque cibus, & sorbitio. Nam solo potu humectante utendum est in ijs quorum linguæ totumque corpus ultra modum arida sunt. Si enim ijs cibum, aut sorbitionem dederis, partes sorbitionis quæ crassioris sunt substantiæ uentriculi tunicis præ nimia earum siccitate adhærentes à febrili calore deurentur potius quàm coquentur. Non aliter quàm cibus illæ adhærens comburi solet, humore aqueo deficiente. Hæc ut arbitror fuit mens Hip. supra citato loco, cum morbo ultra modum sicco existente, ante sorbitionẽ præbibere mulsam uel uinum ægrotantes iubet uolens in tali affectu solo potu humectante prius nutriendos esse laborantes donec ariditas soluatur. Deinde ad sorbitiones deuenire. Et hoc est quod intellexit cum dixit ἀλλὰ προπίνειν πρὸ τοῦ ῥοφήματος, *id est sed præbibere ante sorbitionem oportet. Nec ideo quod Hip. mulsam exhibere consulat, quæ mellis ratione abstersterger e ualet, in Hispani pueri affectu aquam zucari præter rationem prohibuimus. Quæ longæ inferior est quam mulsa in abstergendo. Nam cum Hip. in mor-*

bo ultra modum squallido nec sorbitionem, nec cibum alium quęcunque recte exhiberi ob iam dictam rationem opinaretur, potum concessurus magis nutrientem elegit. Sunt autem quattuor de quibus agit in libris de ratione uictus. Nempe aqua hordei, mulsa, uinum, oximeli. In sicco affectu nec oximelitis, nec aquæ hordei mentionem fecit. Alterum quia nimis incisiuum est sicco affectui non conuenit. Aqua hordei prout potus est, parum nutrit ob tenuitatem. Mulsæ autem, & uinum meminit tanquam ea, quæ magis nutriunt, & humectant. Electionem uero alterutrius medico relinquit, ac si intelligat in sicco affectu posse aliquando alterum lædere, & eorum alterum conuenire. Si enim à bilioso humore ob eius indomitam qualitatem siccus eueniat affectus uitanda magnoperæ est mulsa, uinum uero exhibendum quod citra abstersionē incisionemúe humectat. Et uires naturæ ministrat. Quod si à nimis crasso humore coctrici facultati repugnante, morbus siccior euadat, mulsa potius quàm uinum ministranda est. Tum ad humoris extenuandam crassitiem, tum ad humectandum corpus. Plus enim humectat mulsa quā oximeli. Hanc fuisse Hip. mentem opinamur. Sed, & illud certo scimus quod siccitas, quæ linguæ, & toto corpori aduenit ob bilis ardentis qualitatem multo ualidior est, quàm quæ à crassitie sola humorū prouenit. Quapropter recte supra additum est in uehementi siccitate uitandum esse aquam zucari, et quæ abstergendi uim habeant. Potumq; solo humectante utendum esse.

Sentis ne studiose lector quã dicta mea cũ Hip. conueniant scriptis. Quem unum uirum unde quaque sapientissimum admiror. Sed rectius mihi qui obijciet, me in curatione pueri Hispani fuisse lapsum, febrem tertianã patientis cum ualidißima, & linguæ, & totius corporis siccitate, qui ei aquam zucari ministrassem, nam manifestum erat uehementem illam siccitatem à qualitate bilis accerrimæ ortum traxisse. Quapropter uino diluto non aqua zucari nutriendus erat. Sed bene ualeant medicorum errores quibus à tergo morosa cõiuncta est pœnitentia, ut in posterum illud caueant attẽtioriq; cura remediorum qualitates, & affectus examinent. Ego uero ut moris est lusitanorum genti, errorem meum ingenue fateri pium esse iudico. Eundemq; scriptis mandare. Vt posteros rei cautos reddam. Id enim est à uitio uirtutem, bonum à malo, ab obliquo rectũ elicere. Scio enim hominis naturam talem esse, ut facile elabi possit. Quod si cum Homero sentiendum sit, intellectum hominis in terris talem esse qualem pater deorum atque hominum induxit in diem, medicorum errores profectò digni sunt uenia. Qui secretos corporum affectus rimãtur. Quapropter cum erroribus maxime sit medicus obnoxius, pij hominis officio eum uti iudico, qui Hipp. in primo de morbis uulgaribus adimplere conatur præceptum dictis. In hoc te exerceto, ut saltem si non prosis nequid noceas. Sed ad reliqua propositi reuertamur. In febre quæ cum ualidißima siccitate est, cibis parcendum est, solo humectante potu nutriendi sunt ægrotan-

tes. Vinumq; ijs exhibendũ, quod natura aquosum sit. Item pullam crassam cum hepatica, hordeo ab utroque cortice exuto, prunis, passulis, floribus borraginis, et uiolis in copiosa aqua coquito, ut ius tenue fiat. Cunq; percocta fuerint, collato. Ius ægrotanti tenue exhibeto, statimq; uinum dilutum in quo supernatet frustulum panis quantum uno haustu bibere poßit, dato. Ventriculo aliquid extra, quod humectare poßit apponito. Quod si siccitas remißior fuerit, ijs quæ infrigidant, & humectant in cibis, et potibus utemur. Cucurbita cocta cibus est qui sitim compescit. Lactuca etiã eo quo supra parauimus modo utilis est, cruda etiam cum eisdem deuorata maxime sitim reprimit. Oleum purißimum oliuarum immaturi partem unam, aceti albi partes duas, zucari tres, simul misce, & cum pane utitor. Ad sitim sedandam, & ad alios quamplurimos usus confert. Panis præterea refrigerans conuenit prout parauimus supra cũ de uictu qui tertianæ puræ competit ageremus; cibus est maxime aptus sitienti febricitanti. Sed, & sorbitio ex pane, & aqua hordei, & zucaro quam communiter panatellã uocant, confert. Conferunt, & cibaria ea quæ ex herbis, & fructibus parantur. Quorũ omniũ melones primum locum obtinent. Sunt qui ad sitim sedandam aquis distillatis endiuiæ, cichorij, buglosæ cum syrupo rosarum uel uiolarum, aut iulep utuntur. In febribus, quæ à causa calida ortum habent absque pituitæ mixtione æstate præcipue communis usus amplectendus est. Cæterum latere non oportet ubicunque crudi-

humoris de pituitæ genere coctionem quærimus, ut febri medeamur, magis lædere potum aquæ distillatæ quàm aquæ naturalis. Illa quidem si frigida offeratur duplici nomine infrigidabit, actu, & potentia. Magis præterea penetrat in corporis interiora ratione qualitatis igneæ. Vnde ab huiusmodi aquis magis pati natiuum calorem quàm à naturali manifestum est. Quapropter in causa frigida, & ijs qui alicuius interiorum uiscerum imbecillitatem patiuntur, uitandas esse distillationum aquas opinamur. Sed non prætermittendum est sitim quandoque à uentriculo, quandoque ab iocinere, & pulmone, & renibus euenire posse. Vt à Gal. in libris de locis affectis scriptum est. Quæ à pulmone ortum habet, aqua hordei cum syrupo uiolarum sedat. Ab hepatæ aquæ distillatæ frigidæ. A uentrculo, potus aquæ frigidæ. A renibus, aqua decoctionis liquiritiæ compescit.

CAP. XXIX.

PATIVNTVR febricitantes aliquando dictionem appetentiæ, ut eorum corpora arescant atrophia. Cunque multiplices habeat causas nullus cibus simpliciter commendandus est ad inducendam appetentiam. Sed prius causa inuestiganda est, ut quod utile ægrotantibus sit inueniamus. Cæterum omissis primarijs causis appetentia deijcitur deficiente aliquo eorũ, quæ ad inducendam appetentiam necessaria sunt. Appetimus se-

cundum naturam homines hoc causarum ordine. Corpora nostra à ui continentis in halitus perpetuo digeruntur. Huic effluxui ut remedium restauratio à singulis nostri corporis particulis quæritur. Restauratur uero id quod effluxum est, ab ea substantia, quæ singulis partibus apposita unica transmutatione in substantiam simplicis mutatur; (Cambium medici uocant) hæc rursus ab ea quæ in osculis tenuium uenarum est, instauratur. Non à rore ut aliqui opinati sunt. Quæ in exilibus uasis est, à sanguine qui in magnis continetur uasis renouatur. Vasa ab iocinere, hic tandē à uentriculo per meseraicas uenulas quas manus hepatis recte quidam nuncuparunt sugit. His trahentibus ad os uentriculi succus peruenit. Hunc partium eius aliqualis constrictio excipit. Huius constrictionis sensus, fames est. Tres igitur summatim causæ consequentes in fame naturali apparēt. Attractio, constrictio, & sensus oris uentriculi. Appetentia igitur quocunque horū deficiente diminui, & prosterni potest. Cæterum prima causa è tribus deficiente, remedium ab ea artis parte, quæ morbos curat petendum est. Minimam scias uim tūc inesse cibis cum naturalis totius corporis attractio deest. Aliquam sed exiguam si tertia. Magnam uero si secunda. Non solum igitur intemperies oris uentriculi cibi appetentiam deijcit, sed & humor quicunque sit, qui aut sensum oris hebetet, aut cōstrictionem partium eius prohibeat. Intemperies autem quæ ut in pluribus cibi fastidium generat calida est, cum utraque contra-

rietate sicca & humida humori coniuncta & absq; eo. Cæterum cum caliditas, & humiditas causa sunt deie ctionis appetentiæ, cappares cum aceto & conditæ oliuæ, ius lentium, prosunt. Sed cum siccitati coniuncta est caliditas, & appetentiam deijcit, aqua frigida maxime iuuat. Nisi quid prohibeat. Lactuca, cucurbita, citruli, melones, & id genus fructus maxime prosunt. Qua de causa æstate his prius ad mensam utimur, ut calorem & siccitatem uentriculi reprimamus. Vnde ab ijs nosmetipsos ad cibos promptiores sentimus. Multa præterea sunt frigida & humida cibaria huic proposito conuenientia quorum supra meminimus. Sed quæ à fructibus petuntur, & ad appetentiam inducendam, & ad sitim sedandam efficaciora sunt. Deijcitur etiam ob defectum constrictionis partium oris uentriculi. Huic contraria dispositio est, quam quidam recentiorum medicorum uentriculi remollitionem, aut relaxationem dixerunt. Hæc non solum actioni facultatis appetentis sed & reliquis uentriculi actionibus aduersatur. Ortum habet ab humore pituitoso diu uentriculo insidente, & eius tunicas irrigante. Cuius meminit Gal. septimo de methodo, ubi in remedium huius uitij absinthij potionem concedit. Hæc relaxatio superficiem uentriculi læuem reddit. Vnde appetentiam deijcit. Hæc enim aut sensus exasperantis rei est, aut ex eo nascitur. Quam ob rem absinthium recte appetentiam inducere dicitur. Nam sua siccitate laxum uentriculum corrigit, amaritudine & astrictione læuem eius superficiem

exasperat. Quam ob rem cum ob relaxationem uentriculi deijciatur appetentia, absinthio utemur. Vnde ad hunc sensum recte à Dioscoride commendatum est, ad discutienda fastidia. Sed & cappares, & oliuæ hoc modo appetentiam excitant. Pisces quoque saliti efficacissimi sunt ad deiectam appetentiam suscitandam. Vnde supra cum de uariolis nobis sermo esset, & de pestilenti febre salitos pisces appetentiam excitare asseruimus teste Rasi. Fit & aliquando ut humor crudus uentriculi tunicis diu inhærens fastidium inducat. Quæcunque ergo hunc excernendi, & uentriculum ex asperandi facultatem habent, appetentiam proprie inducere dicuntur ob id, quod ut plurimum à iam dicta causa nascuntur cibi fastidia. Talia sunt in calidis allium, & cepa. Allium si quidem excernendi uim habet. Ventriculumq; mordet, & exiccat ut asseruit Dioscorides. Vanum est quod de eo dicitur flatuosum esse, & cibi fastidia inducere. Nam experientia quottidiana scimus, aduersus flatum non læue remedium esse, & appetentiam excitare. Cui sententiæ astipulatur Gal. quarto de ratione uictus in morbis acutis. De allio supra à nobis habitus est sermo, ubi ostendimus omnes naturales uentriculi actiones roborare. Quicunque igitur à crudis humoribus diu uentriculo insidentibus cibi fastidium patiuntur, allio in succo uuæ acerbæ, aut acetosæ macerato efficacissime utentur. Sed & cepæ expurgandi uis inest, iuxta Dioscoridis sententiam, uentriculumq; mordet.

Qua de causa appetentiam inuitat. Quicunque igitur ob exercitij defectum, aut ob debilem expultricem, ob dormientem oris uentriculi sensum habent, hacq; occasione cibum fastidiunt, cepa cruda utiliter uti possunt cum aqua sale & pipere in tenues laminas incisa, unde apud hæbreos in prouerbio est cepa absq; pane cor scrutatur. Sinapi etiam aceto & pane contusum sensum uentriculi acriorẽ reddit, excrementa eius transferẽdo. Petroselinũ cũ cibo coctũ, aut in uisceribus capi qui ad ignem coquitur immissum, citra eã quæ à manifestis sumitur qualitatibus actionẽ, appetentiã excitat. Crudum item cum aceto, et pane in mortario contusum mirum in modum prodest. Vnde angli petroselini carnibus assis infixi nidore delectantur. Recte quidam ex recentioribus de eo sentit, calido & frigido conuenire uentriculo. Cum ergo à calore & siccitate prostrata est appetentia aqua frigida summum est remediũ. Olei immaturi partes duas, aceti partes tres, simul misceto. Mixtis utere cum pane. Cum à calore & humiditate ortũ habet, oliuæ, cappares, uua acerba & similia prosunt. Cum uero à relaxatione partium oris uentriculi, saliti pisces, cappares, & reliqua cibaria quæ uentriculum exiccantia exasperant. Allia uero feruefacta cum succo uuæ acerbæ, aut acetosæ relaxationi frigido humori coniunctæ non inutilia sunt. Quod si ob hebetem uentriculi sensum, cibum fastidiant ægrotantes, cepa cum aqua sale & pipere iuuat. Sinapi præterea cum pane aceto cõtusum prodest. In summa omnia

quæ discutere ualeant, & mordendi facultatem habeant. Est unus ex arabibus medicis qui ita scribit. Et ex eis quæ conferunt illis quorum appetitus prostratus est, propter debilitatem, sicut conualescentium, aut propter materiam humidam uiscosam est, ut comedant oliuas & aliquid de piscibus salitis. Sed re uera sicut oliuæ læsioni sunt ijs, quorum uentres humido & uiscoso humore abundant, ita & pisces saliti conualescentibus ijs, qui ob debilitatem cibum fastidiant. Nam iuxta huius medici sententiam propter sanguinis penuriam ijs deijcitur appetentia. Et subdit statim ut conualescentibus accidit, aut ijs qui euacuantur plurima euacuatione. Vtrisque cum cibum fastidiunt, piscium salitorũ usum potius incommodo fore, quàm adiumento opinor. Sed neque oliuæ conditæ hos meliores reddent. Sed si succum perdicis ijs obtulisset, offamq; panis in uino odorifero madentẽ & similia, citius his appetentiã reduceret, cum à prædictis causis cibum fastidirent. Sed indistincte admodum multa postmodum connumerat, quæ fastidium discutiunt adhuc modum. Ex prouocantibus appetitum sunt cappares præparatæ, menta, cepa, oliuæ, piper, gariophili, galanga, acetum, acetosa almuri, allea, cepa, opoponacum & mel. Hæc ille, quibus in uerbis multa absque ulla methodo connumerauit remedia, quibus conueniant dispositionibus ea non ad aptans. Quorum alia ex eo quia exiccant, & exasperant appetentiam inducunt, ut cappares præparatæ, & menta. Alia ob id quod astringẽdo exiccant, ut ace-

tum acetosa muria, & conditæ oliuæ. Alia quia exiccando excrementa à uentriculo excernunt, ut allium piper, Alia quia mordendo oris uentriculi sensum acutiorem reddunt, ut cepa, si quando ab excrementis expultricis facultatis, aut coctricis uitio redundantibus hebes fiat. Hoc profectò docere est, remediorum nempe unumquodque singulis causarum à quibus morbus ortum habet contrarietatem obseruantes adaptare. Sed inter ea quæ indistincte numerat mellis meminit. Quod nec ratione nec experientia appetentiam posse inducere comperio. Nisi id melli concedas ob id quia abstergendi uim habeat. Hocq; modo plura sunt quæ appetentiam inducunt quàm quæ experientia ostendat.

CAP. XXX.

TVSSIS in febribus cum à caliditate & siccitate absque humore ortum habet, hoc uictu utere.

Aquæ hordei libram unam, syrupi uiolarum, aut eius iulep partem decimam, misceto & utere.

Portulaca cocta cum aqua & zucaro confert. Valde etiam prodest panis in aqua frigida infusus, zucaro uiolarum super asperso.

Fiat ptisana hoc modo. Hordei ab utroque cortice exuti manip. quinque, uiolarum recentium portulacæ, & prunorum ana manip. unum & semis, coquantur, in

aqua copiosa cum duobus pullis crassis paruulis, donec rumpatur hordeum & tenerrimum fiat. Coletur tandem & modico zucaro penidiarum addito, bullire hordeum cum decocto iterum sinito donec permisceantur, utitor cum oportuerit. Sunt qui hunc cibum hordeatum nuncupent. Multum prodest calidæ, & siccæ intemperiei iocineris, & pulmonis. Multum etiam his conuenit expressio quattuor seminum frigidorum (emulsionem medici uocant) ex aqua hordei cum zucaro penidiarum, & modico coriandri uiridis integri in ebullientem succum proiecti. Cum uero à phlegmate crasso ortum habet. Sorbitione furfuracea utere. Vtere & iure Galli antiqui prout supra parauimus.

CAP. XXXI.

AD obstructionem iocineris sorbitionem è furfure ad hunc modum parato, capillorum ueneris recentis manip. tres, aquæ è fonte libras tres, coquito intesta recenti quousque aqua fuluum nacta sit colorem. Collatoq;, & in collaturam furfuris è recenti tritico manip. tres linteo excepti infundito, & toties exprimito donec decoctum albescat, fermenti trium dierum in æstate, & unius hebdomadæ in hyeme uncias tres simili modo in decoctum infundito, & toties exprimito quousque aqua candidior appareat. Cum zucaro tandem coquito tandiu quo ad crassitudinem sorbi- Sorbitio furfuracea.

tionis perueniat. Obstructionibus iocineris plurimum ualet & lienis, præcipue addito scolopendrio, ut simul cum capillari herba coquatur. Valet & ad alios plurimo usus. Tussi à crassa pituita ortum habenti mirum in modum prodest cum hyssopo. Febribus etiam phlegmaticis, & ijs qui colico dolore uexantur, cum chamemelo. Aluum ciet, renes mundificat, calculos, & arenas potenter pellit. Hoc unum huic sorbitioni incommodum est, quod appetentiam deijcit, creber eius usus. Confert & ius cicerum, ut supra parauimus, adiecta hepatica si hepar afficiatur, aut ceterach si lien. Sorbitio præterea ex capite arietis decocti cum chamæmelo, passulis, & reliquis cuius supra meminimus maxime prodest ad antiquas, & induratas obstructiones.

CAP. XXXII.

FLVXVS *uentris si statim inter morbi initia eueniat, sistendus ideo uidetur esse, quia eo tempore ui morbi potius quàm naturæ actione regulariter agentis euenit. Proinde cum speculatio hæc ad curatiuam methodum spectet, solum ea quæ ad uictus rationem attinent dicimus. Cæterum cum aluus liquida inter febris initia à ui morbi irritata natura fiat, necesse est ut ex eo labor & uirium iactura sequantur. Quarum enim natura per seipsa auctor est effluxionum*

fluxionum non morbi initio sed post crisim fiunt. Roborare igitur naturam à morbi uiolentia oppressam expedit cibo crassiori, quam pro morbi acuminis ratione. Nam symptomati illud indulgendum est. Ut si Socratem ponas causo laborare cum aluo liquida, non potu solo (quem uictū alias causus exposcit) sed sorbitiuncula ex ptisanæ cremore hunc nutries. Hoc uoluit Hyppocrates quarto de ratione uictus de causi alio genere agens, quē nothum Gal. appellat, ubi sorbitiones attractorias dari iubet. Idem ab eodem in tertio cum de deiectionibus biliosis puris & spumosis ageret discimus. Sed de ijs satis in primo libro diximus. Sic ergo manifestum est ex dictis Hypp. & Gal. quibuscunque in febribus aluus ab initio liquida est, crassiori uictu febricitantes quàm morbi acumen exposcat, alendos esse. Nam ut plurimum huiusmodi uentris fluxus inter morbi initia euenientes si permanent, corpus absumunt contabefaciuntq; Quā ob rem colliquantium febrium inditia sunt et effectus. Quod à Gal. in quarto de ratiōe uictus in expositione illius quibus aluus per febres &c. Scriptū est in hæc uerba. Nam ut cætera omittam cū aluus liquida esse possit, tum propter phlegmonem, tum propter cōtabefacientem colliquantemq; febrem, frigidæ potus phlegmoni contrarius est &c. Sed forsan quis nobis illud Hippocr. secundo de ratione uictus obijciet. Ingens si quidem malum est, si ob laborem morbique acumen imbecillitato porrexerit quis potū uel sorbitionem &c. duplicem imbecillitatem in febribus contingere posse

dicimus. Alteráq; ex sola spiritus substantiæ resolutione fit. De qua intellexit Gal. cum loco citato dixit. Ob dolores sæpius ægri sine pulsu animique deliquia incurrunt & nullo pacto queũt moueri. Altera uero ex defectu materiæ ad eorũ generationem, quam tetigit loco citato sub ijs uerbis. Sunt autem, inquit quibus non ob hæc uirtus offenditur, sed ob uasorum quomodolibet factam euacuationem. De primo imbecillitatis modo intellexit Hip. cum dixit ingens siquidem malum est &c. Vbi ostendimus secundum mentem Galeni, qui laborantibus huiusmodi imbecillitate cibum exhibent, maximum operari malum. Eos uero qui ob defectum materiæ ad generationem spiritus infirmiores fiunt, cibari quàm celerrime oportet. Immo si quis tenui uictu hos alat, non parum lædet. In febribus autem quæ cum aluo liquida imbecillitates fiunt, eas partim ab euacuatione illa ortum habere suspicari medicum æquum est. Quapropter quantum euacuationi occasionis dat, eo tantũ tenui uictui parcendum est, & crassiori indulgendum. Sed non ab re fuerit Anglæ mulieris curationẽ referre, quæ ad iam dictorum intellectum non parum proderit. Pharmacolæ hispani uxor ardenti febre correpta est. Aluus perpetuo liquida erat, uigilias patiebantur, & uentriculi immoderatum ardorem. Deiectiones febrilem æstum non extinguebant. Huic aquã ordei solum propinandam fore aliqui suadebant, morbi nanq; acumẽ crassiorem uictum non exposcere iudicabant. Alij medicaminibus peracuti morbi uim compescere melius esse.

esse. Alij immoderatum uentris profluuium, ijs quæ astringerent sistendum fore existimabant, ea de causa quia nullum ex eo ægrotans leuamen perciperet. Mea quidē præualuit sententia, ut nec astringentibus fluxus uentris cohiberetur, nec ad nulla medicamina tunc adesse occasionē, nullóq; alio eos tēpestiuius uti posse remedio, q̄ crassiori pro morbi ratione uictu, laborantis naturā roborare. Posse siquidem eo modo citæ alui symptoma minori ferre incōmodo. Quapropter crassa sorbitione ex pulla gallinacea conuenientibus hærbis tēperata, mulierē per aliquot dies nutriui, nullo alio utens remedio. Sic quidem illa acutū morbum euasit, solo cōpetenti uictu. Unde collegi in febre acuta cū immoderato uentris fluxu, saluberrimū esse id solum medicū curare, ut naturam crassiori uictu roboret. Sed qn̄ astringente cibo & potu utendū sit, deinceps considerandum est. In acutis febribus morbi effectricem causam extra corpus pellere modis omnibus damus operam. Cum autem aliqua euacuatio sponte euenit & si intempestiue fiat, ideo sistenda non est, quia noxij humoris superabundantis excerni portionem suspicandum est. Et si in huiusmodi intempestiuis alui deiectionibus multum eius quod utile & naturæ conueniēs est euacuari certo sciamus, non ob id compescere aluum citam oportet. Nam maius ex retentione praui humoris solet incommodum sequi, aucta febre & increscentibus ob id symptomatibus robur virtutis deuorantibus, quàm sit imbecillitatis damnum, quod contrarium operantes vereri possent.

Quapropter consulentes febri & eius symptomatibus fluxum uentris non sistimus, uirium robori crassiori ui ctu prouidentes. Intelligendum tamen est, quod in solo eo qui ob liquefacientes febres fit fluxu, sorbitiones frigidiores & crassioris substantiæ offerimus, potusque qui astrictoria participant facultate. Vt liquefactioni plus obstent, non ut aluum sistant. Quod enim iam dissolutum ex membris est à violento febris incendio, retinere intra corpus consilium non est. Ob id diuinus Hippocrates cum in libris de ratione victus multis in locis meminisset fluxus alui in febribus, semel tantum potus astringentis, & crassioris substantiæ sorbitionis meminit. Nẽpe cum alius liquida fuerit et liquefaciẽs. Videtur mihi, inquit, sorbitiões frigidiores & spissiores offerendas esse & potus qui sistant uinosiores uel etiam astringentiores. In reliquis autem aliquando purgationem adhibere suadet, tantum abest ut fluxus eos inhiberi consulat. Vt in eo liquidã aluũ habenti &c. Præterea in eo sorbitiones attractorias. Quandoque pedes calefacere iubet cæromatis & fasciis ob uoluens, ita ut reliquo corpore frigidiores non sint. Cæterum scire oportet omnem uentris fluxum à duabus euenire causis, nempe à noxa facultatis expultricis aut retẽtricis. Vbi igitur aluus liquida ab irritata expultrice fit, fluxũ astringentibus cõpescere haud tutum est, in morbis præsertim acutis. Cũ uero ab imbecillitate retentricis aluus liquida fit, cibo & potu astringẽtibus cobibenda est in omni febre & in omni morbo. In colliquantibus igitur febribus ob id quod li-

quefactio

quefactio retentricis imbecillitatem magis quàm expultricis fortitudinem aut irritationem arguit non immerito Hyp. crassiores sorbitiones frigidioresque, & potus qui si stant uinisiores astringentiores que ministrare iubet. Quibuscunque igitur in morbis aluus liquida ob retentricis imbecillitatem fiat, astringenti cibo & potu uti oportet. A symptomate potiore quã a morbo sumpta indicatione. Cum ijs tamen prius experiri oportebit, quæ moderate astringant, non penitus neglecta ea quæ a morbo sumitur indicatione. Iis igitur cibarijs potissime utemur, quæ leuissime sint coctionis, & bonum præstent corpori alimentum, parumque grauent ventriculum. Ob defectum primi, carnes bouinæ non competunt, ob secundi, lentes, ob tertij rizum utile non est. Hepata gallinaceorum satis assa in vino austero infusa non inutilia sunt. Diu tamen in uentriculo immorantur, quapropter assa in vino infusa in sorbitiones dissoluere expediet. Sic enim efficatius retentricem facultatem roborabunt. Succus perdicis satis asse omnia quæ exegimus habet eo tamen uti cum pane ægrotanti commodius erit. Phasianus similiter optima caro est, & magis nutrit, quàm perdix, minus tamen imbecilles particulas roborat. Caro enim Phasiani media est inter perdicem & pullam gallinaceam. Quæ nam victus forma, & qualitas ijs qui liquefacientibus detinentur febribus conueniat supra dictum est.

FINIS.

Series literarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X.

Omnes quaterniones, præter X duernionem.

VENETIIS PER IOANNEM RVBEVM
M D L V I I I.